

VERDEDIGING

VAN DEN HEERE

ARCHIBALD BOWER,

SCHRYVER van de HISTORIE der PAUSEN.

VERDEDIGING

VAN DEN HEERE

ARCHIBALD BOWER,

SCHRYVER van de HISTORIE der PAUSEN.

Voormaals openbaar Hoogleeraar in de Rhetorica, Hiſtoriën *en* Philoſophie *op de Univerſiteiten van* Romen, Fermo *en* Macerata, *en, in de laatſtgemelde Plaats, Raad der* Inquiſitie.

BEHELZENDE

Deszelfs Leeven en Bezigheden, als Geeſtelyke, in *Italien*, de Onmenſchelykheden, door de Inquiſitie van *Macerata*, tegen den Graave *Vincenzo della Torre*, gepleegd; de vlucht van den Schryver naar *Engeland*; deszelfs Gedrag en Bezigheden aldaar.

Benevens een

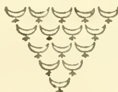
KORTBONDIG BERICHT

VAN HET GESCHIL

TUSSCHEN DE

ROOMSCHGEZINDEN EN DEN SCHRYVER.

Uit het Engelſch vertaald.

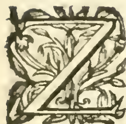
TE AMSTERDAM,

By KORNELIS van TONGERLO.

MDCCLXIII.

LIBRARY OF
13 JAN
1976

VOORREDEN.

Elden ziet men, dat een Jesuit, die zich reeds door plegtige Geloften aan de Orde verbonden heeft, dezelve verlaate, het Pausdom verzaake en den Protestantschen Godsdienst, ombelze; doch, zo dikwils zulks geschied zy, hebben die Vaders noch moeite, noch beloften, noch bedreigingen gespaard om het verloren Schaap wederom tot de kudde te brengen, zich niet ontziende, om zelfs tot logenen en lasteringen hun toevlucht te neemen. In de zestiende Eeuw verliet Elias Hasenmuller *de Orde, en keerde zich tot het Lutherdom. Hy was een man, die het sterke en zwakke van de Societeit naauwkeuriglyk opgemerkt en gade geslaagen had. Uit vreeze, dat hy een Historie van de Societeit in 't licht mogte geeven, lieten de Jesuiten niets onbezogt, om zich van zyn persoon te verzekeren; doch hy had het geluk de strikken te vermyden, welken hem gespannen werden, zich dan hier dan daar verbergende. Eindelyk begaf hy zich, om in volkomene veiligheid te zyn, in den jaare* 1587, *naar* Wirtemberg, *daar hy zich bezig hield, met de laatste hand aan zyne Historie te leggen, die hy echter niet ten einde bragt. Zyn onvoltooid werk is naderhand, door* Polycarpus Ly-

ferus, *in druk gegeeven, waar in de Jesuiten sterk gehavend worden.*

Meer geruchts maakte de bekeering van Jacob Reihing, *die, uit hoofde van eene gelofte, welke hy, in eene gevaarlyke ziekte, gedaan had, het Jesuitenkleed aannam, en zich vervolgens, in de Orde, zo beroemd maakte dat de Generaal* Aquaviva *hem het Leeraarschap in de Godgeleerdheid waardig oordeelde. Men wil zelfs, dat hy het geweest zy, die den Hertog van Neuburg tot het Roomsch gelove overhaalde. Hy werkte, dag en nacht, om door bewysredenen de belydenisse der Lutherschen om verre te werpen: Doch, dewyl zyne partyen hem standvastiglyk de Heilige Schriften voorhielden, zag hy zich genoodzaakt die Boeken insgelyks te raadpleegen, om daar uit wapenen te verzamelen, waarmede hy zyne Vyanden krachtdaadiglyk te keer kon gaan. Doch, terwyl hy met dit onderzoek bezig was, werd hy gewaar, dat hy een kwaade zaak verdedigde. Hy verliet derhalve zyne bedieningen, begaf zich naar het Hof van* Wirtemberg, *en omhelsde aldaar het Luthersch gelove. Men maakte hem vervolgens Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te* Tubingen. *Ondertusschen bleeven de Jesuiten in geenen deele in gebreke, om een man, die zich, door zyn Geleerdheid, goede Zeden en Welsprekendheid, zo beroemd in hunne Maatschappye gemaakt had, en wiens bekeering den Protestanten tot eere verstrekte, door allerlei beloften en aanlokzelen*

aan

aan te zoeken, om tot de ſchoot der Kerke weder te keeren. Doch Reihings *Standvaſtigheid liet zich daar door niet beweegen, om een Godsdienſt wederom aan te neemen, die hy in zyn gemoed overtuigd was valſch te zyn. Men beproefde derhalve, of andere middelen van meer vermogen op zynen geeſt zouden zyn. Men ſchold en laſterde hem, op eene verfoeyelyke wyze; men maakte hem uit voor een ſchuimlooper, en wellustigen, die zich liever in braſſeryen en ſmaakelyken wyn vermaakte, dan zyne uuren in eenzaamheid en in den gebede doorbragt; men beſchuldigde hem, dat hy een groot liefhebber van de beminlyke Sexe was; dat hy zelfs een jonge Dochter verleid en bezwangerd had; en dat hy, toen haare zwangerheid niet langer verborgen kon blyven, om de ſchande en ſtraffe te ontgaan, de vlucht had moeten neemen.* Reihing *wederleide deze laſteringen in een fraaije Verdediging, die hy aan 't Hof van* Wirtemberg *zond. Hy ſtorf, in den jaare* 1628 (29) *aan eene waterzucht, die men niet naliet, na zyn dood, aan de godlyke wraake toe te ſchryven.*

Beter gelukte het den Jeſuiten met Petrus Jarrige, *die niet door overtuiging, maar om dat zyne verdienſten niet naar waarde beloond wierden, de Orde vaarwel zeide. Hy deelde zyn voorneemen mede aan den Heere* Vincent, *Predikant te* Rochelle, *die hem de middelen gemakkelyk maakte om naar* Holland *te vluchten, daar hem de Ed. Groot Mog. Heeren, Staaten van deze Provincie, een jaarwedde toeleiden. Maar de Jeſuiten deeden, met de uiterſte drift, naar hem verneemen,*

en

en wenden alle mogelyke middelen aan, om zynen naam te ſchandvlekken. By den Rechter te Rochelle *wiſten zy uittewerken, dat hy veroordeeld werd om eerſt gehangen en dan verbrand te worden. Maar alle hunne pogingen dienden nergens toe, dan om aan den dag te leggen hoe ſmertelyk hun het verlies van* Jarrige *was. Hy wreekte zich over den hoon hem aangedaan, met een geſchrift, 't welk hy den* Jeſuit op 't Schavot *noemde. De breuk ſcheen, derhalve, onherſtelbaar. Maar de Jeſuit* Ponthelier, *die, toen ter tyde, in den* Haag, *onder het gevolg van een Ambaſſadeur was, wiſt het zo te beleggen, dat hy* Jarrige *deed beſluiten, om zich wederom met de kerk van* Rome *te verzoenen. De zaak werd ter uitvoer gebragt, in den Jaare* 1650. Jarrige *vertrok van* Leiden, *daar hy voor eene talryke vergadering over de beweegredenen van zynen Afval uit het Pausdom gepredikt had, en vervoegde zich by de* Jeſuiten *te* Antwerpen, *daar hy zyne* Retractatie *in 't licht gaf. Zedert weet men niet, wat van hem geworden is.*

Uit deze drie voorbeelden kan men ligtelyk afneemen, welke middelen de Jeſuiten gewoon zyn in 't werk te ſtellen, wanneer een hunner Leden de orde verlaaten heeft. Behoeft men zich dan te verwonderen, dat zy tot diezelfde middelen hun toevlucht namen, toen de Heer Archibald Bower, *de ſchryver van* de Hiſtorie der Pauſen, *de Roomſche Religie en de orde dier Vaderen niet alleen verzaakte, maar daarenboven, door het opſtellen van dat gewigtig werk, het Pausdom zulk een gevoelige neep toegebragt, welke het niet ligtelyk te boven zal komen? Behoeft men zich te verwonderen, dat ze allerlei ſtreeken*

en konftenaaryen in 't werk ftelden, om hem weder te winnen? dat ze hem befchuldigden van fnoode euveldaaden, hem lafterden, en zyne bekeering, gelykze die van Reihing *gedaan hadden, toefchreeven aan vreeze voor eerloosheid en ftraffe, om dat hy een onwettige gemeenzaamheid hield met eene Non? Moet men zich niet veel eer verwonderen over de onbefchaamdheid zyner vyanden, die dezelfde ftreeken en konftenaaryen al wederom in 't werk gefteld hebben, waarvan men zich te vooren zo menigmaal bediend had, om afvalligen wederom tot de fchoot der Kerk te brengen? Inderdaad, die liftige aanflagen zyn reeds zo bekend geworden, datze behoorden op nieuwen bedagt te zyn zo zy in hun oogmerk wenfchten te flaagen.*

De Heer Bower *heeft goedgevonden zyne verdediging tegen de verregaande lafteringen, waarmede men zyn perfoon en character heeft zoeken te bevlekken, met den druk gemeen te maaken De Leezer ziet ze hier in 't Nederduitfch, en oordeele onpartydiglyk.*

Hadden de Schryvers der Nederlandfche Letterverlustigingen *(een werkje, dat van tyd tot tyd by den Boekverkoper* Loveringh *uitkomt) dit gedaan, zy zouden wat beter aan hun oogmerk, 't welk zy in hun voorbericht zeggen te zyn, om geenszins den gemeenen flender van veele anderszins goede Maandwerkjes te volgen, maar om eenpaariglyk aan den fmaak van recht ernftige en onbevooroordeelde Waarheid en Godvrucht lievende leezers genoegen te geeven, voldaan hebben.*

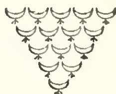
Billyk hadden wy, derhalve, van deze Lieden, welken betuigen onder den Invloed van waarheid en overtuiging te fchryven, en met een eerlyke begeerte, om alle bedrog

te ontdekken, mogen verwachten, dat zy, over het vyfde deel van de Historie der Pausen, door den Heer BOWER, *spreekende, niet alleen het werk zelf, maar ook de Verdediging van den Schryver, achter het gemelde deel gevoegd, geleezen, en naauwkeuriglyk overwogen zouden hebben, eerze onze Nederlanders met een kleine schets verrasten, en hun iets nieuws opgaven, 't geene zy, in hunne taal, op zulk eene wyze nog niet kenden. Maar wat doenze? in plaats van ons een bericht te geeven, 't welk op eigen onderzoek steunt, stoppenze ons een vertaaling in de hand van 't geen de* Critical Review-*Schryvers in Engeland, ten opzichte van den Heer* Bower, *waerelkundig gemaakt hebben, die, ondertusschen, omdat alles, wat hy tot zuivering van zyn eer en goeden naam gezegd had, door deze maandelyksche Schryvers, op eene zonderlinge wyze, vervalscht, verminkt, en in een verkeerd licht gesteld was, goedgevonden had de beschuldiging en verdediging beide voor de geheele waereld bloot te leggen.*

Het is niet genoeg voor de Schryveren der Letterverlustigingen, *'t geenze in hun eerste deel, bladz.* 108, *ten opzichte van den Heer* Bower *en deszelfs Historie ter nedergesteld hebben, overtelaaten ter verantwoording van de Opstellers van 't* Critical Review. *Haddenze aan hun plicht willen voldoen, moestenze onderzogt hebben, of de beschuldigingen, tegen den Heere* Bower *ingebragt, wel overeenkomstig met de waarheid waren. Ten minsten hadden ze dien Heer in zyne* Verdediging *moeten hooren, wilden ze den naam van onparty-*

tydig zich toeëigenen. Die Verdediging was met den druk gemeen gemaakt. Dus ontbrak het hun niet aan gelegenheid, om beide de partyen te verstaan; en dan te oordeelen, of men hem met recht of met onrecht beschuldigde. Waarom niet liever met eigen oogen gezien, dan door de bril van een ander? Maar men wilde gaarne wat nieuws zeggen, 't geen onze Nederlanders nog in hunne taal niet geleezen hadden; en dit was de eenige reden, waarom men de Lasteringen en valsche Beschuldigingen, tegen den Heere Bower *ingebragt, den Hollandschen Lezer moest mededeelen. De Protestanten hier te Lande hadden, gelyk elders, eene groote achting betuigd voor de Historie der Pausen, welke zy bespeurden, dat alleen geschikt was, om het gantsche gevaarte van den Roomschen Godsdienst ter neér te werpen. Dezen moest men derhalve duidelyk doen zien, dat zy in hun meening bedroogen waren; dat zy den Heere* Bower *te onrecht hielden voor een Protestant; dat hy de dwaalingen van 't Pausdom nooit verzaakt had; dat hy nog een'* vermomde Jesuit *was. En dit deed men, na dat de Heer* Bower *alreeds zyne Verdediging had in 't licht gegeeven, die achter hetzelfde Deel van de* Historie der Pausen *geplaatst was, waar van men ons de uitgave aankondigde. Dit staaltje van de handelwyze der Schryveren van de* Nederlandsche Letterverlustigingen *toont ten klaarsten, wat staat op hunne uittrekzels te maaken zy. Wy hoopen, echter, dat zy thans de goedheid wel zullen willen hebben, van de Verdediging van den Heere* Bower *eens te vergelyken met*

het geene zy ons uit de Reviewers *opgegeeven hebben; en na rype overweeging van de beschuldigingen van den eenen kant, en de wederleggingen van den anderen, een onzydiger oordeel vellen over de zaak in verschil, en hunne Lezeren niet in 't onzekere laaten omtrent den Schryver van een werk, dat met recht de achting van alle Waarheid- en Godvruchtlievende Protestanten wegdraagt. Wy vertrouwen, daarenboven, dat zy, hunne onbezonnenheid veroordeelende, in 't vervolg, wel wat voorzigtiger zullen te werk gaan, wanneer ze ons wederom iets, ten opzichte van vreemde Schryveren, medetedeelen hebben. En eindelyk verwachten wy, dat ze de Edelmoedigheid zullen hebben, van openlyk te erkennen, dat ze ongelyk gehad hebben, wanneerze, enkel op 't geloof van de* Reviewers, *het character van den Heere* Bower *en deszelfs* Historie der Pausen, *verdagt zogten te maaken, waar toe wy denken, dat zy zich zelven verplicht zullen vinden, willen ze anderzins niet met de Beschuldigers van den Heere* Bower, *de* Jesuiten, *naamelyk, de* Douglassen *en de* Reviewers *gelyk gesteld worden.*

VER-

VERDEEDIGING

VAN DEN HEER

ARCHIBALD BOWER,

SCHILDKNAAP.

Leeven en Bezigheden van den Heer BOWER, *als Geestelyke, in* Italiën: *Verhaal van zyn Vlugt, en de redenen, die hem daar toe bewoogen: Zyn Gedrag en Bezigheden in* Engeland: *Historie en Inhoud der zes Zoogenaamde Brieven.*

RCHIBALD BOWER, Schildknaap, afkomstig uit *Schotland*, in *Italiën* opgevoed, wierd in de maand *November* van 't Jaar 1705 in de Orde der Jesuiten aangenomen. Na, volgens gewoonte, zyn twee Proefjaaren doorgestaan, en zig daar na, een Jaar in de *Rhetorica*, en twee in de *Philosophie*, te *Romen*, verder geoefend te hebben, wierd hy naar *Fano*, aan de Golf van *Venetiën*, gezonden, om onderwys te geeven in de Letteren, en twee Jaaren daarna tot het Hoogleeraarschap in de *Rhetorica* en *Historiën* bevorderd op de Hoogeschool van *Fermo*, in 't *Marquizaat* van *Ancona* gelegen welke, na die van *Romen* en *Bologne*, de aanzienlykste is in 't gebied van den Paus. Hier verwelkomde hy in 1713, het eerste Jaar van zyn Hoogleeraarschap uit naam der *Universiteit*, en in tegenwoordigheid van alle derzelver Leden, met een La-

tynsche Redenvoering, den nieuwen Aartsbisschop *Mattei*, die, voorheen Pausselyke *Nuntius* te *Venetiën*, in plaats van den Overleeden Kardinaal *Cenei*, tot den Aartsbisschoppelyken Zetel van *Fermo*, verheven was. De Heer *Bower* bekleedde daar 't Hoogleeraarsampt drie Jaaren; en wierd toen naar *Romen* te rug geroepen, om zig in de Godgeleerdheid te oeffenen. Hier aan besteedde hy omtrent vier Jaaren, en wierd, in 't Jaar 1719, verkooren, om de plaats te vervullen van Vader *Flaminii*, Hoogleeraar der *Rhetorica* in het *Collegie* te *Romen*, die zig, ter herstelling van zyn gezondheid, en om een frisse Landlugt te scheppen, naar *Frascati* begeeven had. By die gelegenheid, stelde hy een Latynsch Gedigt op, 't welk hy in de groote Gehoorzaal van 't *Collegie*, in tegenwoordigheid van verscheiden *Kardinaalen*, Kerkvoogden, den meesten Adel van *Romen* en de Leden der *Universiteit* uitsprak; en 't welk zoo wel ontvangen wierd, dat hy, toen Vader *Flaminii*, na 't herstellen zyner gezondheid, tot bezigheden van een anderen aart gebruikt, en ten dienst der Orde naar *Saxen* gezonden wierd, in deszelfs plaats tot Hoogleeraar in de *Rhetorica* wierd aangesteld. Dit Ampt bekleedde hy slegts agt Maanden; wanneer hy 't zelve afleide, om zig geheel en al aan een ander zoort van beoeffening en onderzoek over te geeven (*a*).

Dewyl, naamelyk, de Bulle *Unigenitus* nog een groot gerugt in *Frankryk* bleef maaken, by gelegenheid, dat de Hertog van *Orleans*, Bestierder van 't Ryk, verscheiden *Fransche* Bisschoppen, en onder anderen den *Kardinaal Noailles*, omtrent dien tyd, het Jaar 1720, overreedde om de Bulle, *met de Verklaaringen*, aan te neemen, waar door de Twist, in stee van gesmoord te worden, weer heviger begon te ontsteeken; ondernam de Heer *Bower*, terwyl hy Hoogleeraar in de *Rhetorica* was te *Romen*, een Historie der Pausen te schryven in 't *Italiaansch*, met oogmerk, om de Pausselyke Opperhoofdigheid te staaven, en aan te toonen, dat dezelve, van de allervroegste tyden af, tot nu toe, altoos door de Katholyke Kerk erkend was.

(*a*) Answer to a scurrilous Pamphlet. p. 65. 66.

was. In die onderneeming wierd hy ſterk aangemoedigd eerſt door den Heer *Ruspoli*, zedert *Kardinaal*, zyn' byzonderen Vrind; en naderhand ook door den Kardinaal *Tanara*, Deken van 't Heilige *Collegie*, by wien de Kerkvoogd hem bekend maakte en aanprees. *Michaël Angelo Tamburini*, Generaal der Orde, gaf 'er insgelyks zyn goedkeuring aan; waarop een ander tot Hoogleeraar der *Rhetorica* in zyn plaats beſtemd, en hy naar 't Collegie der *Maronieten* te *Romen*, een Collegie dat onder 't beſtier der Jeſuiten ſtaat, gezonden wierd, om daar zonder belemmering, en ſtoornis van andere bezigheden, het Werk, dat hy ondernomen had, te volvoeren. Dog eerlang kreeg hy, by nader onderzoek, een geheel ander doorzigt in de zaak, en wierd, terwyl hy alle vlyt aanwendde om de Pausſelyke Opperhoofdigheid te handhaaven, volkomen overtuigd, dat dezelve geheel ongegrond was, en met geen den minſten ſchyn van regt of reden beweerd en verdedigd kon worden. Op die Ontdekking vervoegde hy zig by den Generaal *Tamburini* en den *Kardinaal Tanara* beide, met verzoek, dat hy verſchoond mogt worden van een Werk verder voort te zetten, waartoe hy zig zelven, zeide hy, niet genoeg in ſtaat bevond. De Generaal was niet ongeneegen, om hem 'er van te verſchoonen; maar de Heer *Ruspoli* en de *Kardinaal* wilden van geen verontſchuldigingen hooren. Dog middelerwyl ſtierf Paus *Klemens*, de Elfde, op den 19 *Maart* 1721, waar door die Heeren, beide, andere bezigheden, en de handen vol kreegen, en het Werk ſteeken bleef (*a*).

Dus verzaakte wel de Heer *Bower*, op de overtuiging zyns gemoeds, terwyl hy nog te *Romen* was, en voor dat hy nog eens zyn laatſte of vierde Gelofte, als Jeſuit, gedaan had, de Opperhoofdigheid, welke zig de Paus over de geheele Kerk aanmaatigt, maar was egter daar door nog geen *Proteſtant* geworden, en bleef een opregt Roomſchgezinde. In *Italiën*, 't is waar, zou het vry gevaarlyk zyn, dat gewaande Voorregt van den Heiligen Stoel *openlyk* te willen betwiſten, of

(*a*) Answer to a ſcurrilous Pamphlet. p. 71. 72.

of in twyffel te trekken; maar iemand kan het zelve zeer wel in zyn hart lochenen en verzaaken, en egter een Roomschgezinde blyven, dewyl die Opperhoofdigheid van den Paus over de algemeene Kerk geen noodwendig geloofs-artikel is, van 't Katholyk Geloof. Dus weet men, dat de *Jansenistе* Geestelykheid, by voorbeeld, in *Frankryk*, dagelyks de gewoone Kerkplegtigheden verrigten, de Heiligen eeren, en alle de Leerstukken van 't Pausdom belyden, leeren, en verdedigen, terwyl zy egter 's Pausen Opperhoofdigheid lochenen, en dat hoogst gezag over de gansche Kerk, 't welk de Pausen beweeren, dat, als een byzonder Voorregt, aan hun en hunnen Zetel verknogt is, bestryden; en van dat gewaand Voorregt derhalven alleen sprak ook de Heer *Bower*, niet, gelyk zyn tegenpartyen verkeerdelyk zedert uitstrooiden, van den Roomschen Godsdienst in 't algemeen, nog van eenig Geloofs-artikel van de Katholyke Kerk, toen hy in zyn Voorreden, voor de *Historie der Pausen* zeide: *dat, in weerwil van zyne poogingen voor het tegendeel, de Reden de Overhand kreeg boven de sterkste Vooroordeelen: dat hy het gevoelen toeviel, het welk hy voorhad te wederleggen, en opregtelyk dat geene in zyn gedagten afzwoer, het welk hy, in zyn onkunde, ondernomen had te verdedigen* (*a*).

Na dat de Heer *Bower* derhalven van zyne, zoo ongelukkig voor de Pausselyke Opperhoofdigheid geslaagde, onderneeming had afgezien, wierd hy gezonden, om, voor den tyd van zes Maanden, de plaats van een Overleeden Hoogleeraar der *Philosophie* in 't Collegie van *Arezzo* te vervullen, en van daar weder geschikt naar *Florence*, om 'er zyn derde of laatste Proefjaar te houden. Alle Jesuiten, naamelyk, moeten twee Nieuwlingschappen of Proeftyden ondergaan; het een van twee Jaaren, wanneer zy eerst in de orde zyn toegelaaten; het ander van een Jaar, na dat zy reeds verscheiden Jaaren Leden der Orde geweest zyn, en voor dat zy hun laatste of vierde Gelofte doen. De Eerste Proeftyd duurt altyd twee geheele Jaaren, en wordt nimmer verkort; de laatste dikwils.

Dee-

(*a*) Voorreden bladz. 6, 7.

Deeze laatste Proeftyd van den Heer *Bower* duurde slegts drie of vier Maanden, van *November* 1721 tot *Maart* 1722, wanneer hy zyn laatste geloften en plegtige Inwyding te *Florence* verrigtte, en daarop tot Hoogleeraar in de *Philosophie* op de *Universiteit* te *Macerata* verkooren wierd.

Ik zal hier in 't voorbygaan, tot nader Opheldering van die byzondere gewoonten en inzettingen der Jesuiten, met den Heer *Bower*, aanmerken, dat, schoon wel alle de Leden dier *Societeit* door de Geloften, die zy op 't einde der twee Jaaren van hun eersten Proeftyd doen, aan de Orde verbonden zyn, de Orde nogtans aan hun niet verbonden is, maar de Generaal hen, om eenig wangedrag, hun afscheid geeven kan; gelyk hy hen ook, op hun verzoek, verlof kan verleenen, om de Orde te verlaaten, en weer in de Waereld te gaan: dog, indien iemand van hun zulks deed zonder zyn verlof, zou hy voor een *Afvalligen* worden aangezien en als zoodanig een gehandeld. Maar door hunne laatste Geloften zyn zy aan de Orde verbonden voor hun gansche Leeven, en de Orde is ook weder van haar kant aan hun verbonden; zoo dat nog zy voortaan de Orde ooit verlaaten kunnen, nog de Generaal hen hun afscheid geeven. In dien langen tusschentyd van verscheiden Jaaren, die 'er tusschen den eersten en tweeden Proeftyd verloopen, wordt 'er zeer naauw op al hun handel en gedrag gelet, en indien men 'er eenige ongeregeldheden in bespeurt van dien aart, dat zy de Orde eenigzins tot wanachting en oneer zouden mogen strekken, of zo de Bestierders der Collegien, in welken zy hun verblyf gehouden hebben, iets van belang op hun inborst, neigingen en wandel te zeggen hebben, staat men hun niet toe de laatste Geloften te doen, maar geeft hen hun afscheid. Op deeze bekende gewoonten en regels der *Societeit* beroept zig ook, onder anderen, de Heer *Bower* tot zyn verdediging, dewyl men hem zekerlyk zoo lang in de Orde niet geduld zou hebben, veel min toegelaaten dat hy zyn laatste geloften deed, indien zyn gedrag te *Romen* en in *Italiën* den minsten schyn van overeenkomst gehad hadde met de Schets, welke zyn tegenpartyen, en inzonderheid de Schry-

ver van zekeren Brief, onlangs uit *Romen*, zoo men zegt, gezonden, daar van hebben gelieven te geeven (*a*).

Terwyl de Heer *Bower*, gelyk wy ſtraks zeiden, het Hoogleeraarsampt in de *Philoſophie* te *Macerata*, een Stad in 't Markgraafſchap van *Ancona*, niet ver van 't berugte *Loretto* gelegen, bekleedde, had hy een naauwe en gemeenzaame vrindſchap opgerigt met Vader *Montecuccoli*, *Inquiſiteur*, die daar zyn verblyf en regtbank hield. Het *Hooge Gerigtshof*, naamelyk, de *Hooge Vierſchaar*, of *de Heilige Vergadering der* Inquiſitie beſtaat, in *Italiën*, uit zes *Kardinaalen*, een *Commiſſaris Generaal*, den Grootmeeſter van 't heilig Paleis, die altyd een *Dominikaan* is, den *Generaal* der *Dominikaanen*, en een groot getal van Godgeleerden, *Canoniſten* en Regtsgeleerden. Deeze hooge Vierſchaar, die haar verblyf houdt te *Romen*, is door de Bullen van verſcheiden Pauſen gemagtigd, om yder, die van Kettery verdagt is, zonder onderſcheid, zelfs Biſſchoppen, Aartsbiſſchoppen, Patriarchen, de Kardinaalen zelve niet uitgezonderd, aan beide zyden der *Alpen*, in Regten te betrekken; hen te daagen, om voor hun Regtbank te verſchynen, en hen in den Ban te doen en af te zetten, indien ze, binnen den bepaalden tyd, die Indaaging niet gehoorzaamen. De Vergadering komt tweemaal 's weeks by één; 's *Woensdags* in de Kerk van St. *Maria Sopra Minerva*, die aan de *Dominikaanen* behoort, en 's *Donderdags* in tegenwoordigheid van den Paus. Zy ſtelt de byzondere *Inquiſiteurs* van andere Landſtreeken en Steden in *Italiën* aan, die ook in alle moeielyke en twyffelagtige gevallen gewoon zyn, met deeze Vergadering raad te pleegen. In yder Bisdom, naamelyk, van *Italiën*, is een *Inquiſiteur*, of ten minſten een Stedehouder, die ook *Commiſſaris* der *Inquiſitie* genoemd wordt. Want zoo het Regtsgebied van den *Inquiſiteur* zig uitſtrekt over verſcheiden Bisdommen, houdt hy zelf zyn verblyf in de voornaamſte Stad, en heeft in yder van de andere Steden zynen *Commiſſaris* of Stedehouder. Dus behooren onder de *Inquiſitie* van *Macerata*, behalven die Stad zel-

(*a*) Answer to a ſcurrilous Pamphlet. p. 72. 73.

zelve, nog drie anderen, *Tolentino*, *Jesi*, en *Osimo*, en onthoudt zig de *Inquisiteur* te *Macerata*, terwyl zyn Stedehouders hun verblyf hebben in de andere Steden. Deeze Stedehouders zyn gemagtigd, om aanklagt en beschuldigingen in te neemen, gevangen te zetten, en zelfs onder goedkeuring van den Bisschop hunner plaats, of van deszelfs Stedehouder, te pynigen; maar de *Inquisiteur* houdt doorgaans het regt aan zig, om het Slotvonnis te vellen. Tot yder Regtbank der *Inquisitie* behooren Twaalf Raaden; vier Godgeleerden, vier *Canonisten*, en vier Regtsgeleerden. Zy oordeelen met den *Inquisiteur* over de Zaaken, die voor de Vierschaar komen, waarom ze ook zomtyds zyne *Byzitters* genoemd worden, dog hebben slegts een raadgeevende geen beslissende stem. De *Inquisiteur* is niet verpligt hun oordeel in te volgen, maar kan een Perzoon doemen, dien zy onschuldig, of vryspreeken, dien zy schuldig verklaard hebben; maar in beide die gevallen nogtans is hy over zyn gedrag voor 't hooge Gerigtshof der *Inquisitie*, dat te *Romen* zit, aanspreekelyk, en kan door hetzelve, of door den Paus, van zyn ampt worden afgezet: maar zo hy de meerderheid der Raaden op zyn zyde heeft, is hy altyd veilig. In de meeste plaatzen hebben de *Inquisiteurs* vryheid om hun eigen Raaden te kiezen, en zyn in die keur aan geen Orde van geestelyken gebonden, maar neemen, naar hun welgevallen, *Franciskaanen*, *Dominikaanen*, *Benedictynen*, *Bernardynen*, *Jesuiten*, en zelfs Leeken. De Godgeleerden zyn altyd Kerkelyken, gelyk ook meest al de *Canonisten*, maar de Regtsgeleerden zyn doorgaans uit de Leeken genomen. By zynen tyd, zegt de Heer *Bower* (*a*), bestonden de Godgeleerde Raaden van de *Inquisitie* te *Macerata*, uit twee *Dominikaanen*, den Deken van *Macerata*, en hem zelven: de *Canonisten*, uit eenen *Dominikaan*, twee *Minorieten*, en eenen *Scolopiaan*: maar de Regtsgeleerden waren alle Leeken. De Jesuiten, schoon 't hun nog door eenige Pausselyke Bullen en *Constitutien*, nog door de Wetten van eenig Land, nog door die der *Inquisitie* zel-

(*a*) Answer to a scurrilous Pamphlet. p. 45.

zelve, verbooden is, mogen volgens de regelen en inzettingen van hun eigen Orde het Ampt van *Inquifiteur* niet bekleeden, maar wel Raaden, alleenlyk, zyn der *Inquifitie*. De Heer *Bower* belooft ons een omftandiger berigt van die bloeddorftige Vierfchaar, en van zommige van derzelver geheimen, en haare Grondwetten te zullen geeven, wanneer het vervolg van zyn *Hiftorie der Paufen* hem gebragt zal hebben tot den tyd, toen dezelve eerft wierd opgerigt (*a*).

Ondertuffchen had de gemeenzaame Vriendfchap, welke de Heer *Bower* met Vader *Montecuccoli* onderhield, hem den weg gebaand tot dat aanzienlyk en voordeelig ampt van Raad der *Inquifitie* Op zekeren tyd, dat zy met elkanderen in gefprek waren: *Bower*, zeide hy, *Ik heb een toeleg op U*: Woorden, die in den mond van een *Inquifiteur* haatelyk luidden, en, in weerwil van hun onderlinge Vriendfchap, mogelyk niet weinig ontroering in den Heer *Bower* zouden verwekt hebben, indien Vader *Montecuccoli* 'er niet aanftonds had bygevoegd, dat een van de Leden der *Inquifitie* doodelyk ziek was, en hy, zo dezelve ftierf, die openvallende plaats van Raad voor hem gefchikt hadde. De Heer *Bower* ontving die gunftige toezegging met groot genoegen, en betuiging van Dankbaarheid; niet lang daar na wierd hy ook nader by den *Inquifiteur* ontbooden, die hem verklaarde, thans zyn Belofte te zullen vervullen, en, hem daarop omhelzende, *Nu*, zeide hy, *zyt gy Een van Ons*. Dien zelfden Nagt wierd 'er Vergadering belegd, de Heer *Bower* als Nieuwe Raad, met de gewoone gebruiklykheden, aangefteld, en na dat hy den Eed van Geheimhouding gedaan had, het Berigtfchrift der *Inquifitie* hem overgeleverd. Dit Boek of Gefchrift behelft de regels, volgens welken zy in hun Regtspleeging, in hun Vonniffen, en in alle bedryven der Vierfchaar verpligt zyn te werk te gaan, en mag, om het te beter geheim te doen blyven, niet gedrukt worden, maar wordt gefchreeven bewaard. By het affterven of ontflag van een Lid des Raads wordt het met het Zegel der

(*a*) Ibidem. p. 68.

der *Inquisitie* toegezegeld, en die daar zyn handen aan ſlaan durfde, was een Man des Doods. De Heer *Bower*, met zyn nieuwe bediening niet kwalyk te vreden, en begeerig om derzelver aart en verpligtingen wat nader te kennen, begon, t'huis gekomen, het Berigtſchrift met groote nieuwsgierigheid te leezen. Maar welk een Verbaaſtheid en Ontroering trof hem, toen hy daar een opſtel zag van Regelen, die in Onmenſchelykheid en Verfoeijelyken handel alle verbeelding te boven gingen: Regelen, die hy zig egter nog al vleide, dat men niet gewoon was ten ſtrengſten uit te voeren; tot dat hy eerlang dezelve wel ſtiptelyk gevolgd en te werk geſteld zag aan een Elendigen, die een week of twee daarna voor hun Vierſchaar gebragt wierd (*a*).

Deeze onmenſchelykheden boezemden den Heer *Bower* een afſchrik in van dien verfoeijelyken Regtbank, en waren naderhand oorzaak dat hy *Macerata* verliet. En dewyl hy zelf nu één naauwkeurig en omſtandig berigt van zyn Vlugt uit *Italiën*, en de redenen die hem daar toe bewoogen, aan de Waereld heeft meêgedeeld; zal ik, in 't verhaal van dezelve, my voortaan van zyn eigen woorden bedienen.

Nimmer heb ik voorgegeeven, zegt hy (*b*), dat het om den Godsdienſt alleen was, dat ik *Italiën* verliet, maar dikwils heb ik integendeel verklaard, gelyk alle myne Vrinden getuigen kunnen, dat, zo ik nooit een Lid der *Inquiſitie* geworden was, ik ſlegts op goed geloof zou voortgeleefd hebben, gelyk de meeſte Roomſchgezinden doen, zonder ooit den minſten twyffel te ſlaan aan de waarheid van den Godsdienſt, waarin ik was opgevoed, of om een anderen te denken. Maar de

(*a*) Deeze Byzonderheden zyn getrokken uit zeker Verhaal van de Vlugt van den Heer *Bower*, 't welk men zegt uit zyn eigen mondelinge berigten te zyn opgeſteld. Dog dewyl de Heer *Bower* hetzelve niet volkomen voor Egt erkent, maar in zommige omſtandigheden of onwaar of gebrekkelyk verklaart, kunnen wy ook voor de Waarheid van deeze Byzonderheden, ſchoon in zig zelve nog ongerymd nog onwaarſchynlyk, niet ten vollen inſtaan. *Bower and Tillemont compared*. p. 92. 93.

(*b*) Answer to a ſcurrilous Pamphlet. p. 4. &c.

de ongehoorde wreedheden van die Helſche Vierſchaar troffen my gevoeliger, dan ik in ſtaat ben met woorden uittedrukken, en maakten my, gedwongen als ik was, door myn Ampt als Raad, om 'er medepligtig aan te zyn, den rampzaligſten Menſch, die 'er leefde. Eerſt viel ik op de gedagten om myn Bediening nêer te leggen; maar dewyl ik in verſcheiden voorvallen eenige zwakheid, gelyk zy het noemden, dat is, eenig medelyden en Menſchelykheid had laaten blyken, en daarover beſtraft was van den *Inquiſiteur*, begreep ik ligtelyk, dat hy het neêrleggen van myn Bediening aanſtonds daar aan alleen zou toeſchryven, dat ik de handeling en Regtspleegingen der Heilige Vierſchaar afkeurde. En zeker, aan niets anders kon ook zulk een Stap met eenigen ſchyn worden toegeſchreeven, dewyl dat Ampt de naaſte en onfeilbaare weg was tot Bevordering en hooger Eerampten, en met groote voorregten, en een aanzienlyk Jaargeld verzeld ging. Met een klaar vooruitzigt derhalven van het uiterſte gevaar voor de oogen, waarin ik my wierp, zo ik eenigen den minſten grond gaf tot een dergelyk vermoeden, en egter niet in ſtaat, om de heillooze wreedheden langer aan te zien, die dagelyks byna binnen die muuren gepleegd wierden, nog de wroegingen uit te ſtaan van myn geweeten, dat my onophoudelyk verweet, dat ik 'er medepligtig aan was, beſloot ik eindelyk, na een langduurig overleg by my zelven en menig ruſtelooze Nagten, de Vlugt te neemen, en de *Inquiſitie* teffens en *Italiën* te verlaaten. Een ganſch Jaar byna ging ik met dat beſluit zwanger, door de naarſte en angſtvalligſte twyffelmoedigheid geſlingerd, zonder op my te kunnen verkrygen, om het ten uitvoer te brengen, uit vrees voor de menigvuldige gevaaren, die ik voorzag dat 'er onvermydelyk meê verzeld zouden gaan, en van de ſchrikkelyke gevolgen, die ik te wagten had, zo my de onderneeming mislukte. Maar toen ik, middelerwyl, op 't bevel van den *Inquiſiteur* genoodzaakt wierd een Heer te vatten, met wien ik in de naauwſte Vrindſchap en Gemeenzaamheid leefde, maakte de Rol, welke ik, by die gelegenheid, gedwongen was te ſpeelen, zoo diep een indruk op

myn

myn hart, dat ik eerlang alle vrees en beangstheid te boven kwam, en een vast opzet greep, om myn besluit, daar mogt dan van komen wat 'er wilde, en zonder verder uitstel, te volvoeren. Van dat merkwaardig en ongelukkig voorval zal ik hier, een weinig omstandiger, berigt geeven, te meer, dewyl men zig daar uit een juist en leevendig denkbeeld zal kunnen maaken van den aart der Regtspleegingen in den gewoonen handel van dat yslelyk Gerigtshof.

De Heer, dien de *Inquisiteur* my beval gevangen te neemen, was de Graaf *Vincenzo della Torre*, uit een doorlugtig geslagt in *Duitsland* gesprooten, en die zeer aanzienlyke goederen bezat in 't grondgebied van *Macerata*. Hy was een van myn geliefste Boezemvrinden, en onlangs getrouwd met een Dogter van *Signor Constantini* te *Fermo*, een Juffrouw, niet minder beroemd door haar Verstand, dan door haar Schoonheid. Met haar Familie had ik ook, terwyl ik Hoogleeraar der *Rhetorica* te *Fermo* was, zeer gemeenzaam omgegaan, en zedert den Graaf, in zyn vryery, dikwils van *Macerata* derwaarts verzeld, dewyl die twee Steden slegts vyftien *Italiaansche* Mylen van elkanderen leggen. Ik verkeerde met beide derhalven in de grootste vrindschap en gemeenzaamheid; en de Graaf was de eenigste myner goede Vrinden, die, na dat ik Raad van de *Inquisitie* geworden was, even vry en openhartig met my bleef omgaan als voorheen; terwyl de anderen schuw voor my begonnen te worden, en my niet duister deeden bemerken, dat zy langer op myn Gezelschap niet zeer gezet waren, en my voortaan liever mydden.

Als op zekeren dag deeze ongelukkige jonge Edelman, met een anderen ging wandelen, ontmoetten hen twee *Capucyner* Monniken; waarop de Graaf, na dat ze hen voorbygegaan waren, tegen zyn metgezel zeide: *welke Zotten zyn dat, die denken, dat ze den Hemel zullen winnen met een hairen Kleed te draagen, en barvoets te gaan! Zy zyn waarlyk Zot, als ze dat denken, of dat 'er eenige Verdienste steekt, in zig zelven te kwellen en te pynigen: waarom leeven ze niet gelyk wy doen? Zy zouden 'er niet een oogenblik laater om in den Hemel komen.* Wie hem over dat on-

bedagt zeggen by de *Inquisitie* aanklaagde, de Monniken, zyn metgezel, of iemand anders, weet ik niet; want de *Inquisiteurs* noemen hunne Raaden nooit de Naamen van de Beschuldigers, nog die van de Getuigen, op dat zy ze niet wraaken zouden, of hun bedenkingen tegen dezelven inbrengen. Maar yder zonder onderscheid, wie hy zy, die eenig zeggen hoort, 't welk hem dunkt te stryden of onbestaanbaar te zyn, met de Leer van de Heilige Moeder de Kerk, is verpligt, om zulks aan den *Inquisiteur* te openbaaren, en, teffens den Persoon te noemen, die het gezegd heeft: en in dit stuk heeft zulk een geen banden, hoe heilig en onschendbaar, aan te zien, maar is de Broeder verpligt zyn Broeder aan te klaagen, de Vader zyn Zoon, de Zoon zyn Vader, de Vrouw haaren Man, en de Man zyne Vrouw; en dat, alle, op straf van de Eeuwige Verdoemenis, en van als Medepligtigen aangemerkt en gehandeld te worden, indien ze het binnen zekeren bepaalden tyd niet ontdekken; ook kan geen Biegtvader iemand Vergiffenis van Zonden verleenen, die iets, 't zy in jok of in ernst, ten nadeele van 't geloof, of van de gebruiken en inzettingen der Kerk heeft hooren zeggen, voor dat die geene zulks eerst aan den *Inquisiteur* heeft bekend gemaakt, en denzelven zoo veel onderrigting gegeeven, als hem eenigzins mogelyk is, omtrent den Persoon, dien hy 't hoorde zeggen.

Doch, wie het ook moge geweest zyn, die myn ongelukkigen Vrind aanklaagde, 't zy de Monniken, 't zy de Heer met wien hy wandelde, 't zy iemand anders, die het bygeval hoorde, de *Inquisiteur* althans gaf op zekeren nagt, (want om hun zaaken geheimer en met minder rugtbaarheid te verrigten, houden ze doorgaans, buiten *Romen*, hunne Vergaderingen 's nagts) den Raad kennis, dat de voorheengemelde Woorden gesproken waren, en in goede ernst gesprooken, op het zien van twee Arme *Capucynen*; dat het Getuigenis onwraakbaar was, en dat hy ze derhalven by één geroepen had om hun oordeel te zeggen, hoe en waar voor men die Woorden had op te vatten, en om volgens dat oordeel dan verder

met

met den Misdaadigen naar Regten voort te vaaren. In yder *Inquisitie*, gelyk te vooren verhaald is, zyn twaalf Raaden, naamelyk, vier Godgeleerden, vier *Canonisten*, en vier Regtsgeleerden. Het is het werk inzonderheid der Godgeleerden te oordeelen, hoe men een zeggen, daar iemand over aangeklaagd is, heeft op te vatten; of het Ketterſch is, dan of het alleen maar ſmaakt naar Kettery, of het Godslasterlyk is en tot onteering ſtrekt van God en zyne Heiligen, dan of het alleen dwaalend is, onbezonnen, ſcheurziek, of voor Godvrugtige ooren aanſtootelyk.

Dat gedeelte van 't zeggen, *Zot, als ze denken dat 'er eenige verdienſte ſteckt in zig zelven te kwellen en te pynigen*, oordeelde en verklaarde men Ketterſch, als openlyk en regtdraats ſtrydig tegen de Leer en 't gebruik van de Heilige Moeder de Kerk, die een geſtrenge Leevenswys en Zelf kaſtydingen, als ten hoogſten verdienſtig, aanpryſt. De *Inquiſiteur* merkte by die gelegenheid aan, dat door de woorden, *zy zyn waarlyk zot, als ze denken* &c. de Heilige Kerkvaders niet alleen, die allen, geen eenen uitgezonderd, groote ſtrengheid van Leeven en Zelftugtigingen geoefend hadden, voor *Zotten* wierden uitgekreeten, maar ook de Heilige *Paulus* zelf, die zyn Lighaam kaſtydde en tugtigde, dat is, zig zelven geeſſelde, gelyk de *Inquiſiteur* het begreep; en voegde daar by, dat de gewoonte van zig zelven te geeſſelen, door alle Stigters der Geeſtelyke Orden zoo ſterk aangepreezen, van dien grooten Apoſtel der Heidenen ontleend was, en haar oorſprong genoomen hadt.

Na dat men dus dat zeggen voor Ketterſch verklaard had, was de ganſche Vergadering, eenpaarig, van gevoelen, dat de Perſoon, die hetzelve geuit had, in hegtenis moeſt genomen worden, en volgens de Wetten der *Inquiſitie* te regt geſteld. En daarop wierd de naam van den Perſoon genoemd. Want zoo lang als 'er nog geen beſluit genomen is, of de beſchuldigde Perſoon in hegtenis zal genomen worden, of niet, wordt zyn naam verzweegen, en blyft den Raaden onbekend, op dat zy, mogelyk, zegt het Berigtsſchrift, in hun oordeel

over zyn zaak zig niet door gunſt of ongunſt zouden laaten beſtieren. Want in verſcheiden opzigten en omſtandigheden maaken ze uiterlyk een goede Schynvertooning van Regtvaardigheid en Billykheid, op den zelfden tyd, dat zy, tegen alle erkende Wetten van Billykheid en Regtvaardigheid, regtſtreeks aan te werk gaan. Maar geen woorden zyn kragtig genoeg, om de verbaasdheid en doodelyke Zielsontroering uit te drukken, die my trof, toen ik den Naam hoorde noemen van een Vrind, dien ik de grootſte hoogagting en een opregte en hartelyke genegenheid toedroeg. De *Inquiſiteur* was niet onkundig van onze onderlinge Vrindſchap en gemeenzaamheid: en om my eene gelegenheid te geeven, ter daadelyke beoeffening van de Les, die hy my dikwils had voorgehouden; naamelyk, om de zwakheden der Natuur met hulp der genade te overwinnen; koos hy my uit, om den misdaadigen, gelyk hy hem noemde, te gaan vatten, en hem nog voor 't aanbreeken van den dageraad, veilig en wel bewaard in de gevangeniſſen der Heilige *Inquiſitie* te leveren. Ik poogde my wel, dog nedrig en met de diepſte ootmoedigheid, te verontſchuldigen, en verzogt verſchoond te mogen worden van 't volbrengen van dergelyk een Laſt; een Laſt, zeide ik, die ik volkomen goed keurde; maar die ik alleen bad, dat door iemand anders mogt worden uitgevoerd; *want*, *Mynheer*, voer ik voort, gy weet de Vrindſchap —— Maar de *Inquiſiteur*, dat woord hoorende, *Wat*? zeide hy, met een ſtuurſch gelaat en grammen toon, *Wat*? *van Vrindſchap te ſpreeken*, *daar 't het Heilig Geloove raakt*; *zie*, *daar is uw Wagt*, voer hy voort, op de *Sbirri's* of Geregtsdienaars wyzende, die daar gereed ſtonden, *draag zorg*, *dat de misdaadige deezen morgen nog voor drie uuren in 't hok van* St. Lucas (een der ergſten) *opgeſlooten zy*. Hy begaf zig daarop met de overige Raaden van daar; en zoo als hy my voorby ging, *Dus*, zeide hy, *moet de Natuur overwonnen worden*. Ik had niet lang te vooren eenige zwakheid, of aandoening van menſchlykheid en meédoogen laaten blyken, door in zwym te vallen, terwyl ik het Pynigen van iemand, die met de uiterſte barbaarſchheid mishandeld wierd, by-

bywoonde, en was by die gelegenheid fcherpelyk door den *Inquifiteur* beftraft, dat ik de Natuur de overhand liet neemen over de Genade; dewyl het een onverfchoonbaare zwakheid was, gelyk hy aanmerkte, dat men eenige de minfte aandoening gevoelde over 't geen het Lighaam leed, hoe zwaar dat lyden ook wezen mogt, indien het ftrekte, gelyk dat oogmerk by de Heilige *Inquifitie* altoos plaats had, ten behoud en nutte van de Ziel (*a*). En miffchien, denk ik, was het om eens te zien, welke uitwerking die Beftraffing op my gedaan had, dat my het uitvoeren van dien wreeden Laft wierd aanbevolen (*b*). Dewyl 'er nu volftrekt geen middel of mogelykheid voor my meer overig was om 'er van ontflagen te worden, vatte ik eindelyk, na een uur in eenzaamheid, en, mag ik wel zeggen, in Doodsbenaauwdheid doorgebragt te hebben, moed, zoo goed ik konde, en begaf my, 's morgens een weinig na tween, naar het huis van myn ongelukkigen Vrind, verzeld van een *Notaris* der *Inquifitie*, en zes gewapende Gerigtsdienaars.

Wy

(*a*) De Heer *Bower* ziet hier waarfchynlyk op zeker voorval, 't welk in een ander Verhaal, daar in de voorgaande Aantekening van gefproken is, omftandiger befchreeven wordt. Eens, naamelyk, dat het zyn beurt was, om op den Perfoon, die gepynigd wierd, te paffen, want altyd ftaat 'er een der Raaden by hem, om toe te zien, dat alles volgens orde en de gezette regelen van dat Gerigtshof gefchiede; liet hy zyn oog op het gelaat van den armen man vallen, waar op hy de pynelykfte Doodstrekken in al hun yffelykheid zag afgefchilderd, even als of hy zoo aanftonds den laatften Snik ftond te geeven. De Heer *Bower* viel op dat gezigt in zwym. *Neem uw plaats*, zeide de onmenfchelyke *Inquifiteur*, zoo dra hy wederom tot zig zelven was gekomen, *Neem uw plaats weer*, *Bower*; *gy bedenkt niet, dat, wat aan 't Lighaam gedaan wordt, ten nutte ftrekt van de Ziel: gy zoud anders dus niet in zwym vallen. Het is de zwakheid van myn Natuur*, gaf de Heer *Bower* ten antwoord, *Natuur!* hervatte de *Inquifiteur*, *gy moet de Natuur t'onderbrengen door de Genade.* De dood van den ongelukkigen man, die gepynigd wierd, maakte een eind van die Zamenfpraak. *Bower and Tillemont Compared.* p. 94.

(*b*) Aan den Perfoon, die benoemd is, om den misdaadigen gevangen te neemen, wordt ten dien einde een gefchreeven Laft of Order gegeeven, getekend door den *Inquifiteur.*

Wy kwamen langs verſcheiden wegen aan het huis en klopten aan. Eene Dienſtmaagd, die uit een Venſter zag, en vroeg, wie 'er klopte? Kreeg ten antwoord, *de Heilige Inquiſitie!* en men beval haar teffens, niemand in huis wakker te maaken, maar op ſtaanden Voet beneden te komen, en de Deur te openen op ſtraf van den Ban. De verſchrikte Meid haaſtte zig half naakt en ongekleed, gelyk ze was opgeſtaan, naar beneden, kreeg eindelyk met zeer veel moeite, dewyl ze van ontſteltenis naauwelyks wiſt wat ze deed, de Deur open, en bragt ons, gelyk men haar belaſtte, bleek en beevende naar de Slaapkamer van haar Heer. Zy zag my dikwils zeer ernſtig aan, dewyl ze my wel kende, en ſcheen my gaarne eens te hebben willen ſpreeken; maar ik durfde my met haar niet bemoeien, of eens laaten blyken, dat ik het merkte. Toen ik met den *Notaris*, en gevolgd van de Geregtsdienaars, de ſlaapkamer van myn braaven Vrind intrad, wierd de Graavin, door 't geraas, wakker, en begon, haar Ledekant van gewapende Lieden omringd zynde, te ſchreeuwen, en bleef dus, als door ſchrik van haar Zinnen beroofd, luidkeels ſchreeuwen, tot dat een der Gerigtsdienaars, over 't gerugt, dat ze maakte, geſtoord, haar zoo geweldig een ſlag in 't aanzigt gaf, dat het bloed 'er by neer liep, en zy in zwym viel. Ik bekeef den Kaerel daar ſcherpelyk over, en liet hem, zoo dra wy weer in 't *Inquiſitie* huis te rug gekomen waren, dapper afroſſen.

Middelerwyl ſchoot ook myn Vrind uit den Slaap, en my met myn gevolg daar ziende, *Myn Heer Bower!* riep hy met de uiterſte verbaasdheid. Hy zei toen niets meer; en ik was ook een geruimen tyd niet in ſtaat om een enkel woord te kunnen uiten. Met zeer veel moeite maakte ik my eindelyk zoo ver van my zelven en van myn doodelyk Zielsverdriet meeſter, dat ik myn ongelukkigen Vrind zeggen kon, dat hy een Gevangen was van de Heilige *Inquiſitie. Van de Heilige Inquiſitie!* gaf hy ten antwoord, *Helaas! Wat heb ik dan gedaan? Myn waarde Vrind, wees myn Vrind nu.* Hy voegde 'er nog verſcheiden tedere en Zielroerende dingen by; maar dewyl

wyl ik wist, dat het niet in myn magt was, hem eenigen dienst te doen, had ik geen moeds genoeg om hem in 't aangezigt te zien, maar keerde my van hem af, en begaf my, terwyl hy zig kleedde, naar een hoek van 't Vertrek, daar ik myn Droefheid den vollen teugel vierde. De *Notaris* stond middelerwyl by hem, en zag het aan, gelyk ik opmerkte, zonder eenige de minste aandoening. En, zeker, ontbloot te zyn van alle mededoogen en menschlykheid; zyn medeschepzelen onder de uitgezogtste Pynigingen, die ooit wreedheid bedagt, te hooren steenen en kermen, en met de Doodsangsten te zien worstelen, zonder door hun Lyden het minst geraakt en aangedaan te zyn, is eene van de voornaamste begaafdheden van een *Inquisiteur*, en daar allen, die tot den Regtbank en Dienst der *Inquisitie* behooren, met allen yver naar tragten moeten. Dikwils gebeurt het in die heillooze Vierschaar, dat, terwyl een ongelukkig, en waarschynlyk onschuldig, mensch, in hun tegenwoordigheid, schreeuwt en kermt op de Pynbank, en hen zoo beweeglyk, dat het geen menschelyk hart, zou men zeggen, kon uitstaan, bid en smeekt by al wat Heilig is, om een oogenblik Verligting, dat, zeg ik, de *Inquisiteur* ondertusschen, en de overigen van dat ontmenscht gezelschap, doof voor zyn zugten en klagten, en zonder op zyn traanen en Zielroerende smeekingen eens te letten, met elkander zitten te praaten, over het nieuws, dat 'er in de Stad voorvalt; ja dat ze zomtyds, met eene nooit meer gehoorde Wreedheid, de elendigen, in 't midden hunner selfste pynen, zelfs beschimpen en bespotten.

Zoo dra myn ongelukkige Vrind gekleed was, belastte ik den *Bargello* of hoofd der Geregtsdienaars, hem de handen met een Touw op den Rug te binden, gelyk in dergelyke gevallen het gebruik is, en aan alle gevangenen, zonder aanzien van Persoonen, gepleegd wordt; dewyl de *Inquisitie* zelfs mannen van den hoogsten rang, als ze met Kettery betigt worden, met geen meer onderscheiding en toegeevendheid handelt, dan de allergeringste arbeidslieden. Kettery verbreekt alle banden, vernietigt alle Vrindschap; zoo dat ik

den man, met wien ik zoo lang met de grootste gemeenzaamheid en wederzyds vertrouwen had omgegaan, niet meer voor myn Vrind durfde erkennen, of hem daarom met eenige de minste zagtheid en vrindelykheid, en genadiger dan anderen, handelen.

Zoo als wy met hem uit de Slaapkamer kwamen, ontmoette ons de Graavin, die te vooren, toen ze in zwym gevallen was, uit het Vertrek was gebragt, en haar tedergeliefden man, dus als een Dief of Moordenaar met zyn handen op den rug gebonden, ziende wegleiden, gilde ze op een erbarmlyke wyze, vloog hem om den hals, en smeekte ons, terwyl ze hem om 't Lyf bleef hangen, onder een vloed van traanen, dat wy zoo barmhartig wilden zyn van haar het Leeven te beneemen, op dat zy het genoegen mogt hebben, het eenigst genoegen, dat zy op deeze Waereld wenschte, van te sterven in 't omhelzen van den man, dien ze beloofd had nimmer te zullen verlaaten. De Graaf, overstelpt van hartzeer, kon niet spreeken. In den doodelyken angst en zielsbenaauwdheid, die my 't hart beklemde, was ik niet in staat een enkel woord tegen haar te zeggen en last te geeven, om ze van één te scheiden: en zeker, nimmer zagen sterffelyke oogen een erbarmlyker toneel van jammer en de allerbitterste Droefheid. Ik gaf egter eindelyk den *Notaris* een teken, dat hy met hem voort zou gaan, gelyk hy deed, zonder eenige de minste aandoening over zoo zielroerend een Schouwspel te laaten blyken. De Graavin viel wederom in zwym, en middelerwyl wierd myn ongelukkige Vrind, de trappen af en ten huize uitgeleid, onder het luid gekryt en kermen van zyn bedienden, dat men aan alle kanten hoorde: want hy was een man van een lieftalligen en zagtmoedigen aart, en byzonder minzaam tegen allen, die met hem omgingen.

Toen wy in 't *Inquisitie* huis gekomen waren, stelde ik myn Gevangen, in de handen van den Sipier, een Leekebroeder van de Orde van *St. Dominicus*, die hem in 't voorheengemelde Hok opsloot, en my den Sleutel bragt. Ik bleef dien nagt in 't Paleis of huis der *Inquisitie*, daar yder Raadsheer een kamer

mer heeft, en overhandigde den volgenden morgen den ſleutel aan den *Inquiſiteur*, dien ik teffens berigt gaf, dat zyn laſt ſtiptelyk was uitgevoerd. De *Inquiſiteur* was reeds door den *Notaris* van alle omſtandigheden en myn geheel gedrag, daar by gehouden, naauwkeurig onderrigt, en zeide daarom tegen my, toen ik hem den ſleutel overgaf, *Gy hebt u gedraagen als iemand, die geneegen is ten minſten om de Neigingen en Zwakheden der Natuur met hulp van de genade te overwinnen;* dat is, als iemand, die geneegen is, om zig met hulp der genade van een Menſch, en redelyk Schepſel, een redeloos Dier of een Duivel te maaken.

Volgens de Zetregels der *Inquiſitie* wordt de Gevangen, de eerſte week van zyn gevangenis opgeſlooten gehouden, in een naauw en donker Hok, zoo laag van verdieping, dat hy 'er niet regt over end in ſtaan kan; zonder ondertuſſchen een eenig menſch te zien, dan alleen den Sipier, die hem, om den anderen dag, zyn Brood en Water brengt, 't welk het eenigſt voedſel is, dat men hem geeft. Dit doet men, gelyk ze zeggen, om hem tam te maaken; en op dat hy, daar door verzwakt, de pyn beter zou voelen, en minder in ſtaat zyn om ze door te ſtaan. Na verloop van die Week wordt hy, des nagts, voor den Raad gebragt om ondervraagd te worden: en by die gelegenheid zag ik, dat myn arme Vrind, in die ééne Week, zoodanig veranderd en vervallen was, dat ik hem niet gekend zou hebben, had ik aan zyne Klederen niet gezien, dat hy 't was. En geen wonder waarlyk. Het kon niet wel anders zyn, of zoo ſchielyk en onverwagt eene verandering van ſtaat en leevenswyze, de onwaardige en onmeedoogende behandeling, die hy reeds geleeden had, de vrees en 't angſtig vooruitzigt van 't geen hy waarſchynlyk nog zou moeten lyden, en, mogelyk meer dan iets anders, de bedrukte en jammerlyke toeſtand, van zyn lieve en voorheen zoo gelukkige Huisvrouw, die hy tederlyk beminde, en wier gezelſchap hy naauwelyks zes maanden genooten had, moeſt die uitwerking op hem hebben. Toen hy, volgens gewoonte, gevraagd wierd, of hy eenige Vyanden had, en verzogt

dezelve te willen noemen; gaf hy tot antwoord, dat hy geen mensch ter waereld vyandschap toedroeg, en hoopte dat ook niemand hem een vyandelyk hart zou toedraagen. Want dewyl men in de Vierschaar der *Inquisitie* den beschuldigden persoon niet te kennen geeft, waar in de misdaad bestaat, daar hy meê betigt wordt, nog wie het is, die hem aangeklaagd heeft, vraagt hem de *Inquisiteur*, of hy ook weet, dat hy vyanden heeft, en hoe dezelve heeten. Noemt hy by geval den Aanklaager, dan worden alle verdere Regtspleegingen tegen hem opgeschort, tot dat de Aanklaager op nieuws ondervraagd is, en indien het blykt, dat de Aanklagt alleen uit vyandschap en boosaartigheid voortspruit, en dezelve door geen andere van elders 'er bykomende bewyzen gestaafd wordt, en waarschynlyk gemaakt; wordt de Gevangen losgelaaten (*a*). Op deezen hunnen Regel van Regtvaardigheid beroemen zy zig dikwils, terwyl ze ondertusschen beide voor Aanklaagers en voor getuigen menschen aanneemen, van de allerschandelykste en oneerlykste zoort, en die by alle andere Regtbanken gewraakt en uitgeslooten worden.

Vervolgens doet men, na die eerste Vraag, den Gevangenen zweeren, dat hy de Waarheid verklaaren, en niets van 't geen hy weet, en de Heilige Vierschaar gaarne weeten wilde, in alles wat hem zelven of anderen betreft, voor de Heilige Vierschaar verbergen zal. Daarop wordt hem dan gevraagd,

(*a*) In de Vierschaar der *Inquisitie* zyn twee getuigen genoeg, om een misdaad voor beweezen te houden: en de Aanklaager zelf kan één van die getuigen zyn, indien de beschuldigde hem niet genoemd heeft onder zyn Doodvyanden. Ik zeg zyn Doodvyanden, om dat een doodelyke Vyandschap alleen iemand onbevoegd kan maaken, om voor getuige tegen hem te dienen. Maar dewyl de Schryvers verschillen in 't beantwoorden van de Vraag; wat men voor doodelyke Vyandschap te houden of niet te houden hebbe, wordt het aan de voorzigtigheid van den *Inquisiteur* en deszelfs Raaden overgelaaten, om in byzondere voorvallen dat stuk te beslissen. Alle, behalven Doodvyanden, worden als getuigen toegelaaten, Ketters, Jooden, Mahometaanen, Ongeloovigen, openbare Hoeren, en zelfs meineedigen; en van dergelyk Zoort van getuigen oordeelt men doorgaans dat 'er Vier genoeg zyn, om de Misdaad te bewyzen.

vraagd, om welke Misdaad hy in hegtenis genomen is, en daar voor 't Heilig Gerigtshof der *Inquisitie* gebragt, voor het allerregtvaardigfte, het allervoorzigtigfte en barmhartigfte van alle Gerigtshoven. Op die Vraag antwoordde de Graaf met een zwakke en beevende ftem, dat hy niet wift, zig aan eenige Misdaad te hebben fchuldig gemaakt, waar over hy aanfpreekelyk zou mogen zyn voor dit heilig Gerigtshof, of ook voor eenige andere Regtbank: dat hy geloofde, en ten allen tyde geloofd had, alles wat de Heilige Moeder de Kerk geloofde, of van hem eifchte, dat hy gelooven zou. Hy had, naar 't fchynt, het zeggen, dat hem op 't zien der twee Monniken onbedagt ontvallen was, te eenemaal vergeeten. De *Inquisiteur* derhalven, ziende dat hy aan zyn Misdaad niet dagt, of dezelve niet wilde belyden, deed hem na een menigte van bedriegelyke ftrikvraagen, en veelerlei beloften, die hy tog nooit dagt te vervullen, weer te rug naar zyn Hok brengen, en ftond hem, gelyk in dergelyke gevallen gebruikelyk is, nogmaals eene week toe om zig te bedenken, met byvoeging, dat men, zo hy in dien tuffchentyd op zig zelven niet verkrygen kon, om, overeenkomftig met zyn ftraksgedaanen Eed, de Waarheid te verklaaren, wel middelen zou weeten te vinden, om hem 'er toe te dwingen, en dat hy dan geen Genade te wagten had.

Na verloop van die week wierd myn braave en ongelukkige Vrind wederom voor die helfche Vierfchaar gebragt, en gaf, toen hem dezelfde vraagen weêr wierden voorgefteld, dezelfde antwoorden. Hy voegde 'er by, dat, zo hy uit onkunde of onbedagtzaamheid iets kwaads en ftrafbaars gedaan, of gezegd mogt hebben, hy gereed was, om het openhartig aanftonds te bekennen, indien flegts iemand van de Vergadering de goedheid wilde hebben, van maar een enkel woord, waar door 't hem mogt invallen, daar van te reppen, gelyk hy allen, die daar tegenwoordig waren zeer ernftig verzogt. Hy floeg zyn oogen dikwils op my, en fcheen ('t welk myn hart met een onuitfpreekelyken angft ontroerde,) te verwagten, dat ik iets ten zynen voordeele zeggen zou. Maar 't

 was

was nog my, nog iemand van de andere Raaden geoorloofd, by deeze gelegenheid te ſpreeken; en al was het my geoorloofd geweeſt, ik zou niets ten zynen voordeele hebben durven zeggen; dewyl de *Advocaat*, door de *Inquiſitie* daar toe geſteld, en dien men doorgaans den *Advocaat van den Duivel* noemt, de eenigſte is, dien men toelaat voor den Gevangenen te ſpreeken. Deeze *Advocaat* is een Lid der *Inquiſitie*, ontvangt 'er een Jaargeld van, en is by Eede verpligt de Voorſpraak van den Gevangen te laaten vaaren, zo hy ze ondernomen heeft, of dezelve in 't geheel niet te onderneemen, indien hy bevindt, dat de Gevangen, volgens de Wetten der Heilige *Inquiſitie*, niet verdedigd en voorgeſproken kan worden. Zoo dat het alles maar enkele Mommery is, en ydele ſchynvertooning. By andere gelegenheden, heb ik zomtyds deezen *Advocaat* het een en 't ander ten voordeele van een gevangen hooren bybrengen, maar in dit geval verklaarde hy, dat hy niets tot verdediging van den Misdaadigen te zeggen hadde.

In de Vierſchaar der *Inquiſitie* veronderſtelt men altyd, dat de Perſoon, die aangeklaagd wordt, ſchuldig is, ten zy hy mogelyk zynen Aanklaager noeme onder zyn Vyanden: en zo hy zig niet ſchuldig bekent, en de Misdaad belydt, die hem te Laſt gelegd wordt, zonder dat men hem eens zegt waar die misdaad in beſtaat, wordt hy veroordeeld om gepynigd te worden: daar in tegendeel in alle Gerigtshoven, waar Pynbanken in gebruik zyn, de beſchuldiging eerſt den Gevangen wordt voorgehouden, en hem de misdaad gezegd daar hy meê betigt is, voor dat hy gepynigd wordt. Nooit wordt iemand ook in andere Gerigtshoven gepynigd, zonder dat men goede en geloofwaardige getuigeniſſen en bewyzen heeft, dat hy 'er ſchuldig aan is. Maar in de *Inquiſitie* wordt iemand dikwils gepynigd op de aanklagt van een Perſoon, wiens getuigenis by andere Regtbanken niet eens zou worden aangenomen, maar van de hand geweezen: en hy wordt altoos gepynigd, zonder dat hy de Misdaad weet, waar over hy aangeklaagd is, en die men wil, dat hy belyden zal. Dewyl myn

on-

ongelukkige Vrind, aan zyn noodlottig zeggen niet meer denkende, zyn onschuld bleef beweeren, wierd hy, volgens de Wetten der *Inquisitie*, veroordeeld ter Pyniging (*a*). Hy had dezelve naauwelyks twintig minuuten uitgestaan, onder een onophoudelyk gekerm van *Jesus Maria!* of zyn stem begaf hem eensklaps, en hy viel in zwym. Hy wierd daarop, zoo

(*a*) By de Regtbanken der *Inquisitie* in *Italien* gebruikt men tweeërley zoort van Pynigingen, de *Corda*, en de *Veglia*, gelyk ze de *Italiaanen* noemen. Den Persoon, die met de *Corda* zal gepynigd worden, bindt men Gewigt aan zyn Voeten, de Handen op den rug, en maakt dezelve, dus zamengebonden, vast aan een Touw, dat over een Katrol loopt, die boven aan 't Gewelf vast is. By dat Touw wordt hy tot digt aan 't Gewelf, 't welk ongemeen hoog is, opgetrokken, en blyft dus eenigen tyd hangen, tot dat alle zyn Ledemaaten en Gewrigten schrikkelyk gerekt zyn, en dan laat men hem eensklaps, met een ruk, nedervallen tot op eenige weinige Duimen na aan den grond. De schielyke stuit van dien Val veroorzaakt de allergevoeligste pynen, en hy moet dus met zyn Armen en Beenen, uit hun geleden getrokken, een geheel Uur blyven hangen, indien hy de Misdaad, daar hy meê beschuldigd is, niet belydt. De *Corda*, noemen ze de *Koningin der Pynigingen;* en zeer weinig voorbeelden zyn 'er van Menschen, die dezelve een geheel Uur hebben kunnen uitstaan; terwyl zommigen aan de Pyn sterven, eer nog het Uur verloopen is, en anderen de Misdaaden belyden, daar ze meê beschuldigd worden, 't zy zyze bedreeven hebben of niet, om zig van de ysselyke foltering te verlossen.

Het ander Werktuig der Pyniging, de *Veglia* genoemd, gelykt eenigermaate naar een Smits Aambeeld, van boven met een Spits voorzien, 't welk uitloopt in een Stompe Yzeren Punt, van gedaante als een Dobbelsteen. Aan de vier hoeken van 't Vertrek zyn vier Katrollen vastgemaakt, waar over vier Touwen loopen. Deeze Touwen worden aan de Armen en Beenen van den Misdaadigen gebonden, en met dezelve een weinig opgetrokken, wordt hy met het Ruggegraat vlak op dien Yzeren Dobbelsteen gezet, die, dewyl het gansche Gewigt van zyn Lighaam op denzelven rust, allenskens in 't Rugbeen inwerkt en tot in 't merg doordringt. Deeze Pyniging moet elf Uuren lang duuren, indien de Persoon middelerwyl de Misdaad niet belydt, daar hy over aangeklaagd is. De Graaf *della Torre* wierd met de *Corda* gepynigd.

Geene van deeze twee Zoorten van Pynigingen gebruikt men in *Italiën* tegen Vrouwen: maar men windt haar Lonten om de Vingers, die men vervolgens aansteekt en afbranden laat: of men bindt haar Duimen zoo sterk met dunne Touwtjes, dat het bloed 'er van onder de Nagels uitspringt.

zoo als hy aan zyn Armen hing, van twee Geregtsdienaars, wier werk het is de Pyniging uit te voeren, onderschraagd en opgehouden tot dat hy weder by zig zelven kwam. Hy bleef by zyn voorig verklaarde, en betuigde nogmaals zig niet te kunnen herinneren, dat hy ooit iets gezegd of gedaan had, 't welk strydig was met het Katholyk Geloof; en smeekte hen zeer ernstig, dat ze hem tog zeggen wilden wat hy gedaan had, en waar hy meê beschuldigd wierd, beloovende dat hy 't aanstonds bekennen zou, zo 't waar was. De *Inquisiteur* was daarop zoo genadig, dat hy hem te binnen bragt, wat hy gezegd had op 't zien van twee *Capucynen.* De Reden, waarom zy de Misdaad, waarover iemand aangeklaagd is, zoo lang voor den Gevangen verborgen houden, is, op dat hy, zo hy weet dat hy ooit van zyn Leeven iets gezegd of gedaan heeft, het welk met het Geloof strydt, en daar hy nu niet meê beschuldigd wordt, dat ook aan de *Inquisitie* ontdekken en belyden zou, in de verbeelding, dat dat de Misdaad is, daar hy meê wordt betigt (*a*). Na een weinig gezweegen te hebben, bekende de arme Edelman, dat hy iets van dien aart gezegd had, maar dat hy, dewyl hy 't met geen kwaad oogmerk en zonder nadenken had gezegd, daar zedert tot nu toe niet meer om gedagt hadde. Hy voegde 'er by, maar met zoo flaauw een stem, dat men 't naauwelyks hooren kon, dat hy gereed was om alle straf gewillig te ondergaan, welke de Heilige Vierschaar ook mogt goedvinden hem om zyn roekeloosheid en onbedagtzaamheid op te leggen: en daarop viel hy weder in zwym. Na dat men voor een korte poos het Pynigen geschorst, en hem weer tot zig zelven had laaten komen, wierd hy door den *Promotor Fiscaal*, wiens ampt het is den gevangenen te beschuldigen en 't regtsgeding tegen hem voort te zetten, dewyl nog Aanklaager nog Getuigen ooit te voorschyn ko-

(*a*) In de *Inquisitie* van *Spanjen* zet men, in zommige gevallen, den Persoon die aangeklaagd is, zo hy zig zelven niet beschuldigen wil, geheele Jaaren agter een in een van die duistere schrikkelyke gaten gevangen, en laat hem daar gissen, welke misdaad hy moge bedreeven hebben.

komen, ondervraagd, welk oogmerk hy by dat zeggen gehad hadde. Want by die Vierschaar der *Inquisitie* is het niet genoeg, dat de beschuldigde de misdaad belydt, daar hy meê betigt wordt, maar hy moet ook verklaaren, of het oogmerk, waar meê hy iets gezegd of gedaan heeft, kettersch was of niet: en veelen zyn 'er, die, om zig van de pyn, die ze niet langer uitstaan kunnen, te verlossen, belyden, dat hun oogmerk ketterfch was, schoon het inderdaad zoo niet geweest is. Myn arme Vrind betuigde ons dikwils, dat hy gereed was om alles te zeggen, wat wy maar wilden; maar dewyl hy nooit ronduit erkende en beleed, dat zyn oogmerk ketterfch geweest was, voer men voort met hem te pynigen, tot dat hy door 't geweld der ondraaglyke pynen te eenemaal afgemarteld in doodsbenaauwdheid den geest op de lippen had; waarop men hem afnam, en als leevenloos zonder gevoel of kennis weer naar zyn hok droeg. Daar maakte, op den derden dag, de dood een einde van zyn lyden. De *Inquisiteur* schreef een briefje aan deszelfs Weduw, waar in hy haar belastte te bidden voor de Ziel van haar overleeden man, en haar teffens waarschuwde, dat ze zig wagten zou van te klaagen over de Heilige *Inquisitie*, als of dezelve in staat ware, zig aan eenige Wreedheid of Onregtvaardigheid schuldig te maaken. Alle zyne goederen wierden ten voordeele der *Inquisitie* verbeurd verklaard (*a*), en uit dezelve alleen een klein in-

(*a*) Hy wierd na zyn dood veroordeeld als een *Ontkennende Ketter: (Negative Heretic.)* Volgens de Wetten der *Inquisitie* houdt men voor Ontkennende Ketters, alle dezulken, die standvastig blyven volharden, in 't ontkennen of van de ketterfche woorden en daaden, daar ze meê beschuldigd worden, of na die bekend te hebben; van de kwaade, en ketterfche oogmerken, en meening, die ze daar by hadden. *Della Torre* bekende de woorden gesproken te hebben, stond toe dat ze ketterfch waren, maar bleef ontkennen, dat hy ze met een ketterfch oogmerk en mening ge-uit had, of dat hy iets anders geloofde, dan 't geen de Katholyke Kerk gelooft: En hy geloofde ook inderdaad opregtelyk niets anders, en had nooit de minste gedagten gehad om iets anders te gelooven, maar uitte die woorden zonder erg, en uit enkele onbedagtzaamheid.

inkomen vergund aan de Weduw, om van te leeven. Dewyl zy nog maar zes maanden waren getrouwd geweest, en een gedeelte van haar Bruidschat nog niet betaald was, zond de *Inquisiteur* een bevel aan de Familie der *Constantini's* te *Fermo*, om alles wat zy nog aan den overleeden Graaf *della Torre* schuldig waren, aan de Heilige Vierschaar, en zonder uitstel, te betaalen. Want de gansche nalaatenschap der Ketters wordt gerekend *ipso facto*, en uit eigen aart, aan de Heilige *Inquisitie* verbeurd te zyn, en dat niet van den dag af, dat zy de misdaad bekend hebben, maar van dien dag zelfs af, dat zy ze bedreeven: zoo dat alle geschenken en giften, na dien tyd door hun gedaan, kragteloos zyn, en alles waar zy iemand meê begiftigd hebben, in wier handen het zig ook bevinden mag, door de *Inquisitie* wordt opgeëischt. Het Huwelyksgoed zelf, dat ze hunne Dogters meê ten huwelyk gegeeven hadden, heeft men in diergelyke gevallen wel gevonnist aan de *Inquisitie* vervallen te zyn; en op dien voet verbeurd verklaard: en niemand behoeft te twyffelen, of de begeerte tot die verbeurdverklaaringen ook niet een van de sterkste aansporingen zy, die dat Gerigtshof tot het bedryven van zoo veel Wreedheid en Onregtvaardigheid aanprikkelt (*a*).

De Dood van myn geliefden en dierbaaren Vrind, den ongelukkigen Graaf *della Torre* wierd eerlang rugtbaar: dog yder, zelfs zyn naaste bloedverwanten, wagtten zig wel om 'er van te spreeken, ja om zyn naam zelfs te noemen, uit vrees dat hun onverhoeds iets ontvallen mogt, 't welk men mogelyk zou kunnen of willen opvatten, als of zy de Regtspleegingen van die allerheiligste Vierschaar afkeurden. Zoo groot is het ont-

(*a*) Op een Godslasterlyke wyze leidt *Ludovicus a Paramo*, deeze gewoonte om de goederen der Ketters verbeurd te verklaaren, en hunne Kinderen tot Bedelaars te maaken, of uit het voorbeeld van God zelven, die onze eerste Ouders, om hun Ongehoorzaamheid, teffens met hun gansche Nakomelingschap beroofde van alle hunne bezittingen, en eigendommen, van hun aardsch Paradys, en van hun heerschappy over alle Schepselen. Want dus, zegt hy, leerde God, de eerste *Inquisiteur*, alle de andere *Inquisiteurs*, zyn Gevolmagtigden, hoe men met de Ketters leeven moet.

ontzag of de schrik, liever, dien yder heeft voor dat agterdogtig en ongenadig Gerigtshof.

Het ander voorbeeld van Wreedheid, door de *Inquisitie* gepleegd, waar van in 't onegt verhaal van myn Vlugt, door den Hr. *Baron* uitgegeeven, gewag gemaakt wordt, was een zeker geval, 't welk gebeurde eenige Jaaren voor dat ik Lid wierd der *Inquisitie*; en ik heb het zelve altyd verhaald, als een gebeurtenis, niet by mynen tyd, maar, alleen, als in de *Inquisitie* van *Macerata* voorgevallen. Men vindt 'er een omstandig en breedvoerig verhaal van in de Jaarboeken der *Inquisitie*, 't welk kortelyk hier op uit komt. Het hooge Gerigtshof te *Romen* zond een bevel aan alle *Inquisiteurs* door gansch *Italiën*, waarin hetzelve hun belastte, zekeren Geestelyken te doen vatten, die in dat bevel zeer naauwkeurig beschreeven wierd. Men ontdekte iemand, die in verscheiden opzigten niet kwalyk na die beschryving geleek, in 't stigt van *Osimo*, een plaats, die niet ver van *Macerata* ligt, en onder de Vierschaar van die stad behoort. Men bragt hem derhalven derwaarts in de *Inquisitie*, en pynigde hem, volgens een order van *Romen*, met zoo ongehoord een wreedheid, dat hy te eenemaal zyn verstand verloor. Middelerwyl wierd de Persoon, daar 't eigentlyk opgemunt was, gevat, en de arme onschuldige man, op een tweede order van *Romen*, los gelaaten; maar hy kreeg het gebruik van zyn verstand nooit weder, en de *Inquisitie* moeide zig verder met hem niet, maar liet hem gaan, zonder eenige de minste zorg voor hem te draagen. Vader *Piazza*, die toen te *Osimo* Stedehouder was van Vader *Montecuccoli*, *Inquisiteur* te *Macerata*, en nu weinige jaaren geleeden als een goed en opregt *Protestant* te *Cambridge* gestorven is, heeft een verhaal van dit gansche voorval in 't licht gegeeven, 't welk volmaakt overeenkomt met het berigt, dat ik daar van in de Jaarboeken der *Inquisitie* geleezen heb.

De diepe indruk, dien de rampzalige dood van myn braaven en eerlyken Boezemvrind, de onmenschelyke wreedheden, die men aan hem gepleegd had, en de droevige Rol, die ik zelf gedwongen geweest was te speelen in zoo zielroe-

rend een treurſpel, maakten op myne Ziel, verdreef eensklaps al myn angſten en bekommeringen; zoo dat ik de gevaaren, waar voor ik tot dien tyd toe zoo zeer gevreesd had, als vergeetende, een beſluit nam, om zonder eenig verder uitſtel het voorneemen te volvoeren, 't welk ik genomen had, om de *Inquiſitie* te verlaaten, en *Italiën* voor eeuwig vaar wel te zeggen. Om myn eigen veiligheid egter, zo veel eenigzins mogelyk was, in zoo gevaarlyk een aanſlag, in 't oog te houden, vond ik raadzaam, den *Inquiſiteur* verlof te vraagen, om de Heilige Maagd te *Loretto*, dat pas dertien mylen van *Macerata* ligt, eens te mogen bezoeken, en daar een week doortebrengen: en in dien tuſſchentyd dagt ik my te ſpoeden, zoo veel ik maar kon, naar 't gebied der *Graauwbunders*; de naaſte Landſtreek aan *Macerata*, daar men buiten 't bereik is der *Inquiſitie*. Na dat ik derhalven, na vry wat ſtryds en overlegs by my zelven, verlof verzogt en verkreegen had, om het nabuurig *Heiligdom* te bezoeken, begaf ik my, den volgenden morgen aanſtonds, te paard op weg; en betaalde 'er den Eigenaar, dewyl ik het paard dagt mede te neemen, op myn vlugt, de volle waarde van (*a*). Ik ſloeg den weg in naar *Loretto*, maar verliet denzelven op de hoogte van *Recanati*, na een geweldigen en angſtvalligen tweeſtryd in myn gemoed uitgeſtaan te hebben; dewyl myne onderneeming my op dat tydpunt te eenemaal wanhoopig en onmogelyk voorkwam, en alleryſſelykſte gevolgen, die ik onvermydelyk verwagten moeſt, zo ze my mislukte, zig aan myn bange Ziel in het ſterkſte licht vertoonden. Maar wanneer ik aan de andere zyde bedagt, dat het immers in myn eigen magt ſtond, of ik my leevendig wilde laaten vatten of niet, en dat het aan iemand in myne omſtandigheden, naar wet en reden, geoorloofd was, om zyn vryheid te verdedigen ten koſte van zyn

(*a*) Ik zei tegen den Eigenaar, dat ik, dewyl ik een zeer ſlegt Ruiter was, en zyn paard mogelyk zou kunnen bederven, gaarne weeten wilde, hoe veel het hem waard was, en hoe hoog hy het ſchatte. Hy noemde my den prys, en ik gaf hem zoo veel als hy eiſchte.

zyn leeven, en liever, als 'er geen ander middel meer overbleef, door zyn eigen hand te ſterven, greep ik moed, en ankerde myn wankelend beſluit; en op dat oogenblik verdween eensklaps al myne Vrees. Ik liet *Loretto* agter my, en nam myn weg over *Rocca Contrada*, *Foſſombrone*, en *Calvi* in 't Hertogdom van *Urbino*, en van daar, door *Romagna*, naar het *Bolognees*. Ik hield altyd de bywegen, en liet de ſteden *Fano*, *Peſaro*, *Rimini*, *Forli*, *Faenza*, en *Imola*, door welke de gemeene weg loopt, op een grooten afſtand ter zyden van my leggen. Dus reisde ik zeer langzaam, en vorderde weinig, dewyl ik doorgaans zeer kwaade wegen ontmoette, en dikwils zelfs door plaatzen genoodzaakt was te trekken, daar in 't geheel geen weg liep, om niet alleen de ſteden en dorpen, maar ook de gehugten zelfs te myden. Ik had middelerwyl zelden iets anders tot leevensonderhoud, dan 't een of 't ander grof en ſlegt voedzel, en dat nog ſchaars genoeg, 't welk de arme Schaapharders, Boeren, of Houthakkers, die ik in deeze afgelegen en onbewoonde ſtreeken ontmoette, voor my beſpaaren konden. Myn paard had het niet veel beter, dan ik zelf; maar wanneer ik ergens ging ſlaapen, zorgde ik voor hetzelve zoo wel als voor my, en verkoor tot myn nagtruſt zulke plaatzen, daar de beſte ſchuiling voor my was, en het meeſte gras voor myn paard. In *Italiën* vind men zeer weinig boerewooningen of hutten, die alleen ſtaan, dewyl het Landvolk daar, alle by elkander, woont in dorpen en gehugten; en het kwam my vry veiliger voor, dat ik den nagt doorbragt overal waar ik maar een zoort van ſchuilplaats vinden kon, dan dat ik my in dezelve waagde. Zeventien dagen bragt ik met dus te reizen door, eer ik uit den Kerkelyken ſtaat raakte; en het verſchilde niet veel, of ik was op de grenzen zelve van dat gebied gevangen of vermoord geworden. Het geval droeg zig op de volgende wyze toe.

Ik had in twee geheele etmaalen geen het minſte voedſel genuttigd, dewyl ik by geen huizen komen durfde, en op myne bywegen niemand ontmoette, die my iets konde of wilde byzetten. Ik was nu niet ver meer van de grenzen van 't

Pauſſelyk gebied, en dagt dat ik nog wel in ſtaat zou zyn om het uit te houden, tot dat ik in 't *Modenees* kwam, daar ik my verbeeldde, dat ik zoo veel gevaar niet zou hebben, als my te dugten ſtond, zoo lang ik op den bodem was van den Kerkelyken Staat; maar op den derden dag tegen den middag bevond ik my zelven zoo ongemeen zwak en magteloos, zelfs tot bezwykens toe, dat ik my begaf naar den gemeenen weg, die van *Bologne* naar *Florence* loopt, daar ik opkwam eenige weinige mylen van de eerſtgemelde ſtad, en aan een Poſthuis, dat daar geheel alleen ſtond, opſteeg. Na dat ik de Vrouw van 't huis gevraagd had, of zy eenig eeten voor my gereed had, en daarop gunſtig beſcheid gekreegen, wilde ik de deur van de eenigſte kamer, die 'er in 't ganſche huis was, (want hetzelve diende nergens anders toe dan om van paarden te wiſſelen) openen, en zag 'er tot myn groote verbaasdheid een Plakaat aangeplakt, waarin ik zeer naauwkeurig beſchreeven wierd, en een belooning van 800 Kroonen, dat is omtrent 200 Pond *Engelſch* Geld, (of een groote Tweeduizend Guldens) beloofd wierd aan yder, die my leevendig in handen der *Inquiſitie*, wier heilige Regtbank ik gezegd wierd ontvlugt te zyn, leverde, en 600 Kroonen voor myn hoofd. In 't zelfde Plakaat wierd yder een zonder onderſcheid van Perſoonen, op ſtraf van den grooten Ban verbooden, my in te neemen, te huisveſten, te ſpyzen, te verbergen of te verzwygen, of op eenigerhande wyze, hoe genoemd, myn vlugt te bevorderen of my daar in behulpzaam te zyn. Dit ontſtelde my zeer, gelyk de Leezer ligtelyk denken kan. Maar myn ontroering nam nog merkelyk toe, toen ik, in de kamer komende, daar twee knaapen vond zitten drinken, die hunne oogen op my ſlaande, zoo dra ik 'er intrad, my ſtyf en ſterk bleeven aankyken. Ik tragtte wel, zoo veel mogelyk was, door myn aangezigt af te veegen, myn neus te ſnuiten, en uit het venſter te kyken, te beletten, dat ze my niet vlak in 't gezigt zagen; maar toen ik daarop één van hun hoorde zeggen, *die Heer ſchynt zig niet te durven laaten zien*, ſtak ik myn neusdoek in myn zak, keerde my tot dien Knaap, en

zei

zei met een ſtout gelaat tegen hem: *waar praat gy van, Kameraad? Zie my aan, zoo lang ge wilt; ik durf my wel laaten zien.* Hy antwoordde niets, maar zag my weer ſterk aan, ſchudde zyn hoofd, en ging de kamer uit, waar op hem zyn Makker onmiddelyk volgde. Ik lette op hun, en ziende ſtraks daar na dat zy met nog twee of drie andere drukke zamenſpraak hielden, en, gelyk ik niet twyffelde, onderling beraadſlaagden, of ze my vatten zouden of niet, ging ik op het oogenblik naar den ſtal, klom, zonder dat ze het merkten, te paard, en reed, terwyl ze in den boomgaard agter 't huis nog zamen ſtonden te praaten en raadpleegen, in alleryl van daar, en bereikte dus binnen weinige uuren het *Modences*, alwaar ik my en myn paard, dewyl ik my daar tamelyk veilig oordeelde, met voedzel en ruſt verkwikte. Ik verwonderde my zeer, dat die Knaapen my niet vervolgden; en weet 'er geen andere reden van te geeven, dan dat miſſchien de Vrouw van den huize, gelyk ganſch niet onwaarſchynlyk is, hun, dewyl ze daar vreemdelingen waren zoo wel als ik, en al 't uiterlyk aanzien hadden van Bannelingen en Struikroovers, die uit het Pauſſelyk gebied vlooden, haare paarden niet heeft willen betrouwen. Van het *Modenees* vervolgde ik myn reis met meerder gemak door het *Parmeſaans*, het *Milanees*, een gedeelte van de Landen der Republiek van *Venetiën*, tot aan *Chiavenna*, welke Stad, nevens haar grondgebied, behoort onder de *Graauwbunders*, die den naam zelven van *Inquiſitie* niet mogen hooren, en altyd gereed ſtaan, om yder, die dezelve ontwyken wil, en, gelyk veele *Italiaanen* doen, een Schuilplaats zoeken in hunnen bodem, te ontvangen en in hun beſcherming te neemen. Maar dewyl ik van voorneemen was, om hoe eer hoe liever de ſtad *Bern*, Hoofdſtad van het groot en aanzienlyk *Proteſtantſch Canton* van dien naam, te bereiken, en men my onderrigt had, dat de beſte weg, dien ik derwaards kiezen kon, door de *Cantons* van *Ury*, en *Underwald*, en een gedeelte van dat van *Lucern* was, welke alle drie Roomſchgezinde Cantons zyn, hield ik myn Naam, wie ik was, en van waar ik kwam, zorgvuldig verborgen. Want ſchoon wel nergens on-

onder de *Zwitsers* de *Inquisitie* iets te zeggen heeft, was ik egter bedugt, of niet mogelyk 's Pausen *Nuntius*, die te *Lucern* zyn verblyf houdt, de overheden van die Roomschgezinde *Cantons* mogt overhaalen, om my als een afvalligen, die zyn orde verlaaten had, aan te houden, en in hegtenis te neemen.

Na dat ik my eenige dagen te *Chiavenna* had uitgeruſt, begaf ik my weer volkomen verkwikt en herſteld op weg, en zette myn reis voort door het land der *Graauwbunders*, en de twee kleine *Cantons* van *Ury* en *Underwald*, tot in het *Canton* van *Lucern*. Hier raakte ik, dewyl ik geen de minſte kennis had van die landſtreek, van den weg af, en ontdekte van ver een ſtad, werwaarts ik, dog zeer langzaam, voort reed, dewyl ik niet wiſt in wat oord ik was, tot dat een Landman, dien ik ontmoette, my onderrigtte, dat de ſtad, die daar voor my lag, *Lucern* was. Op dat berigt begaf ik my, zoo dra de Landsman buiten myn gezigt was, van dien weg af, en bragt dien nagt door by een goedaartigen ſchaapharder, die my in zyn hut herbergde, en my vol op gaf van ſchaapenmelk, en myn paard overvloed van gras bezorgde. Den volgenden morgen begaf ik my zeer vroeg op reis, en nam myn weg, met zoo veel ſpoed als ik konde, weſtwaarts aan, dewyl ik wiſt, dat *Bern* ten weſten van *Lucern* gelegen was. Maar na eenige weinige mylen voortgereisd te hebben, begon het Land zeer bergagtig te worden, zoo dat ik dien ganſchen dag over en tuſſchen gebergten omzworf, en eindelyk in 't midden van dezelve door den nagt overvallen wierd. Terwyl ik overal om zag naar een bekwaame plaats, daar ik, dien nagt, voor de ſneeuw en regen, want het ſneeuwde en regende te gelyk, ſchuilen kon, wierd ik ook van verre een licht gewaar, en raakte, toen ik my derwaarts aan begaf, op een zoort van voetpad, maar zoo naauw en oneffen, dat ik genoodzaakt was, myn paard by den toom te leiden, en, dewyl het geheel donker was, met myn eenen voet den weg te voelen, eer ik den anderen durfde voortzetten. Dus bereikte ik eindelyk met zeer veel moeite de plaats daar het licht was, dat ik gezien

had,

had, een arm klein boerenhutje, en my wierd, toen ik aan de deur klopte, door een Mans ſtem van binnen gevraagd, wie ik was, en wat ik begeerde? Ik antwoordde, dat ik een Vreemdeling, verdwaald, en van den weg afgeraakt was. Van den weg afgeraakt? hervatte de man, daar is hier geen weg, daar men van af kan raaken. Ik vroeg hem daarop, in welk *Canton* ik was; en toen ik hem hoorde zeggen, dat ik in 't *Canton* van *Bern* was, *God dank*, riep ik verrukt van vreugde uit, *dat ik daar ben*; de goede man antwoordde, *God dank*, *dat gy 'er zyt*. Ik zeide hem daarop, wie ik was, en dat ik naar *Bern* dagt te reizen, maar dat ik geheel en al verdwaald geraakt was, zonder meer te weeten, waar heen, dewyl ik alle gemeene wegen had moeten myden, om niet in de handen te vallen van de zulken, die myn ondergang zogten. Hy opende daarop de deur, ontving en onthaalde my met zoo veel Herbergzaamheid, als zyn Armoede wilde toelaaten, zette my zuurkool en eenige verſche Eiëren voor, den eenigſten voorraad, dien hy had, en bezorgde my ſchoon ſtroo met een zoort van paardendeken tot myn bed, dewyl hy 'er geen ander had, voor hem zelven en voor zyn Vrouw, om op te ſlaapen. Die goede Vrouw liet in haar gelaat en ganſche houding geen minder genoegen en goedaartigheid blyken dan haar Man, en zei in haar *Zwitſerſche* ſpraak verſcheiden vrindelyke dingen tegen my, die haar Man my wederom in 't *Italiaanſch* overbragd. Want hy verſtond die taal zeer wel, en ſprak ze zoo, dat men hem verſtaan kon, hebbende zulks, gelyk hy my verhaalde, in zyn jeugd geleerd, terwyl hy knegt was in zekere herberg op de grenzen van *Italiën*, daar beide de taalen geſproken worden. Nooit bragt ik een geruſter en verkwikkelyker nagt door, dan deezen: en zoo dra ſtond ik des morgens niet op, of de goede Man en zyn Vrouw kwamen my vraagen, of ik wel geruſt hadde, en drongen my, terwyl ze wenſchten dat ze in ſtaat waren geweeſt om my beter te onthaalen, om myn ontbyt te doen met twee verſche Eiëren, die de Voorzienigheid, zeiden ze, hun ten dien einde verſchaft hadde. Ik nam daar op af-

ſcheid van de Vrouw, die, met haar oogen ten Hemel geſlagen, my van harten een goede reis ſcheen toe te wenſchen. Maar de Man wilde my, zonder zig van my te laaten gezeggen, tot op den gemeenen weg brengen, die naar *Bern* loopt, en die, gelyk hy zeide, pas twee mylen gaans van daar lag. Dog eerſt verzogt hy my ernſtig, dat ik eens een weinig met hem wilde te rug gaan, om het pad te zien, dat ik den voorgaanden nagt langs gekomen was, het eenigſt pad, zeide hy, dat ik had kunnen komen, dewyl 'er geen ander was uit het nabuurig *Canton* van *Lucern* derwaarts. Ik zag het, en ſidderde op 't gezigt van 't gevaar, dat ik ontkomen was; want nu bevond ik, dat ik een geheel end wegs gegaan en myn paard geleid had, langs een zeer ſmal voetpad op den rand eener yſſelyke ſteilte. De man maakte by die gelegenheid zoo veel Godvrugtige en welgepaſte aanmerkingen, dat hy my verrukte, en my teffens over hem deed verbaasd ſtaan. Ik had geen minder reden, om my over zyn belangeloosheid te verwonderen, dan over zyn Godvrugt. Want toen wy, na dat hy my zoo ver verzeld had dat ik geen het minſte gevaar meer liep, om van den regten weg af te raaken, van elkander ſcheiden zouden, kon ik op geenerhande wyze van hem verkrygen, dat hy van my eenige belooning aannam voor zyn moeite. Hy had het genoegen, zeide hy, dat hy my in den grootſten nood dienſt gedaan en geholpen had; 't welk door zig zelven een genoegzaame belooning was, en begeerde nog wenſchte geen andere.

Ik kwam dien zelfden avond nog te *Bern*, daar ik my eenigen tyd dagt op te houden: maar dewyl ik hoorde van den voornaamſten Predikant dier ſtad, aan wien ik my ontdekte, dat 'er op dien tyd van 't jaar zeer dikwils ſchuiten met goederen en reizigers van *Baſel* den *Ryn* af voeren naar *Holland*, beſloot ik, op zyn raad, my van die gelegenheid te bedienen. Ik begaf my dan den volgenden dag weder op reis, trok het Roomſchgezind *Canton* van *Solothurn* 's nagts door, dog vermydde de ſtad, ook *Solothurn* genoemd, zeer zorgvuldig, en kwam dus den volgenden morgen al vroeg te *Baſel*. Hier

wierd

wierd ik zeer vrindelyk ontvangen van een der Predikanten van die plaats, aan wien die van *Bern* my een brief van aanpryzing had medegegeeven. Dewyl de ſchuit eerſt na twee dagen zou afvaaren, onthaalde hy my, dien ganſchen tusſchentyd, aan zyn huis op een deftige en minzaame wyze; en toen ik den derden dag t'ſcheep ging, liet ik myn gulhartigen huiswaard myn paard ter belooning van zyn vrindelyk onthaal.

Het gezelſchap, dat ik in de ſchuit ontmoette, beſtond uit eenige weinige Kooplieden of handelaars, en een tamelyk groote menigte van ſlegt zoort van volk, dat niet aan de koſt kunnende komen, of om hun kwaad gedrag van daar geweeken, elders zyn geluk ging zoeken. Maar ik bleef in dat gezelſchap niet lang: dewyl ik, toen de ſchuit niet ver van *Straatsburg* op een rots had geſtooten, niet goed vond zoo lang te wagten, tot dat ze weer herſteld was; te meer, om dat ik tog geen voorneemen had om naar *Holland* te gaan: maar beſloot myn reis, ten deele met den gewoonen poſtwagen of *Diligence*, ten den deele met poſtpaarden, door *Frankryk* voort te zetten naar *Vlaanderen*.

Myn regtmaatige afſchrik van de verfoeielyke wreedheden der *Inquiſitie*, onder den naam van Godsdienſt gepleegd, en daar door geſtyfd en aangemoedigd, had wel reeds verſcheiden twyffelingen in my doen opkomen omtrent eenige andere Leerſtukken, die ik tot nog toe, gelyk de meeſte Roomſchgezinden in *Italiën* gewoon zyn te doen, zonder verder onderzoek blindelings had ingezwolgen; maar dewyl ik dezelve nog niet genoegzaam onderzogt, en onzydig overwoogen, nog ook, als geduurig in zaaken en beoeffeningen van een geheel anderen aart bezig, eenige goede gelegenheid gehad had om zulks te doen, had ik op dien tyd nog geen beſluit genomen, om of de Roomſche Kerk of myn Orde te verlaaten. Ik begaf my derhalven, toen ik veilig in *Franſch Vlaanderen* gekomen was, naar het Collegie der *Schotſe Jeſuiten* te *Douay*, maakte my daar aan den *Rector* bekend, verhaalde hem de reden van myn ſchielyk en heimelyk vertrek uit *Italiën*, en ver-

zogt hem, zonder uitſtel kennis te willen geeven van myn aankomſt zoo wel als van de beweegredenen van myn vlugt aan *Michaël Angelo Tamburini*, *Generaal* der Orde, en mynen byzonderen vrind. Dat ik my dus in een Collegie der *Jeſuiten* begaf, en my daar door geheel in hun magt ſtelde, is een klaarblykelyk bewys, gelyk ik hier in 't voorbygaan mag aanmerken, dat ik niet uit *Italiën* gevlugt was, om dat ik my aan eenige misdaad had ſchuldig gemaakt, en de welverdiende ſtraf, die ik daar voor vreesde, had ontloopen, gelyk myn Vyanden naderhand hebben gelieven te zeggen. Want zo iets dergelyks de oorzaak geweeſt was van myn vlugt, kan niemand denken, dat ik dwaas genoeg zou geweeſt zyn, om in plaats van naar *Holland* of *Engeland* te wyken, gelyk ik even gemakkelyk doen kon, en daar veilig de ganſche Orde te tarten, my zelven dus moedwillig in hunne handen over te leveren, en hun gelegenheid naar wenſch te geeven, om my te ſtraffen, zoo als ze goedvonden.

De *Rector* ſchreef, gelyk ik hem verzogd had, aan den *Generaal*; en de *Generaal*, zonder in zyn antwoord eenig het minſte gewag te maaken van myn vlugt, (want hy kon dezelve niet afkeuren, en oordeelde het niet veilig om ze goed te keuren) belaſtte my te blyven, daar ik was, tot nader order. Ik kwam te *Douay* in 't begin van *Mey*, en bleef 'er tot op het eind van *Juny*, of het begin van *July*; wanneer de *Rector* een tweeden brief van den *Generaal* ontving, waar in dezelve hem verwittigde, dat hy bevel gekreegen had van de Hooge Vierſchaar der *Inquiſitie*, om my, waar ik ook was, te belaſten, dat ik naar *Italiën* te rug zou komen; indien ik gewillig dat bevel gehoorzaamde, my in naam dier Heilige Vierſchaar ſtraffeloosheid en volkomen vergiffenis te belooven; maar, zo ik weigerde, en agterbleef, my te handelen, als een afvalligen. Hy voegde 'er by, dat het zelfde bevel, niet lang na myn vlugt, aan alle de *Nuntiën* gezonden was, die aan de Hoven van Roomſchgezinde Vorſten hun verblyf houden, en raadde my derhalven, om zonder verder uitſtel, voor myn eigen veiligheid zorg te draagen.

De

De Leezer merke hier aan, dat men het in iemand, die een Lid is van een geestelyke Orde of genootschap, afval noemt, zo hy zonder kennis en toestemming van zyn oversten zyn geestelyk gewaad aflegt, en uit het *Collegie* of Klooster wykt, daar ze hem in geplaatst hebben; en dat alle Bisschoppen niet alleen gemagtigd maar zelfs verpligt zyn, om zulk een afvalligen binnen de grenzen van hun Kerkgebied te doen vatten, en hem aan zyn oversten over te leveren, om door dezelve gestraft te worden. Dewyl ik myn gewaad afgelegd, en uit het *Collegie* te *Macerata* geweeken was zonder verlof van myn oversten, die my daar geplaatst hadden, zou men my als een afvalligen hebben kunnen handelen, indien men my in myn vlugt betrapt had in eenig Roomschgezind land, schoon zelfs de *Inquisitie* daar niets had te zeggen. Maar dat ik dus vrywillig tot myn gehoorzaamheid wederkeerde, en 't gewaad weer aannam, zuiverde my te eenemaal van de misdaad van afval voor de Regtbank van den *Generaal*, en zelfs voor die der *Inquisitie*. Maar nogtans behield het hooge Gerigtshof der *Inquisitie* altyd de magt, om den *Generaal* te belasten, dat hy my naar *Italiën* te rug zou roepen, en indien ik weigerde, handelen als een afvalligen; dewyl Ongehoorzaamheid aan een uitdrukkelyk bevel van een wettigen oversten als misdaad van afval wordt aangemerkt, en als zoodanig gestraft met naauwe opsluiting, en Water en Brood tot dat het bevel volbragt is. Dergelyk een last ontving ook de *Generaal* van wegen de *Inquisitie*; maar de vrindschap, die hy my toedroeg, en van welke hy my verscheiden merkwaardige blyken getoond had, nevens de erkentenis en volkomen overtuiging van myn onschuld, dewyl de *Inquisiteur* zelf niets anders tot myn beschuldiging had ingebragt, dan alleen myn vlugt, bewoogen hem, om my voor 't gevaar, dat my dreigde, te waarschuwen. Ik was ook anders, gelyk ik waarlyk zelf dagt, nu veilig geweest in 't *Fransch* gebied, en had daar ongestoord kunnen leeven, zonder de minste vrees voor de *Inquisitie*, welke misdaad, wier onderzoek tot haare Regtbank alleen behoort, ik ook mogte bedreeven hebben. Maar dewyl ik een

Lid geweest was van haar Vierschaar, en bygevolg haar verfoeielyken handel en heillooze Regtspleegingen kende, waren ze bedugt dat ik dezelve aan de Waereld ontdekken zou; en om zulks voor te komen belastten zy den *Generaal*, om my naar *Italiën* te rug te roepen, en een volkomen vergiffenis, zo ik gehoorzaamde, in hunnen naam te belooven, maar my voor myn gansche leeven op te sluiten, indien ik weigerde te komen.

Op 't leezen van dien minzaamen brief van waarschuwing, door den *Generaal* geschreeven, was de *Rector* van gedagten, dat ik my op staanden voet en zonder eenig tydverzuim begeeven moest naar *Engeland*, niet alleen om dat dit Ryk de allerveiligste vryplaats was, werwaarts ik myn toevlugt zou kunnen neemen, maar ook om dat ik daar eerlang weder myn moedertaal zou magtig worden, en zoo dra ik ze weer spreeken kon, hun van zeer grooten dienst zou kunnen zyn, 't zy daar in *Engeland*, 't zy in *Schotland*. Dit voorstel van den *Rector*, om naar *Engeland* de wyk te neemen, stond my ongemeen wel aan, als best geschikt naar den toestand myns gemoeds op dien tyd, 't welk grootelyks ongerust was en verlegen, dewyl myn oude twyffelingen over zommige stukken van den Godsdienst dagelyks meer en meer grond wonnen, en 'er telkens weer nieuwe in my opstonden door het leezen, gelyk daar myn eenigste bezigheid was, van de schryvers, die over de Geloofsverschillen handelden, en welke ik daar vond in de boekery van het Collegie. Na dat wy dus de plaats, werwaarts ik myn toevlugt neemen zou, bestemd hadden, en wy daar by teffens met elkanderen waren overeengekomen, dat ik my, den volgenden morgen aanstonds, op weg zou begeeven, beloofde ik hem plegtig, op zyn eigen verzoek en begeerte, dat ik, na myn aankomst in *Engeland*, geen woord tegen iemand zou reppen van den brief van den *Generaal* aan hem, of dat hy eenige kennis en deel gehad had aan myn vlugt. Deeze belofte heb ik ook altoos eerlyk en met alle getrouwheid gehouden, en ik zou my zelven als den ondankbaarsten mensch van den aardbodem verfoeid hebben, indien

ik

ik dat vertrouwen misbruikt had, dewyl ik ligtelyk voorzien kon, dat, zo men te *Romen* wist, dat of de *Generaal* of de *Rector* de hand gehad hadden in myn ontvlugten, de *Inquisitie* daar over haar misnoegen aan beiden op een zeer gevoelige wyze toonen zou. Want schoon wel een *Jesuit* in *Frankryk*, in *Vlaanderen*, of in *Duitsland* buiten 't bereik is der *Inquisitie*, zy heeft egter den *Generaal* in haar magt, en de Hooge Vierschaar te *Romen*, daar hy altyd zyn verblyf houdt, kan hem zelven niet alleen straffen, zo ze wil, maar hem ook noodzaaken, dat hy iemand, wie 't zy, van de Orde, die van hem afhangt, zulk een straf oplegt, als haar goeddunkt.

De *Rector* ging dien zelfden avond uit de stad; en in zyn afwezen, dog niet zonder zyn kennis en mede weeten, nam ik den volgenden morgen zeer vroeg een van de paarden van 't Collegie, even als of ik my een weinig ging verlugten, dewyl ik min of meer onpasselyk was, en eenige dagen zou doorbrengen te *Ryssel*. Maar ik sloeg wel haast een anderen weg in, en kwam dien avond nog te *Aire*, en den volgenden dag te *Calais*. Ik had daar wel geen gevaar, dat men my aanhouden en in hegtenis neemen zou uit last van de *Inquisitie*, om dat men voor die Regtbank geen minder afschrik heeft in *Frankryk*, dan in *Engeland*. Maar dewyl ik uit den brief van den *Generaal* gezien had, dat alle de *Nuntiën* aan de verscheiden Hoven, korts na myn vlugt een bevel ontvangen hadden, om my in alle Roomschgezinde landen, daar men my ontdekken mogt, te doen vatten als een afvalligen en verlaater van zyn Orde, was ik in geen kleinen angst, dat men my kennen mogt, en, onder dien naam, zelfs te *Calais* aanhouden. Zoo dra ik derhalven voor de herberg van 't paard gesteegen was, begaf ik my op staanden voet naar de haven; daar ik, dewyl ik weinig kennis had van de Zee, en den overtogt veel korter waande te zyn, dan die inderdaad is, eenige Visschers tragtte te beweegen, dat ze my nog dien zelfden avond met een van hun kleine Visschersschuitjes naar *Engeland* overvoerden. Dit gaf de Havenwagters agterdenken; en men zou my ongetwyffeld als een man, schuldig of ten

min-

minſten verdagt van de eene of de andere zwaare misdaad, en die het geregt poogde te ontſnappen, in verzekering genomen hebben, indien *Lord Baltimore*, dien ik het geluk had in de herberg te ontmoeten, van myn gevaar onderrigt, en met myn toeſtand medelyden hebbende, my niet op dat zelfde oogenblik met zyn ganſche gezelſchap naar de haven verzeld, en aan boord van zyn jacht, dat buiten in zee lag, gebragt hadde. Ik liet al myn reisgoed in de herberg, en behield niets dan de kleeren, die ik aan 't lyf had; gelyk ik reeds te *Douay* het Berigtſchrift der *Inquiſitie* op Order van den *Generaal* verzegeld, en aan den *Rector* van 't Collegie had overgegeeven. Ik ſliep dien nagt op het jacht, en den volgenden dag zette *Lord Baltimore* my te *Douvres* aan land, van waar ik met den gewoonen poſtwagen te *Londen* kwam.

Geen woorden zyn kragtig genoeg om de vreugd en 't genoegen myner Ziele uit te drukken, toen ik myn voet op den *Engelſchen* bodem zette, en bedagt, dat ik nu eindelyk in een land van vryheid was; en volkomen myn eigen meeſter om zonder gevaar of ſchroom myn gemoed te beleeven, en volgens het rigtſnoer van reden en geweeten te doen en te denken. Ik oordeelde het egter, voor God en Menſchen niet te kunnen verantwoorden, dat ik een Kerk verliet, waar in ik gedoopt en opgevoed was, voor dat ik eerſt haar Leerſtukken grondig onderzogt, en naauw gewikt en gewoogen had. Ik nam dan by my zelven een beſluit, om by die Kerk te blyven of dezelve te verlaaten, naar dat die Leerſtukken my, na een onzydig en naauwkeurig onderzoek, wel of kwalyk gegrond zouden voorkomen. Dus bleef ik dan nog een Ledemaat van de Kerk van *Romen*, en bygevolg ook van de Orde, waar onder ik behoorde; en ik kweet my, onder 't beſtier van Vader *Parker*, die toen Provinciaal in *Engeland* was, en aan wien de *Generaal* my zeer ſterk had aanbevolen, op een behoorlyke wyze van alle de pligten van myn Orde, volgens de geloften, die ik gedaan had, en waar aan ik ook zekerlyk gebonden bleef, zoo lang ik een Lid was van die Kerk, in welke ik ze gedaan had. Dog middelerwyl lag ik my met grooten yver

uit

uit op 't onderzoek der Leerſtukken, die tuſſchen beide de Kerken in geſchil ſtaan; niet alleen van dat der Pauſſelyke Opperhoofdigheid, 't welk ik reeds te vooren wiſt, dat ongegrond was, maar ook van alle andere verſchilſtukken. Ik vond hier merkelyk beter hulpmiddelen en gelegenheid, dan ik eertyds had in *Italiën*, om de waarheid te leeren kennen; dewyl de boeken, die ik daar toe noodig had, my bezorgd wierden door den Heer *Aſpinwall*, Onderdeken van de Koninklyke Kapel, en door den geleerden Heer *Clarke* van *St. James*, met wien de Onderdeken my bekend maakte. Het was kort na myn komſt in *Engeland*, dat ik van den Heer *Aſpinwall* hoorde ſpreeken; en dewyl hy, zoo wel als ik, tot de Orde der Jeſuiten behoord hadde, ging ik hem bezoeken. Hy ontving my zeer vrindelyk, en ik gaf hem daar op myn gedagten, zonder eenige agterhoudendheid, te kennen. Zedert hield ik verſcheiden geſprekken, zoo met hem, als met den Heer *Clarke*; gelyk ook eenigen met wylen den Biſſchop van *Cloyne*, toen Deken van *Londonderry*. Het gevolg van alle deeze geſprekken, van myn naarſtig leezen, en van myn eigen redeneeringen was, dat ik volkomen by my zelven overtuigd wierd, dat veele van de begunſtigde Leerſtukken van de Roomſche Kerk niet alleen klaarblykelyk ſtrydig waren met de Schriftuur en de Reden, maar dat zy ook Goddeloos, Godslaſterlyk, en te eenemaal onbeſtaanbaar waren met de eigenſchappen van een oneindig en volmaakt Opperwezen. Ik ontrok my derhalven, zonder verder uitſtel, de gemeenſchap van die Kerk, nam affcheid van den Provinciaal, verliet de Orde, vertrok uit het Roomſchgezinde Huisgezin, waar by ik myn verblyf hield in *Little-Wyld-ſtreet*, en daar Vader *Parker* my geplaatſt had, en ging woonen by eenen *Procureur*, die *Proteſtantſch* was, naaſt de Kapel in *Oxendenſtreet*, op raad en aanpryzing van den Heer *Aſpinwall*. Dit gebeurde in de maand *November* van 't jaar 1726, omtrent vier maanden na myn komſt in *Engeland*: en van dien tyd af aan tot nu toe, dat is, meer dan dertig jaaren agter een, heb ik nimmer eenigen

dienst van de Roomsche Kerk of zelf verrigt, of, 't zy in 't openbaar, 't zy in 't geheim, bygewoond.

Geen tydelyke inzigten, zeker, of beweegredenen van eigenbelang waren het, of konden het zyn, die my bragten tot dien stap, en 't Pausdom deeden verzaaken. Ik had op dien tyd geen andere vrinden, of kennissen van den *Protestantschen* Godsdienst in gansch *Engeland*, dan *Mylord Baltimore*, den Heer *Aspinwall*, en den Heer *Clarke*. Ik voegde my daarenboven ook toen nog by geen byzondere Kerk, maar vormde my, dewyl ik, zoo lang en deerlyk bedroogen geweest, en om den tuin geleid, haar alle verdagt hield, een byzonder zamenstel van Godsdienst voor my zelven, en bleef dus een *Protestant*, den tyd omtrent, meen ik, van zes jaaren lang, maar een Protestant, die geen Ledemaat was van eenige byzondere vergadering of gezindheid. Eindelyk egter ging ik over tot de *Engelsche* Kerk, die in haar dienst zoo vry is van alle afgodische en bygeloovige gebruiken van 't Pausdom, als eenige andere Kerk, en minder, dan veele anderen, tot geestdryvery geneegen. In deeze keur konden tydelyke inzigten en eigen belang even weinig invloed op my hebben, als in 't 't verzaaken van 't Pausdom. Want dewyl ik om welgegronde redenen niet goedvond het geestelyk gewaad weer aan te neemen, sloot ik my daar door van zelfs den weg tot alle Kerkelyke Ampten, en ik was toen nog by niemand bekend, die gezag of invloed genoeg had, om my tot de eene of de andere bediening van den staat te bevorderen.

De Heer *Aspinwall*, met wien ik wel haast een naauwe Boezemvrindschap oprigtte, bragt my in gezelschap by alle zyne vrinden en bekenden, en onder anderen ook by den Heer *Orthwet* van *Pall-mall-Court*, in 't laatst van *November* 1726: by welke gelegenheid ik ook kennis kreeg met den Heer *Dalton* van *Cleveland-Row*, die de oudste is van alle myne goede vrinden is, die nog in leeven zyn; en dien 't nog zeer wel heugt, dat de Heer *Aspinwall* my by zyn Schoonbroeder, den Heer *Orthwet*, in gezelschap bragt. In *December* van 't zelfde jaar

1726

1726 kreeg ik gevallig kennis aan den Heer *Goodman*, eenen van de gewoonlyke Geneesheeren van zyn Majesteit, Koning *George* den Eersten, en naderhand van den thans regeerenden Koning *George* den Tweeden. Die Heer, bemerkende dat ik vry wel ervaaren was in de Latynsche Schryvers, (en daar was geen man in ganſch *Engeland*, die die Schryvers beter kende dan hy) verſchafte my, op de aanpryzing van den Heer *Aſpinwall*, en den Heer *Clarke*, toegang tot den, nu overleedenen, *Lord Aylmer*, welke iemand zogt, die in dien tak der Letteroeffeningen bedreeven was, en hem in 't leezen dier ſchryvers met zyn onderrigtingen zou mogen dienen. Dus raakte ik eerſt in kennis met *Mylord Aylmer*. Maar dewyl ik te eenemaal vreemd was in *Engeland*, en niemand my daar kende, hoewel myn geſlagt in *Schotland* wel bekend was, en niettegenſtaande zyn Edelheid niets in my of myn gedrag te berispen vond, vereerde hy my egter niet met zyn vertrouwen, en gaf my zelfs geen toegang in zyn huisgezin, voor dat hy eerſt buiten 's lands naar my en de omſtandigheden van myn wandel en leeven had doen verneemen. En 't waar ook zeker een zaak geweeſt, daar yder met regt over had moeten verzet ſtaan, dat een Heer van zulk een ongemeen goed verſtand, van zulk een beſcheidenheid en voorzigtigheid als *Lord Aylmer*, my in zyn huis zou genomen hebben, met zyn vertrouwen en vrindſchap vereerd, en zelfs, gelyk zyn Edelheid naderhand deed, de opvoeding van twee van zyne kinderen my hebben toebetrouwd, zonder eerſt buiten 's lands, en op die plaatzen, daar ik bekend was, naauwkeurig onderzoek te hebben laaten doen naar myn gedrag, zoo wel als naar de beweegredenen van myn vlugt, en wel volkomen verzekerd en overtuigd te zyn, dat het verhaal, 't welk ik van myn lotgevallen deed, geen opgeraapte vertelling was, nog bedriegery. Hy bediende zig ten dien einde van verſcheiden van zyn nabeſtaanden en goede vrinden, die in *Italiën* reisden, en van verſcheiden ſcheeps-officieren, daar zyn Edelheid, als in den zeedienſt opgebragt, kennis aan had. Niemand van hun hoorde iets tot myn nadeel, maar in tegen-

deel gaf yder, die my in *Italiën* gekend had, een zeer goed getuigenis van my, en de Jesuiten zelve hadden niets ten mynen laste te zeggen, dan alleen, dat ik hun Orde verlaaten had, en afgevallen was, waar over zy zig zeer aangedaan betuigden, uit zugt voor de behoudenis myner Ziel. Vader *Luthrel*, een Jesuit uit *Ierland*, toen *Rector* van 't Collegie te *Livorno*, was de eenigste, die tegen iemand van de goede vrinden van *Lord Aylmer*, die hem naar de reden vroeg, waarom ik hun verlaaten had, zeide, dat hy zulks niet zeker wist, maar zig verbeeldde, dat ik het alleen gedaan had, om dat het my verdroot langer alleen te slaapen, en dat het my te doen was om een bedgenoot. Maar hier in had die goede Vader niet wel gegist; want ik was twintig jaaren in *Engeland*, eer ik eens om een bedgenoot dagt, en vier-en-twintig eer ik 'er eene had. Dit is de gewoone beschuldiging, daar de Roomschgezinden yder een meê bekladden, die *Protestantsch* wordt, na dat hy gelofte van kuischheid gedaan heeft; hoe wel geen negen van de tien, die die gelofte doen, dezelve naarkomen. De vrinden van *Lord Aylmer* vernamen niets van al die andere gewigtige bezwaarnissen ten mynen laste, dat ik, by voorbeeld, een ongeoorloofde verkeering gehouden had met een Non; dat ik de *Inquisitie* bestoolen had; dat ik het Pausdom verlaaten had, enkel uit spyt, om dat men my geen Bisschop had willen maaken. Alle die fraaie stukjes heb ik eerst bedreeven, zedert dat ik de *Historie der Pausen* heb begonnen te schryven, en ik zou 'er nooit handdaadig aan geworden zyn, had ik de Pausen en 't Pausdom in rust gelaaten. Zoo dra kwam het eerste Deel van myn *Historie der Pausen* niet in 't ligt, of de gansche bende van Priesters, Monniken, en Jesuiten raakte op de beên, en begon, met oogmerk om het werk, door den schryver een kwaaden naam te geeven, in wanagting te brengen, allerhande valsche en schandelyke gerugten van my en van de redenen te verspreiden, waarom ik uit *Italiën* gevlugt was. Zekeren Roomschgezinden Edelman wierd van zyn Priesters verzekerd, en hy verzekerde het wederom op zyn beurt den Heer *Pelham*, die zyn nabuur was op

'tland,

't land, dat ik de *Inquisitie* bestoolen had, en dat die diefstal eigenlyk de waare oorzaak was van myn vlugt. In *Wales*, zeiden de Roomschgezinden ronduit, dat ik hun Godsdienst verzaakt had uit spyt en misnoegen, dat men my geen Bisdom had willen geeven, en dat, zeiden ze, konden ze toonen met myn eigen hand. Ik twyffel ook niet of zy hadden 'er brieven van, even eigenhandig en geloofwaardig, als die ze nu onlangs gesmeed hebben. Van myn gewaande ongeoorloofde verkeering met de Non zal in 't vervolg gesproken worden.

Het zoo aanstonds gemelde onderzoek naar my en myn gedrag liet *Lord Aylmer* doen, zonder dat ik 'er iets van wist; maar naderhand gaf hy 'er my kennis van; gelyk hy 'er zedert ook een verhaal van deed aan veele van zyn vrinden en kennissen, en onder anderen aan het geslagt der *Lyttletons*, toen ik eerst aan dezelve kennis kreeg door middel van *Lord Aylmers* nigt, Mevrouw *Lyttleton*, wier buitengemeene verdiensten aan yder, die haar gekend heeft, aan gansch *Engeland* mag ik wel zeggen, te over bekend, mynen lof niet noodig hebben. Ik heb haar gekend van haar kindsheid af; zy prees my by den *Lord Lyttleton* aan, als iemand, die zyn kennis en vrindschap waardig was; en vereerde my zelven ook met haar vrindschap en agting tot aan het uur van haaren dood.

Myn kennis, myn gemeenzaame omgang, mag ik wel zeggen, met *Lord Aylmer*, het onberispelyk gedrag, dat ik volle negen jaaren agter een, en het grootste gedeelte van de volgende twintig hield in zyn huis, en de goede gedagten, die zyn Edelheid van my geliefde te hebben, bragten my in kennis en agting, by alle familien, aan welken de zyne vermaagschapt was, of vrindschap en verkeering meê hield: als die van *Norris*, *Fortescue*, *Mostyn*, *Lyttleton*, en verscheiden andere. Op 't getuigenis dier aanzienlyke familien, met welke alle ik veele jaaren agter een gemeenzaam heb omgegaan, en met zommige van haar zelfs van slegts eenige weinige maanden af na myn komst in *Engeland*, of myn verzaaking van 't

Pausdom, beroep ik my ter verdediging van myn gedrag. Ik twyffel zeer of iemand van myne beschuldigers, die zoo veel tot myn nadeel te zeggen hebben, zyn eigen gedrag, als men 't eens onderzogt, wel zoo gemakkelyk, zoo lang een reeks van jaaren agter een, en door den mond van zoo veele en zoo geloofwaardige getuigen wel zou kunnen zuiveren, als ik het myne zuiver.

Terwyl ik nog by *Lord Aylmer* was, ondernam ik voor den Boekverkooper *Prevost* de *Historia Litteraria*, die maandelyks by stukjes wierd uitgegeeven, van welke het eerste in 't jaar 1730 uitkwam. Ik schreef de voorreden, en verscheiden afdeelingen van dat werk in 't *Italiaansch*, dewyl ik de *Engelsche* Taal nog zoo ver niet wederom was magtig geworden, dat ik 'er in schryven kon. Die Voorreden wierd door den Heer *Lockman* vertaald, en het andere door den Eerwaardigen Heer *Barkley*. Middelerwyl lag ik my met allen yver uit op het leeren der *Engelsche* Taal, en na zes maanden begon ik te denken, dat ik nu in 't vervolg geen vertaaler meer zou van nooden hebben, gelyk ik 'er zedert ook geen gebruikte. Het eerste stuk in dat werk, dat ik in 't *Engelsch* schreef en uitgaf, was de eerste Afdeeling van het tweede Deel, 't welk *een vergelyking* behelsde *van de Leer der Heidenen met die der Jesuiten over den staat der natuur, en 't natuurlyk vermogen van 's menschen vryen wil*, oorspronkelyk in 't *Fransch* geschreeven; want het eigentlyk oogmerk van myn arbeid was een Berigt te geeven van Boeken, die in de *Latynsche*, *Fransche* en *Italiaansche* Taal waren uitgekomen; en uit zulke Berigten bestaat ook voornaamentlyk dat werk. Ik maak met voordagt naauwkeuriger en breedvoeriger gewag van deeze *Historia Litteraria*, om dat niemand dezelve leezen kan, of hy ziet aanstonds dat de schryver een *Protestant* is. Overal daar 't pas geeft ontzie ik my niet de voornaamste en meest begunstigde Leerstukken der Roomsche Kerk opentlyk tegen te spreeken. Tot myn geluk blyft dat werk nog in wezen, en ik zou geen overtuigender bewys ooit kunnen verlangen, om ieder te doen zien, dat ik toen reeds al zoo gereed was als nu, om myn afkeer

van

van 't Pausdom voor 't oog van de ganſche waereld bloot te leggen.

Terwyl ik nog bezig was met de *Hiſtoria Litteraria* te ſchryven, zouden de eigenaars van de *Algemeene Hiſtorie* my gaarne in hun onderneeming hebben willen inwikkelen. Maar ik weigerde de aanbiedingen, hoe voordeelig dezelve ook wezen mogten, die de Heer *Batley*, toen bewindsman, geloof ik, van dat werk, my deed; tot dat de Heer *Prevoſt* het uitgeeven van de *Hiſtoria Litteraria* ſtaakte. Dit was in 't Jaar 1734; en in 't volgende jaar liet ik my van de eigenaars van het ſtraksgemelde werk tot het mede opſtellen van 't zelve overhaalen; een werk daar ongemeen veel arbeid en omſlag aan vaſt was; en dat my negen ganſche jaaren agter een, van 1735 naamelyk tot 1744 bezig hield, wanneer het ganſche werk eindelyk tot volkomenheid gebragt was.

Terwyl ik nog aan de *Algemeene Hiſtorie* ſchreef, nam ik, op verzoek van den Heer *Charlton* van *Apply-caſtle* in *Shropshire*, mynen byzonderen vrind, de opvoeding op my van den jongen Heer *Thompſon*, zoon van den Heer *Thompſon* van *Coroley* in *Berkshire*, die na aan hem vermaagſchapt was. Maar de ſlegte ſtaat van myn gezondheid op dien tyd liet niet toe, dat ik langer dan een jaar in dat huisgezin bleef: en toen ik weder herſteld was, droeg de *Lord Aylmer* my de opvoeding van twee van zyne kinderen op; van zyn oudſten zoon, naamelyk, die *Capitein* in 't *Regiment* van *Colonel Lee* geſtorven is, en den jongſten, die nu Kanonnik is te *Briſtol:* en van dat ampt kweet ik my tot zyn Edelheids volkomen genoegen, gelyk de ganſche familie weet. In myne ziekte was ik genoodzaakt geweeſt, my van alle inſpanning van gedagten te onthouden, tot groot hartzeer van de eigenaars van het werk, daar ik meê bezig was; maar zoo dra begon ik niet weer herſteld te worden, of ik hervatte den arbeid. Toen de Boekverkoopers beſlooten hadden een uitgaave van de *Algemeene Hiſtorie* in *Octavo* te vervaardigen, namen ze hun toevlugt tot my, en ik heb die ganſche uitgaaf in de jaaren 1747 en 1748 alleen overgezien en bezorgt. De Heer *Miller*, die beſtier heeft

over

over 't drukken van *de Hedendaagsche Algemeene Historie*, wilde my gaarne, en op zeer voordeelige voorwaarden, dat gansche werk hebben opgedraagen; maar ik verontschuldigde my om 'er eenig deel in te neemen, op dat ik volkomen myn handen ruim mogt hebben, om de *Historie der Pausen* te schryven, en door dezelve myn verzaaking van de Kerk van *Romen*, voor de tegenwoordige niet alleen maar ook voor de toekomende geslagten, te regtvaardigen, en anderen, door 't bloot leggen van haare dwaalingen, waar 't mogelyk, op te wekken, om myn voorbeeld na te volgen. Dus ver de Heer *Bower*.

Ondertusschen ontkent de Heer *Bower* niet, dat hy, na dat hy 't Pausdom en hun Orde verzaakt had, en zelfs, terwyl hy tegen hun beginsels en leerstukken schreef, zomtyds in gezelschap geweest is van Jesuiten; maar hy ontkent, dat hy, gelyk zyn vyanden hem zedert verweeten, in 't heimelyk verstand en ommegang met hun hield. Ik was, zegt hy (*a*), onder hun opgevoed, had groote verpligtingen aan hun, en inzonderheid aan den Heer *Michaël Angelo Tamburini*, *Generaal* der Orde, mynen byzonderen vrind, en kende veelen onder hun voor mannen van groote verdiensten. Ik behandelde hen derhalven, even gelyk verscheiden andere Roomschgezinden, die ik buiten 's lands gekend had, op een vrindelyke wyze, ontving hunne bezoeken, bezogt hen weder op myn beurt, en dagt niet dat ik alle burgelyke beleefdheid, die ik hun zoo wel als andere menschen verschuldigd was, verzaaken moest, en hen onbescheiden en als vyand bejegenen, om dat ik geen smaak had in hun Godsdienst. Ook maakte de Heer *Bower* daar nooit een geheim van by zyn *Protestantsche* vrinden, die het wisten, en uit hem wisten. Dus verkeerde hy zomwylen met hun, even gelyk andere *Protestanten* doen, die geen zwaarigheid maaken om 'er dikwils veel gemeenzaamer zelfs meê om te gaan. Want de Jesuiten zyn in 't algemeen vrindelyk in ommegang, zomtyds mannen van aanzienlyke afkomst en geboorte, krygen by de Orde een geleerde niet alleen, maar ook

(*a*) Answer to a scurrilous Pamphlet. p. 76.

ook een beschaafde opvoeding; en kennen de waereld: 't zyn zelfs, zegt de Heer *Bower*, geen menschen van kwaade beginselen in 't burgerlyk leeven, en in dingen, die nog de Kerk, nog hun Afgod, de Orde, raaken; maar wanneer 't om 't belang of de eer van eene van beiden te doen is, staan zy, gelyk men hun inprent, nergens voor. By die gelegenheid toont ook de Heer *Bower*, met opnoeming van persoonen en plaatzen, aan (*a*), dat hy zedert zyn verlaaten van het Pausdom nooit meer by Roomschgezinden, maar altyd by *Protestanten* gehuisvest geweest is. Hy ontzag zig ook niet om overal, daar 't pas gaf, gelyk in zyn schriften, zoo ook in gezelschappen, de onregtvaardigheid en wreedheden der *Inquisitie*, en de dwaalingen en 't bygeloof van de Kerk van *Romen* openlyk te verfoeien en tegen te spreeken. Verscheiden van zyn maagschap, en anderen, in den *Roomschen* Godsdienst opgevoed, tragtte hy met allen yver te overtuigen, en overreedde 'er in 't jaar 1754 drie, dat ze het Pausdom verzaakten, en het *Protestantsch* geloof beleeden (*b*).

In 't begin van 't jaar 1756 hoorde de Heer *Bower*, dat men eenige brieven toonde en leezen liet, die men voorgaf dat door hem eigenhandig geschreeven waren aan zekeren Vader *Sheldon*, Jesuit in *Engeland*, onder den verzierden naam van *Eliot Brown*; tusschen de jaaren 1745 en 1747: in welken hy sprak als een groot boetvaardige, die reeds met de Kerk weder verzoend was, en in diep berouw over zyn voorig wanbedryf de vergiffenis en gunst der Orde affmeekte met onderdaanigheid en volkomen onderwerping. Die die brieven in handen had, en zien liet, was de Heer *Henry Bidingfelt*, een Roomschgezind *Baronet*; die egter geen berigt gaf hoe hy 'er was aangekomen, en waar ze zoo lang geschuild hadden. De Heer *Bower* deed veel moeite om ze te zien, en 'er egte affschriften van te krygen. Na verscheiden bekendmaakingen over en weder in de openbaare Nieuwspapieren, na een aanbieding van honderd *Guinjes* tot belooning voor den geenen, die den op-

(*a*) Ibidem. p. 93. (*b*) Affidavit. p. 18.

opſteller en ſchryver van die brieven ontdekken mogt, en een beëedigde verklaaring voor de Regtbank, gelyk 'er geëiſcht wierd, van derzelver valſchheid, beide door den Heer *Bower* gedaan, wierden hem eindelyk op den 5 *Juny* de egte en door een *Notaris* bekragtigde afſchriften dier brieven ter hand geſteld. Zy waren van den volgenden inhoud.

EERSTE BRIEF.

IK ſchryf deezen op den laatſten dag van *den tyd myner afzondering*, in welke ik my zelven hoe langs hoe meer heb tragten te beveſtigen in myn voorheen genomen, en, gelyk ik hoop, onveranderlyk beſluit. Maar, myn waarde Heer, ik mistrouw myn eigen zwakheid, en beef, als ik de zwaare beproevingen bedenk, die ik nogmaals ondergaan moet. Om dezelve, waar 't mogelyk te vermyden, is my een middel ingevallen, 't welk, zo gy 't niet mogt goedkeuren, ik egter hoop dat gy my wel zult willen vergeeven, dat ik de vryheid neeme u voor te draagen, en de moeite, die ik u doe, toeſchryven aan het volkomen vertrouwen, dat ik in u ſtelle. *Dit middel is, dat gy een gedeelte van de ſom, die men u ſchuldig is, en die ik merk, dat gy niet gemakkelyk weer in handen zult kunnen krygen, aan my overdoet.* Ik zou dezelve aanſtonds *weder overdraagen op de vrouw*, die, binnen een zeer korten tyd, wel middel zou weeten te vinden, om ze magtig te worden, en my dan eindelyk eens myne zoo lang gewenſchte Ruſt weder zou laaten genieten. Daar door zag ik myn geluk volmaakt: maar *non mea voluntas, ſed tua fiat.* Want dat, vertrouw ik zekerlyk, is de wil van hem, die alles ſchikt en beſtiert ten onzen nutte. Ik heb een brief van den Heer *Carteret* ontvangen, uit naam van den Heer *Retz*; die verzoekt te weeten, *welke Provincie 't meeſt naar myn genoegen zyn zou.* Indien ik *hier* eenigen dienſt zou kunnen doen, zou ik van harten gaarne myne dankbaarheid betoonen willen voor de menigvuldige gunſten, die ik van u genooten heb. Maar ik laat het aan u over, om te oordeelen, of *ik hier van dienſt zou kunnen zyn of niet*,

en

en om uwe gedagten daar over aan den Heer *Retz* te schryven. Wat my zelven aangaat, ik zal hem geene plaats noemen, maar onderwerpe my geheellyk aan zyn wil. Want ik ben nu, Gode zy dank, te eenemaal onverschillig in de keur der plaatzen, en daar by ten vollen overtuigd, *dat, welke plaats gy of hy ook de gevoeglykste oordeelen mogt, dezelve de beste en gevoeglykste wezen zal.* Ik zal deezen eindigen met u te bidden, dat gy my de moeite, die ik u doe, vergeeven wilt, en met u te verzekeren, dat ik niets hartelyker wensche, dan gelegenheid te mogen hebben, om u door myn daaden en gedrag te toonen, met hoe veel opregtheid ik ben.

Waarde Heer

Uw Gehoorzaamste Onderdaanige Dienaar

A. B.

TWEEDE BRIEF.

WAARDE HEER.

Den 24 *July* 1746.

IK bedank u van harten voor uwe Vaderlyke Bestraffingen, en beken, dat ik verdiende met grooter strengheid gehandeld te worden, dan uwe liefde en goedheid u toelieten, tegen my te gebruiken. Myn ongeduld en ernstig verlangen om op eenmaal van myn tegenwoordige zeer zwaare bezoeking verlost te worden, deed my de paalen van myn pligt te buiten gaan, en schryven op een wys, te eenemaal onbetaamelyk voor iemand, die niets tot zyn verschooning heeft of hebben kan, dan enkele liefde en medelyden. Waarde Heer, kan ooit boetvaardigheid eenen misslag vergoeden, wees verzekerd, dat het geen ik gedaan heb, my van harten leed is, en dat ik u zeer nederig smeeke om uwe vergiffenis, die ik hoope, dat gy my niet zult willen weigeren, in weerwil van het billyk ongenoegen, dat ik u door myn ondankbaarheid

heb veroorzaaakt. Ik verlaat my geheel en al op u; op u alleen, naaſt God, ſtel ik al myn vertrouwen; en zal derhalven van u alleen myne verloſſing afwagten. *Ik ben met de Vrouw, die ik met haar Kind ten mynen laſte heb, grootelyks verlegen.* Ik ben gedwongen haar dikwils *te bezoeken*: zy dringt my ſterk, dat ik wederom, als te vooren, *verkeering met haar houden zal*, of dat ik haar *het Geld zal weergeeven*; en ik vind het een zeer bezwaarlyke zaak *haar te vreden te ſtellen, zonder dat ik een van beiden doe.* Waarde Heer, dewyl ik ondervind, dat het een groote verzoeking voor my is, ben ik bevreesd voor my zelven; en ik kan u verzekeren, dat ik menige traan geſchreid heb op 't nadenken van den gevaarlyken toeſtand, waar in ik my bevinde. Maar dit is niets harders, dan ik verdiend hebbe; en ik heb derhalven geen reden om 'er over te klaagen. Ik zal myn beſt doen, om het pak my opgelegd, geduldig en blymoedig te draagen, tot dat het Gode behaage, my daar van te verloſſen. Ik dank u ondertuſſchen voor uwe vrindelykheid, die gy my beweezen hebt met aan den Heer *Retz* te ſchryven. Ik zal hem, gelyk gy van my begeert, *deeze week ook ſchryven*, om vergiffenis van hem te verzoeken, en hem van de opregtheid myner voorneemens te verzekeren. Dewyl uw brief my het hart doorgriefd heeft, zal ik in geduurige ongeruſtheid en kommer leeven, tot dat ik weder van u hoore. Zo gy my verlaat, ben ik te eenemaal verlooren: maar de goedheid, die gy tot hier toe ſteeds voor my betoond hebt, doet my hoopen, dat gy dat nimmer doen zult: niet tegenſtaande de terging, die ik u zoo ondankbaar heb aangedaan. Waar voor ik andermaal om vergiffenis verzoeke, met opregten wenſch, dat ik in ſtaat mogte zyn, om 'er vergoeding voor te doen. Ik ben

Waarde Heer

Uw Gehoorzaamſte Onderdaanigſte Dienaar

A. B.

Aan den Heer *Eliot Brown* te *Weſton, Warwilkshire, met* de *Chippingnorton's* Poſt.

D E R-

DERDE BRIEF.

WAARDE HEER. *Londen.*

WAnhoop en onophoudelyke kwellinge hebben eindelyk de overhand gekreegen op alle myne goede voorneemens. Ik was niet in ſtaat om de verzoeking, die ik onmogelyk vermyden kon, langer te weêrſtaan; en heb daarom *myn toeſtemming gegeeven*, *om de Vrouw weêr by my te neemen*, *en met haar te leeven*, *gelyk ik te vooren gedaan heb*, tot dat ik in ſtaat zal zyn om haar billyken eiſch te voldoen. Het was niet dan met den uiterſten weêrzin en wroeging myner ziele, dat ik tot dien ſtap kwam; en ik zou dien nooit gedaan hebben, had ik maar eenig het minſte vooruitzigt, eenige de minſte hoop gehad van redding en uitkomſt. Gy weet, ik heb alle middelen en ontwerpen, die my in gedagten kwamen, voorgeſlagen; en niets dan uw zugt voor myn welzyn en uw goedaartigheid was 'er, dat u zoo lang geduld met my kon doen hebben: het welk ik ten allen tyde met dankbaarheid erkennen en gedenken zal. Het laatſt voorgeſlagen middel zou *de Vrouw beide en haar verwanten te vrede geſteld hebben*, *want zy wilden alleen maar eenige zekerheid hebben voor het geld*; het zou my voor myn uiterſt verderf behoed hebben, zonder dat 'er eenige kwaade gevolgen van te dugten waren, dewyl ik die Perſoon nooit den minſten overlaſt zou gedaan hebben, zonder uwe kennis en toeſtemming. In 't kort, ik zou nooit, zo gy 't niet afgekeurd had, gedagt hebben, dat 'er iets tegen dat middel gezegd kon worden; dog dewyl gy 't afkeurde, zou 't zeer onbeſcheiden van my geweeſt zyn, dat ik daar ſterker op drong. En wat het betaalen van het geld aan u betreft, myn Waarde Heer, het blykt maar al te klaar, dat dit nooit haar meening geweeſt is: en dit beneemt my te eenemaal den moed, dewyl al myn hoop van redding daarop alleen gegrond was. Ik zal *den ſtap*, *dien ik gedaan heb*, niet tragten te regtvaardigen; daar behoede my God voor! maar de weerzin, waar mede ik dien deed; myn ſtryd, zoo hevig

en zoo lang, eer ik daar toe kwam; en dat ik alle mogelyke middelen heb bezogt en by de hand gevat om het gevaar te ontwyken, zal, hoop ik, eenigermaate myn ſchuld verminderen. En nu, myn Waarde Heer, bid ik, in de eerſte plaats, God met een opregt hart, dat hy u beloone voor uwe Godvrugtige, maar tot myn onuitſpreekelyk verdriet, vrugtelooze poogingen. Gy hebt alles gedaan, wat gy eenigzins kondt doen, om my te redden, en ik zal dat ten allen tyde erkennen en dankbaar gedenken. Vervolgens *neem ik*, met traanen in myn oogen, *afſcheid van u*: want deeze *eerſte ſtap* zal eerlang, mogelyk, gevolgd worden van een *tweeden*, die *een einde zal* moeten *maaken van deeze onze briefwiſſeling*. Ik moet de krytende onregtvaardigheid vergoeden, die ik gedaan heb aan *een onnozel Kind*, *en aan een Vrouw*, *die de grootſte vriendſchap en tederſte genegenheid voor my*, *zelfs in myne tegenſpoeden*, *heeft laaten blyken*; en zal derhalven genoodzaakt zyn, de voordeelige aanbiedingen, die myne vrinden my nu doen, aan te neemen. Na dus myn hart voor u, als voor myn besten Vrind, zonder eenige bewimpeling te hebben bloot gelegd, hoop ik dat gy myner zult gedenken in uwe beſte gedagten, dat ik nooit in vervolg moge weigeren, 't geen, daar ik thans met zoo veel yver om wenſch, zo het immer meer in uwe magt mogt zyn, of in de magt van iemand anders om my te redden. Wees verzekerd, Waarde Heer, ſchoon gy nooit weder van my hooren mogt, dat ik ben, en altoos zyn zal, met alle opregtheid.

Uw zeer verpligte Onderdaanige
Dienaar

Hoewel ik myn toeſtemming gegeeven heb om *de Vrouw weer by my te neemen*, ben ik egter *niet verpligt*, *myn Belofte naar te komen*, voor dat ik weder van u hoore. Wat *de Bediening* aangaat, het zal omtrent nog een veertien dagen aanloopen, eer *de Laſtbrief zal vervaardigd zyn.* Ik wenſch van harten, dat gy middelerwyl in ſtaat mogt zyn, om my te helpen, en 't verderf, dat my over 't hoofd hangt, af te wenden.

VIER-

VIERDE BRIEF.

WAARDE HEER.

Richmond 24 *October* 1746.

HEt is met de innerlykste aandoeningen van erkentenis, dat ik u van harten dank zegge voor de groote moeite, die gy hebt gelieven te doen, om my uit myn tegenwoordigen zeer ongelukkigen toestand te redden. Uwe goedaartige en liefdaadige poogingen hebben wel, tot myn onuitspreekelyk verdriet, geen gelukkigen uitslag gehad; maar ik ben egter daarom aan u niet minder verpligt, dan of ze metderdaad naar wensch geslaagd waren; en ik zal altoos deeze myne verpligting met de grootste dankbaarheid erkennen; dewyl ik, uit het geen gy gedaan hebt, ten vollen overtuigd ben, dat gy nooit iets, van 't geen in uw vermogen is, zult agter wege laaten, om my, zoo spoedig als gy eenigzins kunt, uit myn nood te redden. Het zou te eenemaal overtollig zyn, dat ik u een zaak nogmaals aanbeval, die u reeds zoo zeer ter harte gaat. Ik zal 'er derhalven alleen maar byvoegen, dat ik my op uw goedheid en liefderykheid ten vollen verlaat, en dat ik, in weerwil van de tegenwoordige zeer sterke verzoekingen, en van alles wat 'er nog meer zou mogen gebeuren, vastelyk, en, gelyk ik hoop, onveranderlyk beslooten heb, by myn eensgenomen opzet en voorneemen te volharden, tot dien tyd toe, dat ik door uw hulp in vryheid gesteld, de zoo hartelyk gewenschte gelegenheid hebben mag, om u myne dankbaarheid meer met daaden dan woorden te betuigen. Middelerwyl ben ik

Waarde Heer

Uw Gehoorzaamste Onderdaanigste Dienaar

A. B.

VYF-

VYFDE BRIEF.

WAARDE HEER.

Londen, *den* 14 *Maart* 1747.

INdien gy 't gevoeglyk geoordeeld hadt, een gedeelte van de Som, die men u ſchuldig is, aan my over te doen, zoude ik geen eenen ſtap, om dezelve in handen te krygen, gedaan hebben, dan dien gy goedkeurde; en zelfs geenen ſtap in 't geheel zo gy 't in 't geheel had afgekeurd. Het was my alleen maar te doen, om *de Vrouw en haar verwanten te vrede te ſtellen*, *door haar de overdragt te laaten zien*, en daar door weer een weinig ruſt te koopen: want *het geen ik nu in handen heb*, is ganſch niet geſchikt om aan haar vertoond te worden. Gy kunt u, Waarde Heer, geen verbeelding maaken van de bitterheid myner ſmart en den bekommerlyken toeſtand, daar ik my in bevinde: en het geen het ergſt van allen is, ik begin nu te wanhoopen, dewyl ik vaſtelyk vertrouw, dat de Perſoon, die u de Som ſchuldig is, nooit van meening geweeſt is u te betaalen, en ze u ook nooit betaalen zal, ten zy ze door de wet 'er toe gedwongen wordt. Maar ik laat de ganſche zaak aan u over, en onderwerp my geheellyk aan uw oordeel. Gy behoeft de moeite niet te neemen, om myn brief te beantwoorden. Ik ſpreek den Heer *Eliot* dikwils, en zal van hem wel kunnen hooren, wat 'er uw gevoelen over zy. Houd my deezen overlaſt ten goede, en geloof dat ik ben met alle opregtheid.

Uw zeer verpligte Onderdaanige
Dienaar

A. B.

ZESDE BRIEF.

WAARDE HEER.

DEwyl ik zie, dat gy my zoo langen tyd in myn ongelukkigen toeſtand gelaaten hebt, en zelfs nu nog daar in laat, ſchoon gy thans het in uwe magt hebt, om my daar uit te verloſſen, en ik derhalven meene te moeten beſluiten dat ik geen den minſten byſtand van u te wagten heb, vind ik my genoodzaakt, *my tot den Heer Retz te vervoegen*, en myn zaak voor hem open te leggen. Deezen ſtap egter, hoe noodzaakelyk, wilde ik niet doen, zonder u 'er eerſt kennis van te geeven. Waarde Heer, ik ſtelde een volkomen vertrouwen op u, en het ſmart my ten hoogſten, dat ik my in een zaak van zoo oneindig groot een gewigt dus zie te loor geſteld. Maar dewyl ik, 't geen ik gedaan heb, pligtshalven heb moeten doen, zal my zulks, hoop ik, regtvaardigen, en teffens genoegzaame kragten verſchaffen, om de gevaaren, waar aan gy my blootgeſteld laat, te weerſtaan, tot dat ik een antwoord van onzer beiden Vrind ontvange; die, gelyk ik vastelyk vertrouw, medelyden zal hebben met myn omſtandigheden, en 't een of 't ander middel vinden, om my uit myn tegenwoordigen ongelukkigen toeſtand te redden. Verſchoon den overlaſt, dien ik u doe. Ik ben

Uw Gehoorzaamſte Onderdaanige Dienaar

A. B.

Dewyl *het Geld nu gereed is*, en 'er uwe toeſtemming alleen aan ontbreekt, gelyk ik den Heer *Retz* ſchryven zal, wenſchte ik wel, dat gy hem ter zelfder tyd de Redenen liet weeten, waarom gy dezelve weigert, of dat gy ze my zeide, op dat *hy* (ik,) ze hem teffens zou kunnen ſchryven, zo gy 'er mogelyk geen tyd genoeg toe hebben mogt.

Aan den Heer *Eliot Brown.*

Tot beter begrip deezer Brieven, wier zin dikwils duifter en ingewikkeld voorkomt, zal ik 'er nog kortelyk eenige Ophelderingen en Aanmerkingen byvoegen.

Vader *Sheldon*, aan wien, onder den verfierden naam van *Eliot Brown*, deeze Brieven vooronderfteld worden gefchreeven te zyn, was in 't jaar 1745 en eenige volgende jaaren Provinciaal der Jefuiten in *Engeland*. Toen de opftand in 't laatft van 't jaar 1745 begon, wierd 'er bevel gegeeven, om hem; als van verraaderlyken handel verdagt; te vatten: dog hy ontkwam het nog ter naauwer nood, alle zyne papieren wierden in beflag genomen, en hy nam de wyk naar het Landhuis van zyn Neef *Sheldon* te *Weston* in *Warwickshire*, daar hy onder den naam ging van *Eliot Brown*. Hy ftorf in 1756 te *Romen*, daar hy *Rector* was van het *Engelfch* of *Schots* Collegie der Jefuiten.

Vader *Carteret*, die in den eerften Brief genoemd wordt, volgde *Sheldon* op als Provinciaal van *Engeland*. Hy was den Heer *Bower* niet onbekend, gelyk hy ook, als een man, die verfcheiden zeer goede hoedanigheden bezat, met veel andere Proteftanten, en daar onder mannen van den aanzienlykften rang, omging. Aan den Jefuit *Eliot*, een nabeftaanden van Vader *Sheldon*, betuigt de Heer *Bower* geen kennis gehad te hebben, fchoon 'er in den vyfden Brief gezegd wordt, dat hy hem dikwils fprak. De Heer *Retz* was *Generaal* van de Orde der Jefuiten geworden in de plaats van *Bowers* grooten Vrind *Michaël Angelo Tamburini*, die, eenige jaaren na deszelfs aankomft in *Engeland*, te *Romen* geftorven was.

De Perfoon, daar in den eerften en vyfden Brief gewag van gemaakt wordt, als een onwillige Betaalfter, was, zegt men, zekere Juffrouw *Hales*, die een Som gelds aan de Jefuiten fchuldig was, welke zy niet konde, of niet van meening was te betaalen. Een gedeelte van die Som, doet men den Heer *Bower* verzoeken, dat Vader *Sheldon* op hem wilde overdraagen, om daar meê *die Vrouw met het Kind* nevens haar verwanten te ftillen, 't zy door 't vertoonen van die overdragt, 't zy dat dezelve wel middel zoude weeten om Juffr. *Hales* tot beta-

taaling te noodzaaken. Men vooronderstelde, naamelyk, dat de Heer *Bower*, een ongeoorloofde verkeering gehouden hebbende met zekere Vrouw, die een Kind had, (by hem, of by een ander blykt niet duidelyk) het geld, dat die Vrouw of het Kind toekwam, ten blyke van de opregtheid zyner bekeering by de Jesuiten gebragt, en tot zyn eigen behoef op lyfrente gezet had: dat hy op hoop van weder in de Orde aangenomen te worden, gaarne van die Vrouw ontslagen waar geweest, maar dat hy 'er geen middel toe wist, en zy en haar verwanten niet te vreden te stellen waren, dan ten zy hy het geld weerom gaf, of weder gelyk te vooren verkeering met haar hield. Tot dit laatste moest de Heer *Bower* eindelyk besluiten, dewyl Vader *Sheldon* geen smaak had in zyn voorslagen; gelyk men hem in den brief, die hier de derde in rang staat, klaagen doet, en daarop voor altoos affscheid neemen van de Orde. Van den geldhandel van den Heer *Bower* met de Jesuiten, op wiens grond deeze gansche fabel gebouwd is, zal de Leezer een omstandig verhaal vinden in het kortbondig Berigt.

In 't uitgeeven der Brieven volgde de Heer *Bower* dezelfde Orde waar in de affschriften stonden, die hem door den *Notaris* geleverd wierden. Zy zouden egter gevoeglyker geschikt, en daar door eenigzins verstaanbaarder geweest zyn, indien de tweede en derde brief de laatste in rang waren. Want men schynt te vooronderstellen, dat Vader *Sheldon* door den misnoegden zesden brief en *Bowers* klagten by den *Generaal* der Orde, *Retz*, moeielyk geworden, hem vaderlyk bestraft hadde; waarop *Bower* hem vergiffenis bidt in den tweeden. De derde brief is ongetwyffeld de laatste, en de brief van affscheid.

De tyd der afzondering, daar in den eersten brief van gesproken wordt, doelt op een zekere gewoonte der Jesuiten. Alle Jesuiten, naamelyk, zyn volgens de Instellingen van hun Orde verpligt zig eenmaal 's jaars voor den tyd van agt of tien dagen geheel *van de Waereld af te zonderen*; en mogen, in dien ganschen tyd, niet buiten de deur komen, zelfs niet uit de

vensters kyken, met niemand spreeken, niemand zien, dan alleen hun Geestelyken Vader. De Heer *Bower* merkt hier op aan, dat hy nu zeventien jaaren lang gehuisvest was geweest in dat zelfde huis, daar hy nog in woonde; dat hy in de eerste tien jaaren van dezelve, den tyd waarin hy ondersteld wordt den brief geschreeven te hebben, nooit twee dagen agter een door onpasselykheid zyn kamer heeft moeten houden, en dat hy, gezond zynde, nooit twee dagen agtereen in huis gebleeven is, tot zyn trouwen toe in't jaar 1749; gelyk hy met getuigenis van menschen, die dagelyks met hem omgingen, zou kunnen aantoonen; dat hy altyd onveranderlyk den zelfden gelykvormigen loop van leeven gewoon was geweest te houden, des zomers en 's winters ten zes uuren 's morgens opstond, nooit of zeer zelden voor drie uuren na den middag uit zyn kamer kwam, dan zyn middagmaal hield, en het overige van den dag in 't gezelschap van zyn goede Vrinden doorbragt; en dat hy derhalven zulk *een tyd van afzondering* niet gehouden heeft, of heeft kunnen houden (*a*).

Van een *Bediening*, daar in 't naschrift van den derden brief van gesproken wordt, betuigt de Heer *Bower* in zyn tweede geregtelyke Verklaaring, den 30 *Juny* 1756 voor den Regter *John Fielding* beëedigd, niets geweeten te hebben, dan reeds meer dan een jaar na den tyd, waar in hy ondersteld wordt, dien brief geschreeven te hebben. In *September* van 't jaar 1748 storf de Heer *Say*, Boekbewaarder van 's Koningin's Boekery, en spraken toen zyn Vrinden van hem tot die Bediening te vorderen, daar de brief, gelyk men ook toestaat, reeds voor 't eind van *Maart* 1749 moet geschreeven geweest zyn, dewyl hy toen zyn Voorreden en de voorwaarden van zyn *Historie der Pausen* uitgaf, wanneer hy zekerlyk geen onderhandeling van dien aart meer hield of houden kon met Vader *Sheldon* en de Jesuiten (*b*).

Wat

(*a*) Bower's Answer to a scurrilous Pamphlet. p. 89.
(*b*) Bowers Affidavit. p. 33. 37.

Wat eindelyk *de Vrouw met het Kind* aangaat, daar hy een ongeoorloofde verkeering meê gehouden, en wier geld hy op zyn eigen naam op lyfrente gezet had, de Heer *Bower* daagt zyn partyen uit, om haar, of iemand die haar kent voor den dag te brengen. Een Vrouw van eenig aanzien en middelen, want de Som bedroeg 1350 Pond Sterlings (*a*), in haar persoon en goederen verongelykt, met haar onnozel Kind verschopt en daar na weer aangenomen, moet, gelyk de Heer *Bower* aanmerkt (*b*), eenige verwanten, eenige vrinden en kennissen hebben, ergens woonen, ergens bekend zyn. Men heeft haar egter in weerwil van alle moeite en onderzoek niet kunnen opspeuren. Eerst ruim twee jaaren na den tyd, dat men deeze brieven ondersteld geschreeven te zyn, en wel agt jaaren na dat het geld by de Jesuiten op lyfrente gezet was, den 20 *Augustus*, naamelyk, des jaars 1749, trouwde de Heer *Bower* een nigt van den Bisschop *Nicholson*, Dogter van een Geestelyken van de Kerk van *Engeland*, uit een adelyk geslagt in *Westmoreland*, die een Kind had by haar voorigen Man, en 4000 Pond sterlings bezat (*c*). Dog deeze was de regte niet, en kon 't niet zyn. Men vond eindelyk een andere Vrouw, of jonge Juffrouw, maar by ongeluk, zonder Kind. 't Schynt, dat de Heer *Bower*, gelyk hy zelfs ook zegt (*d*), zedert lange jaaren, toen hy nog in 't huisgezin was van den Lord *Aylmer*, kennis en vrindschap gehouden had met zekere jonge Juffrouw, die naderhand eisch op hem maakte, uit hoofde van vryery, welken eisch hy, om allen twist te vermyden, goedvond by vergelyk af te doen, gelyk een jaar of twee na zyn huwelyk, in *April* 1751 geschiedde. Deeze, zeide men, was de Vrouw, daar hy in zyne brieven zoo verlegen meê was. Dog zy deed geen eisch op den Heer *Bower*, gelyk ze ook niet kon doen, voor dat hy trouwde in 't jaar 1749, en zy zig in de hoop, daar ze zig meê gevleid had, zag te leur gesteld. Dit was derhalven lang na den tyd der gewaande brieven, en toen 't geld, om

(*a*) Six Letters p. 32. (*b*) Affidavit. 36. (*c*) Affidavit. 32. (*d*) Bower's Answer to a new charge. p. 2. 3. &c.

om 't welk hy in dezelve veronderfteld wordt te fmeeken, ten minften twee jaaren reeds betaald was geweeft: want de Jefuiten gaven hem de hoofdfom, die hy, van zyn eigen geld, by hun op lyfrente gezet had, in 't jaar 1747 weder; gelyk van zyn tegenpartyen zelven erkend wordt (*a*). Wat het Kind, dat niet gevonden wierd, betreft, de *Ontmaskeraar*, *Bowers* voornaamfte party, merkt aan, dat die Juffrouw, fchoon ze geen Kind had, egter twee nigten had; die *Bower* gaarne Roomfchgezind had willen maaken, zo hy 't had kunnen doen (*b*). De *Ontmaskeraar* had zig liever, dunkt my, mogen houden aan zyn eerfte ontwerp, dat al die verlegenheid enkel een uitvinding was van *Bower*, en hy die Vrouw met haar onnozel Kind alleen op 't toneel gebragt had, om te beter meêdoogen te verwekken, in 't hart van Vader *Sheldon* (*c*). Maar ik laat die Verdediging van den Heer *Bower* aan hem zelven over.

(*a*) Six Letters. p. 40. (*b*) Bower and Tillemont compared. p 81. 82. (*c*) Six Letters. p. 36. 37.

VER-

VERDEEDIGING

VAN DEN HEER

ARCHIBALD BOWER,

SCHILDKNAAP.

AAN

ALLE WAARE

PROTESTANTEN,

ZOO BINNEN ALS BUITEN 's LANDS,

WOrden de volgende Bladen, waar in de Wreede en Onregtvaardige Vervolging, welke de Schryver van deeze Historie der Pausen, in dit Protestantsch *Koninkryk, van de Jesuiten, door een* Protestantschen *Geestelyken aangemoedigd en geholpen, heeft moeten lyden, en de heillooze maatregelen, die zy eenpaarig met elkanderen beraamd en uitgevoerd hebben, om hem te noodzaaken, dat hy tot de Afgodische Kerk, en de Onchristelyke Orde, die hy verlaaten had, wederkeerde, voor 't Oog der Waereld worden blootgelegd, nedrig Opgedraagen, niet door een* naamloozen Lasterschryver, *maar door hunnen*

Gehoorzaamsten en Onderdaanigsten
Dienaar

ARCHIBALD BOWER.

AAN-

KORTBONDIG

BERIGT,

VAN HET

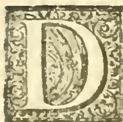
GESCHIL

TUSSCHEN DE

ROOMSCHGEZINDEN

EN DEN

SCHRYVER.

At men den Schryver van deeze *Historie der Pausen* heeft durven beschuldigen van *Paapery*; en dat hy zelfs zig genoodzaakt gezien heeft, om zyn arbeid in 't voortzetten van een Werk, alleen geschikt om 't gansche gevaarte van den Roomschen Godsdienst ter neêr te werpen, een geruimen tyd te staaken, om zig van dien naam te zuiveren, is iets, 't welk de nakomelingen bezwaarlyk zullen kunnen gelooven. Maar 't geen niemand denken kon, dat ooit zou hebben kunnen gebeuren, is met der daad gebeurd: en hoewel myn *Historie* zelve een volkomen wederlegging is van zulk een ongehoorde beschuldiging, hebben egter verscheiden welmeenende *Protestanten*, Geestelyken zoo wel als Leeken,

zig een vooroordeel tegen my laaten inboezemen, en een vermoeden, als of ik nooit opregtelyk de dwaalingen van 't Pausdom verzaakt had, maar nog Roomschgezind in 't hart bleef, en zelfs, dat ik een *vermomde Jesuit* was. Door dergelyke Lasteringen hebben de Roomschgezinden en Jesuiten, in 't midden van dit *Protestantsch* Koninkryk, waar in zy zelven volkomen vry en ongestoord leeven, zoo heet een vervolging tegen my weeten te verwekken, als ze ooit konden gedaan hebben in een Roomsch land, daar zy den vervolgzieken geest van hun Kerk naar welgevallen den ruimen teugel vieren kunnen. Zy hebben zig, 't is waar, zoo lang dit geschil duurde, wel niet onderstaan, om openlyk eenigen aanslag te maaken tegen myn leeven; maar egter ondertusschen niets onbeproefd gelaaten, om my van iets, dat my dierbaarder is dan myn leeven zelf, myn eer en goeden naam, te berooven. De menigvuldige Logens en Lasteringen, die zy ten dien einde bedagt en in de Waereld verspreid hebben, heb ik in myn verscheiden Verdedingschriften van tyd tot tyd wederlegd, tot volkomen voldoening van yder verstandig en onbevooroordeeld Leezer, die ze met eenige de minste aandagt heeft ingezien. Dog dewyl alles, wat ik tot zuivering van myn eer en goeden naam gezegd heb, op een zonderlinge wys vervalscht, verminkt, en in een verkeerd ligt gesteld is door onze maandelyksche schryvers (*a*), die (of 't uit een beginsel van redeneering of van eigen belang zy, zullen ze zelven best weeten,) een ongemeen bitteren haat tegen my schynen opgevat te hebben; en dewyl 'er negen van de tien onder myne landsgenooten niets meêr van dit geschil tusschen de Roomschgezinden en my weeten, dan 't geen deeze partydige maandschryvers goedgevonden hebben hun meê te deelen, zal ik de beschuldiging beide en de Verdediging hier voor de geheele Waereld bloot leggen, en dan, na dus beide de partyen gehoord te hebben, de geheele Waereld laaten oordeelen, of men my met

(*a*) De Schryvers van de *Monthly* en *Critical Reviews* en van het *Gentlemans Magazyn* &c.

met regt of met onregt beschuldigd heeft. Ik heb dit *Kortbondig Begrip* van 't geschil, als een Aanhangsel, by myn Historie gevoegd om myn eer en goeden naam te zuiveren inzonderheid by hen, wier agting my dierbaar is, myne Intekenaars, naamelyk, hier in 't Ryk, en de Geleerde *Protestanten* buiten 's Lands, die myn Werk, in hun verscheiden taalen overgezet, met meer goedkeuring, dan ik my ooit zou hebben durven vleiën, hebben gelieven te ontvangen.

Ik durf my vermeeten om te zeggen, en zal onweerspreekelyk bewyzen, dat, het geen ik zeg, waar is, dat ik zulke blyken van myn opregte aankleeving aan den *Protestantschen* Godsdienst, en van myn afkeer en verfoejing van de bygeloovige gebruiken en dwaalingen van 't Pausdom gegeeven heb, dat geen mensch van eenig verstand, en die onzydig over 't stuk wil oordeelen, eenigen den minsten schyn van reden hebben kan, om aan 't een of het ander te twyffelen.

Ik verliet een Orde, zoo hoog in agting en aanzien, als 'er eene is by de Kerk van *Romen;* een Orde, die geen strengheden van leevenswyze en zelftugtiging, hoe genoemd, beveelt, nog zelfs zonder byzonder verlof daar toe verleend te hebben, toelaat, dat ze van iemand gepleegd worde: een Orde, waar in alle Leden niet alleen van de noodzaakelykheden des Leevens, en de noodige behoeften rykelyk voorzien worden, maar ook van alles, wat 'er vereischt wordt tot een goede en gemakkelyke leevenswyze. Deeze Orde verliet ik, ter gerustStelling van myn geweeten, om in 't zweet myns aangezigts myn Brood te winnen; en op die wyze heb ik het gewonnen, door een veel arbeidzaamer en verdrietelyker leeven te leiden, dan ik ooit voorheen gedaan had, of ooit zou hebben behoeven te doen, indien ik in die Orde gebleeven ware. Hier in beroem ik my, en denk niet, dat eenig *Protestantsch* Geestelyke my ooit dergelyk eene leevenswyze als een verwyt zal toerekenen, schoon Roomschgezinden en Jesuiten my den *slaafschen arbeid van voor Boekverkoopers te schryven* mogen verweeten hebben, en my met den naam van een *Huurling* gebrandmerkt, *die voor geld schreef.*

Ik was nog geen twee jaaren in *Engeland* geweeſt, toen de Zendelingen van *Romen* een aanſlag, die ook waarlyk zeer wel beleid was, op my maakten, om my aan boord te krygen van een ſchip, dat de Rivier (den *Teems*) afzeilde, en my dus te water weg te voeren. Maar de overleeden Lord *Aylmer* redde my, en beſchutte my voor dien ſnooden trek, gelyk alle myne Vrinden en bekenden weeten. Het ſtuk was op dien tyd rugtbaar en waereldkundig; en hoewel Lord *Aylmer* nu niet meer leeft, verſcheiden Perſoonen egter van eene onbetwiſtbaare Geloofwaardigheid, en daar onder zommigen van den eerſten Rang in dit Koninkryk leeven nog, die het verhaal van dat voorval uit den eigen mond van dien Heer gehoord hebben; gelyk zy gaarne betuigen en verklaaren willen.

Deeze onderneeming ſchrikte my niet af, nog wederhield my in eenig opzigt, om de dwaasheid en beſpottelykheid van de dwaalingen en bygeloovige gebruiken van 't Pausdom openlyk aan te toonen, en, wanneer ik 'er gelegenheid toe had, zonder bewimpeling te betuigen, dat ik zommigen van de meeſtbegunſtigde grondregels van de Roomſche Kerk afkeurde, en geen geloof ſloeg aan zommige Leerſtukken, die by haar voor grondwaarheden des Geloofs doorgaan. Ik ſchreef, nu agt-en-twintig jaar geleeden, toen ik myn moedertaal nog niet weder volkomen magtig geworden was, de *Hiſtoria Litteraria*, een werk, dat niemand leezen kan, zonder 'er uit te moeten beſluiten, dat de ſchryver een *Proteſtant* is (*a*).

Toen

(*a*) Ik zal hier ten dienſt der buitenlandſche *Proteſtanten*, die mogelyk geen gelegenheid gehad hebben om het werk zelf te zien, eenige weinige plaatzen uit hetzelve aanhaalen. In 't eerſte Deel bladz. 135, 136 geef ik, uit *Procopius*, een berigt van het beuzelagtig verhaal dat hy doet van zeker Eiland, 't welk hy *Brittia* noemt; een vertelling, waar aan hy zelf ook geloof ſchynt geſlagen te hebben; en voeg 'er, daarop, deeze volgende woorden by: „ hier kunnen we in 't voorbygaan aanmerken, indien der„ gelyke harſſenſchimmen en beuzelagtige vertellingen in die dagen by de „ Geleerden zelven in 't algemeen geloof en ingang vonden, hoe gemakke„ lyk

Toen men het uitgeeven van de *Historia Litteraria* in 't jaar 1734 staakte, overreedden my de onderneemers van de *Algemee-*

„ lyk het in dien tyd, en nog merkelyk gemakkelyker, in de volgende dui-
„ stere en geheel onweetende Eeuwen, moet gevallen hebben, om DE
„ ONGERYMDE LEERSTUKKEN VAN HET VAGEVUUR, VAN DE TRANSUB-
„ STANTIATIE, en dergelyke, zonder veel tegenkanting in te voeren en
„ te staaven; dewyl het volk toen geneigd was, om blindelings geloof te
„ slaan aan de grootste ongerymdheden, inzonderheid zo ze onder den
„ naam van verborgenheden van den Godsdienst wierden aangepreezen".
In 't verhaal, 't welk ik geef van den Oorlog der *Hussiten*, getrokken uit de Historie van dien Oorlog, door den Heer *Lenfant* beschreeven, merk ik op bladz. 189 aan: „ dat *Zizka*, hun berugte overste, (ALS IEMAND, zeg
„ ik, DIE VAN ZYN JEUGD AF AAN DE GODVRUGTIGE BEGINSELS VAN DE
„ ROOMSCHE KERK HAD INGEZOOGEN) het voor een verdienstig werk aan-
„ zag, om yder, die in gevoelens van hem verschilde, om hals te bren-
„ brengen". —— In het Derde Deel, bladz. 334 veroordeel ik alle vervolging, als te eenemaal onbestaanbaar met waaren Godsdienst, en voeg 'er by; „ by de Roomsche Kerk egter bestaat de gansche pligt van een
„ waarlyk Godsdienstig man daar in, dat hy vervolge, vermoorde, en te
„ vuur en zwaard verniele allen zonder onderscheid, die HUN BYGELOOVI-
„ GEN EN AFGODISCHEN DIENST weigeren te erkennen". Op bladz. 393 noem ik de Roomschgezinden de AAPEN DER HEIDENEN; en spreek bladz. 398 van den Beeldendienst op deeze wyze: „ schoon de eerste Christenen
„ goedvonden, eenige gebruiken, die by de Heidenen in zwang gingen,
„ over te neemen en te behouden, om hen daar door te beter te winnen,
„ en tot het Christelyk Geloof te trekken, nimmer egter knielden ze neder
„ voor Beelden, of offerden Wierook of Gebeden op aan Hout en
„ Steen, gelyk de Roomschgezinden gewoon zyn te doen in deeze dagen.
„ —— Indien *Gregorius*, *Athanasius*, en andere Oudvaders, die 't niet on-
„ geoorlofd vonden, dat men de schilderyen en beeldtenissen der Heiligen
„ in de Kerken aan den wand schilderde, nu eens uit hunne graven opza-
„ gen, en de schandelyke misbruiken en AFGODISCHEN DIENST, die allengs-
„ kens meer en meer is ingesloopen, aanschouwden, zy zouden ongetwyf-
„ feld nu geheel andere gedagten over dat stuk hebben, en de eersten zyn,
„ om al die schilderyen en beelden der Heiligen van de wand te rukken en
„ in 't vuur te werpen". Dus sprak ik nu reeds agt-en-twintig jaar geleeden; dus veroordeelde ik sommigen van de geliefdezetregels en grondwaarheden van de Kerk van *Romen*. En kon iemand, die dus schreef, nog Roomschgezind in zyn hart zyn, of naar het Pausdom hellen, of geneegen zyn om in 't stuk van den Godsdienst de Pausgezinden te ontzien, en hen gaarne te vrind te willen houden. Ik ben waarlyk om myn zelfs wil blyde, dat dat werk nog in wezen blyft, en zou geen klaarder en onweerspreeke-

 ly-

meene Historie, om in 't vervaardigen en opstellen van dezelve deel te neemen; en dewyl ik byna twee derde deelen van dat wydloopig werk schreef, en daar by de uitgaaf in *Octavo* alleen overzag en verbeterde, hield my zulks den meesten tyd van het jaar 1735 tot het jaar 1746 bezig. In dien tusschentyd lieten de Jesuiten, de zulken inzonderheid die my buiten 's lands gekend hadden, geen *vrindelyke* middelen onbezogt, om my tot den schoot van hun Kerk en hun Orde te rug te brengen: dikwils booden ze my aan, dat ze my weder wilden aanneemen op zulke voorwaarden, als ik zelf zou voorslaan: en zomtyds verweeten ze my, 't geen hun zeker beter past te doen dan een *Protestantschen* Godgeleerden, dat ik, een zoon van den grooten Heilig *Ignatius*, my zelven zoo schandelyk vernederde, dat ik een armhartige sloover, en een slaaf wierd van de Boekverkoopers om de kost te winnen, daar ik onder hun een gemakkelyk en genoeglyk leeven leiden kon. Dewyl ik, als geen byzonderen wrok tegen iemand van hun hebbende, schoon ik een afkeer had van hun beginsels en Godsdienst, hen niet minder beleefd en vrindelyk bejegende, dan ze my deeden, vleiden ze zig ongetwyffeld met de hoop, dat ze my eindelyk, vroeg of laat, nog eens winnen zouden.

Ik had, toen ik eerst de dwaalingen van 't Pausdom verzaakte, een besluit genomen, gelyk ik ook myn pligt oordeelde te zyn, om voor de tegenwoordige niet alleen maar ook voor de volgende geslagten myn gedrag in 't verlaaten van een Kerk, waar in ik was opgevoed, te regtvaardigen, en teffens, door het blootleggen van derzelver dwaalingen, anderen aan te moedigen, om myn voorbeeld na te volgen. Met dat oogmerk ondernam ik de *Historie*, (zal ik ze de *Noodlottige Historie* noemen) *der Pausen:* en op dat ik myn handen vry mogt hebben om my geheel tot dezelve te verledigen, weigerde ik eenig deel te neemen in een werk, (*De Hedendaagsche*

lyker blyk kunnen wenschen, dat ik toen niet minder gereed en bereid was, dan nu, om myn afkeer en verfoejing van Paapery openlyk voor de geheele Waereld te betuigen.

ſche Algemeene Hiſtorie, naamelyk, die my geheel in haar vol beſlag wierd opgedragen,) waar uit ik merkelyk meer voordeel zou hebben kunnen trekken. Dog zoo dra kwam de Voorreden voor die *Hiſtorie der Pauſen*, met de voorwaarden waarop ik dezelve dagt uit te geeven, niet in 't licht, of de kalmte, die men my zoo langen tyd geruſt had laaten genieten, verdween, en de ſtorm begon op te ſteeken Een ſchaamteloos laſterſchrift, onder den titel van *Archibald en Timotheus*, en met een groote menigte valſcheden en logens vervuld, wierd 'er tegen my in de waereld gezonden. Maar dewyl men wiſt, dat het uit een verdagten hoek kwam, om dat 'er toen nog geen *Proteſtant* gevonden was, die de zaak voor de Roomſchgezinden en Jeſuiten opvatte, en hun logens aan 't gemeen opdiſte, woei de ſtorm over, en alles geraakte weder in de voorige ruſt en kalmte.

Toen het eerſte deel van myn Hiſtorie in 't licht kwam, tragtten ze een nieuwen ſtorm tegen my te verwekken. Aan zeker Roomſchgezind Edelman was door zyn Prieſters, zyn Broeder waarſchynlyk, een Jeſuit, die by hem woonde, voor waarheid verzekerd, en deeze verzekerde 'er op zyn beurt den overleden Heer *Pelham* van, wiens nabuur hy op 't land was, dat ik de *Inquiſitie* beſtoolen had; want toen waren ze nog tot dien trap van onbeſchaamdheid niet gekomen, dat ze ontkennen durfden, dat ik ooit in dienſt van die Vierſchaar geweeſt was: en aan dien diefſtal ſchreef hy myn vlugt toe. Een Roomſchgezind *Baronet* in *Wales*, en de andere Roomſchen van dat Graafſchap in 't algemeen, hielden openlyk ſtaande, dat ik myn Godsdienſt verzaakt had, alleen uit ſpyt, om dat men my geen Biſſchop had willen maaken; 't welk men, gelyk die *Baronet* verzekerde, *met myn eigen Handſchrift* toonen kon. Ik wil het hun in 't geheel niet betwiſten, of zy hadden waarlyk dergelyke brieven, met alle vereiſchte poſtmerken beſtempeld, en zoo wel naar myn eigen ſchrift gelykende, als die, welken ze naderhand voor den dag gebragt hebben; en daar is geenszins aan te twyffelen, of zy zouden, zo ze goedgevonden hadden by de eene of de andere van deeze

ze twee vertellingen te blyven, uit *Italiën*, en van de Heilige *Inquisitie* zoo veel OORSPRONKELYKE PAPIEREN, VERKLAARINGEN, GETUIGSCHRIFTEN &c. tot derzelver bevestiging hebben kunnen krygen, als ze maar gewild hadden. Maar nu schryven ze myn vlugt uit *Italiën* weder aan eene geheel andere reden toe, en erkennen daar door stilzwygende, dat ze logenaars en lasteraars zyn, die enkel besllooten hebben, om my, zonder regt of waarheid aan te zien, te bekladden en van myn eer en goeden naam te berooven. Dewyl 'er toen geen *Protestant* ondernam de egtheid van die brieven staande te houden, liet men ze alleen aan Roomschgezinden zien, om voor te komen, dat 'er niet iemand van dezelven door myn *Historie der Pausen* tot den hervormden Godsdienst bekeerd mogt worden: en nu leggen ze, waarschynlyk, wel en veilig bewaard ondere verscheiden *Archieven* van de Orde, om in 't vervolg door deezen of geenen *Doolenden Ridder*, die zig byzonderlyk den dienst der *Heilige Societeit* heeft toegewyd, weder voor den dag gebragt te worden.

By het uitkomen van het tweede deel van myn *Historie* in 't jaar 1750, namen de Jesuiten hun toevlugt tot een middel, 't welk zy dagten, dat van ongemeene kragt zou zyn, om den voortgang van dat werk eensklaps te sluiten. En dat middel was, dat ze my groote aanbiedingen deeden, om my over te haalen dat ik tot hun Orde wederkeerde, en nog merkelyk grootere, dat ik myn *Historie* steeken liet; gelyk ze zelven bekend hebben, en in 't vervolg nader zal getoond worden. Maar toen ze zagen dat myn standvastigheid en aankleeving aan den *Protestantschen* Godsdienst proef hield tegen alle verzoekingen en aanbiedingen, besllooten zy van maatregelen te veranderen, en op nieuw hun toevlugt te neemen tot lastering en 't schandvlekken myns naams. Men bragt derhalven andere brieven ten voorschyn, die men zeide, dewyl 't schrift naar het myne geleek, van my geschreeven te zyn aan Vader *Sheldon*, *Provinciaal* der Jesuiten hier in *Engeland*: en in welke brieven zy my deeden spreeken, als een berouwhebbend en boetvaardig Jesuit, die tot den schoot hunner Kerk en tot hun Orde was weêrgekeerd.

De-

Dewyl de Jesuiten bekend ſtaan voor *een Orde van menſchen, die in 't ſmeeden van verdigtſels uitmunten*, gelyk de EerwaardigeDr. *Douglas*, Vikaris van *High Ercal*, *Salop*, in zyn *Criterion*. p. 69. aanmerkt, zou dit nieuw verdigtſel geen gelukkiger uitſlag gehad hebben, dan alle de andere daar ik te vooren van ſprak, indien 'er zig geen *Proteſtant* meê ingemengd hadde. Maar, voor deeze maal, hadden de Jeſuiten de behendigheid en 't geluk, dat zy een *Proteſtantſchen* Geeſtelyken, (wie zou het hebben kunnen gelooven!) overhaalden, om niet alleen de egtheid van die brieven openlyk te beweeren, maar ook, als volkomen op de geloofwaardigheid der Jeſuiten vertrouwende, alle de logens en laſteringen, die zy tot bevlekking van myn goeden naam konden uitdenken, als zoo veele onlochenbaare waarheden, aan de waereld mee te deelen. Hy verzekert ons, 't is waar, dat hy in dus de party der Roomſchgezinden en Jeſuiten te kiezen in hun hevigen aanval op iemand, die hun Godsdienſt verlaaten had om den hervormden te omhelzen, *niet naar vooroordeel te werk gaat*, *niet door eenige byzondere partyſchap gedreeven wordt*, *maar alleen bezield is door liefde tot de waarheid*, *en door yver voor den Proteſtantſchen Godsdienſt*, *die met het uiterſte gevaar gedreigd wordt door een liſtigen en onderneemzieken vermomden Jeſuit*. En kan hy inderdaad bezield zyn door liefde tot de waarheid, en yver voor den *Proteſtantſchen* Godsdienſt, hy, die de party kieſt van de gezwooren vyanden van beide, een *Orde van Menſchen*, *die in 't ſmeeden van verdigtſelen uitmunten!* Kan hy denken, zo de *Proteſtantſche* Godsdienſt *het uiterſte gevaar*, of in 't geheel eenig gevaar te dugten heeft van *den vermomden Jeſuit*, dat de Roomſchgezinden en Jeſuiten hem ontmaskerd zouden hebben! Maar welke beweegredenen hem ook genoopt mogen hebben, om de party der Roomſchen en Jeſuiten te kiezen, en zig tegen my te verklaaren, de naam van een *Proteſtantſchen Geeſtelyken* had al het goed gevolg, dat de Jeſuiten ooit konden wenſchen. De logens en laſteringen, die zy en andere zendelingen van *Romen* in 't veragtelyk kladſchrift, *Archibald* en *Timotheus*, en in een ander, getiteld, *Aanmerkingen op de twee eerſte deelen van de Leevensbeſchryvingen der*

Paufen (*a*) verfpreid hadden, maar waar op niemand, dewyl ze zigtbaar uit Roomfchgezinde handen kwamen, eenig agt geflagen had, wierden nu op nieuw weer opgehaald; ontelbaare anderen 'er bygevoegd, en allen met tamelyk goed geloof aangenomen, dewyl ze nu niet langer uit een Roomfchen, maar uit een *Proteftantfchen* hoek kwamen.

Dog dewyl niets myn medelandgenooten in *Engeland* fterker tegen my vooringenomen heeft, dan de zeven boetvaardige brieven, want tot dat getal toe hebben zy ze eindelyk vermeerderd, zal het noodig zyn, eer ik van derzelver inhoud fpreek, en aantoon, dat ze verdigt zyn, dat ik den Leezer berigt geef van het toeval, waar uit de Jefuiten gelegenheid namen om dezelven te fmeeden. Alle verdigtfels hebben, in 't algémeen gefproken, eenigen grondflag van waarheid, waarop men ze tragt te veftigen, en voorts opbouwt: en dus verftrekte ook zeker verdrag en onderhandeling, daar ik zoo aanftonds van fpreeken zal, den Jefuiten ten eerften fteen, om 'er de gewaande briefwiffeling op te gronden, die ik naar inhoud van die zeven zoogenaamde brieven met hun gehouden had. Hier maakte ik my zelven, ik beken het openhartig, fchuldig aan een zeer onvoorzigtige daad, die ik egter nooit voor myn *Proteftantfche* vrinden verborgen hield, gelyk ik met verfcheiden geloofwaardige getuigen, die nog in leeven zyn, bewyzen kan; al hebben myne vyanden het tegendeel ftoutelyk durven beweeren.

Toen ik, in 't jaar 1740, een fom van 1100 ponden aan oude rentebrieven op de Zuidzee by één had, befloot ik my voor dat geld een lyfrente te koopen. Ik gaf verfcheiden van myn

(*a*) Dit werkje, gedrukt, gelyk men zegt, te *Douay* in 't jaar 1754, is een lafterfchrift, dat het inzonderheid op my gemunt heeft, maar ondertuffchen egter de eerfte hervormers, en den Proteftantfchen Godsdienft zelven, niet minder dan my, verongelykt. Nogtans heeft onze *Proteftantfche Geeftelyke*, dien fchryver tot zyn leidsman neemende, kunnen goed vinden, om deszelfs ongerymde Aanmerkingen op myn Hiftorie der Paufen, en de fchamperheden, die hy tegen my gebruikt, genoegzaam van woord tot woord na te fchryven.

myn *Protestantsche* vrinden kennis van myn voorneemen, en bood hun teffens gemelde som ten dien einde aan; gelyk hun nog zeer wel geheugd; en zy gereed zyn ten allen tyde te verklaaren: maar dewyl niemand van hun het gevoeglyk oordeelde, zyn goederen met een lyfrente te belasten, liet ik myn geld in de openbaare *Fondsen* tot aan de maand *Augustus* van 't volgende jaar 1741: toen hoorde ik dat het *Parlement* een besluit gemaakt had, om ter herbouwing van een Kerk te *Londen* geld op te doen neemen op lyfrenten tegen zeven ten honderd, en begaf my daarop aanstonds naar stad, met oogmerk om myn geld op die wyze aan te leggen. Dat dit myn oogmerk en voorneemen was, weet zeker Heer van onbetwistbaare Geloofwaardigheid, met wien ik op dien tyd daar over raad pleegde, nog zeer wel, en wil 'er gaarne verklaaring van doen (*a*). Maar ik kwam te laat, en vond de intekening reeds gesloten. Dus in myn oogmerk te leur gesteld, verhaalde ik onder anderen myn wedervaaren aan den Heer *Hill*, dien ik by geval in een koffyhuis, niet ver van de *Royal Exchange* (of Koninklyken Wisselbank) ontmoette. Deeze bood my daarop dezelfde rente van zeven ten honderd aan, die de gevolmagtigden ter herbouwing van de Kerk gaven, en dewyl die aanbieding my zeer aanneemelyk voorkwam, wierd het verdrag na eenige weinige onderhandelingen gesloten, en de som van 1100 Ponden op den 21 *Augustus* 1741 overgedraagen, niet op den Heer *Shirburn*, *Provinciaal*, gelyk de Jesuiten in zekeren brief uit *Vlaanderen* zeggen (*b*), maar op den Heer

(*a*) Zie myn antwoord, of *Answer to a scurrilous Pamphlet.* p. 102. (Deeze en dergelyke aanhaalingen zyn wel voor den Nederduitschen Leezer van geen dienst, dewyl die twistschriftjes niet vertaald zyn, en zekerlyk nooit vertaald zullen worden: dog ik heb egter best geoordeeld, dezelven mede aan te tekenen, dewyl ze de getuigenissen zyn waar op zig de schryver ter bevestiging van zyn zeggen beroept, en in welken de waarheid van 't geen hy zegt omstandiger beweezen wordt. Zy ondertusschen die, de *Engelsche* taale kundig, die *Pamphlets* bezitten, kunnen 'er tot nader onderzoek en overtuiging voor hun zelven en anderen gebruik van maaken.)

(*b*) Six Letters illustrated. p. 69.

Heer *Wright*, Bankier van Mynheer *Hill*, gelyk uit de boeken van de oude Zuidzee rentebrieven blykt. De Heer *Hill* was een Jesuit, maar dreef, als gevolmagtigde, den handel in geldzaaken, en was, in die hoedanigheid, zeer bekend, had den naam van een opregt en eerlyk man te zyn, en handelde in dingen van dien aart zeer sterk met *Protestanten* zoo wel als Roomschgezinden. Hy betaalde my ook zoo stipt, dat ik eenigen tyd daarna, nog 250 ponden voegde by de som, die hy reeds van my in handen had; en dus, voor 't geheel, jaarlyks 94 ponden en 10 schellingen aan lyfrenten van hem ontving.

Tot zekerheid van de betaaling dier lyfrenten gaf de Heer *Hill*, de eenigste persoon, met welken ik over dat stuk handelde, my een rentebrief, niet op hem zelven, nog op den *Provinciaal*, maar op de *Societeit* der Jesuiten: en de gansche *Societeit*, die, gelyk men weet, onmeetelyke Rykdommen bezit, is verpligt, om voor alle verbindtenissen en verdragen, welken iemand van haare *Provinciaalen* of gevolmagtigden dus aangaat, in te staan, die verbonden zyn, om met de uiterste stiptheid op den dag, ja op het uur, betaaling te doen. En deezen waren de beweegredenen, de eenigste beweegredenen, die my, na de straksverhaalde te leurstelling van myn voorgaand oogmerk, het besluit deeden neemen, om myn geld by hen te plaatzen; zonder toen nog het minste nadenken te hebben, dat zulks t'eeniger tyd, vroeg of laat, tot myn nadeel zou kunnen geduid worden, gelyk *Lord Aylmer* my reeds voorspelde, zoo dra ik hem 'er kennis van gegeeven had (*a*). Het geen die Heer voorzag, dat mogelyk gebeuren zou, is ook met der daad gebeurd: hoewel ik teffens dagt, dat 'er ook van de zaak niet meer gerept zou worden, na dat ik de gansche som weder uit hunne handen geligt hadde. Want toen ik naderhand besloot my in den egten staat te begeeven, en om die reden, hoewel om die reden alleen niet, het geld gaarne weder had, vervoegde ik my tot den Heer *Hill*, om te hooren,

(*a*) Answer to a scurrilous Pamphlet. p. 112. 113.

ren, op welke voorwaarden hy gezind mogt zyn, my de hoofdſom weêr toe te tellen. De voorwaarden, die hy ſtelde, waren zoo gunſtig, als ik ooit zou hebben kunnen verwagten: want hy bood aan, de ganſche ſom my in eens te betaalen, alleen met aftrek van 't geen ik, geduurende den tyd, dat hy ze in handen had gehad, boven, en meer, dan de gewoone gebruikelyke rente, daar van getrokken had; gelyk hy vervolgens ook deed, zoo dra hy 't eenigzins gevoeglyk doen kon. Zie daar een opregt en eenvouwdig verhaal van 't ganſche geval, zoo als het gebeurd is: en wat de erbarmlyke vitteryen aangaat, die men 'er op gemaakt heeft, dezelven heb ik reeds voorheen volkomen wederlegd in myn *Reply to a ſcurrilous Libel. p.* 32. 33.

By dit verhaal zal ik nu ook nog, tot voldoening myner Leezers, het verhaal voegen, 't welk de Jeſuiten gegeeven hebben van 't geval, en telkens de bladzyden van hun geſchriften aantekenen, op dat men my niet zou mogen verwyten of verdenken, dat ik de zaaken een anderen draai geeve, met oogmerk, om hen belachgelyk te maaken. Dus dan luidt hun verhaal:

Ik wierd, naar hun voorgeeven, uit de Orde der Jeſuiten, in *Italiën*, verbannen. *Want* B — r, zeggen ze, *kwam niet in* Engeland, *na dat hy zyn Orde verlaaten had, maar na dat zyn Orde hem verlaaten en verſtooten had om zyn ongeregeld gedrag* (*a*). 't Is waar, zy ſpreeken zig zelven in verſcheiden andere plaatzen van hun geſchriften regtdraads tegen, en vertellen daar hun Leezers, dat ik nooit uit de Orde verbannen ben geworden, maar alleen dat ik *myn overſten de ſchuldige gehoorzaamheid, als een* Jeſuit, *niet beweezen had* (*b*): *dat ik verſcheiden jaaren lang, na myn komſt in Engeland, voor een* Jeſuit *was bekend geweeſt* (*c*), *dat ik zomtyds doorging voor 't geen ik met der daad was, naamelyk*, een Jeſuit (*d*) &c. Maar het kwam beſt met hun kwaadaardig oogmerk tegen my overeen, dat ze *hier* zeiden, dat ik uit de

(*a*) Six Letters. p. 31. (*b*) Ibidem. p. 57. *c*) Ibid. p. 39. (*d*) Ibidem. 28. 29.

de Orde gestooten was, en *elders*, dat ik 'er niet uitgestooten was. Dog om voort te gaan. Na dat ik dus van de Orde myn afscheid gekreegen had, ('t geen ik hier slegts wel zoo moet laaten doorgaan, om dat anders de hoofdbeschuldiging al haar klem zou kwyt raaken) en my genoodzaakt zag, dewyl de onderstand en bevordering, daar ik op gehoopt had, my miste, om, *met den slaafschen arbeid van voor Boekverkoopers te schryven*, myn brood te winnen, besloot ik myn toevlugt weder tot de Orde te neemen, als het beste en eenigste middel, om *voor 't overige van myn leeven goede en gemakkelyke dagen te hebben*: want *ik had my, gelukkiglyk, ontslagen van alle Godsdienstige vooroordeelen* (*a*): *ik was een vrydenker; een wyze van denken, die inderdaad zeer wel overeenstemde met myn wyze van doen, dewyl ik ook in myn gedrag een vryleever was* (*b*): *heden was ik Roomschgezind, morgen* Protestantsch; *en weder Roomsch op nieuw, zoo dra ik 'er myn belang by vond, of zelfs een voorvegter der* Protestanten, *zonder eens een Christen te zyn* (*c*) *ja een volslagen ongeloovige* (*d*). Maar, hoe wel ik op dien zelfden tyd *een yverig Roomschgezinde was, en my ten bewyze van de opregtheid myner onwrikbaare aankleeving aan het Roomsch Geloof op de allerovertuigendste blyken beroepen kon*, lieten egter de Jesuiten my, hoe hartelyk ik ook verlangen mogt om tot myn pligt weder te keeren, hen *verscheiden jaaren agter een vrugteloos bidden en smeeken om weer aangenomen te mogen worden* (*e*); die zelfde Jesuiten, die, gelyk maar al te wel bekend is, altyd zoo yverig zyn om zeeën en landen te doorreizen, om uit allerhande, zelfs het ongebondenste, slag van menschen, aankomelingen tot hun Godsdienst te werven. En hoe, om dat hier in 't voorbygaan aan te merken, zullen ze tog myn vrugteloos bidden en smeeken van verscheiden jaaren lang over een brengen met het gunstig en vrindelyk onthaal, 't welk Vader *Shirburn*, *Provinciaal* van de Orde, my deed, toen ik de eerste maal in zyn tegenwoordigheid kwam: want zulks wordt volmondig getuigd door eenen van

(*a*) Ibid. p. 33. (*b*) Ibidem p. 29. 30 (*c*) Ibid. p. 35. (*d*) Bower and Tillemont compared. p. 73. (*e*) Six Letters. p. 32.

van de ooggetuigen van den Heer *Henry Bedingfeld* (*a*), een ooggetuige, 't is waar, zonder naam, gelyk alle de getuigen van dien Heer zyn, dog egter een getuige van onbetwiſtbaare geloofwaardigheid. Dus dan byna tot wanhoop gebragt, *nam ik eindelyk myn toevlugt tot een middel, 't welk alle hinderpaalen ter bereiking van het oogmerk, daar ik zoo zeer naar haakte, geheel uit den weg ruimde. Want om de Jeſuiten een overtuigend blyk te geeven, (gelyk het ook inderdaad was) dat ik waarlyk van harten en opregtelyk verlangde, om weer in de Orde aangenomen te worden, bood ik Vader Shirburn, die toen* Provinciaal *was, aan, hem een aanmerkelyke ſom gelds in handen te geeven, onder voorwaarde, dat men my, zoo lang ik leefde, daar van een jaarlykſche lyfrente betaalen zou tegen zeven ten honderd* (*b*). Deeze aanbieding nam de *Provinciaal* aanſtonds aan, en het geld wierd hem daarop geleverd (*c*). Maar ſchoon *dit inderdaad een overtuigend blyk was, dat ik het opregt meende, en 'er geen de minſte reden was om my van het tegendeel te verdenken* (*d*), namen de Jeſuiten my nogtans niet weder aan, dan eerſt vier jaaren daarna, dewyl ze *nog al zekerder en onweerſpreekelyker blyken wilden hebben van myn opregtheid*, dan die, *welken inderdaad overtuigend waren, en geen grond overlieten om my verdagt te houden, of ik waarlyk wel opregt te werk ging* (*e*). Deeze *meer dan inderdaad overtuigende blyken* gaf ik geduurende myn vier proefjaaren; ſchoon ik aldien tyd op dezelfde wyze leefde, als ik te vooren gewoon was, dezelfde gezelſchappen bywoonde, met denzelfden afkeer, ſpotterny en veragting ſprak van de leerſtukken der Roomſche Kerk, en openlyk met die van *Engeland* Kerkgemeenſchap hield, gelyk alle myn vrinden en bekenden weeten. De ganſche Societeit zou 'er vry wat meê verlegen zyn, zo ze *die buitengewoone blyken* eens ſtuk voor ſtuk moeſt aantoonen; maar, zy mogen dan geweeſt zyn, wat ze willen, de Jeſuiten althans waren 'er ten vollen meê voldaan; en ik wierd eindelyk in 't jaar 1745 *op een plegtige wyze weer in de Orde van Jeſus aangenomen*

(*a*) Full. Confutat. p. 73 (*b*) Six Letters. p. 32. (*c*) Ibid. (*d*) Ibid. p. 33. (*e*) Full. Confutation. p. 40.

men door Vader Carteret, *gelyk die aan verscheiden van zyn bekenden verhaalde*, *en Vader* Carteret *was een man*, *uit een aanzienlyke familie gesprooten*. *die groote bekwaambeden en geleerdheid bezat*, *en van een onberispelyk gedrag in 't burgerlyke* (*a*): en bygevolg een man, op wien geen verdenking viel, dat hy ooit eene onwaarheid zou zeggen, zelfs niet om de eer van zyn Kerk, en die van zyn Orde op te houden (*b*).

Dit

(*a*) Six Letters. p. 74.

(*b*) Dit vertelde Vader *Carteret* aan verscheiden van zyn kennissen, en onder anderen aan zekeren edelen Hartog. Dog dit is de eenigste valsche vertelling niet, welke die Jesuit onder 't beloop van dit ons tegenwoordig geschil verspreid heeft. *Dikwils verhaalde hy aan zyn goede vrinden*, *dat hy twaalf en meer brieven in handen had*, *die* Bower *hem had geschreeven*, *en stukken behelsden*, *waar uit nog vry duidelyker*, *en op een beslissender wyze de inborst en 't gedrag van den schryver bleek*, *dan die*, *welke we in zyn brieven aan* Sheldon *leezen* (1). Maar dewyl ik hem dikwils beschuldigd heb, dat hy daar in aan zyn goede vrinden een *openbaaren en onbeschaamden logen* verhaald had, en dewyl de Jesuiten, schoon meer dan eens openlyk door my uitgedaagd, om die brieven voor den dag te brengen (2), dezelven egter niet voor den dag gebragt hebben, moeten alle verstandige en onbevooroordeelde lieden met regt besluiten, dat Vader *Carteret*, inderdaad, zyn goede vrinden *een openbaaren en onbeschaamden logen* heeft wys gemaakt. Want hoe is het te denken, met wat schyn te begrypen, dat, zo de Jesuiten die *twaalf of meer* brieven waarlyk hadden, in hun *Collegie* in *Vlaanderen*, daar *Carteret* zeide dat zy berustten (3), dat die Vaders dezelve niet voor den dag zouden brengen, en aan de waereld meêdeelen, om daar door de gedagtenis van hun overleeden *Provinciaal*, van zoo lasterlyk een blaam te zuiveren: een blaam, die waarlyk de gansche Orde in 't algemeen niet minder tot oneer strekt, dan ze hem zelven, in 't byzonder, schandelyk is. De reden waarom hy zelf *die brieven niet aan den dag bragt*, was, zeide hy, om dat *hy 't niet billyk oordeelde een geheime briefwisseling openbaar te maaken*, *ten zy Bower hem in zyn eigen Persoon aantastte en beledigde* (4). Ik heb hem in zyn eigen Persoon aangetast, en een logenaar en lasteraar genoemd; en dewyl *die reden* derhalven *nu geen Bestaanlykheid meer heeft*, (om hun gewoone konstterm te gebruiken) moeten zyn Broeders of die brieven tot zuivering van zyn goeden naam aan den dag brengen, gelyk zy eers, geweetens, en billykheids halve verpligt zyn te doen, zo ze kunnen; of anders dulden, dat de onpartydige waereld het nog al agterhou-

(1) *Full Confutation*. p. 36. (2) *Reply to a scurrilous libel*. p. 17, 18, 39. (3) *Full Confutation*. *ubi. supra*. (4) Ibidem.

Dit ganſche verhaal dan, zoo ongerymd, belachgelyk en tegenſtrydig als het is, komt kortelyk hier op uit. Ik wierd door de Orde, in *Italiën*, uitgeſtooten of gebannen uit de *Societeit.* Ik verzogt en ſmeekte hen, verſcheiden jaaren agter een na myn komſt in *Engeland*, dat ze my weder wilden aanneemen; dog te vergeefs, dewyl ze aan myn opregtheid twyfelden: en om hun een voldoenend en overtuigend blyk te geeven,

houden van die brieven daar aan toeſchryft, dat zy ze niet toonen kunnen. 't is waar, zy hebben de waereld eenig genoegen willen geeven, en haar get agt de reden te doen begrypen, waarom zy *zoo merkwaardig een briefwiſſeling*, gelyk zy 't noemen, liefſt verborgen wilden houden, en ſchreeven zulks, even als of alle de Inwoonders van *Groot-Britanniën* genoeg van hun verſtand beroofd waren om het te gelooven, aan de tedere genegenheid toe, en aan de vrindſchap, die ze my toedroegen (1). Maar kan eenig menſch, hoe ſterk ook ten voordeele van de Jeſuiten en tegen my ingenomen, in 't hoofd krygen, dat zy, zo ze *die twaalf en meer brieven in handen hadden in hun Collegie in* Vlaanderen, uit enkele genegenheid voor my dulden zouden, dat, tot ſchande van zyn nagedagtenis, de goede Vader *Carteret*, hun voorige *Provinciaal*, door 't geheim houden van die brieven openlyk voor een logenaar bleef te boek ſtaan? daar zy door 't vertoonen van dezelven die laſter-kladde konden te rug kaatzen op een Godloozen afvalligen, die hun Kerk beide en hun Orde verzaakt had.

Eer ik van Vader *Carteret* afſtappe, kan ik niet nalaaten een aanmerking te maaken, over het laag gedrag en de ſchynheiligheid van dien Jeſuit, die de brieven, welken hy voorgaf van my ontvangen te hebben, weigerde te laaten zien, om dat hy *het niet billyk oordeelde een geheime briefwiſſeling openbaar te maaken* (2); en die zig ondertuſſchen niet ontzag om ter zelfder tyd te verklaaren, dat *die brieven ſtukken behelsden, waaruit op eene nog vry duidelyker en beſliſſender wyze myn gedrag en inborſt bleek, dan uit die, welken ik aan* Sheldon *geſchreeven had.* Wat was dat inderdaad anders, dan een geheime briefwiſſeling openbaar te maaken, en de waereld, door het agterhouden van zulke brieven, een ſterker vooroordeel tegen my in te boezemen, dan hy had kunnen doen door ze openlyk te doen drukken? Want yder, die waarlyk gelooft, dat die brieven aan Vader *Carteret ſtukken behelzen waar uit myn inborſt en gedrag nog duidelyker blykt dan uit de brieven aan* Sheldon, moet gewiſſelyk denken, dat ik my aan geen minder zwaare en verfoeielyke misdaaden, dan Moord of Hoogverraad, heb ſchuldig gemaakt, dewyl 'er naauwelyks eenige misdaaden, min zwaar en verfoeielyk, zyn, waar van ze my in die ſchriften aan *Sheldon* geen belydenis hebben

(1) Ibid. p. 36. (2) Ibidem.

ven, dat ik het waarlyk opregt en van harten meende, liet ik hun de voorheengemelde som over, tegen een lyfrente van zeven ten honderd. Ik zal 'er deeze weinige aanmerkingen op maaken. Voor eerst; de Orde heeft my *niet uitgesloten* of verbannen; gelyk zy ook inderdaad niet kon doen; maar ik heb de Orde *verstooten*, of verlaaten. *Gelyk zy ook niet kon doen*, zeide ik; want gelyk iemand door zyn laatste geloften en plegtige inwyjing, voor zyn gansche leeven lang, verbonden is aan de Orde, die hy daar door aangenomen heeft, zo is ook wederom de Orde van haar kant aan hem verbonden. En hier uit

hebben laaten doen. Maar *Carteret* was, aan den eenen kant, bedugt, dat, zo die brieven in handen van 't gemeen raakten, en voor 't oog en onderzoek van yder bloot stonden, het bedrog aan den dag zou komen; terwyl hy zig, aan de andere zyde, vleide, dat hy by zommigen, zonder dat hy ze toonde, wel geloof zou vinden, ten minsten by de zulken, die de brieven aan *Sheldon* voor egt hielden. En juist op die wyze is de zaak ook uitgevallen. Myn Eerwaardige tegenparty onder anderen, die Vader *Carteret* voor een Jesuit aanziet van *een onberispelyk gedrag in 't burgerlyke* (1), en voor iemand, *wiens getuigenis al zoo veel Geloof verdient, als de allerplegtigste beëedigde verklaaring* (2) neemt het, op zyn woord, voor een ontwyffelbaare waarheid aan, niet alleen dat hy inderdaad *twaalf of meer brieven* van my ontving, *die nog in zyn Collegie in* Vlaanderen *bewaard worden*; maar ook, 't geen nog wonderbaarer is, dat het alleen uitzuivere genegenheid voor my is, dat zyn Broeders dezelven niet waereldkundig maaken; en daar uit besluit hy dan, *dat*, alles wel ingezien, *de Jesuiten myn beste vrinden zyn* (3). Maar iemand moet zeker wel verblind zyn door vooroordeel, die uit het geen ik voorheen gezegd heb, niet zien kan, dat de eenigste waare reden, waarom de Jesuiten die brieven niet voor den dag brengen, is, of dat 'er in 't geheel zulke brieven niet zyn, of dat zy bedugt zyn, dat, zo ze in handen van 't gemeen kwamen en naauwkeurig onderzogt wierden, het bedrog uit zou komen. In 't kort, dat Vader *Carteret twaalf of meer brieven heeft, die* Bower *hem zou geschreeven hebben*, is een openbaare en onbeschaamde logen: dat 'er in die brieven *stukken zouden staan waar uit de inborst en 't gedrag van den schryver nog duidelyker en op een nog vry beslissender wyze bleek*, is een kwaadaardige, booze en geheel on-

(1) Six Letters. p. 74. (2) Ibidem. p. 34. (3) Full Confutation. p. 36, 37.

uit volgt, ten tweeden, dat de Orde verpligt is, om de zulken, die haar verlaaten hebben, of gelyk zy 't noemen, *Afvalligen* geworden zyn, weer aan te neemen, op 't oogenblik, dat ze zig geneegen toonen, om tot hun pligt weder te keeren, hoe weinig zy dat ook van de Orde verdiend mogen hebben. Als men derhalven zegt, dat *ik de Jesuiten verscheiden jaaren agter een te vergeefs aanzogt, en hen eindelyk omkogt met alles wat ik in de waereld bezat, dat ze my weer aannamen*, betekent dat inderdaad niets anders, dan dat ik hen dus aanzogt en eindelyk omkogt om iets te doen, waar toe ze uit zig zelven, verpligt waren en 't geen ze zekerlyk zonder uitstel aanstonds gaarne en met het grootste genoegen zouden gedaan hebben; al had ik geen deuit

ongegronde lastering; en *Carteret* maakte zig aan logen teffens en lastertaal schuldig, toen hy zyn goede vrinden vertelde dat hy zulke brieven had.

Myn Eerwaardige tegenparty, die de zaak voor *Carteret*, en de overigen van de Heilige Orde opvat, geeft in zyn laatste geschrift deeze reden, waarom de Jesuiten die brieven niet voor den dag brengen: naamelyk, dat, hoe volkomen derzelver schrift ook naar myn hand gelyken mag, *het zeggen* evenwel aanstonds *zou zyn, dat gelykenis van hand en schrift geen bewys is* (1). Het welk zo veel te zeggen is, als, dat zy daarom de brieven niet laaten zien, om dat zy denken, dat ik niet zou willen erkennen, dat de overeenkomst en enkele gelykheid van handschrift een bewys was van derzelver egtheid. Een reden zoo ongerymd en belachgelyk, dat ze geen ernstig antwoord waardig is; liever mogt myn tegenparty maar gezegd hebben, gelyk één van onze *onpartydige* maandschryvers, dat de Jesuiten my die brieven wederom hadden gegeeven, en ze daarom nu niet toonen konden. *Maar wy behoeven slegts te vooronderstellen*, zegt hy verder, *dat 'er het woord* SOLI *op de brieven geschreeven stond, en dan begrypt men aanstonds, waarom men dezelven niet gemeen maakt en yder laat zien* (2). Dog 't is ongelukkig voor hem, dat hy ons elders zelf verhaald heeft, hoe Vader *Carteret* verklaarde, dat *hy die brieven zou afgeeven* of voor den dag brengen, *als ik hem in zyn Persoon aantastte* (3). Daar door wordt de vooronderstelling, dat 'er het woord SOLI op geschreeven stond, te eenemaal verydeld en weggenomen: en myn tegenparty zal de Jesuiten moeten verzoeken, dat ze hem deeze of geene andere reden aan de hand geeven, waar om zy die brieven niet laaten zien.

(1) Complet. detection. p. 105, 106. (2) Ibidem. p. 105. 106.
(3) Full Confutat. p. 36.

deuit in de waereld gehad (*a*). Ten derden: niemand, die zyn gezond verſtand heeft, zal kunnen begrypen, dat de Jeſui-

(*a*) Geen een enkel voorbeeld is 'er, en ik daag de ganſche *Societeit* uit om 'er een aan te toonen, dat ooit een Jeſuit, die de laatſte geloften gedaan had, dien Orde verlaaten heeft, dien ze niet op allerhande mogelyke wyzen getragt hebben te rug te trekken; dien ze niet, op het oogenblik dat hy aanbood weêrom te komen, met open armen ontvingen, en even minzaam en vrindelyk behandelden, als of hy nooit hun Orde verlaaten had. Hoe onwaarſchynlyk moet het derhalven yder voorkomen, dat ze my op een zoo ganſch verſchillende wyze, en geheel anders zouden gehandeld hebben, dan zy alle anderen gewoon zyn te doen? Dat zy, in plaats van my aan te zoeken om tot myn pligt weder te keeren, my ſtil in myn afval zouden hebben laaten volharden, en hen zelfs, verſcheiden jaaren agter een, vrugteloos aan zoeken, om my uit denzelven te redden; en dat zy, *na dat ik hun voldoende blyken gegeeven had, dat ik waarlyk opregtelyk verlangde om weer aangenomen te worden*, my daar na nog vier jaaren langer hadden laaten wagten, eer ze my wilden aanneemen. Was ik *de allerovergegeevenſte Booswigt*, die ooit de Orde oneer aandeed, gelyk ze my nu afſchilderen; was ik *iemand, die waarſchynlyk de ſchandvlek, waarmede ik hen te vooren onteerd had, op nieuws over hen brengen zou* (1); waarom nam de *Generaal*, gelyk hy ligtelyk zou hebben kunnen doen, zyn toevlugt niet tot den Paus, om door middel van deszelfs gezag, zo hy 't op zyn eigen gezag niet doen kon, zig op eenmaal van zoo *overgegeeven een Booswigt* te ontſlaan. Was *het waarſchynlyk, dat ik de ſchandvlek, waar mede ik hen te vooren onteerd had*, op nieuws over hen brengen zou, waarom ſtond hy my dan toe, om naar myn welgevallen een *Provincie*, welke my beſt geviel, van de ganſche *Societeit* uit te kiezen, gelyk hy gezegd wordt gedaan te hebben al ſtraks in den eerſten van de zeven, zoogenaamde egte, brieven?

Van de onophoudelyke en onvermoeide poogingen, die de Jeſuiten aanwenden, om de zulken, die hun Orde verlaaten hebben, weer te winnen, vinden wy twee zeer merkwaardige voorbeelden in 't Woordenboek van *Bayle*. Het een van *Jarrige*, een *Franſchen* Jeſuit: het ander van *Reibing*, een *Duitſcher*. Dewyl zy beide de Orde verlieten, na dat ze reeds hun laatſte geloften gedaan hadden, ſpaarde de *Societeit* geen aanbiedingen, geen beloften, nog aanlokſelen, en liet niets, wat ze maar bedenken kon, onbezogt om de verdwaalde ſchaapen, waar 't mogelyk, weer by de Kudde te brengen. *Jarrige*, die niet door overtuiging, maar alleen *om dat zyn verdienſten niet genoeg beloond wierden* (2), *Proteſtantſch* geworden was, liet zig overreeden om tot de Orde weêr te keeren; wierdt met open armen van zyn overſten en van zyn Broeders ontvangen, ſchoon hy dezelven *zoo ſcherp had doorgeſtreeken in een boek, 't welk hy in 't ligt gegeeven had, dat* NIMMER

(1) Full. Confut. p. 41. (2) Ibidem. 41.

fuiten het overlaaten van een zekere fom gelds tegen een lyfrente van zeven ten honderd, zouden hebben kunnen aanzien voor een

mer de Societeit *iets gebeurd was, 't welk haar gevoeliger getroffen had:* wierd verder met de grootfte vriendelykheid en genegenheid behandeld, en hem verlof vergund, om *naar zulk een Koninkryk of Provincie van de waereld te trekken, als hem best geviel* (1). Maar *Reibing* verzaakte het Pausdom, dewyl hy door 't leezen der Heilige Schrift overtuigd was geworden, gelyk *Bayle* ons berigt, dat die Godsdienft valfch was; en leefde daarom en ftierf een opregt *Protestant*, hoewel de Jefuiten hem *allerhande zoorten van voordeelen beloofden, en zelfs een volkomen vryen keur gaven, om weêr in de Orde te komen, of* Canonnik *te worden, of als een waereldlyke te leeven.* Uit welke voorbeelden duidelyk te zien is, hoe zeer ze geneegen zyn om de zulken, die hen verlaaten, weer te winnen; en hoe onwaarfchynlyk het derhalven is, dat ze *my verfcheiden jaaren agter een vrugteloos ben zouden hebben laaten aanzoeken, om my weder aan te neemen.*

Ik ben zoo verwaand niet, dat ik my verbeelde, dat ik in 't ftuk van geleerdheid of bekwaamheden by een *Reibing* of een *Jarrige* verdien genoemd te worden, hoewel de Jefuit *Maire*, om zig een goeden fchyn van oneenzydigheid te geeven, bekend, dat *men eenige agting voor my had om myne bekwaamheden* (2): en Vader *Ridolfi*, *Provinciaal* van de *Romeinfche Provincie* toeftaat, *dat ik my met zeer veel vrugt in de Wysbegeerte en in de Godgeleerdheid geoeffend heb* (3). Maar 't is niet zoo zeer uit aanmerking van iemands kennis of bekwaamheden, dat de Jefuiten hem, indien hy een *afvallige* geworden is, (om my in hun ftyl en in dien van myn eerwaardigen tegenparty uit te drukken,) tragten weer te winnen: maar 't is inzonderheid om de eer van de Orde, die hun boven alles ter harten gaat, ongefchonden te bewaaren, en te verhoeden, dat men niet tot derzelver fchande zou kunnen zeggen dat een Zoon van *Loyola* een hardnekkig Ketter geftorven is. Om die reden zouden ze ook dezelfde moeite doen om den allergrootften botterik, (zo 'er mogelyk zulk een was onder hun, die de vierde of laatfte geloften gedaan hebben, en die de Bloem zyn der ganfche Orde,) als om den geleerdften en bekwaamften man der geheele *Societeit.*

Ik zal hier nog kortelyk byvoegen, dat de Jefuiten, toen ze zagen dat de ftandvaftigheid van *Reibing* onwrikbaar bleef, en proef hield tegen al hun beloften en aanbiedingen, de toevlugt namen tot hun gewoone wapenen, logens en lafteringen; en hem affchilderden als *een overgegeeven* Booswigt, een Ligtmis, een groot liefhebber van de fchoone Sexe; die gelyk ze voorgaven, een jonge juffrouw verleid had, en daarom de vlugt ge-

(1) Six Letters. p. 59. (2) Full. Detection. p. 50. (3) Complet. Detection. p. 87.

een voldoenend, en overtuigend blyk, dat ik waarlyk opregt verlangde, om weder in de Orde aangenomen te worden: ja zelfs dewyl ik een rentebrief en geschrift eischte tot zekerheid van de betaaling dier lyfrenten, moesten zy natuurlyker wyze daar uit besloten hebben, dat ik in 't geheel geen oogmerk had, om ooit tot de Kerk of Orde weder te keeren. Want dewyl door de gelofte van armoede alle byzondere eigendom uit de Geestelyke Orden te eenemaal gebannen en weggenomen is, wisten zy zekerlyk zeer wel, dat die rentebrief, daar myn eigendom en regt op steunde en door beweezen wierd, van zelf verviel en kragteloos zou worden op het oogenblik dat ik tot hun wederkeerde en myn gelofte vernieuwde. En waarom tog zou ik dan zulk een brief van hun eischen, indien ik inderdaad van voorneemen was om weder tot hun te komen? Dan zou het, gelyk yder ligtelyk zien kan, de uiterste dwaasheid van my geweest zyn, een rentebrief van hun te eischen; en de uiterste dwaasheid van hun, 'er my een te geeven. In 't kort myn eisch van zekerheid voor de betaaling van myn jaarlyksche rente, zoo lang ik leefde, eene zekerheid die ik wist dat van zelf verviel, op het oogenblik dat ik my weer met de Orde verzoende, is een overtuigend bewys, dat ik op dien tyd, toen ik ze eischte, geen gedagten had om my, ooit van myn leeven, weer te verzoenen met de Orde. Ik zal ter beantwoording van zekere vittery, door de Jesuiten of door hun, van wier pen ze zig bedienen, daar op gemaakt, hier kortelyk

genomen had, om zyn straf en welverdiende schande te ontwyken. Juist even dezelfde misdaaden, daar ze my meê betigt hebben! *Reibing* wederleide deeze lasteringen, zegt *Bayle*, volkomen in een fraai verdedigingschrift. Of myne verdediging een volkomen wederlegging zal zyn van dezelfde en andere dergelyke lasteringen, zal ik aan 't oordeel overlaaten van alle verstandige en eerlyke menschen, die dezelve met eenige de minste aandagt leezen zullen; en hier alleen nog maar aanmerken, dat de Jesuiten *geen zwaarigheid maaken, om hen, die hun Kerk of Orde verlaaten hebben te lasteren*, en dat derhalven hun getuigenissen tegen my geen meer geloof verdienen, dan het getuigenis van een bekenden logenaar, of een openbaar lasteraar.

lyk byvoegen, dat, schoon een Jesuit, of iemand van eenige andere Geestelyke Orde, *wel zyn zakgeld of* PECULIUM *hebben kan, afzonderlyk van de beurs van 't Geestelyk genoodschap* (*a*), hy egter niets, geen enkelen deuit, kan bezitten, onafhankelyk van den wil van zyn oversten, of uit kragt van een verdragschrift, hem door hun verleend; dewyl zulk een verdragschrift hem zeker regt van eigendom zou geeven, en, om die reden, te eenemaal onbestaanbaar zyn met zyn gelofte van armoede.

Laat ons nu eens zien, op welke eene wyze de Jesuiten gebruik hebben weeten te maaken van den zoo aanstonds verhaalden geldhandel, en den zelven doen dienen ten grondslag of onderwerp der brieven, die ze op myn naam verdigt hebben. Na dat ik, zeggen ze, na een vrugteloozen aanzoek van verscheiden jaaren, eindelyk in 't jaar 1741 myn wederaanneeming voor alles, wat ik op de waereld bezat, gekogt had, en daarop met der daad ook in 't jaar 1745 weer aangenomen was, kreeg ik wel haast berouw van den stap, dien ik gedaan had, en nam, reeds al in 't volgende jaar, een *vast besluit*, om hen op nieuws te verlaaten, of, gelyk zy het uitdrukken, om *myn geloften voor de tweede maal te verbreeken* (*b*). Maar dewyl ik bedugt was, dat ze my nog de hoofdsom wederomgeeven nog renten van myn geld betaalen zouden, *indien ik ophield, met my voor een Jesuit uit te geeven*, eer ik het geld weer in handen gekreegen had, hield ik het besluit, dat ik genomen had, met de grootste omzigtigheid, geheim, en schreef aan Vader *Sheldon*, *Provinciaal* der Orde, die zoogenaamde brieven; waar in ik op het te rug geeven van het geld aandrong; dewyl het zelve niet my, maar een zekere Vrouw toebehoorde, met welke ik een strafwaardige en ongeoorloofde gemeenschap hield, gelyk zy 't noemen, (meenende daar een Huwelyk meê, denk ik;) en die een Kind had (*c*). In deeze brieven laaten ze my groote betuigingen doen van een diep be-

(*a*) Full. Confutat. p. 37. 63. (*b*) Six Letters. p. 34. (*c*) Ibidem. p. 36.

berouw over myn voorgaande wanbedryven; van een opregte en hartelyke begeerte om weder myn pligt, beide als Roomschgezinde en als Jesuit te betragten; van een volkomen onderwerping aan den wil van myn oversten, en een bereidwilligheid om te gaan naar wat deel van de waereld zy my maar zenden wilden, *Romen* zelfs niet uitgezonderd. Maar het wederomgeeven van 't geld is inzonderheid de zaak, daar ze my boven al en in yder brief op laaten aandringen; als of ik anders van die Vrouw niet ontslagen kon worden, maar gedwongen was met haar te blyven leeven, tot dat het betaald en haar te rug gegeeven was.

Het komt my zeer waarschynlyk voor, dat deeze brieven door de Jesuiten verdigt zyn geworden, zoo dra zy wisten, dat ik voorneemens was, de Historie der Pausen te schryven: hoewel het my onmogelyk is te gissen, uit welke hand zy kwamen, en hoe zy van de eene overgingen in de andere. Dog welke maatregelen men ook daar by moge gebruikt hebben, ik ben vastelyk van gedagten, dat 'er in 't eerst, en al een geruimen tyd lang, geen het minste oogmerk geweest is, om 'er een landsgerugt van te maaken, of de brieven te laaten zien aan eenigen *Protestant*, die geneegen of bekwaam mogt zyn, om derzelver geloofwaardigheid in twyffel te trekken. Zy waren oorspronkelyk enkel en alleen geschikt ten dienst van de Roomschgezinden, om door dat middel de Historie der Pausen by hen in kleinagting te brengen, en voor te komen, dat 'er niemand van hun mogelyk door bekeerd wierd. Maar toen myn eerwaardige tegenparty, en nog twee of drie andere *Protestanten*, dezelven op zulk een ongehoorde en gansch onverwagte wyze onder hun bescherming namen, schepten de Jesuiten moed, en verstoutten zig, om ze openlyk te laaten zien. Men vertoonde ze derhalven aan verscheiden Persoonen, van onbetwistbaaren en bekenden yver voor de *Protestantsche* zaak, en zelfs ook aan myn gemeenzaamste vrinden, die, zoo dra zy eenig zeker berigt kreegen, dat men ze zien kon, verzogten, dezelven te mogen zien, en 'er duidelyke blyken van valschheid in zagen. Maar schoon zy 'er dus niet

door

door overtuigd wierden dat ik ze geschreeven had, myn tegenparty egter was 'er van overtuigd: en hy ondernam daarop, niet alleen, derzelver egtheid staande te houden, maar teffens ook, op dien grondslag en met de hulp en ondersteuning van de Roomschgezinden en Jesuiten, de gansche waereld te overtuigen, dat ik nog een van hun volk ben en bleef, een Roomschgezinde, een *vermomde Jesuit*, dien van zyn Jesuitische oversten en van den Paus verlof verleend is, om *in 't openbaar onder het masker van een* Protestant *te gaan; met oogmerk om den eenen of den anderen kragtdaadigen slag te doen* (*a*). *Met de hulp en ondersteuning*, zeg ik, *van de Roomschgezinden en Jesuiten*; dewyl 'er tot nog toe geen één enkel bewys, daar men zig meê heeft tragten te behelpen, om die zeldzaame wonderspreuk een schyn te geeven, is bygebragt, 't welk niet uit dien hoek komt. Een kragtiger en tastbaarder blyk, zeker, om yder te overtuigen, dat ik, nog een Roomschgezinde, nog *een vermomde Jesuit* ben, dan eenig, dat zy ooit zouden kunnen bybrengen om het tegendeel aan te toonen. Want kan iemand, die wys genoeg is, om het onderscheid tusschen zyn regter en linker hand te weeten, in 't hoofd krygen, dat, zo *my van myn Jesuitische oversten en van den Paus verlof verleend was, om in 't openbaar onder het masker van een* Protestant *te gaan, met oogmerk om den eenen of den anderen kragtdaadigen slag te doen*, (by voorbeeld, om door een tweeden en gelukkiger *Buspoeder-verraad* den Koning, Lords en 't Lagerhuis met eenen slag te verdelgen,) dat, zeg ik, de Roomschgezinden en de Jesuiten my ontmaskeren zouden? Zulke dwaaze en buitenspoorige harssenschimmen op een ernstige wyze te wederleggen, is onmogelyk: en nogtans komen ze genoegzaam op yder bladzyde van de vier, al tamelyk dikke, lasterschriften, tegen my uitgegeeven, voor.

Maar, dewyl myn briefwisseling met *Sheldon* de hoofdmisdaad, en 't voornaamste stuk is, in de gansche beschuldiging, die men tegen my inbrengt, en al het overige of daarop gegrond

(*a*) Full. Confutation. p. 59.

grond is, of alleen dient om hetzelve te ſtaaven en nader aan te dringen, zal ik my hier ſlegts bezig houden met het onderzoek van deeze hoofdzaak alleen, *of de brieven van* Sheldon *egt zyn, of valſch en verdigt.* Indien 't beweezen kan worden, dat ze waarlyk egt zyn, dan verdien ik geen geloof meer, in geene ſtukken zelfs, hoe genoemd die ik tot myn Verdediging zou mogen inbrengen. Maar blykt het, dat ze valſch en verdigt zyn, dan verdienen ook, meen ik, de verdigters en ſmeeders van die brieven geen het minſte geloof in iets, dat ze ten mynen nadeele en tot ſchandvlek van myn eer en goeden naam verſpreid hebben, of nog zouden mogen verſpreiden. Dewyl 'er veelen ongetwyffeld deeze myne Verdediging, in myne *Hiſtorie der Pauſen* als een anhangſel en gedeelte van 't werk ingevoegd, leezen zullen, die mogelyk niets of zeer weinig van dit geſchil gehoord hebben, en het derhalven ten hoogſten onredelyk van my zou zyn, en zelfs ſchynen als of ik myn zaak mistrouwde, zo ik van hun eiſchte, dat zy vonnis ſtreeken, zonder eerſt beide partyen, de eene zoo wel als de andere, gehoord te hebben, zal ik de redenen en bewyzen van myn eerwaardigen tegenparty om de egtheid, en de myne om de valſchheid van die brieven aan te toonen, teffens met myn antwoorden op zyn bewyzen, en zyn antwoorden op de myne, hier van ſtuk tot ſtuk, den leezer voorſtellen, en dan de geheele *Proteſtantſche* waereld, (want op de geheele *Proteſtantſche* waereld beroep ik my, en niet op de Inwooners van *Groot-Britanniën* alleen) uit de ſtukken zelve laaten oordeelen, of de brieven egt of valſch zyn. Ook zal ik telkens de geſchriften, en de bladzyden van de geſchriften, waar uit de bewyzen voor de egtheid dier brieven genomen zyn, op den kant tekenen; op dat yder leezer, die 'er luſt en gelegenheid toe heeft, door de aangehaalde plaatzen zelf na te zien, zig zou kunnen overtuigen, dat ik die bewyzen niet verzwakt, nog beſnoeid, nog in een valſch licht heb voorgeſteld. Myn antwoorden heb ik goedgedagt vlak tegen over de bewyzen op hetzelfde blad te zetten, op dat yder, die ze leeſt, met één opſlag van 't oog zou kunnen zien, of zyn bewy-

wyzen alle *onweerſpreekelyke betoogingen zyn*, en myn antwoorden op dezelve, *enkele vitteryen*, *bedriegelyke ſchynredenen*, *en ſlinkſche uitvlugten.* Dewyl myn eerwaardige tegenparty zig dikwils beroemt, dat *het hem ten deel gevallen is*, en heeft mogen gebeuren, *den vermomden Jeſuit te ontmaskeren*, zal hy het, hoop ik, niet kwalyk neemen, dat ik hem, in 't beloop van dit geding, met den naam begroet van *Ontmaskeraar*; hoewel, om de waarheid te zeggen, de gewaande ontmaskering van den vermomden Jeſuit geheel en al het werk is van de Jeſuiten zelven, die hem alle de noodige ſtoffen en ſtukken daar toe verſchaft hebben: hy heeft 'er eigenlyk niets van 't zyne by gedaan, dan alleen de woorden, en die woorden, zo ik wel onderrigt ben, zyn nog niet eens, in alles, zyn eigen. Ik wenſch hartelyk om zynent wil, dat zulks waar mag zyn, dewyl de taal, die hy voert, meer naar *de woede en bittere raazerny van 't Pausdom* ſmaakt, dan naar *den yver van een* Proteſtant (*a*). Maar laat ons tot zyn *onweerſpreekelyke betoogingen* overgaan.

Ontmaskeraar. *Gelykheid van hand en ſchrift pleit ſterk voor de egtheid der brieven, en zal altyd voor een kragtig bewys worden aangezien van elk onpartydig onderzoeker. Maar nu is het onmogelyk, dat dit zoort van bewys ooit ſterker en kragtiger zyn kan dan in dit tegenwoordig geval.* Six Letters. p. 43.

Antwoord. Gelykheid van hand en ſchrift is, volgens het oordeel van den *Ontmaskeraar* zelven, gelyk ook volgens het oordeel van yder verſtandig menſch, geen *volſtrekt en onweerſpreekelyk bewys.* Want *men heeft*, gelyk hy zelf bekent, *zomtyds de hand van iemand zoo konſtig weeten na te bootzen, dat zy, die de hand, die nagemaakt was, beſt kenden, 'er door misleid wierden* (p. 43). Indien gelyk-

(*a*) Ik zal de taal, die hy voert, en welke yder eerlyk Geeſtelyke zig ſchaamen moet van iemand van zyn geheiligde bediening te hooren, hier niet herhaalen uit inzigt voor de eer van de Kerk van *Engeland*, zoo wel als voor zyn eigen eer: veel min die van mynen kant op dezelfde wyze beantwoorden.

lykheid van hand en ſchrift uit zig zelve derhalven geen *volſtrekt en onweerſpreekelyk bewys is*, kan ze in 't geheel tot geen bewys ſtrekken, nog by een *onpartydig onderzoeker* van eenig gewigt zyn tegen de allergrootſte onwaarſchynlykheden, die 'er van de andere zyde tegen worden ingebragt. En dat dit in het tegenwoordig geval plaats heeft, zal men ſtraks nader kunnen zien.

Ontmaskeraar. *Het ſchrift van den Heer* Bower *is zeer zonderling, en heeft meer merkwaardige en zeldzaame trekken in zig, dan men doorgaans in een ſchrift ontmoet. Hier uit blykt, hoe moeielyk het na te maaken zou geweeſt zyn, en letters te vormen, die zoo volkomen naar elkaar gelyken* &c.

Antwoord. By ongeluk blykt hier uit juiſt het tegendeel, dewyl het, naar 't getuigenis van allen, die in 't ontdekken van dergelyke bedriegeryen eenigzins bedreeven zyn, veel gemakkelyker is, een ſlegte hand dan een goede na te maaken, en een ſchrift met zonderlinge en zeldzaame trekken, dan een ſchrift, dat fraai is, of niets ongemeens in zig heeft. En dit ſteunt buiten twyffel ook op reden.

Ontmaskeraar. *Schoon wy wel willen toeſtaan, dat 'er juiſt zoo veel werk niet aan vaſt zou zyn, om een enkele ondertekening, of zelfs een klein briefje, gelyk de eene of de andere ſchriftelyke belofte, na te maaken, houden wy het egter, ik zal niet zeggen voor onmogelyk, maar voor iets, 't welk naaſt aan 't onmogelyke komt, dat men zes lange brieven*, (één derzelven is wel van zeventien regels,) *en een zeer zonderlinge hand zou kunnen nabootzen.* p. 43.

Antwoord. Indien 'er juiſt niet veel werk aan vaſt is, om een klein briefje, een ſchriftelyke belofte van één, twee, of drie regels na te maaken, kan men 't met geen reden voor *onmogelyk* houden, of voor *iets, 't welk naaſt aan 't onmogelyke komt*, dat men een brief van tien of twintig regels, en zelfs, zo men 'er zyn tyd en vlyt aan beſteeden wil, meer dan één', en nog veel langer brieven nabootſt. Elk begrypt ligtelyk, dat hoe meer ie-

iemand, die daar goede gaaven toe heeft, zig op dergelyke bedriegeryen en ſtreeken uitlegt, hoe gemakkelyker het hem met den tyd vallen zal; en dat hy meer werk zal hebben aan 't namaaken van de eerſte tien regels, dan aan de volgende twintig, en aan die twintig meer dan aan de volgende vyftig. Maar de Ontmaskeraar vindt hier goed te vooronderſtellen, dat oeffening en gewoonte, die in alle andere gevallen het werk ligter maaken, het in dit geval zwaarder en moeielyker doen worden. Indien 'er niet veel werk aan vaſt is, om een, twee, of drie regels na te maaken, maar zulks van veelen te doen, iets is, 't welk naaſt aan 't onmogelyke komt, wilde ik wel eens weeten, binnen welk een getal van regels de Ontmaskeraar het vermogen van die bedriegerskonſt bepaalt, in welke regel haar *Non plus ultra*, en uiterſte perkpaal is; de regel, daar 't de behendige konſtenaar toe brengen kan, maar daar hy ſtuit, en met al zyn konſt en behendigheid niet verder kan komen.

Ontmaskeraar. *Het is zeer aanmerkelyk, dat de Heer* B—r *zig tot zyn verdediging niet beroept op eenige ongelykheid van ſchrift; maar bekent, dat het bedrog met de grootſte behendigheid is uitgevoerd.* p. 44.

Antwoord. De Heer *B—r* heeft nooit iets dergelyks bekend; en kon het niet doen, om dat hy de brieven nooit gezien heeft. Maar dat *hy zig tot zyn verdediging niet beroept op eenige ongelykheid van ſchrift*, is waar; dog zulks is niet *zeer*, zelfs in 't geheel niet, *aanmerkelyk*, dewyl hy weet, dat *men zomtyds de hand van iemand zoo konſtig heeft weeten na te bootzen, dat niet alleen zy, die de hand, die nagemaakt was, beſt kenden, 'er door miskid wierden*, maar ook de menſchen zelven, wier ſchrift men had nagemaakt: en men heeft voorbeelden gezien, gelyk yder Regtsgeleerde weet, niet van een klein geſchriftje of beloftenisbriefje alleen, en van een enkele ondertekening, maar van geheele uiterſte willen en verdragen, merkelyk langer, dan die *zes lange brieven* met malkander, die zoo konſtig nagemaakt waren, dat niemand het afſchrift on-

derſcheiden kon van het oorſpronkelyke (*a*). Zy, dit gaat vaſt, die de zeven brieven aan *Sheldon* in de waereld gebragt hebben, konder 'er, zo ze gewild hadden, wel zeventigmaal zeven in gebragt hebben, die allen even goed naar myn ſchrift geleeken als de zeven. En hier mede houde ik het eerſte *onwederſpreckelyk bewys* van den Ontmaskeraar, en myn *ſlinkſche uitvlugten* ter beantwoording van 't zelve voor afgedaan. Waarlyk ik ſchaam my, dat ik zoo veel tyds onnut verſpild heb, en myn Leezer heb doen verſpillen, enkel om aan te toonen, dat het geen meer, en zoo dikwils gedaan is, nog gedaan kan worden.

Ontmaskeraar. *Hadden de Jeſuiten die brieven geſmeed, zy zouden* B—r *meer ronduit hebben doen ſpreeken, en hem openlyk den Roomſchgezinden Godsdienſt, de Jeſuiten, den Generaal der Jeſuiten*, &c. *hebben doen noemen; en hem zonder eenige agterhoudendheid en dubbelzinnigheden zulke dingen hebben laaten zeggen, waar uit de beſchuldiging, daar men hem meê belaſten wilde, ontegenzeggelyk blyken mogt.* p. 44. 45.

Antwoord. Deeze fraaie redeneering is van denzelfden aart, als of men zeide, hadden de Jeſuiten die brieven geſmeed, om de Roomſchgezinden, tot wier gebruik alleen zy oorſpronkelyk geſchikt waren, te doen gelooven, dat ik nog Roomſchgezind en een Jeſuit was, zy zouden my wel hebben laaten ſchryven, gelyk nooit een Jeſuit in dit *Proteſtantſch* Koninkryk gewoon is te ſchryven. Want de Jeſuiten zyn zoo dwaas en onnozel niet, dat zy in de brieven, die ze, met de gewoone pos-

(*a*) De Jeſuiten hebben in de meeſte *Provincien* eenigen van hun Orde, die hun werk maaken, om allerhande ſchrift, oud zoo wel als nieuw, na te bootzen, en op die wyze tot zoo groot een volmaaktheid in die fraaie konſt geraaken, dat men 'er onder ons weinigen zoo ervaaren en handig in vinden zou, dat men ze niet voor enkele broddelaars, in vergelyking van de anderen, had aan te zien. Deeze lieden zyn by de Orde bekend onder de konſtterm van *Mechanici*.

posten, aan elkanderen of aan hun oversten schryven de naamen van *Roomschgezinden Godsdienst*, *Jesuit*, *Generaal der Jesuiten*, *Bekeerlingen* en dergelyke noemen. In tegendeel blykt het uit de brieven van *Sheldon*, die in 't jaar 1745 opgeligt wierden, dat ze gewoon zyn zig op zulk eene wyze uit te drukken, dat hunne Broeders alleen, en niemand anders hen verstaan kan. Zoo staat 'er in die brieven, by voorbeeld, *Blandyke* in plaats van *St Omer*, de Heer *Lancaster* voor de Heer *Hill* &c. gelyk de Ontmaskeraar, dien ze, naar 't schynt, hunne geheimen ontdekt hebben, ons berigt, *Full. Confutat.* p. 37. Daarenboven, ik mogt zoo ronduit en openlyk gesproken hebben, als ik wilde, ik kon niet meer gezegd hebben, dan het geen yder Roomschgezinde al aanstonds uit den eersten van die zeven brieven zien moest; naamelyk, dat het een boetvaardig Jesuit was, die aan zyn overste schreef.

Ontmaskeraar. *Indien de brieven door de Jesuiten waren opgesteld geweest, met oogmerk om de waereld te doen gelooven, dat de Heer* B—r, *briefwisseling hield met Vader* Sheldon, *zouden de smeeders van dat bedrog niet nagelaaten hebben, den naam van den man, die men voorgaf, dat 'er de schryver van was, 'er onder te zetten.* Six Letters. p. 45.

Antwoord. De smeeders van het bedrog dagten dat de gelykheid van schrift en de geldhandel, waar op het bedrog gebouwd wierd, grond genoeg gaf om my voor den schryver te doen houden, zonder dat 'er myn naam voluit onder stond. De Ontmaskeraar, 't is waar, heeft geen ongelyk, als hy aanmerkt, dat *men de Letters* A. B. *zoo wel voor* Abraham Broomstik *zou kunnen neemen, als voor* A—d B—r, wanneer men, naamelyk, op geen andere omstandigheden agt sloeg: maar de Jesuiten wisten wel, dat men de Letters A. B. zo 'er de gelykheid van schrift &c. bykwam, A—d B—r en niet *Abraham Broomstik* leezen zou. Daarenboven hadden ze wel zorg gedraagen, dat ze van getuigen genoeg, als men ze zoo noemen mag, voorzien waren,

ren, om my voor den fchryver te doen houden, zonder dat'er eens de voorletters van myn naam behoefden onder te ftaan.

Ontmaskeraar. *Op den tyd, toen de brieven gefchreeven wierden, naamelyk in 't jaar* 1746, *had de Heer* B. *den Jefuiten nog geen ongenoegen gegeeven. Zyn voorwaarden van Infchryving, en de voorreden van zyn Hiftorie, de eerfte blyken, die hy de waereld gaf van zyn* Proteftantfchen *Godsdienft, kwamen niet in 't ligt dan in het volgende jaar* &c. Six Letters. p. 53. 54.

Antwoord. Ik had al vroeg in 't jaar 1746 een aanmerkelyk gedeelte van het eerfte deel van myn Hiftorie der Paufen gefchreeven, en verfcheiden van myn *Proteftantfche* Vrinden laaten leezen: en het was waereldkundig genoeg, dat ik aan dat werk bezig was, dewyl ik my verontfchuldigd had om eenig deel te neemen in het opftellen van de *Hedendaagfche Algemeene Hiftorie*, hoewel het ganfche werk my wierd opgedraagen, *daarom, om dat ik beflooten had een Hiftorie der Paufen te fchryven.* De Jefuiten konden daar van niet onkundig zyn, en behoefden, om het te weeten, juift *den geeft der Profeetzy niet te bezitten.* Maar het komt my ondertuffchen, dewyl ze niet wiften wanneer een gedeelte van dat werk in de waereld mogt komen, niet onwaarfchynlyk voor, dat zy die brieven verdigt hebben, zoo dra zy daar kundfchap van kreegen, naamelyk in 't jaar 1746, met oogmerk om dezelven, als myn Hiftorie in 't licht kwam, aanftonds te vertoonen, en daar door de kwaade uitwerkfels voor te komen, die ze bedugt waren, dat 'er by de Roomfchgezinden hier in 't Koninkryk ontftaan mogten uit zulk een werk, gefchreeven door een Jefuit, dat is door iemand, die de leerftukken en grondbeginfels van de Kerk beide en van de Orde door en door kende. Ik zal 'er nog byvoegen, dat, dewyl de Jefuiten zekerlyk reeds in 't jaar 1746 weeten moeften, dat ik bezig was met een Hiftorie der Paufen, en niet *ten hunnen voordeele*, te fchryven, gelyk van verfcheiden Perfoonen, om hun yver voor de *Proteftant-*

ſche zaak bekend, openlyk verſpreid wierd, men één van beiden ſtellen moet, of dat die goede Vaders, niet tegenſtaande zy dat wiſten, nog met my, als met een opregt Boetvaardigen, briefwiſſeling bleeven houden; (iets, dat te ongerymd is om 'er van te ſpreeken) of dat de brieven valſch en verdigt zyn. De Ontmaskeraar vooronderſtelt hier, dat myn voorreden voor de Hiſtorie der Pauſen *het eerſte blyk geweeſt is, dat ik aan de waereld gegeeven heb van myn* Proteſtantſchen *Godsdienſt*. Maar ik had 'er reeds in de *Hiſtoria Literaria*, die in 't jaar 1730 uitkwam, en dus wel zeſtien jaaren eer myn voorreden in wezen was, niet min overtuigende blyken, zoo veel de aart der onderwerpen en ſtoffen toeliet, van gegeeven, dan ik zedert gedaan heb (*).

Ontmaskeraar. *Het is onmogelyk, dat die brieven door Jeſuiten kunnen opgeſteld zyn, dewyl ze de geheimen van die Orde aan den dag brengen: als, dat 'er groote geldſommen door hunne handen gaan; en dat zy, hier in 't Koninkryk, met elkander een regelmaatig Lighaam uitmaaken, dat beſtierd wordt door een Provinciaal, die onder het opperbewind ſtaat van den* Generaal, *welke te* Romen *zyn verblyf houdt*. p. 54.

Antwoord. Gewigtige geheimen, zeker! dat de Jeſuiten in *Engeland* zoo min van den wind leeven, als ze elders doen: en dat 'er, dewyl ze groote geldſommen tot hun onderhoud en andere noodzaakelyke uitgaaven van nooden hebben, groote geldſommen door hunne handen gaan; dat ze hier zoo min als elders hun eigen Heer en meeſter zyn, en volkomen vryheid hebben om te doen wat ze willen, en te gaan waar ze willen, maar dat zy, even gelyk de leden van alle andere Geeſtelyke Orden, *beſtierd worden door een Provinciaal, die onder het opperbewind ſtaat van den* Generaal, *welke zyn verblyf houdt te* Romen. Was de Ontmaskeraar in de egtſte en geloofwaardigſte ſtukken van de Hiſtorie van *Engeland*, die verhooringen en *te regtſtellingen van ſtaetsgevangenen*, zoo wel bedreeven, als hy 't ſchynt te zyn in gemeener zoort van twiſt en

N prul-

(*) Zie boven, bladz. 63.

prulfchriften, hy zou weeten, dat in die ftukken al voor lang een van die diepe geheimen aan den dag was gebragt; naamelyk, dat *de Jefuiten hier in* Engeland *beftierd worden door hunne Provinciaalen, die onder het opperbewind ftaan van den* Generaal, *die zyn verblyf houdt te* Romen: en zelfs zou hy 'er in gevonden hebben, dat twee van hunne Provinciaalen, onder het opperbewind van dien *Generaal* werkzaam, in dit Koninkryk zyn opgehangen, de een als medepligtig aan het Buskruidverraad, de ander als deel hebbende aan den zoogenaamden Paapfchen aanflag. Wat het tweede groot geheim aangaat, dat *de Jefuiten zoo ryk zyn, dat 'er groote geldfommen door hunne handen gaan*, ik weet niet, dat het, voor dat deeze brieven in de waereld kwamen, een geheim geweeft is, dat de Jefuiten, zelfs in dit Koninkryk, zeer aanzienlyke goederen bezitten, in geld beide en in landeryen. Maar indien de Overheid zig 'er meê moeien wilde, en 'er onderzoek na laaten doen, het zou, denk ik, verlooren arbeid zyn, dewyl die goederen niet op den naam ftaan van de Jefuiten, maar op dien van hun goede Vrinden, daar ze vertrouwen op hebben; en 'er zekerlyk geen dubbelzinnigheden, uitvlugten, verdraajingen in zoo gewigtig een geval gefpaard zouden worden. Maar dit bewys voor de egtheid der brieven wordt door den *Ontmaskeraar* zelven volkomen beantwoord, daar hy ons verzekert, dat *de Heer, in wiens handen die brieven gevallen waren, fcherpelyk van de Jefuiten daar over beftraft was, dat hy ze aan* Proteftanten *had laaten zien*, (Six Letters. p. 54.) en dat bygevolg het eerfte en eigen oogmerk der Jefuiten geweeft is, dat men ze alleen zou laaten zien aan Roomfchgezinden: en onder deezen, durf ik wel zeggen, is geen een enkel Menfch, die niet wift,' eer hy eens van deeze brieven hoorde, dat *de Jefuiten hier beftierd worden door een Provinciaal, die onder 't opperbewind ftaat van den* Generaal *te* Romen, en dat zy zoo *Ryk zyn, dat 'er groote geldfommen door hunne handen gaan.* Laat ik hier in 't voorbygaan aanmerken, hoe weinig de redeneering van den *Ontmaskeraar* over dit ftuk van de geheimen aan malkander hangt. Hy brengt de onwaarfchynlykheid, dat de

Jesuiten brieven zouden verdigten, die de geheimen van hun O de ontdekten aan de *Protestanten*, als een bewys by, dat zy ze niet kunnen verdigt hebben; en aanstonds daarop verzekert hy ons, dat de Jesuiten niet wilden, dat men de brieven, waarin die geheimen stonden, ooit aan *Protestanten* zou laaten zien.

Ontmaskeraar. *Een van de brieven is met de post gezonden in 't jaar* 1746, *gedagtekend den* 24 *July, en draagt drie merken, die men niet stellen kan, dat nagemaakt, en door iemand anders 'er opgezet zyn.* p. 53. 54.

Antwoord. Men staat toe, dat het opschrift op den brief, die deeze drie merken draagt, van *een andere hand* is. En wat werk was het tog, om die *postmerken* op een lossen omslag van een brief gezet te krygen? Men had slegts zulk een omslag, schoon 'er geen letter in stond te zenden aan den Heer *Eliot Brown* &c. den naam, waar onder *Sheldon* zig toen verborgen hield. Dewyl het opschrift derhalven van den omslag van een andere hand was, kunnen de *postmerken*, die 'er op stonden geen bewys zyn, dat ik den brief, die 'er binnen in lag, geschreeven en verzonden heb.

Ontmaskeraar. *Het is zeer aanmerkelyk, dat het op den* 24 July 1746, (een Donderdag) *juist postdag was.* p. 54.

Antwoord. En waarom kan die brief dan niet geschreeven en met de post verzonden zyn in 't jaar 1755? Want *het is aanmerkelyk, dat het op den* 24 July 1755 (een Donderdag) *juist postdag was.*

Ontmaskeraar. *Uit de postmerken op een van de brieven blykt onweerspreekelyk, dat die brief met der daad geschreeven en met de post verzonden geweest is, in 't jaar* 1746. (Complete Detection. p. 10.)

Antwoord. Zeker de *Ontmaskeraar* moet gedroomd hebben; want hoe kon hy anders, dan in een droom, het jaargetal van 1746 zien op de postmerken?

Ontmaskeraar. *De Geldhandel wyst aan dat de brieven egt zyn.* p. 61-74.

Antwoord. De geldhandel was het eenigste, dat de Jesuiten van my wisten, waar op zy met eenige waarschynlykheid de briefwisseling tusschen hunnen Provinciaal en my bouwen konden; en daarom bedienden zy 'er zig van, en gebruikten dien ten grondslag van alles, wat 'er in die brieven gezegt wordt. Maar schoon die geldhandel waar is, daar uit volgt egter niet, dat de briefwisseling, die zy daar op gebouwd hebben, ook waar is: want, als die redeneering doorging, zou men de meeste bedriegeryën voor beweezen en egt moeten houden, dewyl ze doorgaans min of meer op eene waarheid gebouwd zyn, en de eene of de andere waarlyk gebeurde zaak ten grondslag hebben.

Ontmaskeraar. *In de gansche Historie der Pausen van B—r is niets te vinden, dat dezelve zoo gevaarlyk en gedugt kan maaken voor de Roomschgezinden, dat zy daarom zulk een laag en onbeschaamd bedrog smeeden zouden tegen den Schryver.* p. 50.

Antwoord. De onvermoeide poogingen, die de Roomschgezinden en Jesuiten gedaan hebben om den naam en agting van den Schryver, en daar door die van zyn werk te krenken; de spyt, wrok, en bittere partyschap, die ze hem toe draagen; en daar ze zoo veel duidelyke blyken van hebben laaten zien, bewyzen zigtbaar, dat zy, (schoon 't de *Ontmaskeraar* niet doen kon,) iets in myne Historie der Pausen moeten gevonden hebben, 't welk een Orde *van menschen, die in 't smeeden van verdigtsels uitmunten, heeft kunnen beweegen om zoo laag en onbeschaamd een bedrog tegen den Schryver te smeeden.* En dat het inderdaad dus met de zaak geleegen is, zal in 't vervolg, tot beschaaming der Jesuiten, onweerspreekelyk beweezen worden met getuigenissen, die zy, en de *Ontmaskeraar* zelf, voor volkomen geloofwaardig erkennen. — Dewyl myn Historie met ongemeene goedkeuring van de geleerde *Protestanten*, zoo binnen als buiten 's lands ontvangen is, zal ik 'er hier niets meer van zeggen, maar

maar hen hun eigen gevoelen laaten bepleiten tegen dat van den *Ontmaskeraar*, die hen daar over met *Eenvoudigheid*, *Ligtgeloovigheid* en *Onkunde* befchuldigt. p. 52 (*a*).

Dee-

(*a*) Ik mag hier, om in 't voorbygaan aan te toonen, welke gedagten de geleerde lieden van *Groot-Britanniën* van myn werk maaken, wel aanmerken, dat twee derden van hun, wier agtbaare naamen men leeft op de talryke lyft van myn Intekenaars, (een lyft, die den *Ontmaskeraar* zeer in d'oogen fteekt) my met hun Intekeningen begunftigden, eerft na de uitgaave van het eerfte deel, dat is, toen ze wiften, waar op ze intekenden: zoo dat ik wel haaft gedwongen was om zonder uitftel tot een *tweede uitgaaf* over te gaan; gelyk na het afleveren van myn tweede deel tot een *derde*. Een duidelyk bewys, dat de geleerden van *Groot Britanniën* op myn Hiftorie intekenden, ten minften, om dat zy dezelve die openbaare getuigenis van hun goedkeuring waardig oordeelden. Het fpyt my, om des *Ontmaskeraars* wil, dat hy dus in gedagten verfchilt van zoo veel vermaarde mannen, van erkende bekwaamheden, geleerdheid en verdienften: maar ik verwonder 'er my in 't geheel niet over. Hy heeft de vrymoedigheid gehad, om zelfs in gedagten van zig zelven te verfchillen, en zyn eigen oordeel te ftellen tegen zyn eigen oordeel, als hem zulks in zyn zaak te pas kwam. Dus fpreekt hy, in zyn eerfte twiftfchrift, met even groote veragting van de Hiftorie der Paufen door *Bruys*, en van de myne, en eindigt dat gefchrift met deeze woorden: *ten vollen met onze* Chillingworths, *onze* Barrows, *onze* Stellingfleets, *onze* Tillotfons *te vreden*, *veragten wy de Huurlingsbulp van eenen* Bruys *of van een* B—r Maar toen eene overzetting van *die veragtelyke Hiftorie van* Bruys in onze taal, in plaats van de myne, het gemeen wierd aangebooden, wierd hy 'er door overtuigd, dat hy wat al te fchielyk en onbezonnen van het werk van den *Franfchman* geoordeeld had, en daar op zyn voorig vonnis vernietigende, neemt hy, in ftee van zyn landgenooten de *Chillingworths*, de *Barrows* &c. in handen te geeven, in zyn laatfte twiftfchrift affcheid van hun met deeze betuiging, *dat het hem een wezendlyk genoegen geeft*, *als hy bedenkt*, *dat hy 't voor een van de menigvuldige gewigtige voordeelen*, *die de* Proteftantfche *Inwooners van* Groot-Brittanniën *uit de ontdekking van* A—d B—r *trekken zullen*, *rekenen mag*, *dat zyn landgenooten de Hiftorie van* Bruys, *door zyn toedoen*, *in handen gekreegen hebben*.

Men moet egter bekennen, dat de *Ontmaskeraar* de eenigfte niet is van de ganfche natie, die de Hiftorie van *Bruys* beter keurt dan de myne. Een *geleerde en naauwkeurige oordeelkundige*, gelyk hy hem noemt, is met hem volkomen van één gevoelen: want die fchrandere oordeelkundige, het leeven van Paus *Gregorius den Grooten* in myn Hiftorie, met het leeven van dien zelfden Paus in de Hiftorie van *Bruys* vergelykende, en alle gebeurteniffen, aanhaalingen, en bladzyden, in beiden, met groote geleerdheid

 en

Deeze zyn de bewyzen of zoogenaamde *onweerſpreekelyke betoogingen*, die de *Ontmaskeraar* gebruikt om aan te toonen, dat de brieven *geen verdigtſels*, maar *egt* zyn: betoogingen, die men duidelyk ziet, dat in 't geheel niets bewyzen, en van welken zommigen niet alleen ongerymd, maar zelfs belagchelyk zyn, gelyk yder onpartydig en verſtandig leezer, die myn antwoorden op dezelven met eenige de minſte aandagt geleezen heeft, buiten twyffel erkennen moet (*a*). Ik ga nu over om

en naauwkeurigheid hebbende opgeteld, bevindt, dat ik, in 80 bladzyden, maar vyf gebeurteniſſen heb, die *Bruys* niet heeft, en dat hy 'er meer dan vyftig heeft, die by my niet te vinden zyn; en dat ik van de twee endertig ſchryvers, die *Bruys* aanhaalt, niet meer aanhaale dan veertien, ſchoon ik 'er egter ook agt hebbe, daar hy geen gewag van gemaakt heeft. p. 52. Hier uit beſluit onze *geleerde en naauwkeurige oordeelkundige*, dat de Hiſtorie van *Bruys* zekerlyk beter is, dan de myne: 't welk, naar 't my voorkomt, eigenlyk geſproken, niets anders is, dan de waardy van een Hiſtorie te ſchatten naar het grooter of kleiner geta van gebeurteniſſen, waar of onwaar, gewigtig of beuzelagtig, die 'er in verhaald worden; of met andere woorden, van een boek oordeelen uit zyn dikte. Zommige ſchryvers zyn 'er, wier intekenaars, en leezers ook, zo ze 'er eenige vinden, hen 'er voor bedankt zouden hebben, dat ze van de tien gebeurteniſſen, die ze verhaalen, ten minſten negen hadden agtergelaaten. Heb ik in 't leeven van Paus *Gregorius*, of van eenigen anderen Paus, gebeurteniſſen van gewigt en merkelyk belang voor de geſchiedkunde overgeſlagen, of my met het verhaalen van beuzelagtige voorvallen opgehouden? Indien ik iets dergelyks gedaan had, het was het werk geweeſt van dien *naauwkeurigen oordeelkundigen* zulks aan te wyzen. Maar zo ik in dat ſtuk geene misſlagen begaan heb, zou myn Hiſtorie by alle lieden van verſtand en ſmaak den voorrang hebben boven die van *Bruys*, al bevatte deeze duizend gebeurteniſſen, daar ik geen woord van ſpreek. Die oordeelkundige mag, voor zoo veel ik weet, een man van geleerdheid en naauwkeurigheid zyn; maar zyn aanmerking geeft niet duiſter een jammerlyk gebrek in hem te kennen van de eerſte en voornaamſte eigenſchap, die 'er in een oordeelkundigen vereiſcht wordt, een goed oordeel.

(*a*) De *Ontmaskeraar* evenwel, die deeze bewyzen, zo men ze zoo noemen mag, voor niet minder onweerſpreekelyk aanziet, dan eenige wiskonſtige betooging in *Euclides*, ontziet zig niet om te zeggen, dat yder, die 'er zig niet door overtuigen laat, of te weinig verſtand heeft om de kragt van eenig klaarblykelyk bewys te kunnen zien, of 'er zyn toeſtemming niet aan geeven wil om redenen, die hy niet zeggen durft: (*Bower and Tillemont compared* p. 77) 't welk, naar 't my voorkomt, hetzelfde is, als of hy

om de redenen en bewyzen kortelyk myne leezers voor te houden, daar ik my van bediend heb, om aan te toonen, dat *de brieven aan* Sheldon *tastbaare verdigtsels zyn*, teffens met de antwoorden van den *Ontmaskeraar* op dezelve; en zal dan de waereld laaten oordeelen, wie van tweeën, myne bewyzen of zyne antwoorden best den naam mogen draagen van *enkele vitteryen en Jesuitische streeken*. Myn bewyzen zyn deeze volgende.

Indien ik de schryver ben van die brieven aan Vader *Sheldon*, moet die Vader my, twee geheele jaaren agter een, erkend en aangezien hebben voor iemand, die met de Kerk en de Orde weder verzoend was, en briefwisseling met my gehouden hebben, als met eenen Boetvaardigen; daar yder Jesuit in de stad hem had kunnen zeggen, dat zy nooit of nergens dien gewaanden Boetvaardigen eenige Roomsche Godsdienstoeffening als een Roomschgezinden hadden zien bywoonen, nog eenige van deszelfs plegtigheden als een Priester en een Jesuit verrigten; ja, daar ze zeer wel wisten, dat ik op dezelfde wyze bleef leeven, als ik te vooren gedaan had; dat ik in dezelfde gezelschappen bleef verkeeren; dat ik volgens gewoonte niet naliet om de bygeloovige gebruiken en ongerym-

hy zeide, dat de agtbaarste mannen van dit Koninkryk, beroemd door hun schranderheid en kundigheden, zoo wel, als door hun aanzien en vroomheid, of gekken of schurken zyn. En wat moet het eerlyk en verstandig deel van 't menschdom, na zyn *redenen* en myn *antwoorden* tegen elkaar gewogen te hebben, tog van zoo stout een taal denken? Moet ze niet in 't gemoed van yder mensch, die eenige agting heeft voor waarheid, billykheid, en bescheidenheid, de uiterste verontwaardiging verwekken? Maar elk, die het lasterlyk kladschrift van deezen man geleezen heeft, moet reeds gemerkt hebben, dat hy, naar maate dat zyn bewyzen zwakker zyn, sterker roept en schreeuwt en tegen my uitvaart en scheldt. Hy schynt zig te vleiën met de hoop, dat een luid gebaar, veel geschreeuws en scheldwoorden by zommigen het gebrek van reden en bewys vergoeden zullen, of ten minsten dat hy den leezer, die zonder veel aandagt en slegts ter loops zyn schrift inziet, daar door trekken zal, en hem beletten om op de ongerymdheid, zwakheid en bedrieglykheid van zyn zoogenaamde *betoogende bewysredenen* agt te geeven.

rymde leerſtukken van het Pausdom in alle gezelſchappen, waar ik kwam, ten toon te ſtellen, en openlyk Kerkgemeenſchap hield met de Kerk van *Engeland*. Alle myne Vrinden en bekenden zyn myn getuigen, dat ik waarlyk op die wyze in de jaaren 1746 en 1747, in welken men vooronderſtelt dat Vader *Sheldon* met my, als met een boetvaardigen, briefwiſſeling hield, geleefd heb, en my dus gedroeg niet als een boetvaardigen Jeſuit, maar als een *Proteſtant*; en dat de Jeſuiten, die op alle plaatzen zulke goede kundſchappers hebben, en zoo naauwkeurig een narigt van alles wat hun betreft, zulks niet zouden geweeten hebben, of, zo ze het wiſten, nogtans geloofd hebben, dat ik een waar boetvaardige en opregt was in myne bekeering, is volſtrekt onmogelyk; en 't is derhalven ook volſtrekt onmogelyk, dat ik de Schryver zou zyn van die brieven.

Ontmaskeraar. Ter beantwoording van dit bewys verhaalt ons de *Ontmaskeraaar* met een ſtaatigen toon, dat *ik van myn Jeſuitiſche overſten of van den Paus verlof had, om myn pligt beide als Roomſchgezinde en als Jeſuit te verzuimen; om in alle gezelſchappen de leerſtukken en gebruiken der Roomſche Kerk vry te mogen ten toon ſtellen; ja zelfs om onder het masker van een* Proteſtant *te mogen gaan, en met de* Proteſtantſche *Kerk van* Engeland *Kerkgemeenſchap te mogen houden, met oogmerk om een kragtdaadiger ſlag te doen.* Full. Confutation. p. 58. 59.

Antwoord. De Heer *Henry Bedingfelt* verzekert ons, op het gezag van eenen zyner getuigen, in zyn brief, bladzyde 73, dat ik, toen ik de eerſte maal in de tegenwoordigheid van Vader *Shirburn*, die toen Provinciaal was, wierd toegelaaten, *in goede en gepaste bewoordingen een fraaie aanſpraak aan hem deed ter verſchooning van myn voorgaand gedrag.* Maar hoe ſtemt tog zulk een verſchoonings aanſpraak over een met *het verlof, my van myn Jeſuitiſche overſten of van den Paus verleend*, om myn pligt te mogen verzuimen, en te leeven, gelyk ik geleefd had. Hier ſpreekt de *Proteſtant* den

Roomſchgezinden, en de Roomſchgezinde den *Proteſtant* tegen. Laat de Lezer één van tweeën gelooven, wien hy wil; zo hy anders mogelyk niet liever verkieſt, geen van beiden te gelooven. Indien men al eens toeſtond, dat de Paus of zelfs de overſte der Jeſuiten de magt had om eenen Roomſchgezinden verlof te verleenen, dat hy onder 't masker ging van een *Proteſtant*, kan egter wel iemand denken, dat zyn Heiligheid of de overſte der Jeſuiten zulk een buitengewoon verlof zou toeſtaan aan iemand, die *uit zyn Orde verbannen was, die uit* Italiën *gevlugt was om de ſtraf te ontwyken die hy door zyn misdaaden verdiend had, een overgegeeven Booswigt, 't uitvaagſel van zyn Kerk, de ſchandvlek van zyn Orde, een man, die, naar 't hem in zyn kraam te pas komt, heden Roomſch, morgen* Proteſtantſch *is*, en die bygevolg even gereed zou zyn, om, *zo 't hem in zyn kraam te pas kwam, een kragtdaadigen ſlag te ſlaan* ten voordeele van den Proteſtantſchen Godsdienſt, als ten voordeele van het Pausdom? Was iemand van dien aart de regte man, om van den Paus en de Jeſuiten in zoo netelig eene onderneeming gebruikt te worden? Ik zal hier van myne Hiſtorie der Pauſen geen woord reppen, dewyl de geleerde *Ontmaskeraar* van oordeel is, dat dezelve eer geſchikt is om de leerſtukken van de Roomſche Kerk te begunſtigen, dan ze te ondermynen (*a*). Maar ik heb althans drie van myn naaſte

(*a*) De Roomſchgezinden en Jeſuiten, die iets in myn Hiſtorie ſchynen gezien te hebben, dat de *Ontmaskeraar* 'er niet in vinden kon, hebben hun uiterſte beſt gedaan, om dat werk veragtelyk te maaken in de oogen der *Proteſtanten*, en het te doen aanzien, als een werk, *geheel genomen uit Paapſche ſchryvers*, en geſchikt *om de Proteſtantſche zaak te benadeelen*, en de bygeloovige gebruiken en leerſtukken van 't Pausdom te begunſtigen en voor te planten. Maar ik dank God, dat ik het genoegen heb van te kunnen zeggen, dat myn Hiſtorie, in weerwil van alle hunne poogingen, by sommigen van een gelukkige uitwerking geweeſt is; en dat, nog onlangs geleeden, zekere *Proteſtantſche* Juffrouw, die reeds vaſt beſlooten had den Roomſchen Godsdienſt te omhelzen, door 't leezen van dezelve zoo volkomen overtuigd wierd van de dwaalingen van die Kerk, dat zy van beſluit veranderende, waar in haar niets, gelyk ze dagt, zou hebben kun-

ſte bloedverwanten den Roomſchen Godsdienſt, waar in ze opgevoed waren, doen verzaaken, en den Proteſtantſchen aanneemen. En heb ik dit ook al gedaan uit kragt van *dat verlof, my van den Paus en myn Jeſuitiſchen overſte verleend* (*a*). Zeker

nen doen wankelen, haar vrinden bedankte, dat zy haar zulken boek in handen gegeeven hadden, haar bekeergraage Prieſters hun afſcheid gaf, en thans grooter afkeer heeft van 't Pausdom, en een yveriger *Proteſtant* is, dan ooit te vooren. Zoo veel heeft een Edelman van aanzien, en van een onbetwiſtbaare geloofwaardigheid, my toegeſtaan van 't geval te zeggen, op zyn woord. De *Ontmaskeraar*, hoop ik, meent met het *dreigend gevaar*, waar voor hy *de Inwoonders van* Groot-Britannien *in 't algemeen* zoo dikwils en met zoo veel *yver* waarſchuwt, het gevaar niet, dat mogelyk myne Hiſtorie ook by anderen dezelfde uitwerking mogt hebben: maar dat is zekerlyk het gevaar, daar zy op doolen, die hem te werk ſtellen, en tot hun ſtookebrand gebruiken.

(*a*) Ik zal hier met den *Ontmaskeraar* het geſchil niet betwiſten, dewyl het tot het onderwerp, daar wy van ſpreeken geen de minſte betrekking heeft, *of de Paus aan eenen Roomſchgezinden verlof en vrybeid verleenen kan of niet, om zig voor een Proteſtant uit te geeven, en als zulk een te gedraagen:* maar ik zal hem hier alleen verzoeken, dat hy tog de waereld eens doe weeten, welk een *kragtdaadigen ſlag* ik ter bevordering van 't oogmerk van zoo buitengewoon een verlofgeeving, *geſlagen heb.* Ik heb my nu reeds dertig jaaren lang en langer voor een *Proteſtant* uitgegeeven, en welken dienſt heb ik tog in al dien tyd aan de Roomſche Kerk gedaan? Ik heb, zegt men, nu omtrent dertig jaar geleeden in zommige zamenſpraaken by geval, zeker ſlegt hoofd van een Vrouw eenige zwaarigheden en twyffelingen ingeboezemd, en voor omtrent zeven en twintig jaar haar man, een Boekdrukkers knegt, tot het Pausdom bekeerd, die egter nooit een opregt bekeerling geweeſt is, en van wiens bekeering ik niets gehoord heb, dan eerſt lang daar na. (Zie *het Tweede Deel van myn Answer* — p. 28-30.) Een groot gerugt maakt men nu over de bekeering van die Vrouw; en nogtans blykt het duidelyk, uit haar eigen verhaal dat ik kennis aan haar kreeg enkel by geval en niet met voordagt en oogmerk om een bekeerling van haar maaken: en ze zegt zelve ook niet meer, dan dat *ik haar zwaarigheden* en twyffelingen *inboezemde*, en dat zy *drie jaaren, na dat* ik haar die zwaarigheden ingeboezemd had, *Roomſchgezind wierd.* (Six Letters. p. 75. 76.) Waar uit klaar te zien is, dat zy niet door de zwaarigheden en twyffelingen, die ik haar ingeboezemd had, maar door de indrukſelen, die anderen haar gaven, overgehaald wierd om van Godsdienſt te veranderen. Ik zeide, dat *haar man nooit een opregt bekeerling geweeſt is;* want zo men my op dien tyd niet kwalyk onderrigt heeft, was zyn gewaan-

ker zulke ongerymde en buitenſpoorige denkbeelden, of liever zulke harsſenſchimmen, konden nooit in 't brein van eenig menſch opkomen, dan in dat van een *Ontmaskeraar*, en wel van een *Ontmaskeraar*, die in 't naauw gebragt is, en niet meer weet, wat

waande bekeering alleen toe te ſchryven aan beweegredenen van eigen belang, dewyl de Jeſuiten hem eenige hoop gegeeven hadden, dat zy hem, zo hy Roomſch wierd, tot hun Drukker gebruiken zouden; en daar gebruikten zy hem ook eenigen tyd na zyn bekeering toe. Dat ik derhalven over dertig jaar zeker flegt hoofd van een Vrouw in toevallige geſprekken eenige zwaarigheden en twyffelingen heb ingeboezemd, is de eenigſte *kragtdaadige ſlag*, dien ik tot nog toe *geſlagen heb*; en om zulk een gewigtigen ſlag te doen, heeft zyn Heiligheid my verlof verleend om regtdraats tegen alle pligten van een Roomſchgezinden, van een Prieſter, van een Jeſuit aan te gaan, en, zelfs, om my voor een *Proteſtant* uit te geeven, en als zulk een te gedraagen.

Ik kan van dit onderwerp niet af ſtappen zonder de hooge loftuitingen in aanmerking te neemen, die onze *onpartydige* maandſchryvers, aan deeze myne gewaande bekeerling geeven, met oogmerk om daar door haar getuigenis te meer geloof en gezag by te zetten. Zy verheffen en pryzen haar alle heme hoog, en één van hun, de ſchryver van 't *Gentlemans Magazyn*, vereert of liever heiligt haar met den titel van *een uitmuntend braave en deugdzaame Vrouw*. Maar hoe is hy zoo ongelukkig, dat hy in 't midden van zyn opgetoogenheid over haar verdienſten, het wonderbaar geheugen, en de meer dan gemeene doorzigt van zyn Heldin ſtilzwygend voorbygaat? Haar wonderbaar geheugen, zeg ik, dewyl zy, ſchoon geheel ongeleerd, zig nog zeer wel wiſt te binnen te brengen, dat ik over dertig jaar den grooten Biſſchop *Tillotſon* een *Sophiſt* genoemd had: haar meer dan gemeen doorzigt; waar door zy, al ſtraks naar haare bekeering, de Jeſuiten beter kende, dan ik. Want ſchoon niemand, volgens het gemeene ſpreekwoord, regt weet, wat een Jeſuit is, die zelf geen Jeſuit geweeſt is: *nemo novit quid Jeſuita ſit, niſi qui fuit ipſe Jeſuita*; en ik twintig jaaren lang Jeſuit geweeſt ben, kende nogtans *Mary Hoyles*, de Vrouw van een Boekdrukkers knegt, en Zoopjestapper, hen eensklaps zoo veel beter, dan ik hen ooit gekend had, dat ik, zo men aan haar vertelling geloof wil ſlaan, hun myn geld niet toebetrouwen wilde, voor dat zy my verzekerd had, ja haar eigen leeven, haar dierbaar leeven, 'er onder verpand, dat zy hun woord zouden houden. 't Is waarlyk zonderling en onbegrypelyk, dat men nog eenig agt geeft op het getuigenis van iemand, die dergelyke beuzelagtige onwaarſchynlykheden niet alleen in ernſt verhaalt, maar ook aanbiedt, om ze met Eede te beveſtigen.

wat hy zeggen zal. Myn eerste bewysreden derhalven tegen de egtheid dier brieven, blyft beantwoord: naamelyk; *dat, zo ik schryver was van de brieven aan Vader* Sheldon. *die Vader my twee jaaren agter een moet gehouden hebben voor iemand, die met de Kerk en met de Orde weder verzoend was; maar dat het te eenemaal onmogelyk is, dat hy 'er my in dien tyd voor heeft kunnen houden, en briefwisseling met my hebben als met eenen Boetvaardigen; en dat ik derhalven onmogelyk de schryver zyn kan van die brieven aan Vader* Sheldon, *maar dat dezelve onbeschaamde en tastbaare logens en verdigtsels zyn.*

II. In die brieven vooronderstelt men, dat ik tot de Kerk, en tot de Orde, die ik verlaaten had, ben weder gekeerd. Maar nu is 'er geen beweegreden van *eigen belang* of *eenig tydelyk* inzigt te bedenken, die my zou hebben konnen beweegen, om zoo buitengewoon en zonderling een stap te doen. Een van beiden derhalven is zeker, of dat het valsch is, dat ik, gelyk men vooronderstelt, my weder tot de Kerk en myn Orde begeeven heb, of dat ik, zo ik zulks inderdaad deed, als een zot en een krankzinnig Mensch te werk ging. Geen beweegreden zeg ik, *van eigen belang* en *tydelyke inzigten*; want de *Ontmaskeraar* staat niet toe, dat beweegredenen van overtuiging en geweeten eenigen invloed gehad hebben op myn gedrag, 't zy toen ik de Kerk en Orde verliet, 't zy toen ik tot dezelve wederkeerde; maar beschryft my als iemand; *die, zyn eigen belang altyd en bestendig op 't oog hebbende, alles voor allen wordt, op dat hy iets zou mogen gewinnen; heden Roomsch, morgen* Protestantsch &c. (*a*).

Ont-

(*a*) Dit is regt het tegendeel van myn aart en inborst; want alle myne goede Vrinden weeten, dat 'er geen man in 't gansche Koninkryk is, die minder werk van geld maakt dan ik, die gereeder is om 'er af te scheiden, en zig minder bekommert om het by één te schraapen. Maar de *Ontmaskeraar*, of de Jesuiten liever, zouden my met even weinig zwaarigheid een geheel anderen aart en inborst, naar goeddunken, toegeschreeven hebben, indien 't hun dus in hun kraam was te pas gekomen.

Ontmaskeraar. *Ongetwyffeld was het zyn eigenbelang, dat hem zigtbaar arcef om deen stap te doen; hy had tot nog toe nog vrinden nog voorstanders. Het schryven voor de Boekverkoopers was de slaafsche kostwinning daar hy alleen van leeven moest. Maar zo hy wederom met de Orde verzoend kon worden, hoopte hy, dat 'er het jaargeld by zou komen, 't welk zy gewoon is te geeven aan een zendeling. 't Was dan zigtbaar zyn eigen belang, dat hem aandreef om zig weder tot zyn Orde te begeeven. Maar toen hy eindelyk het goed geluk had aangetroffen, van zig in de gunst te wikkelen van een magtigen Vrind en voorstander, die in staat en geneegen was om hem dienst te doen, dreef hem zyn eigen belang een geheel anderen weg heen, en deed hem zyne op nieuws gemaakte verbindtenis met de Orde wederom verbreeken.* P. 34. 35.

Antwoord. Op dien tyd, toen men vooronderstelt dat ik weder myn toevlugt nam tot de Orde, had ik een jaarlyks inkomen van 94 ponden; waar van de helft my stiptelyk yder half jaar betaald wierd. Dit inkomen, wist ik, zou, zo dra ik weer aangenomen wierd, niet my, maar de Orde in eigendom toebehooren, (Zie boven bladz. (16.) Zoo dat het zeggen van den *Ontmaskeraar*, *dat het zigtbaar myn eigen belang was, 't welk my aandreef om weder met de Orde te verzoenen*, eigenlyk zoo veel zal willen betekenen, als, dat het zigtbaar myn eigen belang was, 't welk my myn Protestantsche Vrinden, beide *in staat en geneegen om my dienst te doen*, deed verlaaten en een zendeling worden, om een inkomen van 30 of 10 ponden jaarlyks te krygen, in plaats van een van 94 ponden, en 'er nog al 't gereed geld, dat ik op dien tyd in handen had, op toe te geeven (*a*). De *Ontmaskeraar* zal derhalven genoodzaakt wezen eenig ander

(*a*) De *Societeit* staat aan een Jesuit, die haar zendeling is hier in de stad, een som toe van 30 ponden jaarlyks, en niet meer, voor huisvesting, kost, en kleeding: en die zig op 't land ophouden, hebben de kost in de huisgezinnen, daar ze by huisvesten; maar krygen niets van de Orde, dan 10 ponden jaarlyks voor hun kleeding.

der ontwerp of vooruitzigt te bedenken, dat my in zoo ſterke verzoeking brengen kon, om alle myne *Proteſtantſche* Vrinden te verzaaken, en op nieuws een Roomſchgezinde en een Jeſuit te worden. En zoo lang hy niet iets dergelyks bedenken kan, moet yder, die dit ſtuk zonder vooroordeel inziet, beſluiten, of dat ik my nooit weder tot de Kerk en de Orde begeeven heb, of, zo ik het deed, dat ik als een zot en krankzinnige te werk ging, en geenszins als iemand, *die zyn eigen belang altyd beſtendig op 't oog hebbende alles voor allen wordt, op dat hy iets zou mogen gewinnen.* — Had de *Ontmaskeraar* zig willen vernederen om eens te onderzoeken, wanneer myne verbindteniſſen met de *Proteſtanten*, inzonderheid *met dien magtigen Vrind, die in ſtaat beide en geneegen was om my dienſt te doen*, begonnen waren, hy zou bevonden hebben, dat ik in 't jaar 1745 dezelfde verbindteniſſen, dezelfde Vrinden had, als in 't jaar 1746; en dat ik derhalven in 't jaar 1745 myn toevlugt tot de Orde niet neemen kon, om dat ik, gelyk hy zegt, *nog Vrinden nog voorſtanders had;* nog dezelve weer op nieuw verlaaten in 1746, om dat ik toen die magtige Vrinden had gevonden. — Dit antwoord heeft ook, naar 't ſchynt, den *Ontmaskeraar* overtuigd, dat het niet *zigtbaar myn eigen belang kan geweeſt zyn, 't welk my aandreef om weder tot de Orde te keeren;* en daarom loopt hy 'er losjes overheen. Maar dewyl egter zyn *verbindteniſſen*, die hy met zyn nieuwe Vrinden heeft aangegaan, niet toelieten, dat hy dit ſtuk geheel opgaf, laat hy de beweegreden van eigen belang vaaren, en oppert 'er eene van een ganſch anderen aart: naamelyk, *de vrees voor den Duivel, die nog by my overbleef.* (Full Confutat. p. 64.) Maar wat menſch zal hy tog kunnen wysmaaken, dat een *volſlagen ongeloovige*, (want als zulk een beſchryft hy my,) dat is iemand, die nog God nog Duivel vreeſt, bang is voor den Duivel, en wel zoo bang, dat hy uit vrees voor hem, regtdraats tegen zyn eigen belang aan te werk gaat? Dat iemand, *die zyn eigen belang altyd beſtendig op 't oog heeft*, met open oogen, en zonder eenige reden 'er toe te hebben, zyn eigen belang moedwilliglyk te kort doet; dat een *volſlagen*

on-

ongelovige, die God nog Duivel vreest, evenwel uit vrees voor den Duivel zyn belang en voordeel met den voet zou stooten, zyn tegenstrydigheden te ongerymd en te tastbaar, dan dat men ze zelfs een *Hottentot* of *Samojeed* zou kunnen diets maaken. Myn bewys blyft derhalven in zyn volle kragt: *geen beweegreden is 'er te bedenken, die my zou hebben kunnen aandryven, om tot de Kerk van* Romen *of tot de Orde weder te keeren: en derhalven moet een van tweeën zeker zyn, of dat het valsch is, dat ik 'er my weder toe begaf, of dat ik, zo ik het deed, te werk ging als een zot en een krankzinnig mensch.*

III. In die brieven doet men my een Vrouw en een Kind op het Toneel brengen (*a*), met een voorgeeven, dat het geld, 't welk de Heer *Hill*, Bewindsman der *Societeit*, van my in handen had, niet my, maar die Vrouw toebehoorde: en de Jesuiten, vooronderstelt men, dat nooit het minste onderzoek gedaan hebben, of 'er inderdaad zulk een Vrouw was, en of dat geld haar waarlyk toebehoorde of niet; niet tegenstaan-

(*a*) Toen de verdigte brieven eerst voor 't ligt kwamen, verzekerde men, op derzelver gezag, als een vaste waarheid, dat ik wederom vervallen was tot het Pausdom; dat ik met de Orde verzoend was, en dat ik, om de Jesuiten te bevoordeelen, een Vrouw en haar onnozel Kind al hun goed afhandig gemaakt had. Dit verzekerde men in 't eerst voor vaste waarheid, en wierd zonder nader onderzoek door al wat van maak schept in kwaadspreeken, van 't een eind van de stad tot aan 't ander, uitgebazuind. Maar dewyl men ondertusschen *die benadeelde Vrouw, en dat benadeeld onnozel Kind* nergens vinden kon, veranderden zy van toon, en in plaats van 'er uit te besluiten, dat die brieven, waar in van die Vrouw en van dat kind, daar nergens anders taal of teken van te verneemen was, gesproken wierd, valsch en verdigt waren, gaven ze nu voor, dat die gansche Historie maar een enkele uitvinding was, niet van de Jesuiten, maar van my, om die goede onnozele Vaders te misleiden. Want dewyl ik bedugt was, zeiden ze, gelyk ze nu ook nog zeggen, dat de Jesuiten my, na 't uitgeeven van myn Voorreden, geen rente meer van myn geld zouden willen betaalen, (schoon ze zig schriftelyk en volgens regten tot die betaaling verbonden hadden,) en daarom gaarne myn geld eerst weer uit hun handen hebben wilde, eer ik die Voorreden uitgaf, *bragt ik een Vrouw en een Kind op het toneel*, met voorgeeven, dat het geld niet my, maar hun toebehoorde.

ſtaande hetzelve, zoo dra ik my weer in de Orde begaf, in hun ſchatkiſt moeſt komen, indien 'er zulk een Vrouw niet was, of indien het geld niet haar, maar my, toekwam. Maar wie kan gelooven, dat de Jeſuiten agteloos genoeg zouden geweeſt zyn, om daar geen onderzoek op te doen? of dat iemand, die hen zoo wel kende als ik, ondernomen zou hebben hen te willen blinddoeken met een bedrog, dat zoo gemakkelyk, als dit, te ontdekken was? Waarlyk, indien de Jeſuiten dergelyk een onderzoek niet gedaan hadden, of indien ze, in weerwil van al hunne poogingen, niet ſchrander genoeg waren geweeſt om agter 't geheim van de zaak te komen, dan zou men moeten zeggen, dat een gezelſchap van de allerliſtigſte en doorſleepenſte menſchen des ganſchen aardbodems zig op de onnozelſte wys om den tuin hadden laaten leiden, en veel ligter, dan anderen te doeken waren. In 't kort, het is te eenemaal onmogelyk, dat *ik een Vrouw en een kind op het tonecl zou gebragt hebben, om medelyden te verwekken en het hart van myn overſte te raaken*, en dat die nooit eenig het minſte onderzoek gedaan zou hebben, of 'er inderdaad zulk een Vrouw was of niet, en derhalven is het ook te eenemaal onmogelyk, dat ik de Schryver zou zyn van die brieven. Van deeze myne bewysreden tegen de egtheid der brieven heeft de *Ontmaskeraar* voorzigtig gemyd eenig gewag te maaken in al zyn twiſtſchriften.

IV. Het geld is my nooit geweigerd geworden, en nooit hebben de Jeſuiten, tot nog toe, verklaard, dat zy 't my immer geweigerd hebben. Ik had op dien tyd, nog de ganſche ſom, nog een gedeelte van dezelve noodig (*a*); ik was verze-

(*a*) Het was 'er zoo ver van daan, dat ik genoodzaakt zou geweeſt zyn dat geld uit te geeven, zoo dra ik het in handen kreeg (gelyk ik zekerlyk zou gedaan moeten hebben, indien ik het zoo zeer benoodigd was geweeſt) dat ik hetzelve, twee maanden daarna, in de *nieuwe Zuidzee Actien* plaatſte met nog 348 ponden daarby, gelyk uit de boeken blykt. Waar is dan hier, ik vraag het nog eens, *die onvermydelyke, die dringende noodzaakelykheid* dat ik myn geld weer moeſt hebben? Is myn uitzetten van hetzelve op renten, gelyk ook van de ſom die 'er nog bykwam, op de ſtraksverhaalde

zekerd, dat de Heer *Hill* my 't geld, zoo dra ik het eifchte, en hy 't eenigzins gevoeglyk doen kon, zou wedergeeven; en middelerwyl wierd my de rente ftipt op haar tyd betaald. Wat reden kon ik dan hebben om dergelyke brieven te fchryven? Waarom wenfchte en fmeekte ik, om het geld *op dien tyd* wederom te mogen hebben, en dat met zoo veel ernft en angftig aanhouden, als of ik op 't punt ftond, om naar een gevangenis gefleept te worden, of gevaar liep om van honger te fterven? Waarom zou ik met die Vrouw en met een Kind zyn voor den dag gekomen, of my in 't geheel van eenig opgeraapt voorwendfel, en loopje bediend hebben, om Vader *Sheldon* te beweegen, dat hy my tog het geld, en wel *zonder uitftel*, wedergaf? Waarlyk geen de minfte reden is 'er te bedenken, waarom ik zulke brieven zou gefchreeven hebben, en met zoo veel drift en bekommering aangehouden, om myn geld weder in handen te krygen.

Ontmaskeraar. *De Heer B—r had beflooten om op nieuws met de Orde te breeken, en vreezende, dat de Jefuiten, als hy zig nogmaals van hun afzonderde, hem zyn lyfrente niet langer zouden willen betaalen, drong hy 'er met zoo veel ernft en bekommering in zyn brieven op aan, dat de hoofdfom hem weder ter hand gefteld mogt worden.* (Six Letters. p. 35.)

Antwoord. Ik gaf myn voorreden van de Hiftorie der Paufen, het onfeilbaar teken, dat *ik my van hun had afgezonderd*, en geen Jefuit meer zyn wilde, in 't ligt drie maanden voor dat het geld my weder ter hand gefteld wierd (*a*). Een duidelyk bewys, dat ik geenszins vreesde (gelyk hy zegt,) dat de Jefuiten my myne lyfrente niet langer zouden willen betaalen, als ik my van hun

de manier, geen duidelyk bewys (*betooging* wil ik niet zeggen; het kwaad gebruik, dat 'er de *Ontmaskeraar* van maakt, heeft my een weêrzin in dat woord gegeeven,) dat ik 'er op dien tyd niet zeer om benoodigd was.

(*a*) Het geld wierd my niet eer weder geteld, dan op den 20 *Juny* 1747; en myn Voorreden en voorwaardens gaf ik in 't licht op den 25 *Maart* van 't zelfde jaar.

hun afzonderde. Die vrees was de reden, welke de *Ontmaskeraar* in zyn eerste geschriftje gaf van myn grooten ernst en bekommering om het geld weder te hebben: maar toen hy naderhand nieuwe narigten ontving, was hy daar door in staat geraakt, gelyk hy ons verhaalt, *om 'er beter reden van te geeven dan te vooren.* Laat ons hooren wat hy zegt.

Ontmaskeraar. B—r *wierd gedrongen om een eisch te voldoen van* 500 *ponden, tot welker betaaling hy geen kans zag; ten zy de Jesuiten hem zyn geld wedergaven: en dit was de reden, waarom hy met zoo veel drift en ernst daarom aanhield.*

Antwoord. De reden, die hy hier geeft, waarom ik met zoo veel ernst en drift om 't geld aanhield, is, in steê van *beter te zyn dan de voorige, nog veel slegter.* Want die eisch van 500 ponden wierd eerst gedaan drie jaaren, na dat ik het geld van de Jesuiten al weer in handen gekreegen had; gelyk onweërspreekelyk beweezen is. *Answer to a new charge p.* 5. *Reply p* 14, 15. Ik zie den *Ontmaskeraar* wel voor zoo opregt aan, dat hy met my wel zal willen bekennen, dat ik niet zeer bekommerd en driftig kon zyn om het geld weer in handen te hebben, op dat ik 'er een eisch meê zou kunnen betaalen, die eerst drie jaaren daarna gedaan zou worden. — *Ik was*, 't is waar, *van voorneemen om te trouwen*, gelyk de *Ontmaskeraar* wel aanmerkt (Full. Confutat. p. 64). Maar dewyl ik daar nog zoo veel haast niet meê maakte, en zelfs, gelyk beweezen zou kunnen worden, beslooten had, het niet te doen, voor dat ik het eerste deel van myn Historie der Pausen had in 't ligt gegeeven, kan dat voorneemen niet wel de reden zyn van myn kommerlyke drift om het geld weer te hebben, en weer te hebben zonder uitstel. Die ernst, die drift en bekommering blyft derhalven, in weerwil van alle moeite, die de *Ontmaskeraar* gedaan heeft, om 'er een reden voor uit te denken, even onbegrypelyk; en het moet, zoo lang men 'er de reden niet van begrypen kan, yder man van eenig verstand vry zonderling voorkomen, dat ik zoo bekommerd heb kunnen zyn om myn

geld

geld weer te krygen *zonder uitſtel*, en 'er zulke brieven om zou hebben geſchreeven: een omſtandigheid die al een tamelyk kragtig bewys tegen derzelver egtheid uitlevert.

V. Men vooronderſtelt, dat die brieven geſchreeven zyn op dien zelfden tyd, toen ik gereed ſtond om myne Hiſtorie van de Pauſen en het Pausdom in 't licht te geeven; en zelfs dat een van de zes, die men in 't eerſt voor den dag bragt, geſchreeven is maar een dag of twee, eer ik myne voorwaarden van inſchryving met de eerſte bladzyde van de voorreden uitgaf. En kan iemand zig verbeelden, dat ik dwaas genoeg zou zyn, om, op dien zelfden tyd, dat ik gereed ſtond om hun zoo onverzoenbaar tegen my te verbitteren, zulke brieven te ſchryven aan den Overſte der Jeſuiten, en dus hem, en yder Jeſuit, de bewysſtukken in handen te geeven, om myn goeden naam en agting by al myn *Proteſtantſche* Vrinden en bekenden onherſtelbaar te krenken? Kan iemand, zeg ik, zig verbeelden, dat ik dwaas genoeg zou zyn, om zulk een onbezonnen ſtuk te doen, enkel en alleen om van de Jeſuiten een ſom gelds weder magtig te worden, daar ik niet om benoodigd was, die ik wiſt, dat ze my, zoo dra ze eenigzins gevoeglyk konden, wel zouden wedergeeven, en van welke my ſtiptelyk op den tyd een jaarrente van zeven ten honderd betaald wierd? Zyn allen, die niet gelooven kunnen, dat ik dus als een krankzinnig menſch tegen myn eigen belang aan, tegen alle reden en gezond verſtand te werk ging, *zotten* of *ſchurken*? Want met die naamen vereert de *Ontmaskeraar*, volgens zyn gewoone beleefdheid, de voortreffelykſte mannen onder onze natie, die in aanzien zoo wel als in Geleerdheid en Vroomheid uitmunten. Dewyl niemand van eenig oordeel zal kunnen denken, dat ik, zoo lang ik by myn verſtand was, zulken buitenſpoorig dwaazen ſtap zou gedaan hebben, had de *Ontmaskeraar*, dunkt my, ter wederlegging van dit bewys liever mogen zeggen, dat ik in de jaaren 1746, en 1747, nu en dan door vlaagen van krankzinnigheid wierd aangetaſt, en in een van die vlaagen, deeze brieven geſchreeven had. Dus zou men ten minſten hebben kunnen begrypen, hoe het mo-

gelyk was geweeſt, dat ik tot zulk een ongerymd en onbezonnen gedrag verviel. Maar dit zou hem in zyn kraam zoo wel niet gediend hebben; en daarom vond hy goed om, op zyn wyze, aan te toonen, dat ik my wel als een krankzinnig menſch kan gedraagen hebben, terwyl ik by myn volle verſtand was. De fraaie bewysredenen daar hy deeze zyne ſtelling meê ſtaaven wil, zal de leezer hier by een vinden.

Ontmaskeraar. *Indien 'er eenige kragt in dat bewys ſteekt, zal 'er uit volgen, dat een verſtandig man nooit een ſchurk geweeſt is, of het immer zyn kan.* (Six Letters. p. 55.)

Antwoord. Niets dergelyks volgt 'er uit: maar daar volgt uit, gelyk men 'er meê bewyzen wilde, dat men niet vooronderſtellen kan, dat een verſtandig man als een zot en een krankzinnig menſch te werk gaat; en dat ik zoo moeſt te werk gegaan hebben, indien ik die brieven had geſchreeven.

Ontmaskeraar. B—r *wiſte zeer wel, dat Vader* Sheldon *en Vader* Carteret *niets van zyn onderhandelingen met hun reppen konden en de briefwiſſeling rugtbaar maaken, zonder zig voor Roomſche Zendelingen te doen kennen, en zig bloot te ſtellen voor de ſtrengheid der Wetten.* (Ibid. p. 55.

Antwoord. Ik wiſt zeer wel, dat de ſtrafwetten tegen de Prieſters en Jeſuiten niet meer wierden uitgevoerd; dat zy zelven 'er geen geheim van maaken dat ze Prieſters en Jeſuiten zyn: dat *Carteret*, in 't byzonder, bekend was met verſcheiden *Proteſtanten* van rang en aanzien, die allen zeer wel wiſten, wie en wat hy was: en dat derhalven de vrees, dat ze zig voor Roomſche Zendelingen zouden doen kennen, en zig blootſtellen voor de ſtrengheid der wetten hen niet te rug zou houden, om, zo ik hen tergde, *iets van myn onderhandelingen met hun te reppen, en onze briefwiſſeling rugtbaar te maaken.*

Ont-

Ontmaskeraar. B—r *hoopte misschien, dat ze hem niet tot een uiterste zouden dryven; maar veel eer tragten om hem weder in den schoot der Kerke te brengen: en hem dat wederkeeren niet te eenemaal onmogelyk maaken.* (Ibid. p. 55. 56.

Antwoord. Hoe ongerymd praat hier onze man! Als de Jesuiten myne onderhandelingen met hun, en de briefwisseling rugtbaar maakten, en daar door myn goeden naam en agting by myn *Protestantsche* Vrinden te eenemaal gekrenkt hadden, zouden zy, zo men geloof geslagen had aan 't geen ze zeiden, myn wederkeeren tot den schoot der Kerke, en tot de Orde, wel ver van onmogelyk, in tegendeel zelfs noodzaakelyk gemaakt hebben.

Ontmaskeraar. *Mogelyk had hy reden om zig te vleien, dat de Jesuiten niet zeer gereed zouden zyn om overal rugtbaar te maaken, zoo dat het tot de ooren der Protestanten kwam, dat een van de vertrouwde bende trouweloos geworden was. Want de Heer B. gelyk wy reeds voorheen hebben aangemerkt, heeft zig wel zorgvuldig gewagt van ons te zeggen, dat hy een Jesuit was.* (*p.* 56.)

Antwoord. Het is waar, ik heb op alle plaatzen, daar men gewoon is openbaare afkondiging te doen, niet laaten uittrompetten, dat ik een Jesuit ben geweest; maar ik heb 'er ook nooit een geheim van gemaakt, en allen, die my kenden, wisten wel, dat ik onder die Orde behoord had. De *Ontmaskeraar* zelf vooronderstelt, dat zulks op dien tyd, toen ik myne voorwaarden van inschryving uitgaf, waereldkundig en openlyk bekend was: want hy verhaalt ons, dat de *Protestanten zeer gereed waren om in te schryven op die Historie der Pausen, dewyl dezelve beschreeven was door een Jesuit;* en, dat meer is, ik zelf verklaarde rond uit, al aanstonds op de eerste bladzyde van myn Voorreden, dat ik een lid was geweest van dat Lighaam. Als de *Ontmaskeraar* derhalven zegt, *dat ik reden had om my te vleien dat de Jesuiten niet zeer gereed zouden zyn* &c. is 't even eens als of hy zeide, dat ik reden had om my te vleien, dat de Jesuiten myne onderhandelingen met

hun liever zouden verkiezen geheim te houden, dan iets rugtbaar te maaken, 't welk al de waereld reeds wist, en ik zelf in openbaaren druk ronduit verklaard had. Dit is een geheim weder van den zelfden aart, als die twee andere geheimen, daar wy te vooren, bladzyde 97, van gewaagden; alleen met dit onderscheid, dat die twee aan yder een bekend waren behalven aan den *Ontmaskeraar*, en dat hy dit zelf ook zoo wel wist als een ander. Hy zegt ons, dat *hy reeds voorheen had aangemerkt*, *dat ik my wel zorgvuldig gewagt had van te zeggen*, *dat ik een Jesuit was geweest:* Ik heb die Aanmerking nergens kunnen vinden: maar laat ze staan, waar ze wil, hy spreekt ze hier op de straks aangehaalde plaatzen tegen; gelyk hy ook doet op bladzyde 28 en 39 van zyn eerste twistschrift, daar hy zegt, dat B. *zomtyds doorging voor 't geen hy waarlyk was*, *naamelyk een Jesuit*, en dat *hy reeds verscheiden jaaren voor een Jesuit was bekend geweest.*

Ontmaskeraar. *Men kan een zaak van zoo veel verscheiden kanten inzien*, *dat een stap*, *dien de een dwaas en onvoorzigtig zou noemen*, *eenen anderen*, *of wel denzelfden persoon op een anderen tyd*, *wys en welberaaden zal voorkomen. Deeze Aanmerking is op dit tegenwoordig geval zeer toepasselyk.*

Antwoord. Waarom, Eerwaarde Heer, past gy ze dan op dit tegenwoordig geval niet toe, en toont aan, van welken kant ik de zaak inziende, het my als *een wyze en welberaamde stap* heeft kunnen voorkomen, dat ik zulke brieven schreef, en myn agting en welzyn waagde, om een som gelds *zonder uitstel weer* in handen te krygen, daar ik niet *zonder uitstel* om benoodigd was, die my nooit was geweigerd, die ik zeker wist dat my weder te rug zou gegeeven worden, en voor welke my, middelerwyl, een zeer goede jaarrente stiptelyk betaald wierd? Zoo lang gy niet aantoont, dat men het schryven van de brieven ook van zulken kant kan inzien, zullen alle uwe *Vitteryen*, *Uitvlugten*, en *Spitsvinnigheden*, gelyk gy ze noemt, geen het minste nadeel doen aan myn bewysreden, die hier op uitkomt,

komt, dat ik zou gehandeld hebben als een zot en als een krankzinnig mensch, indien ik, op dien zelfden tyd, toen ik gereed stond om de Jesuiten en de gansche party van 't Pausdom tegen my te verbitteren, die brieven aan *Sheldon* geschreeven had; en die zelfs geschreeven, aanstonds na dat ik die onverzoenbaare, en zelfs in dit Koninkryk magtige en geduchte gezindheid, zoo veel reden van verbittering tegen my gegeeven had.

VI. In den zesden of zoogenoemden *affcheidsbrief* doet men my zeggen: *Ik moet de krytende onregtvaardigheid vergoeden die ik een onnozel Kind, en eene Vrouw heb aangedaan, die my zelfs in myne wederwaardigheden en verlegenheid altyd de grootste Vriendschap en tederste geneegenheid betoond heeft, en om die reden de voordeelige aanbieding, die myn Vrinden my nu doen, aanneemen.* En in 't naschrift, *wat de bediening betreft, het zal nog wel eenveertien dagen aanloopen, eer de lastbrief vervaardigd is.* Indien deeze brief egt is, moet my een bediening aangebooden geweest zyn voor den 25 *Maart* 1747, den dag, op welken ik myn inschryvings voorwaarden, te gelyk met de eerste bladzyde van de Voorreden, in 't licht gaf; want men staat toe, dat de affcheidsbrief geschreeven is voor dien tyd. Dog niets is 'er zekerer, dan dat niemand van myn Vrinden ooit verzogt, of gedagt heeft om een bediening voor my te verzoeken, dan na dat ik de eer gehad heb van het eerste deel van myn Historie der Pausen aan zyn Majesteit aan te bieden, 't welk ik deed op den 13 *Mey* 1748. Op den volgenden 10 *September* 1748 overleed de Heer *Say*, Boekbewaarder van de Boekery der Koningin; en het was op den 20 van die zelfde maand, dat iemand van myne Vrinden, die zeer gemeenzaam was met den *Lord Pelham*, die bediening voor my verzogt. En deeze was de eenigste bediening, die my ooit beloofd wierd, of waarom myne Vrinden ooit voor my aanzoek gedaan hebben. De brief moet derhalven valsch en verdigt zyn, indien valsche dagtekeningen ooit het merk zyn van onegtheid: en buiten twyffel zyn ze 'er een van de zekerste en onfeilbaarste merken van. Ik weet waar deeze valsche dagtekening

ning uit voortgesprooten is; naamelyk uit een valsch gerugt, 't welk zig, toen men hoorde dat ik van voorneemen was om de Historie der Pausen te schryven, overal verspreidde, dat ik door belofte van een bediening tot het onderneemen van dat werk wierd aangemoedigd; daar my egter geen dergelyke belofte ooit gedaan is, of ik ooit eenige hoop op een bediening gehad heb, voor dat myn eerste deel in 't licht kwam.

Ontmaskeraar. *Men kan dit met regt geen valsche dagtekening noemen, om dat wy geen de minste reden hebben, behalven dat Mynheer* B——r *het zoo zegt, om te gelooven, dat de bediening, daar in den zesden brief op gedoeld wordt, de bediening is, die de Heer* Say *toen bekleed had.* (Full. Confutat. p. 66.)

Antwoord. Dat de bediening, die de Heer *Say* bekleed had, de eenigste bediening was, die my ooit beloofd wierd, of daar myn Vrinden ooit voor my aanzoek om deeden, zyn zy allen gereed met hun getuigenis te verklaaren. Wy hebben derhalven *nog eenige reden meer, behalven dat ik het zelf zoo zeg*; wy hebben geloofwaardige getuigenissen, dat de bediening, daar op gedoeld wordt, de bediening was van den Heer *Say*; en bygevolg moet deeze brief, zo men toestaat dat valsche dagtekeningen merken zyn van onegtheid, valsch en onegt zyn.

Ontmaskeraar. *Behoeven we ons 'er over te verwonderen, dat wy in den brief een ingebeelde bediening, of een ingebeelde Vrouw in 't spel gebragt zien; daar het oogmerk, dat hy met dien brief bedoelde, het wederkrygen van zyn geld, bevorderd kon worden door dergelyke verdigtsels?* (Ibidem. p. 67.

Antwoord. We behoeven ons 'er buiten twyffel *zeer over te verwonderen*, en yder, die maar een weinig gezond verstand bezit, moet 'er verbaasd over staan, dat men *in dien brief een ingebeelde Vrouw, of een ingebeelde bediening in 't spel gebragt ziet* met oogmerk om het wederkrygen te bevorderen van een somgelds, die ik niet noodig had, die ik zeker wist, dat my te rug gegeeven

ven zou worden, en van welke my middelerwyl een jaarrente van zeven ten honderd ſtiptelyk betaald wierd; gelyk uit kragt van een zeer goed verbandſchrift geſchieden moeſt, tot dat de hoofdſom weer afgelegd was.

VII. Men doet my in den zesden brief *van harten wenſchen, dat de Provinciaal in ſtaat mogt zyn om my te redden in den tyd van veertien dagen, en daar door het verderf, dat my boven 't hoofd hing, voor te komen*, en nogtans gaf ik myn inſchryvings voorwaarden te gelyk met de eerſte bladzyde van de Voorreden, waar door ik hem te eenemaal *buiten ſtaat ſtelde om het verderf, dat my boven 't hoofd hing, voor te komen*, in 't licht, eer nog de *veertien dagen* verloopen waren; en zelfs moet ik het, volgens de vooronderſtelling, al gedaan hebben terſtond, en wel den eerſten of ten minſten den tweeden dag, na dat ik dien brief geſchreeven had, gelyk ik in myn *Anſwer* &c. p. 90, breeder heb aangetoond. En wie kan in zyn hoofd krygen om te denken, dat ik den Provinciaal een veertien dagen tyds geſteld zou hebben om my te redden uit eene verlegenheid, die my zoo zeer ter harten ging, en dat ik egter alle briefwiſſeling met hem zou afgebroken hebben, eer ik nog eens wiſt, of hy my binnen dien tyd redden kon of niet? Deeze zwaarigheid heeft de *Ontmaskeraar* zelf ook wel gemerkt; en hoe loſt hy ze op? Hy vooronderſtelt, maar bewyſt het niet, en tragt het ook niet eens te bewyzen, dat myn Voorreden, gedagtekend den 25 *Maart*, niet uitgegeeven wierd voor in de Maand *April*, toen de veertien dagen reeds verloopen waren: eene vooronderſtelling, die niet alleen te eenemaal ongegrond is, maar ook ten hoogſten ongerymd, gelyk ik ſtraks nader toonen zal.

De Jeſuiten hadden in 't jaar 1756 zes brieven voor den dag gebragt, die ze voorgaven dat ik aan *Sheldon* geſchreeven had, en hadden my het laatſte affcheid van hem laaten neemen in den zesden, dien men derhalven hield voor mynen *laatſten* en plegtigen *affcheidsbrief*. Dog toen ze merkten, dat die zes van zommigen, en inzonderheid van den *Ontmaskeraar* zoo wel ontvangen wierden, kreegen ze nieuwen moed, en waagden 't, in 't volgende jaar 1757, om nog een *anderen*

laatsten brief voor den dag te brengen: en op die wyze kunnen ze *nog meer andere laatste brieven* doen, zoo lang als 't hun goeddunkt. Maar om de bewysredenen, die ik zoo aanstonds heb voorgesteld en waar uit de onwaarschynlykheid, dat ik ooit eenige briefwisseling in 't geheel met *Sheldon* zou gehouden hebben, overtuiglyk blykt, niet weder te herhaalen, zal ik hier alleen ten opzigt van dien zevenden brief in 't byzonder aanmerken.

1. Dat dezelve gedagtekend is den 27 *Maart* 1747: en dat men derhalven vooronderstelt, dat ik hun geschreeven heb, na dat ik reeds myn inschryvings voorwaarden op de Historie der Pausen uitgegeeven had; dat is, na dat ik het masker had afgeligt en openlyk den oorlog verklaard tegen den Paus en al zyn aanhang. En kan iemand denken, dat de Jesuiten, na dat ik zulk een stap gedaan had, nog al geloofd zouden hebben, dat ik opregt te werk ging! of, zo zy 't nu niet langer geloofden, dat ze nog verkeering met my zouden gehouden hebben, gelyk men vooronderstelt, dat ze deeden? dat iemand hunner my toegelaaten zou hebben in zyn kamer, op zig genomen om een brief van zulk een lafhartigen, geveinsden, en meineedigen huichelaar in handen van den Provinciaal te bezorgen; of dat deeze diergelyk een brief zou hebben willen aanneemen (*a*)?

2. Uit dien brief blykt, dat *Sheldon* myn zesden brief beantwoordde, en my eenige hoop gaf, dat ik het geld weêr zou krygen (*b*). Hier uit zou volgen, dat ik, indien de zes brie-

(*a*) Dewyl de *Provinciaal Sheldon*, van verraaderlyke onderhandelingen verdagt, op 't land geweeken was; maar my, zeggen ze, niet genoeg vertrouwde, om my kennis te geeven van de plaats daar hy zig ophield, schoon *ik hem zulke blyken van myn opregtheid gegeeven had, dat 'er geen reden meer was om 'er aan te twyffelen*; vooronderstelt men dat de brieven hem behandigd zyn door middel van de Jesuiten, die hier in de stad zig onthielden.

(*b*) Hier op wierd duidelyk gezien, in deeze woorden van den zevenden brief: *uw brief heeft my doen herleeven: dezelve geeft my eenige hoop, dat ik door uw toedoen nog zal kunnen behouden worden.* Want niets anders kon my in die omstandigheden, waar in men vooronderstelt dat ik toen was, *doen her-*

brieven egt zyn twee geheele jaaren agter een de uiterste verlegenheid en bekommering liet blyken om myn geld weer in handen te hebben; en dat ik, zo de zevende egt is, alle briefwisseling aanstonds, zoo dra ze my hoop gaven, dat ik het eindelyk eens weer zou krygen, met hun afbrak. Indien de Jesuiten, in weerwil van alle hunne spitsvindigheden, en eeden zelf, iemand zoo ver brengen kunnen, dat hy aan dergelyke onwaarschynlykheden geloof slaat, behoeven ze niet te wanhoopen, dat ze wel haast in staat zullen zyn om hem de *Transsubstantiatie* zelfs te doen gelooven. De *Ontmaskeraar*, nogtans, die de zaak van 't Pausdom en de Jesuiten heeft opgevat, en zig niet moet laaten overtuigen, maakt weinig werk van deeze myne bewysreden, en geeft 'er dit antwoord op.

Ontmaskeraar. *Hem wierd, 't is waar, hoop gegeeven, dat hy 't geld weer zou hebben; maar in 't naschrift van zyn zesden brief had hy reeds aan Vader* Sheldon *gezegd, dat hy hem* redden moest in den tyd van veertien dagen. *Indien die veertien dagen derhalven verliepen zonder dat 'er eenige zekerheid kwam dat hy gered zou worden, ziet men duidelyk de reden, waarom hy de briefwisseling afbrak, het masker daar op aanstonds zonder langer*

Antwoord. Myn inschryvings voorwaarden met de eerste bladzyde van de Voorreden wierden uitgegeeven, eer nog de zevende brief, gelyk men vooronderstelt, eens geschreeven was. Want de brief is gedagtekend den 27 *Maart* 1747; en myn voorwaarden den 25 *Maart* 1747. Zoo dat de Jesuiten, indien die brief egt was, nog, na dat ik reeds het masker openlyk had afgeligt, een brief van

berleeven; en *Sheldon* kon my door geen ander middel *behouden*, dan door my het geld wederom te geeven, en daar door my in staat te stellen om genoegen te geeven aan de Vrouw en aan haar bloedverwanten, die, gelyk in de brieven vooronderstelt wordt, zoo wel als zy zelve, daar op stonden, dat ik haar haar goed zou wederom verschaffen, of als, te vooren, met haar blyven leeven.

ger draalen afligtte, zyn Voorreden uitgaf &c. (Complete and final Detection. p. 11.)

van my aan den Provinciaal zouden bezorgd hebben, en hy denzelven hebben aangenomen. Het geen zoo ongerymd en ongelooffelyk is, dat het niet behoeft te wyken, voor eenig stuk van dien aart, tot nog toe of door hun, of door den *Ontmaskeraar* bygebragt.

Ontmaskeraar. *De dagtekening, die op* B—rs *Voorreden staat, naamelyk den* 25 *Maart* 1747 *wyst den dag aan, waar op dezelve naar de Drukpers gezonden wierd; maar geenszins den dag van derzelver uitgaaf. Zy wierd naar de Pers gezonden op den* 25 *Maart, maar niet uitgegeeven voor April, na dat hy den zevenden brief geschreeven had.*

Antwoord. Dit voorwendsel is waarlyk al te ongerymd en belachelyk, om 'er in ernst op te antwoorden; dewyl het natuurlyker wyze in geen mensch kan opkomen om 'er aan te twyffelen, dat myn Voorreden, gedagtekend den 25 *Maart*, ook op dien dag wierd uitgegeeven, tot dat de *Ontmaskeraar* het tegendeel zal hebben beweezen. Daarenboven zetten de Boekdrukkers niet altyd voor hun boeken en geschriften den dag en 't jaargetal, waar in zy ze drukken en uitgeeven, zonder zig 'er meê te bekruinen, op wat tyd dezelve eerst gezonden wierden aan hun Drukkery, en of ze daar lang of kort gelegen hebben? Maar ik heb uit den brief zelven, gedagtekend den 27 *Maart*, onlochenbaar aangetoond, dat myn Voorreden reeds uitgegeeven was, eer die brief geschreeven wierd. (*Zie myn Reply to a scurrilous Libel.* p. 46.) Dog alles wat ik daar gezegd heb, heeft de *Ontmaskeraar*, met zyn gewoone *opregtheid*, over 't hoofd gezien; en daar op den zwier eens overwinnaars aanneemende, als of hy metderdaad *betoogd* had, dat die brief voor de uitgaave van myn Voorreden geschreeven was; *ik zou het niet eens*, zegt hy, *noodig geoordeeld hebben, om van deeze jammerhartige pooging om de onegtheid van den zevenden brief te bewyzen, eenig gewag te maaken, had ik niet tot myn groote verbaasdheid gehoord, dat een van*

B—r's

B—r's *goede Vrinden*, *een Edelman van verstand en geleerdheid, daar wonder veel meê ophad. Is 't mogelyk, dat het vooroordeel zoo veel kragt op iemand kan hebben? Van andere beweegredenen wil ik hem egter niet verdagt houden.* Wie moet zig niet verwonderen over den liefderyken aart van deezen man, dat hy *een Edelman van verstand en geleerdheid* niet verdagt wil houden, of dezelve door *eenige andere beweegredenen*, dan *de kragt* alleen *van het vooroordeel* overgehaald moge geweest zyn om te gelooven, dat de dagtekening, die op myn Voorreden staat, den dag aanwyst, waarop ze wierd uitgegeeven, en niet den dag toen ze naar de Drukkery gezonden wierd? *Is 't mogelyk dat het vooroordeel zoo veel kragt op iemand hebben kan*, dat het hem kan doen gelooven, dat de Drukker van myn inschryvings voorwaarden en Voorreden dezelve dagtekende op dezelfde wyze, als hy en alle anderen Drukkers altyd gewoon zyn al hun boeken en geschriften te dagtekenen? Zeker, geen vooroordeel, zou men zeggen, kan iemand ooit zoo droevig verblinden: en egter wil dit voorbeeld van liefderykheid niemand *verdagt houden van andere beweegredenen.* Door op deezen stouten trant zyn uiterste verbaasdheid te kennen te geeven, dat menschen van verstand en geleerdheid door zyn bewyzen niet overtuigd waren, heeft hy zyn onkundige en onoplettende leezers doen denken, dat 'er waarlyk vry wat kragts van overtuiging in stak; schoon ze, in hun waar licht gesteld, die zelfde leezers niet alleen ongerymd, maar zelfs belachelyk moeten voorkomen (*a*).

Dus

(*a*) *Dat myn Voorreden en de voorwaarden niet eerder in 't licht kwamen dan op den 27 Maart, welk eene dagtekening zy ook draagen mogen*, wordt, als een vaste waarheid, verzekerd door den Schryver van het *Gentlemans Magazyn* (Magazine for March 1757.) En op welken grond steunt deeze zyn vaste verzekering? Op geen den minsten grond: maar, integendeel, zou zulks, gelyk ik getoond heb, stryden tegen de algemeene gewoonte der Boekdrukkers. Indien men geen den minsten agt moet slaan op de dagtekening, die myn Voorreden voert, zie ik geen reden waarom men beweeren zou, dat dezelve op den 27 *Maart* is uitgegeeven, en niet op den 27 *April*, of den 27 *Mey*. En zeker daar is zeer weinig aan gelegen, of die

 Voor-

Dus heb ik dan de bewyzen van den *Ontmaskeraar* voor de egtheid dier brieven, met myne antwoorden op dezelve, en teffens myn bewyzen om aantetoonen, dat die brieven *openbaare en tastbaare verdigtsels zyn*, met zyn antwoorden daar op, voor de waereld bloot gelegd. Nu laat ik die waereld, na dus beide de partyen, aanklaager zoo wel als verweerder, gehoord te hebben, het vonnis stryken, en oordeelen, wie van ons beiden de reden aan zyn zyde heeft, en of zyn bewyzen of myn antwoorden, myn bewyzen of zyn antwoorden *enkele vitteryen zyn*, *Jesuitische spitsvindigheden*, *armhartige uitvlugten* &c. *Wie van ons beiden*, zeg ik, *de* REDEN *aan zyn zyde heeft*. Want wat *de verklaaringen van getuigen* aangaat, die zyn, zoo als ze luiden, beken ik, tegen my: zonder dat ik egter daarom toesta, dat *het enkel redeneeren tegen gebeurde zaaken*, of zaaken en stukken door verklaaringen en getuigen bekragtigd, *een zeer verdagt aanzien heeft*, gelyk de *Ontmaskeraar* voorgeeft. Want indien de stukken, daar iemand meê beschuldigd wordt van dien aart zyn, dat men onmogelyk met tegen getuigenissen en regtstrydige verklaaringen derzelver onwaarheid kan aantoonen, zal geen mensch van gezond verstand, behalven de *Ontmaskeraar*, zeggen dat *het enkel redeneeren tegen dezelve een verdagt aanzien heeft*. Nu zal yder ligtelyk begrypen, dat het in zig zelf een volstrekte onmogelykheid voor my is, om door tegenverklaaringen van getuigen te bewyzen, dat ik die brieven niet geschreeven heb; en de *Ontmaskeraar*, zo men

Voorreden in *Maart*, of in *April*, of *Mey* of in eenige andere maand in 't licht kwam; dewyl het in *Maart* 1747 en lang te vooren al zoo bekend en rugtbaar was, dat ik voor had een *Historie der Pausen* uittegeeven, als toen die Voorreden in 't licht kwam, en 'er reeds al voor *Maart* 1747 verscheiden honderd ontvangst-briefjes voor intekening geleverd waren. Dit was iets, daar de Jesuiten niet onkundig van konden zyn, en, zeker, hadden ze ook geen reden om te denken, dat de Historie zou geschreeven zyn ten voordeele van de Pausen, dewyl de intekening gedaan en aangepreezen werdt door lieden, bekend door hun yver voor den *Protestantschen* Godsdienst. En nogtans neemen ze een brief van my aan, en behandigen dien aan den *Provinciaal*! Wie kan dat gelooven?

men hem 'er meê betigt had, zou zelf, zoo wel als ik, gedwongen geweest zyn, om dergelyk een beschuldiging enkel met redeneeringen te wederleggen.

Ik ga dan nu over tot het laatste bewys van den *Ontmaskeraar* voor de egtheid van die brieven, en, gelyk ik het noemen mag, zyn plegtanker, de *Verklaaringen van getuigen.* De Jesuiten, *myn beste Vrinden*, zoo als hy zegt, hebben hem, moet ik bekennen, met een grooten overvloed van *Verklaaringen* voorzien, met een geheele wolke van getuigen, die allen staande houden, en bereid zyn om met eede te bevestigen, dat ik de Schryver ben van de zeven brieven aan Vader *Sheldon.* Maar dewyl op alle verklaaringen van getuigen, zy mogen zoo duidelyk spreeken als ze willen, zoo wel onderzoek valt als op eenig ander zoort van bewyzen, en dezelven, by dat onderzoek, mogelyk niet minder gebrekkelyk en onvoldoende, dan de allerzwakste bewysredenen, kunnen bevonden worden, 't zy uit aanmerking van de onwaarschynlykheid der stukken, die ze behelzen, 't zy van den aart en hoedanigheid der getuigen, die de Verklaaringen doen, zal men het, hoop ik, voor geen overtollig en ongepast werk aanzien, dat ik hier *die Verklaaringen van getuigen*, daar men zoo veel gerugts van maakt, eens wat nader onderzoeke, en derzelver waardy en kragt weege, zoo ten opzigt van *de onwaarschynlykheid der stukken, die ze behelzen*, als ten opzigt van *den aart en hoedanigheid der getuigen, die deeze Verklaaringen gedaan hebben.*

Wat dan, voor eerst, de onwaarschynlykheid der stukken betreft, die is zoo groot, dat naauwelyks eenig getuigenis, hoe geloofwaardig ook, voldoende en genoegzaam zyn kan, om die stukken te bewyzen. Dezelve komen kortelyk hier op uit: dat ik in 't jaar 1745 wederkeerde tot de Kerk van *Romen*, en de Orde der Jesuiten; zonder dat 'er egter een enkele beweegreden, hoe genoemd, geestelyk of waereldlyk, bedagt kan worden, die my zou hebben kunnen doen besluiten, om zoo zonderling en buitengewoon een stap te doen (*a*); en dat, na

(*a*) Zie boven, bladz. (108).

na dat ik, door omtrent twintig jaaren agter één een zeer arbeidzaam en sloofagtig leeven te leiden, een zeker vooruitzigt gekreegen had van voortaan geheel onafhankelyk te kunnen leeven, en terwyl ik my vereerd zag met de vrindschap van verscheiden *Protestantsche* Heeren van aanzien en bekwaamheden, die beide in staat en geneegen waren om my dienst te doen: dat Vader *Sheldon*, en al de overige Jesuiten, my twee gansche jaaren lang voor een waaren en opregt Boetvaardigen, die tot de Kerk en de Orde was wedergekeerd, aanzagen; hoewel ik in al dien tyd geen van de pligten, daar ik en als Roomschgezinde en als Jesuit onvermydelyk toe verbonden was, waarnam; maar my openlyk op zulk een wyze gedroeg, dat ik my daar door de bestraffingen van *Romen*, schoon men die nog nooit te vooren tegen my gebruikt had, op den hals haalde (*a*): dat ik, om een som gelds weer uit de handen der Jesuiten te krygen, voorgaf, dat dit geld niet my, maar een zekere Vrouw toebehoorde, die een Kind had, en dat de goede Vaders zulks op myn woord geloofden zonder eenig nader onderzoek, hoewel dat geld, indien 'er zulk een Vrouw niet was, of indien dezelve geen eigenaares was van dat geld, aan hun moest vervallen hebben, en dat onderzoek zeer gemakkelyk te doen was (*b*): dat ik om het geld *zonder uitstel* weer te krygen, de gemelde brieven schreef, waar in ik zoo angstig een verlegenheid en zoo groot een drift toonde, om het toen in handen te hebben, als of 'er myn leeven of myn vryheid aanhing, hoewel ik nog om de geheele som, nog om eenig gedeelte van dezelve op dien tyd benoodigd was (*c*): dat ik die brieven aan den Provinciaal der Jesuiten schreef, juist op den zelfden tyd zoo als ik gereed stond om de gansche Orde tegen my te verbitteren, en dus hem en yder Jesuit de beste blyken, die ze ooit konden wenschen, in handen gaf, om myn naam en agting by alle myne *Protestantsche* Vrinden onherstelbaar te krenken; en dit alles met geen ander inzigt of oogmerk, dan om den Provinciaal te overreeden,

(*a*) Boven bl. (103). (*b*) Boven bl. (111). (*c*) Boven bladz. (112).

den, dat hy my *zonder uitstel* een som gelds wedergaf, die ik niet noodig had, die ik zeer wel wist dat my, op den behoorlyken tyd, te rug zou gegeeven worden, en van welke my, middelerwyl, een zeer goede jaarrente stiptelyk betaald wierd, uit kragt van een vast en wel opgesteld verbandschrift, 't welk hen daartoe verpligtte, zoo lang de hoofdsom niet weer was afgelegd (*d*): dat ik daar op, na dat ik de Jesuiten dus in staat gesteld had, om my van al myn agting, welvaart, en bevordering in *Engeland* te berooven, aanstonds voortvoer met hen, zoo sterk als mogelyk was, tegen my te verbitteren, door openlyk myn voorneemen bekend te maaken om het Pausdom aan te tasten, hoewel ik op dien zelfden tyd een werk onder handen kon genomen hebben, daar ik merkelyk meer voordeel voor my zelven uit kon getrokken, en hun geen het minste ongenoegen meê zou hebben gegeeven (*e*): dat ik nog, zelfs na dat ik reeds het masker afgeligt had, en de Jesuiten onmogelyk langer aan myn lafhartigheid, huichelaary en verraaderlyk hart twyffelen konden, een brief schreef aan den Provinciaal, waar in ik aanbood te gaan naar welk gedeelte van de bekende waereld het hem ook gelieven zou my te verzenden; en dat de Jesuiten dien brief in steê van denzelven my in 't aangezigt te werpen, aannamen, en in handen van den Provinciaal bezorgden &c. (*f*).

Deeze zyn de stukken, deeze de onwaarschynlykheden, of onmogelykheden liever, welken zy, die getuigen dat de brieven egt zyn, door hun Verklaaringen, staaven moeten. *Onmogelykheden*, zeg ik, want dat iemand, die by zyn gezond verstand is, zig zoo buitenspoorig zot zou gedraagen hebben, als ik zou hebben moeten doen, indien ik die brieven geschreeven had, is iets, 't welk, zo het niet volstrekt onmogelyk is, zeer na komt aan 't onmogelyke, en geen geloof verdienen kan by menschen van eenig doorzigt en oordeel, ten zy 'er het allergeloofwaardigste getuigenis, dat 'er ooit op de waereld kan gevonden worden, voor pleite. Maar wat zyn

(*d*) Boven bladz. (113). (*e*) Boven bladz. (114). (*f*) Boven bl. (122).

zyn het tog voor getuigenissen, die men bybrengt om te bewyzen, dat ik, terwyl ik het vol gebruik van myn verstand had en wel by myn zinnen was, als een krankzinnig mensch te werk ging? Het zyn enkel getuigenissen van eenige weinige zig schuilhoudende Jesuiten, dat is, van menschen, die het niet alleen geoorloofd maar zelfs verdienstelyk rekenen, te liegen en te lasteren, ja, wat meer is, hunne logens en lasteringen met de allerplegtigste eeden te bekragtigen, overal daar 't de eer of het belang van hun Kerk of Orde geldt, volgens hun geheiligden zetregel, *het eind regtvaardigt de middelen.* Dat de Jesuiten inderdaad die verfoeielyke leer staande houden en inprenten, heb ik elders uit eenigen van hun voornaamste en geagtste Godgeleerden en Schryvers over geweetensgevallen aangetoond (*a*) en dat zy die leer, schoon reeds lang voorheen door Paus *Innocentius* XI veroordeeld, nog korts, in 't jaar 1724, niet verzaakt hadden, maar wel degelyk beleefden, blykt duidelyk in het geval van de ongelukkige stad *Thorn*, daar zoo veel onschuldige *Protestanten* op de wreedste wyze vermoord wierden, *door de godlooze konstst eeken van de Jesuiten, door middel van hun valsche beschuldigingen en lasteringen, aan welken de Verklaaringen van de getuigen, die zy ten dien einde opgemaakt hadden, eenigen schyn van waarheid hadden bygezet*, gelyk de Koning van *Pruissen* zig uitdrukt in de brieven, die hy, na de gansche zaak zeer naauwkeurig onderzogt te hebben, by die gelegenheid aan de Koningen van *Engeland* en *Polen* schreef (*b*) (*). By het geen ik elders (*c*) van de leer der Je-

(*a*) Reply. p. 34. — (*b*) Reply. p. 36. 37. (*c*) Reply. 34. 35. &c.

(*) Een van die ongelukkigen, die gevierendeeld wierd om dat hy wanordens in het *Collegie* der Jesuiten had aangeregt, verklaarde plegtig, by 't ontvangen des H. Avondmaals, een weinig tyds voor het Vonnis aan hem wierd uitgevoerd, dat hy nooit van zyn leeven zyn voeten in hun *Collegie* gezet had, schoon de valsche getuigen het tegendeel verklaard hadden, en hun Verklaaring met een eed bevestigd Naderhand bevond men, dat een van de getuigen der Jesuiten zelfs niet eens in de stad was geweest, toen de oploop gebeurde: en hy bekende, dat het waar was. Dog toen men hem vroeg, hoe hy dan zulk eene Verklaaring had kunnen doen, en door

Jesuiten gezegd heb, ten opzigte van de dubbelzinnigheden, heimelyke bepaalingen, stilzwygende agterhoudingen, met wier behulp zy de allerplegtigste eeden weeten te ontzenuwen, en zulks geoorloofd en wettig agten, zal ik hier nog een leerstuk voegen, 't welk door een van de geleerdste geweetensschryvers der Orde gedreeven wordt, en by myn tegenwoordig geval zeer wel te pas komt; naamelyk: *dat het geen doodelyke zonde is iemand te lasteren, als men zulks ter verdediging van zyn eer noodzaakelyk oordeelt. Het is een waarschynlyk gevoelen*, zegt de groote Vader *Caramuel*, *dat het geen doodelyke zonde is*, *iemand valschelyk te belasteren ter bewaaring van zyn eige eer en goeden naam: want dat gevoelen wordt door meer dan twintig deftige Leeraaren staande gehouden; zoo dat*, *indien dit niet onder de waarschynlyke leerstukken moet gerekend worden*, *'er naauwelyks een eenige van dien aart in het ganſche zamenstel der Godgeleerdheid zal te vinden zyn* (*a*). De eer der Orde, betigt met openbaare valschheid en bedriegery, loopt, in ons geschil, gevaar; en kan iemand, die niet blind Roomsch is, denken, dat de Jesuiten eenige zwaarigheid maaken zullen, om ter verdediging en bewaaring van die eer hunner Orde, zig te bedienen van een leer, die door meer dan twintig deftige Leeraaren gestaafd en voorgestaan wordt, daar, volgens hun grondbeginselen, het gezag van een enkelen deftigen Leeraar genoeg is om een bedryf *waar-*

door zyn eed aanleiding geeven tot den dood van zoo veele onschuldige menschen, gaf hy ten antwoord; *de* Lutherschen *en alle andere Ketters worden by ons*, *Roomschgezinden*, *aangemerkt als een volk*, *dat tot de helsche vlammen gedoemd is*, *en wanneer wy 'er iets toe kunnen doen*, *dat ze 'er in raaken*, *dan leert de Kerk ons*, *dat wy daar in een werk*, *dat in Gods oogen verdienstelyk is*, *gedaan hebben*. Toen men hem verder voorhield, dat zulks een wreedheid was, die een Christen niet betaamde, had hy 'er niets anders op te zeggen, dan dat *hy en de andere getuigen over dat stuk zeer goede onderrigtingen gekreegen hadden van de Jesuiten*; *en dat daarenboven de Kerkban*, *dien de Heilige Vader jaarlyks te* Romen *tegen de Ketters uitbliksemt*, *hun geweeten ten vollen gerust stelde*. En deeze zyn nog de lieden, wier *getuigenis*, *zegt men*, *al zoo veel geloof verdient*, *als de allerplegtigste beëedigde Verklaaring!*

(*a*) Provincial Letters. p. 363.

waarschynlyk wettig te maaken, en bygevolg van dien aart, dat men 't veilig pleegen kan?

Ik ga dan nu over om aan te toonen, dat de Jesuiten die leer in 't gansche beloop van ons onderling geschil maar al te wel geoeffend hebben; dat ze my, en in meer dan één geval, *valschelyk belasterd* hebben; en dat by gevolg hun Verklaaringen en getuigenissen, wel ver van stukken, die in zig zelven ten uitersten onwaarschynlyk zyn, te bewyzen, zelfs niet eens voldoende en genoegzaam zyn om de allerwaarschynlykste voor beweezen te doen houden; gelyk het een bekende en overal aangenomen grondregel is, dat *een getuige, die in een geval een valsche getuigenis gegeeven heeft, ook geen geloof verdient in andere gevallen.* Eerst beschuldigden zy my, dat ik de *Inquisitie* bestoolen had, en schreeven myn schielyke vlugt uit *Italiën* toe aan dien diefstal; terwyl men, op dien zelfden tyd, insgelyks voorgaf, dat men bewyzen had, en *met myn eige hand* toonen kon, dat ik den Roomschen Godsdienst verzaakt had, om dat men my geen Bisschop had willen maaken; gelyk ik reeds te vooren heb aangemerkt (*g*). Maar deeze laatste beschuldiging lieten ze eerlang vaaren, hoewel ze zelfs de moeite genomen hadden, om ten dien einde brieven te verdigten en myn hand na te maaken; en de eerste erkennen ze nu zelven dat valsch en te eenemaal ongegrond is; dewyl ze thans myn vlugt aan een oorzaak van een geheel anderen aart toeschryven. Volgens hun eigen belydenis derhalven staan ze overtuigd, dat ze my *valschelyk belasterd* hebben in twee gevallen, en verdienen bygevolg, naar het erkende grondbeginsel, geen geloof in eenig geval. En ligtelyk begrypt yder, dat het getal van dergelyke getuigen, het mag zoo groot zyn als het wil, hun getuigenis en verklaaringen eenig het minste gewigt kan byzetten, dewyl ze allen uit dezelfde snoode beginsels te werk gaan, en een en 't zelfde einde beoogen.

Zy waren het, naar 't schynt, nog niet volkomen met malkan-

(*g*) Zie boven bladz. (71).

kanderen eens, waar ze myn vlugt uit *Italiën* aan zouden toeschryven, toen ze voorgaven, dat het was, om dat ik de *Inquisitie* bestoolen had: maar na ryper overleg verwisselden zy dien diefstal in een ongeoorloofde verkeering met een Non, en een verkeering van dien aart, dat dezelve strafbaar was voor de Heilige Vierschaar der *Inquisitie*. Die ongeoorloofde en strafbaare verkeering wordt de oorzaak van myn vlugt genoemd in zekeren naamloozen brief van *Romen*, wiens inhoud bekragtigd is, door het getuigenis van de drie Jesuiten, *Allicozzi*, *Conijers*, en *Lunardi*, alle drie *uitmuntende Jesuiten*, gelyk ze van den *Ontmaskeraar* genoemd worden, die nooit nalaat, den eenen of den anderen eernaam te voegen by den naam van yder Jesuit, daar hy bygeval gewag van maakt, even als of de *Societeit* der Jesuiten (een adderengebroedsel daar het Pausdom zelf min of meer bevreesd voor is,) een genootschap was van de beste en braafste mannen des ganschen aardbodems. Ik twyffel ook geenszins of die drie *uitmuntende Jesuiten* zullen den inhoud van dien brief bekragtigd hebben met hun getuigenis, en zelfs bereid zyn om zulks, des noods, met eede te bevestigen: maar het zal my niet moeielyk te bewyzen vallen, dat zy, toen ze de waarheid bekragtigden van 't geen in dien brief stond, getuigenis gaven van iets, dat ze wisten, en noodzaakelyk weeten moesten, dat volstrekt valsch was.

Ik zal met de hoofdmisdaad, de zoogenaamde *ongeoorloofde verkeering* met de Non een begin maaken. De briefschryver verhaalt ons, dat B—r, *naar* Macerata *gezonden om onderwys te geeven in de* Philosophie, *zig daar in een liefdehandel inwikkelde met een Non van aanzien, en dat die zaak gebragt wierd voor de Inquisitie, tot wier Regtbank zy eigenlyk behoorde, dewyl* B—r *de Geestelyke Vader was van die Dame.* Ik was de Geestelyke Vader van die *Dame* niet, gelyk ik nader getoond heb op een andere plaats; (in myn *Answer to a scurrilous Pamphlet.* p. 55. 56.) Maar schoon ik zulks al eens toestond, daar zou egter niet uit volgen, dat die zaak, waar ze ook in bestaan moge hebben, daarom behoorde tot de Regtbank der *Inquisitie*; ten zy dezel-

ve bedreeven was onder het doen van de Biegt zelf, of onmiddelyk voor of na dezelve: want, volgens de Pausselyke Bullen, heeft een Biegtvader niets van de *Inquisitie* te vreezen, al schaakte of onteerde hy zelfs zyne boeteling, indien hy haar maar niet daar toe verleid heeft, onder 't hooren zelf van de Biegt, in den Biegtstoel, of onmiddelyk voor of na 't Biegten. (Zie myn Answer p. 56. 57.) Hier konden die drie *uitmuntende Heeren*, gelyk ze genoemd worden, niet onkundig van zyn, ten zy men vooronderstellen wilde, dat zy te eenemaal onbedreeven waren in de Bullen, die nogtans by elken landpaap in *Italiën* zeer wel bekend zyn, en in yder godsdienstig genootschap tweemaal 's jaars openlyk geleezen worden. De drie Jesuiten konden derhalven niet getuigen, dat *die zaak eigenlyk*, of zelfs in 't geheel eenigzins, *tot de Inquisitie behoorde, om dat ik de Geestelyke Vader was van die* Dame, zonder iets te getuigen, 't welk ze wisten, dat valsch was.

In denzelfden brief wordt gezegd, dat *ik my zelven aanklaagde, en de Dame raadde om desgelyks te doen, met oogmerk om alle verdere vervolging in regten voor te komen; dog dat dit de gewenschte uitwerking niet had, dewyl een vrywillige belydenis niet aangenomen wordt in eenige misdaad tusschen een Biegtvader en zyn Boeteling.* Hier getuigen de drie *uitmuntende Jesuiten* wederom iets, dat ze weeten, dat valsch is: want daar is geen Biegtvader in ganfsch *Italiën*, die niet weet, dat schoon een Biegtvader zelfs onder het doen der Biegt, zyne Boeteling verleid had, indien hy nogtans zig zelven aanklaagde, zulks *de gewenschte uitwerking hebben zou*, en alle *verdere vervolging in regten voorkomen.* Wy zien daar een merkwaardig voorbeeld van in *Piazza's* verhaal of beschryving van de *Inquisitie*; en dewyl de *Ontmaskeraar* zig zoo dikwils op deszelfs gezag beroepen heeft, denk ik niet, dat hy 'er ook in dit geval iets op zal te zeggen hebben (*a*).

De

(*a*) *Een adelyke Dame*, zegt *Piazza* p. 70, *klaagde zekeren Monnik van de Orde van St.* Augustinus *by de Inquisitie (te Osimo) aan, dat hy ligtvaardige en oneerlyke redenen tegen haar gevoerd had, terwyl ze bezig was, om hem haar biegt*

De *Inquisiteur*, voegt 'er de brieffchryver by, *bewerkte, onder eenige andere voorwendsels, by zyn oversten, dat ze hem te* Macerata *lieten blyven; maar zyn waar oogmerk was, hem daar te houden, tot dat hy genoegzaame bewyzen tegen hem in handen had, om hem in hegtenis te doen neemen.* Had de *Inquisiteur*, onder wat voorwendfel het ook mogt geweeft zyn, myn overften verzogt, my te *Macerata* te laaten blyven, zy zouden my niet naar elders hebben durven verzenden. Daarenboven had de *Inquisiteur*, volgens het zeggen van den brief zelf, reeds *genoegzaame bewyzen tegen my in handen, om my in hegtenis te doen neemen*, naamelyk myn eige vrywillige belydenis, en was het derhalven in 't geheel niet noodig, dat hy by myn overften bewerkte, dat ik daar bleef &c.

Zyn overften hadden, naar 't schynt, te veel gehoord, om hem langer te Macerata *te laaten blyven: zy verzonden hem derhalven naar* Perugia; *en zeer weinig tyds na zyn aankomst aldaar, kreeg hy van drie verscheiden kanten berigt, dat de* Inquisiteur *een* CAPIATUR, *of last om hem te vatten, tegen hem had uitgegeeven.* Volgens het verhaal van den brief klaagde ik my zelven aan by de *Inquisitie;* bevond, dat myn eigen aanklagt of vrywillige belydenis niet wierd aangenomen, en kon bygevolg niet langer twyffelen, of men had voor, my myn verdiende ftraf te doen lyden; dat is, my, na dat ik de gewoone pyniging onder-

biegt te zeggen. Maar onze Monnik vond op een schrandere en doorsleepen wyze een middel uit om zig voer alle zoort van gevaar te dekken. Want tot zyn geluk, by geval misschien, hoorende, dat de Dame naar 't Inquisitiehuis gegaan was, kreeg hy agterdogt, en giste wysselyk, wat zy daar doen zou, steeg aanstonds te paard, en begaf zig, terwyl zy ondertusschen vast te Osimo *haar aanklagt deed, in alleryl naar den algemeenen* Inquisitie *meester te* Ancona, *alwaar hy op* ZYN VRYWILLIGE BELYDENIS EN ZELFBESCHULDIGING DE STRAFFELOOSHEID *verkreeg* Een vrywillige belydenis wordt derhalven *aangenomen* in een misdaad tusfchen een Biegtvader en zyn boeteling, en de drie Jefuiten, als ze verklaaren dat zulk een belydenis *niet aangenomen word*, verklaaren iets, 't welk ze weeten, dat valfch is; ten zy wy mogelyk vooronderftellen willen, dat zy iets niet geweeten hebben, 't welk yder Dorppriefter weet in de landen, daar de *Inquisitie* heerfcht.

dergaan had, voor den tyd van zeven jaaren in een hok op te ſluiten; 't welk de gewoone ſtraf is, die volgens de wetten der *Inquiſitie* de Biegtvaders toekomt, die hun boetelingen in de Biegt tragten te verleiden. En nogtans, daar ik wiſt dat dit ſchrikkelyk vonnis my boven 't hoofd hing, bleef ik, ſchoon ik my kon wegpakken als ik maar wilde, geruſt te *Macerata*; ja, toen ik van daar naar *Perugia*, dat maar twee dagen reizens van *Macerata* aflegt, verzonden wierd, was ik egter zoo zorgeloos, zoo weinig op myn eige veiligheid bedagt, zoo volſtrekt van allen nadenken en gezond verſtand beroofd, dat ik my begaf naar een plaats, daar ik in geenen deele veiliger was, dan te *Macerata* zelf, in ſtee van zoo gunſtig eene gelegenheid waar te neemen, en te maaken, gelyk men zegt, dat ik niet lang daarna deed, dat ik buiten het bereik kwam der *Inquiſitie*. Kan iemand, die niet even krankzinnig van harſſenen is, als ik moeſt geweeſt zyn, zo ik my op die regtverſtandige wyze gedraagen had, wel gelooven, dat ik zoo onbegrypelyk zot kan geweeſt zyn? De Schryver van dien brief, en de drie *uitmuntende Jeſuiten*, die deszelfs inhoud met hun getuigenis bekragtigen, onderſtellen waarlyk, naar het ſchynt, dat de Inwooners van *Groot-Britanniën* nooit iets geleezen, nooit zelfs iets moeten gehoord hebben van de *Inquiſitie*. Want wie, die immer iets van die Regtbank geleezen, iets daar van gehoord heeft, weet niet, dat derzelver bevelen nooit *uitgegeeven* of openbaar gemaakt en afgekondigd worden, maar met de allergrootſte geheimhouding door eenigen der bedienden van die Regtbank zelven worden uitgevoerd. (Zie *Answer* p. 60. 61).

De *Inquiſiteur*, zegt men in dat fraai ſtukje, *gaf* een CAPIATUR of laſt om my te vatten *uit*, zeer weinig tyds na dat ik van *Macerata* vertrokken was. Maar waarom liet hy my van *Macerata* vertrekken, daar ik, op myn eige belydenis, overtuigd was van de misdaad, waar over hy my in hegtenis wilde doen neemen; en hy ongetwyffeld wel denken moeſt, dat ik, zoo ik niet te eenemaal van myn zinnen beroofd was, gebruik zou maaken van die goede gelegenheid om my weg

te

te pakken? Hoe kwam het hem in 't hoofd om een CAPIATUR te *Macerata* uit te geeven of af te kondigen, in plaats van het zelve heimelyk over te zenden aan zyn Broeder *Inquisiteur* te *Perugia*, die het ten uitvoer gebragt kon hebben, eer myn Vrinden 'er iets van wisten, of 'er my eenig berigt van konden geeven, gelyk men nu zegt, dat ze gedaan hebben? Zeker, zo de inhoud van den brief waar is, is het gedrag van den *Inquisiteur* niet minder onbegrypelyk dan het myne, en het zou vry moeielyk te beslissen vallen, wie van ons beiden het meest tegen alle reden en gezond verstand aan in dit stuk te werk ging. Maar Vader *Conyers* speelde althans ruim zoo zot een rol, als één van ons tweeën; want toen ik hem, zegt de Schryver, de brieven, die ik van myn Vrinden te *Macerata* ontvangen had, en waar in die my berigtten, *dat de* Inquisitie *een* CAPIATUR *tegen my had uitgegeeven, wilde mededeelen, weigerde hy dezelve te hooren, om zig in geen moeielykheden te wikkelen*; en nogtans *voorzag hy my van zoo veel geld, dat ik 'er meê te* Venetiën *kon komen; en beval my daar aan iemand, die my verder alles bezorgde wat ik noodig had, om myn reis voort te zetten tot aan* Douay, dat is, tot dat ik volkomen buiten het bereik was der *Inquisitie*: een daad, waar door hy zig zelven in vry grooter zwaarigheden zou hebben kunnen wikkelen, dan door 't hooren leezen van myn brieven, dewyl hy, op die wyze, medepligtig wierd aan myn vlugt. Wat de drie Vrinden betreft, die my berigt gaven van het CAPIATUR, zy moeten inderdaad myn waare Vrinden geweest zyn; Vrinden zo als men ze heden 's daags zelden vindt; dewyl zy 't, in zoo netelig een tydsgewrigt waagden, my met de gewoone post brieven toe te zenden, die Vader *Conyers*, schoon een man van dezelfde Orde, als ik, niet eens *wilde hooren leezen, om zig in geen zwaarigheden te wikkelen.*

Zie daar de Historie van dien berugten brief, voor zoo ver die myn gewaande ongeoorloofde verkeering met de Non betreft. Ik twyffel geenszins of yder leezer van eenig doorzigt en onpartydigheid zal uit de menigvuldige ongerymdheden, onwaarschynlykheden, en met elkander onbestaanbaare te-

genſtrydigheid, daar ik onweerſpreekelyk beweezen heb, dat die brief meê opgevuld is, met my beſluiten moeten, dat de drie *uitmuntende Jeſuiten* klaarblykelyk iets getuigd hebben, dat ze wiſten dat valſch was: dat de gemelde verkeering, in alle omſtandigheden, die dezelve voor ongeoorloofd en ſtrafbaar zouden kunnen doen aanzien, een enkele uitvinding is, die zy verzierd hebben, en dat ze my derhalven niet minder *valſchelyk belasterd* hebben, toen ze myn vlugt daar aan toeſchreeven, als toen ze ſtaande hielden, dat ik gevlugt was, om dat ik de *Inquiſitie* beſtoolen had. Dewyl deeze goede Vaders tog met malkanderen hadden opgeſtemd, dat de eene of de andere *kwaade zaak*, het een of 't ander *ſnood bedryf*, de oorzaak wezen zou van myn vlugt uit *Italiën*, zouden ze mogelyk beter gedaan hebben, dat ze zig aan hun eerſte ſprookje, en uitvinding, myn diefſtal, gehouden hadden. Want indien ze daar by waren gebleeven, en zig dan, gelyk ze gemakkelyk hadden kunnen doen, door Vader *Zabberoni*, *Inquiſiteur Generaal*, een *behoorlyke lyſt*, *met het zegel der Heilige Vierſchaar bezegeld*, hadden laaten bezorgen van al de koſtbaarheden, die aan die Vierſchaar toebehoorden, en ik op een heiligſchendige wyze in myn vlugt had medegenomen, zou ik ter naauwer nood in ſtaat geweeſt zyn, om die beſchuldiging zoo kragtdaadig te wederleggen, als ik die van de gewaande ongeoorloofde verkeering gedaan heb, welke zy nu goedgevonden hebben in derzelver plaats te ſtellen.

Laat ons nu eens hooren, wat de voorſpraak der Jeſuiten, daar hy *met zeer weinig woorden myn lange verhandeling van aanmerkingen*, gelyk hy het noemt, *kragtig beantwoordt*, over dien brief te zeggen heeft.

Ontmaskeraar. *Had hy de* Canoniſten *van de Roomſche Kerk maar eens ingezien, hy zou bevonden hebben, dat de Pauſſelyke Bullen over het verleiden der boetelingen op deeze wyze verklaard*

Antwoord. De Biegtvaders worden, in alle gevallen van dien aart, geoordeeld naar de Pauſſelyke Bullen, volgens den natuurlyken en gewoonen zin der woorden, zonder dat men ee-

klaard worden, dat verleiding in een Klooster even eens wordt aangemerkt als verleiding in den Biegtstoel. (Full. Confutat. p. 23).

eenig agt sla op de eigenwillige verklaaringen der *Canonisten*: en dewyl 'er in die Bullen geen het minste onderscheid gemaakt wordt van een Non, en van eenige andere Vrouw, kan derhalven het verleiden van een Non enkel en alleen in zulke gevallen behooren tot de Vierschaar der *Inquisitie*, in welke het verleiden van eenige andere Vrouw, wie 't ook was, 'er toe behooren zou. Daarenboven heb ik reeds getoond, dat, zo ik de Non onder de Biegt zelve had tragten te verleiden, en daarop my zelven had aangeklaagd, gelyk men in den brief zegt, dat ik gedaan heb, dat ik dan daar door *alle verdere vervolging in regten zou hebben voorgekomen*; en dat bygevolg myn vlugt uit *Italiën* niet kan veroorzaakt geweest zyn, gelyk de Jesuiten getuigen, door eenige regtsvervolging, welke de *Inquisitie* my uit hoofde van die gewaande verkeering aandeed, al was het al een zaak geweest, die tot het onderzoek dier Regtbank behoorde.

Ontmaskeraar. *Heeft de Heer B—r wel iets bygebragt, om te bewyzen, dat hy inderdaad de Non niet getragt heeft te verleiden, onder het hooren zelf van de Biegt? Wel ver van dat te doen* &c. (Ibidem. p. 22. 23.)

Antwoord. Indien de *Ontmaskeraar* geleezen heeft, 't geen ik gezegd heb in myn *Answer to a scurrilous Pamphlet* p. 58, moet hy van schaamte bloozen, zo hy nog eenig gevoel van schaamte heeft, want daar heb ik verklaard, dat ik nooit te vooren de Non gezien had, toen ik haar Biegt hoorde: (zo 't anders waar is, dat ik ooit haar Biegt gehoord heb) dat ik ook, na dat ik haar gezien had, nooit naderhand haar Biegt meer gehoord heb; en dat men derhalven niet stellen kan, dat ik haar onder de Biegt zou hebben tragten te verleiden. En is dit niet *iets bybrengen om te bewyzen dat ik inderdaad de Non niet getragt heb te verleiden onder het hooren zelf van de Biegt?*

Ontmaskeraar. *Wel ver van dat te doen, ſtaat hy toe, dat de beſchuldiging mogelyk wel waar zou kunnen zyn; dewyl hy bekent, dat hy, voor een korten tyd, tot buitengewoon Biegtvader benoemd geweeſt is van het Nonnen-Klooſter, daar zy in was: dat hy naar alle waarſchynlykheid ook haar Biegt wel zal gehoord hebben: dat hy haar kende, en haar bezogt: 't welk alles alleen dienen kan, om yder verſtandig leezer meer en meer van de waarheid te overtuigen van de ganſche Hiſtorie, zoo als ze ons in den brief uit* Italiën *verhaald wordt.* (Ibidem p. 23.)

Antwoord. Ik heb zoo aanſtonds getoond, dat de beſchuldiging van het verleiden dier Non onder het hooren zelf van de Biegt niet waar kan zyn. Ik heb, 't is waar, bekend, dat ik haar naderhand *gekend en bezogt heb.* Maar kan dat dienen om yder verſtandig leezer meer en meer van de waarheid te overtuigen van de ganſche Hiſtorie, dat ik, naamelyk, een ongeoorloofde en ſtrafbaare verkeering met haar zou gehouden hebben? Indien 'er, by voorbeeld, in de buurt van de befaamde *Mary Hoyles* een gerugt liep, dat de *Ontmaskeraar* een ongeoorloofde en ſtrafbaare verkeering hield met die *Dame*, zou dan zyn bekentenis, dat *hy haar kende en haar bezogt* (ruim zoo dikwils mogelyk, zo men haar gelooven wil, als ik ooit de Non *Buonaccorſi* bezogt heb) alleen dienen, om yder verſtandig man meer en meer van de waarheid van die Hiſtorie te overtuigen? Vader *Lunardi*, één van onze drie *uitmuntende* getuigen, bekent, dat *hy zedert die Non* ZEER WEL *gekend* heeft. En hoe zou hy zig tog kunnen zuiveren, zo zyn broeders het eens in 't hoofd kreegen, om hem ook met een ongeoorloofde verkeering met die Non te betigten? Indien ooit die Jeſuit zoo gelukkig wordt, dat hy de verfoeielyke dwaalingen van 't Pausdom ontdekt, en met zoo opregt een hart, als ik gedaan heb, verzaakt, laat hem vlieden naar de eerlyke *Proteſtanten* in *Duitſchland*, maar nimmer denken om zyn toevlugt te neemen naar een land, daar men zyn bekentenis, dat *hy de Non zeer wel gekend heeft*, voor een overtuigend bewys zal doen doorgaan, dat hy een ſtrafbaare verkeering met

haar gehouden heeft; en daar hem een *Protestansch* Godgeleerde, door de Jesuiten opgemaakt om het verlooren schaap weer naar de kooi te dryven, daarop zal toeduwen, dat *de Kerk van* Engeland *geen vryplaats is voor de uitvaagsels van de Kerk van* Romen. Maar, alles wel ingezien, hebben zig egter de Jesuiten, moet ik bekennen, eenigermaate getoond myn Vrinden te zyn, daar in, dat ze die beschuldiging niet verder uitgestrekt hebben dan tot die Non alleen. Want dewyl ik nog verscheiden andere Nonnen van dat zelfde Klooster, en ook van andere Kloosters *kende* en *bezogt*; konden ze my even licht met een ongeoorloofde verkeering met al die Nonnen betigt hebben; en dezelfde bewysreden had zeer gevoeglyk mogen dienen, *om yder verstandig leezer meer en meer van de waarheid der gansche Historie te overtuigen.* —— Waarlyk deeze man schryft alleen voor 't gepeupel; of voor zulken, die, door vooroordeelen verblind, niet verder zien dan 't gepeupel. Ik had beweezen, dat ik, zo ik de Non al eens onder de Biegt getragt had te verleiden, en my daar op zelf aangeklaagd had, van de *Inquisitie* niets zou te vreezen gehad hebben. Hy antwoordt 'er op, dat verleiding in een Klooster van de Roomschgezinde *Canonisten* wordt aangemerkt even als verleiding in den Biegtstoel; en dat ik niets bygebragt heb, om te bewyzen, dat ik de Non niet onder de Biegt zelve getragt heb te verleiden; schoon hy ondertusschen wist, dat dit laatste valsch was. Dat 's een regt verkeerd antwoord gegeeven op myn vraag: en nog ans heeft deeze man de stoutheid, om een antwoord, dat zoo ongerymd, zoo belachelyk is, en in 't geheel niets ter zaake doet, een *kragtig antwoord* te noemen. Maar alle dergelyke *kragtige antwoorden* laat ik aan yder leezer, die door vooroordeelen niet geheel van zyn verstand beroofd is, ter bescheidenheid over, om ze hun verdienden naam te geeven.

Ik zal hier nog kortelyk byvoegen, dat de Vrinden van den *Lord Aylmer*, van alles wat my in dien brief wordt te last gelegd, geen enkel woord hoorden reppen, toen zy pas twaalf maanden, na myn vlugt uit *Italiën*, een zeer naauwkeurig on-

derzoek deeden naar 't gedrag, dat ik daar had gehouden, (Zie myn Answer to a fcurrilous Pamphlet. p. 33). Geen mensch hoorde ook ooit iets daar van, of van eenige andere *kwaade zaak, of snood bedryf*, tot den tyd toe, dat ik myne voorwaarden van inschryving op de *Historie der Pausen* in 't licht gaf, schoon ik reeds meer dan twintig jaaren in *Engeland* gewoond had, eer ik dat werk ondernam. Een duidelyk bewys, zeker, dat de Jesuiten deeze en meer andere dergelyke logens en lasteringen van my verspreid hebben, enkel om zig aan my te wreeken over zoo haatelyk een onderneeming. En ik laat het aan het oordeel van die *Protestanten* zelven, die alles, wat de Jesuiten ten mynen nadeele gezegd hebben, gelooven, of het een *Protestantschen* Geestelyken wel past, dat hy hun hier in de behulpzaame hand biedt, en zig dus ten werktuig maakt van hun wraak.

Eer ik antwoorde op 't geen verder in dien brief van *Romen*, ten opzigt van myn gedrag, gezegd wordt, terwyl ik Jesuit was, en den naam dien ik had by de *Societeit*, moet ik den leezer onderrigten, dat, schoon wel de Jesuiten na de twee proefjaaren doorgestaan te hebben verbonden zyn aan de Orde, de Orde egter niet verbonden is aan hun; en dat de *Generaal* hun, zo ze zig aan eenig misdryf of wangedrag schuldig maaken, hun affcheid geeven kan; zoo lang ze nog hunne laatste geloften, of plegtige verklaaring van vier geloften niet gedaan hebben. Door deeze laatste en plegtige geloften is de Orde ook van haar zyde onverbreekelyk aan hun verbonden; en laat zy daarom niemand tot het doen dier geloften toe, dan, na dat hy verscheiden jaaren lang, in welken tusschentyd men een zeer waakzaam oog op zyn gedrag houdt, als onder de proef gestaan heeft; en zo hy zig middelerwyl in 't een of 't ander verloopen mogt, dat tot eenige de minste oneer voor de *Societeit* zou kunnen strekken, of zo de bestierders der *Collegien*, daar hy zyn verblyf gehad heeft, iets van belang op zyn gedrag of inborst te zeggen hebben, dult men niet dat hy zyn laatste geloften doet, maar geeft hem zyn affcheid. Deezen langen proeftyd onderging ik, en *deed plegtige verklaaring*

van

van vier geloften, na dat ik zestien jaaren in de Orde geweest was, gelyk Vader *Ridolfi*, Provinciaal van de *Romeinsche* Provincie, in zyn getuigschrift verklaart (*a*).

Uit dit alles nu volgt duidelyk, dat de Jesuiten, den ganschen tyd van zestien jaaren lang, in myn gedrag en leevenswyze, met hoe waakzaame oogen ook nagegaan, niets moeten gevonden hebben, dat my, volgens hun gedagten onwaardig maakte om tot den hoogsten rang, die in de Orde plaats heeft, dien van een plegtig erkenden Jesuit van vier geloften, verheven te worden. En nogthans durft de Schryver van den brief van *Romen*, gelyk ook zyn drie *uitmuntende* Broeders, die den inhoud van zyn brief bekragtigd hebben met hun getuigenis, wel zeggen, dat *ik naauwelyks uit myn nieuwelingschap was*, *of* DAVA IN AMORI, dat is, ik begon myn liefdehandel; en wel zulk een liefdehandel, dien de *Ontmaskeraar* zelf zig schaamt te noemen: dat *ik daar in bleef volharden en voortgaan te* Romen, onder de oogen van den Generaal, en van al de aanzienlykste mannen der Orde, *de gansche twee jaaren, die ik my in de Philosophie oeffende, en de vier, in welken ik my uitleide op de Godgeleerdheid: en dat yder, die my kende, my aanzag voor een valsch en bedrieglyk man, en een openbaaren logenaar.* Het welk, indien ik het wel begryp, (want men liet my egter toe myn *plegtige verklaaring van vier geloften te doen*) zoo veel zeggen wil, als dat de Jesuiten het in iemand, dat *hy een valsch en bedrieglyk mensch, een openbaare logenaar is, en een bekende Hoerejaager, Overspeeler, of Sodomiet*, voor geen gebreken van dien aart aanzien, dat hy daarom niet toegelaaten zou worden om *plegtig zyn vier geloften te doen*, of dat zulks de Orde weerhouden zou, om zig aan hem, zoo lang hy leeft, met een onverbreekelyken band te verbinden. Ik mag hier vry de allergrootste vyanden, die de Jesuiten thans op de Waereld hebben, uit tarten, om iets ten hunnen nadeele te zeggen, of zelfs te bedenken, dat meer tot schandvlek of versoeijing liever der gansche Orde strekken kan, dan

'er

(a) Complete Detection, p. 87.

't geen zy zelven hier openlyk voor de geheele Waereld bekennen. Waar zullen zulke lafhartige en boosaartige knaapen, als de Schryver van den brief en zyn drie getuigen, voor ſtuiten, die zig niet ontzien, alleen om my te ſchandvlekken en zwart te maaken, hun eigen huis te onteeren, en de heilige *Societeit* zelve met zulk een laſterlyke ſmaad te brandmerken! konden ze wel een zigtbaarder blyk geeven van den verouderden wrok en den onverzoenbaaren haat, dien ze tegens my hebben opgevat? Het is ten vollen bekend, dat men meermaalen deezen of geenen zyn afſcheid geeft, eer ze hun laatſte geloften gedaan hebben: en zelfs één van hun *volkomen geloofwaardige* getuigen in ons tegenwoordig geſchil is een leevendig voorbeeld, hoe de Orde de onwaardige leden, die haar waarſchynlyk tot eenige oneer zouden kunnen ſtrekken, zig by tyds kwyt maakt. Dat de Jeſuiten derhalven, daar ze zoo naauwziende zyn op hun agting en aanzien by de Waereld, my onder hun geduld zouden hebben, daar ze anderen, die men, volgens de beſchryving, die ze nu van my geeven, niet ſtellen kan dat ſchuldiger geweeſt zyn, dan ik, hebben weggejaagd; en dat ze my zelfs, na een proeftyd van zeſtien jaaren, hebben toegeſtaan, die plegtige gelofte verklaaring te doen, die de Orde van haar kant zoo lang ik leefde onafſcheidbaar aan my verbondt, moet yder verſtandig man overtuigen, dat de Schryver van den brief, en de drie andere Jeſuiten, logenaars en laſteraars zyn, en my *valſchelyk belasterd* hebben, toen ze my afſchilderden als *een valſch en bedrieglyk menſch*, als een *openbaaren logenaar*, &c. en *een die daar voor bekend ſtond by yder, die hem kende.* Het is een geluk voor my, dat de Provinciaal van de *Romeinſche* Provincie zelf verklaard heeft, dat ik de *plegtige aanneeming van vier geloften gedaan heb:* anders, twyffel ik niet, had men, om my op dit ſtuk te antwoorden en den mond te ſtoppen, *getuigſchriften* van *Romen* doen komen, met *de zegels der Heilige Vierſchaar bezegeld*, waar in openlyk verklaard wierd, dat men my, eer ik de vier geloften deed, om myn ergerlyk en ſchandelyk leeven myn afſcheid gegeeven had; men had die zegels hier mogelyk laaten af-

aftekenen, dezelven in de eene of de andere openbaare boekery geplaatst, en 'er een grooten ophef van gemaakt, even als of nooit een Roomschgezinde of Jesuit zyn hand en zegel zetten zou onder een valsch getuigschrift, zelfs in gevallen daar 't de eer van zyn Kerk of zyn Orde gold: ik ondertusschen aan den anderen kant zou niets by te brengen gehad hebben, om het doen myner vier geloften te bewyzen, en myn *enkel zeggen* en *verzekeren* zou weinig hebben mogen helpen tegen die gansche verzameling van *zegels*, *getuigschriften* en *oorspronkelyke brieven*, daar myne partyen meê pronken konden. Maar nu Vader *Ridolfi*, Provinciaal van de *Romeinsche* Provincie, (mogelyk niet regt weetende wat zyn Broeders geschreeven hadden) plegtig *onder zyn hand en zegel* verklaart, dat men my myn vier geloften vergund heeft te doen, is 'er geen middelweg meer over, en de drie *uitmuntende* Jesuiten moeten bekennen, of dat men de ongebondenste knaapen, die 'er op de Waereld leeven, tot den hoogsten en aanzienlykstten rang in de Orde toelaat, of dat zy, als de eerlooste logenaars en lasteraars, my, tegen alle waarheid en billykheid, als zulk een knaap hebben afgeschilderd.

Maar, als men 't wel inziet, moet men egter bekennen, dat de Jesuiten my in dien brief niet erger gehandeld hebben, dan zy, en andere Roomschgezinde Schryvers doorgaans gewoon zyn, de *Protestantsche* Geestelykheid van dit Koninkryk in 't algemeen te handelen, met oogmerk om hen, en daar door den Godsdienst, dien ze prediken, veragt en haatelyk te maaken. Dus geeft men, by voorbeeld, in een boek, dat ik thans voor my heb, de volgende schildery van onze *Engelsche* Geestelyken. *Hun Predikanten zyn op de verfoeielykste wyze overgegeeven aan alle zoorten van ondeugden, als Logentaal, Overspel, Wreedheid, Tovery, Meineedigheid, Sodomie &c. en zoo zyn ze door geheel* Engeland *altoos geweest van den tyd der gewaande hervorming af.* En in een afschrift van een boek, dat ten tyde van den laatsten opstand van buiten 's lands overgezonden wierd om in *Schotland* gedrukt te worden, dog onderschept wierd en nu in handen is van eenen onzer eerwaardige Kerk-

voogden, maakt men, genoegzaam met dezelfde woorden, het zelfde afbeeldsel van de *Crammers*, de *Latimers*, de *Hoopers*, de *Ridleys*, en van alle de andere hervormers van den Godsdienst zoo binnen als buiten 's lands. Zeker, deeze Schryvers wisten wel, en moesten het onvermydelyk weeten, dat alles wat ze schreeven, enkel valschheid was; maar dewyl het diende om de goede Katholyken een afkeer van den *Protestantschen* Godsdienst en veragting voor de *Protestantsche* Geestelykheid in te boezemen, zagen zy 't geenszins voor een misdaad, maar veel eer voor een verdienstig werk aan, dat ze hen afschilderden, *als op de* verfoeielykste wyze tot alle zoorten van ondeugden &c. overgegeeven. Laat de *Ontmaskeraar* nu kiezen, wat hy van tweeën wil: neemt hy deeze beschryving van den aart en 't gedrag der *Engelsche* Geestelykheid op het getuigenis van de Roomschgezinden en Jesuiten voor egt aan, of dunkt hem dat het enkel boosaartigheid is en lastertaal? Kiest hy, gelyk zeer waarschynlyk is, het laatste, waarom mag dan hun getuigenis gelden tegen my, daar 't in de andere gevallen verworpen wordt? Is mogelyk hun boosaartigheid en wrok tegen my, die hen verlaaten, en zoo veel reden van ongenoegen en verbittering gegeeven heb, niet zoo sterk en hevig als tegen de *Protestantsche* Geestelyken in 't algemeen?

De *Ontmaskeraar* verzekert ons in zyn *Full. Confutation. p.* 36. Dat *de Jesuiten uit geneegenheid en vrindschap voor my*, *den* Heer Henry Bedingfeld (denzelfden Heer, dien ze verkooren om de verdigte brieven in de Waereld te brengen) *verscheiden nieuwe en nog kragtiger blyken en getuigenissen onthouden hebben*, *die men weet dat zy bezitten*, *van myn briefwisseling en onderhandelingen met hun.* Ik twyffel geenszins of de *Ontmaskeraar* zal dat de Heilige Vaders wel hebben hooren zeggen; maar waar zullen ze, behalven hem, een *Protestant* vinden, met zoo blind een vooroordeel t'hunner begunstiging ingenomen, dat ze hem zouden kunnen doen gelooven, dat zy, die den straksgemelden brief in de Waereld gebragt hebben, en zelfs, om my kragtdaadiger te brandmerken, zig niet ontzien, hun afgod,

god, de Orde zelve, te schandvlekken, eenige maat en perk in hun vervolging tegen my houden, of iets voor het gemeen verbergen zouden, dat maar eenigzins zou kunnen dienen, om my zwart te maaken. De Jesuiten hebben den Heer *Henry* mogen doen gelooven, (iets dat hun, naar gissing, niet zeer bezwaarlyk zal gevallen hebben) dat zy *die nieuwe en nog kragtiger blyken en getuigenissen* in handen hebben; maar verkiezen egter dezelve niet aan den dag te brengen, zoo min als de brieven die ik aan Vader *Carteret* heb geschreeven; en dat wel om dezelfde reden; dog juist niet *uit geneegenheid en vrindschap voor my.*

Dus heb ik dan zoo klaar en duidelyk, dat 'er geen de minste schyn van twyffel op valt, aangetoond, dat de Jesuiten de twee geliefde grondregels der Orde, naamelyk, dat *het einde de middelen regtvaardigt*, en dat *het geen doodelyke zonde is ter verdediging van zyn eer iemand valschelyk te lasteren*, getrouwelyk opvolgende, my *valschelyk gelasterd* hebben, en getuigenis gegeeven van iets, dat ze zeker wisten dat valsch en onwaar was; nu laat ik het verder aan het oordeel der geheele Waereld, of het getuigenis van zulke menschen, eenig het minste gewigt kan hebben, om de grootste onwaarschynlykheden, of onmogelykheden liever, op te weegen. Het is, gelyk ik reeds te vooren heb aangemerkt, een erkende regel; dat *een getuige, die in één geval een valsche getuigenis gegeeven heeft, geen geloof verdient in eenig geval*, al waar ook zelfs het stuk, dat hy met zyn getuigenis bekragtigen wil, in zig zelf geenszins onwaarschynlyk: en zal dan hier de verklaaring van een getuige, of van zoo veel getuigen als men wil, allen, en zommigen van hun zelfs op eigen belydenis (*a*) in verscheiden voorvallen overtuigd, dat ze getuigenis gegeeven hebben van iets, dat ze wisten, dat valsch was, niet alleen aangenomen worden, maar zelfs voor voldoende en genoegzaam erkend, om stukken te bewyzen, die, zo ze niet geheel onmogelyk zyn, ten minsten zeer na komen aan 't onmogelyke?

Ee-

(*a*) Zie boven, bladz. (72).

Eene byna ontelbaare menigte van getuigen bevestigde den zoogenaamden *Paapſchen aanſlag* met hun getuigeniſſen en eeden; en egter deeden de aart en hoedanigheid van die getuigen, de menigvuldige tegenſtrydigheden, daar ze zig aan ſchuldig maakten, en de zeer groote onwaarſchynlykheid der ſtukken, die ze bezwoeren, veele lieden van oordeel en doorzigt denken, dat de ganſche zaak ſlegts een enkele uitvinding was van den *Ontmaskeraar* dier dagen, den eerwaardigen Heer *Oates*. De Heer *Hume*, onder anderen, is van gedagten, dat de ongerymdheden, welken die getuigen bezwoeren, van dien aart waren, dat geen getuigenis van Menſchen ooit voldoende zyn kan, om daar door de zaak voor beweezen te houden (*a*). Dog laat het daar meê gelegen geweeſt zyn, zoo 't wil, 't is my in dit ſtuk genoeg, dat ik uit de hoedanigheid en inborſt der getuigen, uit de menigvuldige ongerymdheden, tegenſtrydigheden, en valſchheden, die zy, ſchoon ze zeer wel wiſten dat ze dat waren, met hun getuigeniſſen bekragtigd hebben, heb aangetoond, dat al hun verklaaringen en getuigeniſſen, hoe nadrukkelyk en volledig, niet voldoende zyn, om 'er de geringſte, ik laat ſtaan de allergrootſte onwaarſchynlykheden, meê te bewyzen: en nogtans ſteunt de egtheid van de zeven brieven aan *Sheldon* enkel en alleen op die verklaaringen en getuigeniſſen. Want wat de bewysredenen, zo men ze zoo noemen mag, aangaat, die de voorſpraak der *Societeit* bybrengt, om derzelver egtheid te ſtaaven, die zyn allen, gelyk yder ligtelyk ziet, van geen belang altoos, en zommigen van dezelven niet alleen ongerymd, maar zelfs volkomen belachelyk, gelyk voorheen beweezen is. Zy derhalven, die de brieven voor egt aanneemen, neemen ze daar voor aan op het getuigenis en de verklaaring alleen van Jeſuiten; en willen dus, mag men zeggen, liever de allerblykbaarſte onwaarſchynlykheden op goed geloof aanneemen, dan denken, dat menſchen, die logenaars en laſteraars zyn volgens hun eigen grondbeginſels, liegen en laſteren zouden, al waar.

(*a*) Hiſt. of Great Brit. Vol. II. p. 282.

waar 't zelfs om de eer van hun Kerk en hun Orde op te houden. — Men zou zig byna, als men de voorvallen met elkanderen vergelykt, verbeelden kunnen, dat of de Jesuiten of de Inwooners van *Groot-Britanniën* nu een verschillend en geheel ander slag van Menschen waren, dan in de voorgaande eeuw, en inzonderheid ten tyde van den zoo even gemelden *Paapschen aanslag*; want *toen* wierden de grootste ongerymdheden, onwaarschynlykheden, en zelfs openbaare tegenstrydigheden ten nadeele van yder lid van die Orde, in 't algemeen, voor gewisse waarheden aangenomen, *thans* gelooft men dezelfde, zo niet grootere onwaarschynlykheden, ongerymdheid, en tegenstrydigheden, die men 't hunnen voordeele bybrengt. Toen sloeg men de allerernstigste en plegtigste betuigingen, die ze deeden met den strop om den hals, in den wind; *thans* is 't een misdaad te twyffelen aan de waarheid van 't geen een *Carteret*, of eenig ander Jesuit, aan zyn goede bekenden, zelfs in een byzonder gesprek, verteld heeft, indien dat maar eenigzins tot oneer en nadeel dienen kan van de zulken, die zig hebben durven onderwinden om den *Protestantschen* Godsdienst te kiezen boven dien van de Heilige Kerk van *Romen*. *Toen* hield men in dit *Protestantsch* Koninkryk, de Jesuiten, gelyk men hen 'er altoos voor gehouden heeft van de opregting van hun Orde af, voor een bende van de listigste en doorsleependste knaapen, die niet te betrouwen waren; voor verstoorders van de gemeene rust, voor oproerigen en oproermaakers; maar nu *onlangs* heeft 'er zig in onze landstreeken een zeer ongemeen en wonderbaar verschynsel vertoond; *een geestelyke van de Kerk van* Engeland *de voorstander en lofredenaar van de Heilige* Societeit: *die alle de leden van dezelve*, alle ten minsten, welke hy gelegenheid heeft te noemen, verheerlykt als mannen van *eerlykheid en opregtheid*, *die hun Orde tot eer verstrekken*, als mannen van *onberispelyk gedrag en zeden*, en van zoo onbetwistbaar eene *geloofwaardigheid*, *dat hun enkel zeggen ruim zoo overtuigend is*, *als de plegtigste beëedigde verklaaring* van eenig *Protestant*, of ten minsten van zul-

eenen, die ſnood genoeg geweeſt is, om van hun *af te vallen*, en *Proteſtantſch* te worden.

Hoe aanſtootelyk is het niet, en hoe zeer moet het niet alle opregte *Proteſtanten*, beide binnen en buiten 's lands, en veele Roomſchgezinden zelfs ook, ergeren, dat men een Geeſtelyken van de Kerk van *Engeland*, dus, de leden van een Orde, wier grondbeginzelen voor Koningsmoord pleiten, in een *Proteſtantſch* Koninkryk hoort roemen als de eerlykſte en braafſte mannen, op denzelfden tyd, dat 'er in een Roomſchgezind land een vervolging in regten tegen hun wordt voortgezet, als ſchuldig aan misdaad van hoogverraad, om dat zy hunne mede onderdaanen hebben opgehitſt, om hun wettigen Koning en Heer te vermoorden. De voornaamſte aanſtookers van dien heilloozen aanſlag waren de Vaders *Malagarda*, *Alexandre* en *de Matos*, niet minder *uitmuntende* Jeſuiten, en mannen van een niet minder *onberispelyk gedrag*, dan de Vaders *Carteret*, *Lunardi*, *Alticozzi*, en eenige anderen. Vader of Vaders van de ganſche *Societeit*; en van welken Vader *Malagarda* van yder zelfs voor *een man van zelfverlogening* en voor *een Heilig* wierd aangezien. Maar toen deeze mannen van een *onberispelyk gedrag*, deeze *zelfverlogenende Heiligen* hunnen Vorſt onveranderlyk in zyn beſluit vonden, om de wettige regten van zyn kroon tegen hun onwettige inkruipingen en misbruiken te handhaaven, en zig uit het hof, dat ze zoo lang naar hun welgevallen geregeerd hadden, verbannen zagen, toonden zy wel haaſt, wat zy inderdaad waren, en wat alle Jeſuiten inderdaad zyn, als men hen tergt, en het de eer of het belang van hun Orde geldt: naamelyk, Menſchen, die zig geen misdaad, hoe ſnood en verfoeielyk ook, ontzien, en alle Goddelyke teffens en menſchelyke wetten met de voeten treedende, het voor geen zonde, zelfs niet eens voor een zonde, die zy onder de vergeeffelyke rekenen, ik laat ſtaan een doodelyke zonde houden, hunnen wettigen oppervorſt te vermoorden, om een Vrind en begunſtiger der *Societeit* in deszelfs plaats op den troon te krygen. Zulke menſchen zyn

't,

't, wier getuigenis men als voldoende en besliſſend bybrengt in een geſchil, waar in 't de eer en agting geldt van hun Orde; even als of lieden, die geen zwaarigheid gemaakt hebben, om ter bevordering van 't welzyn van hun *Societeit* in een moordenaars aanſlag tegen hunnen Vorſt deel te neemen, en al wat mogelyk was aangewend, om hen, wier geweetens zy beſtierden, tot het volvoeren van dien aanſlag op te ſtoolen, zig ontzien zouden, om in een geſchil van dien aart een valſche getuigenis te geeven, en dezelve, zo ze het noodig oordeelden, met de allerplegtigſte eeden te bevestigen.

De Heer *Henry Bedingfeld* verhaalt ons in zyn merkwaardigen brief (*a*) dat hy *de beëedigde verklaaring heeft van den man zelven*, een Jeſuit naamelyk, *in wiens kamer, de zevende brief geſchreeven is, die A. B. dien brief zag ſchryven, hem denzelven hoorde leezen, en van hem verzogt wierd, dien aan Vader* Sheldon *te willen bezorgen*; en daarop voegt hy 'er by; *te durven zeggen, dat hun getuigenis*, (het getuigenis van eenige weinige zig ſchuilhoudende Jeſuiten, die hy zig ſchaamt te noemen) *van geen gewigt behoort te zyn, ſchynt my een weinig te gelyken naar vermetelheid, en zo het woord niet te hard zou zyn, ik zou 'er byvoegen, verwaandheid.* Maar dewyl ik heb aangetoond, dat zy *'t voor geen doodelyke zonde houden tot verdediging van hun eer iemand valſchelyk te lasteren*, en daarby onbetwiſtbaar beweezen heb, dat zy in dit ons tegenwoordig geſchil die leer in verſcheiden gevallen maar al te wel beleefd hebben, zal ik de waereld laaten oordeelen, of *het naar vermetelheid of verwaandheid in my gelykt*, dat ik zeggen durf, dat het getuigenis van zulke lieden *van geen gewigt behoort te zyn*; en of het 'er niet veel eer naar gelykt in *Henry Bedingfeld*, die beweert, dat *het wel van gewigt behoort te zyn* tegen zoo menigvuldige en taſtbaare ongerymdheden, onwaarſchynlykheden, en tegenſtrydigheden, dat de allergeloofwaardigſte getuigeniſſen, die men op de waereld zou mogen vinden, naauwelyks voldoen-

(*a*) Full Confutat. p. 73. 74.

doende en genoegzaam zouden zyn, om ze aanneemelyk te maaken (*).

Maar het voornaamste getuigenis, 't welk het gansche geschil beslissen moet, blyft nog over: dat, naamelyk, van

(*) De persoon, tegen wiens beëedigde verklaaring het, naar de gedagten van den Heer *Henry*, vermeetelheid of verwaandheid is, eenige twyffelingen of tegenwerpingen in te brengen, is, zo ik wel onderrigt ben, de Jesuit *Eliot*, een van de stoutste en onderneemziekste Jesuiten, die thans in *Engeland* zyn, en niet minder geschikt om in den eenen of den anderen wanhoopigen aanslag gebruikt te worden, dan een *Garnet* of een *Malagarda*. Men heeft my gezegd, dat de berugte brief uit *Romen*, daar ik te vooren van gesprooken heb, door hem geschreeven was; en de *Ontmaskeraar*, die van al hunne zaaken tamelyk goede kennis heeft, verzekert ons, dat *Mynheer* Eliot in 't jaar 1756, toen die brief geschreeven is, *zoo ver van hier was als* Romen (1). De Heer *Henry* kent, als een aankweekeling, en, gelyk ik geloof, een *aangenomen zoon* van de Orde, de ongemeene begaafdheden van den man wel, en verkiest hem daarom liever niet te noemen. Ik heb niet geweeten, tot dat deeze Heer my daar van onderregtte, *dat het zeggen, dat het getuigenis van Priesters en Jesuiten geen de minste kragt behoorde te hebben, een zeggen is. 't welk tegen de bekende Wetten van dit Koninkryk strydt*, en had wel gewenscht, dat hy, of de Roomschgezinde Raadgeever, dien hy aan zyn zyde had, toen hy dien brief schreef, die Wetten had aangehaald. —— Ik zal den Heer *Henry Bedingfeld* in 't gerust bezit laaten van de verheven lofstuitingen, die de voorvegter der Jesuiten en hun Vrinden hem hebben gelieven te geeven (2): en hier alleen maar aanmerken, dat hy niets uit zig zelven en zyn eigen welweeten verklaart en getuigt; dan dat hy *een volkomen eerlyk man is, zonder eenig eigen belang, en dat hy alleen veragt, die van een ander gevoelen zyn:* want voor 't geen 'er meer in den brief van Heer *Henry* gezegd wordt, hebben wy slegts het woord of de eeden van twee of drie Jesuiten zonder naam: dat is, van Menschen, die volgens een leer, hun Orde byzonder eigen, iets bezweeren kunnen, en ter zelver tyd niets bezweeren, gelyk ik uit hun beste Schryvers en Godgeleerden heb aangetoond (3): die geen zwaarigheid maaken, om iets, 't welk ze weeten dat valsch is, te getuigen, om de eer van hun Orde op te houden; en die het nog naauwelyks zoo zwaar als een vergeeffelyke zonde schatten, hun wettigen opperheer te vermoorden ter bevordering van 't welzyn der Heilige *Societeit*.

(1) Six Letters. p. 15. (2) Full. Confutat. p. 73. (3) Reply to a scurrilous Pamphlet. p. 34. 35.

van *William Sheldon*, *Schildknaap*, *een Edelman*, *wiens beminnelyke hoedanigheden hem geliefd en dierbaar maaken by allen die hem kennen.* Het getuigenis of de verklaaring van dien braaven Edelman voert de Ontmaskeraar ten toneele met deeze woorden. *Nu zal ik een getuige voortbrengen, wiens verklaaring de Heer* Bower *leezen zal met fchaamte, de voorftanders van* Bower *met eerbied zullen aanneemen, en daar het gemeen meer agt op ftaan zal, dan op een honderd beëedigde verklaaringen van iemand, die de verfoeijelyke leer van innerlyke afzweering en ftilzwygende agterhouding,* (dat is de leer van een Jefuit) *aankleeft* (*a*). Na zulk een hoogdraavende inleiding, zou men met reden verwagten mogen, dat men dien *beminnelyken* Edelman zou hooren verklaaren, dat hy my die brieven, of ten minften eenigen van dezelven, had zien fchryven; dat ik hem dezelven had voorgeleezen, en hem verzogt, die aan zynen broeder, den Provinciaal, te willen bezorgen. Maar 't is hier weder, gelyk het deezen man meermaalen gaat, *Parturiunt montes.* — (Veel gefchreeuw, en weinig wol). De Heer *Sheldon* verklaart niets, dan 't geen zeer wel waar kan zyn, niettegenftaande egter de brieven verdigtfels zyn en blyven. Want in den brief, dien hy over dit ftuk aan zyn' Vrind fchryft, verzoekt hy hem vooraf, *den Heer* Henry Bedingfeld *te willen waarfchuwen, dat hy voorzigtig ware, en van het berigt, dat hy hem nopens den Heer* Bower *gegeeven had, niet meer zeide, dan hy kon waar maaken* (*b*). Dit dagt hy, naar 't fchynt, een zeer noodzaakelyke waarfchuwing te zyn, en begon 'er daarom zyn brief meê. Vervolgens verklaart hy, dat *hy den brief van my aan zyn broeder nooit geleezen heeft; dat hy 'er ook myn naam niet heeft zien onder ftaan; maar dat zyn broeder hem gezegd heeft, dat die brief van my kwam.* Zoo dat, alles wel ingezien, dit ganfche getuigenis van den Heer *Sheldon*, daar men zoo veel ophefs van maakt, inderdaad, voor zoo ver het de gewaande briefwiffeling betreft, niets anders is dan een getuigenis van Vader *Sheldon.* De *Ontmaskeraar* redeneert 'er dus over: *de Heer* Sheldon *getuigt, dat de*

(*a*) Full. Confutat. p. 77. (*b*) Ibid. p. 78.

de Provinciaal der Jesuiten hem gezegd heeft, dat hy een brief had ontvangen van B—r. *Hy moet 'er derhalven zekerlyk een van* B—r *ontvangen hebben; bygevolg is het geschil beslist.* En op wiens getuigenis is het beslist? Niet op dat van den Heer *Sheldon*, die van de briefwisseling niets meer wist, dan de Jesuit hem 'er van gezegd had; maar op dat van den Jesuit zelven, die 'er met hem over gesproken heeft. Alles rust hier derhalven weder op het gezag van een Jesuit, en het geschil blyft nog even onbeslist, ten ware men het getuigenis van een misleidenden, of misleiden Jesuit voor voldoende wilde erkennen en genoegzaam om 't stuk te beslissen. *Van een misleidenden of misleiden* Jesuit, zeg ik; want ik wil zelfs Vader *Sheldon* niet beschuldigen, dat hy willens en weetens deel gehad heeft aan zoo snood en grof eene bedriegerye, zoo lang ik myn beschuldiging niet waar kan maaken. Zo hy zelf niet misleid geweest is, maar de hand meê aan 't bedrog gehad heeft, konde hy, nog zynen broeder nog iemand anders, wie 't ook zou mogen wezen, agter 't geheim laaten, zonder eenen van de vastgestelde zetregels der Orde te verbreeken, waar door *aan alle leden van de* Societeit striktelyk verbooden wordt, *de geheime onderhandelingen en bedryven der Orde aan waereldlyken of anderen te ontdekken, hoe zeer die anderszins de Societeit ook mogen genegen en toegedaan zyn, of hoe na zy iemand van de leden in den bloede bestaan mogen.* In 't kort, het getuigenis van den Heer *Sheldon* bewyst, op zyn best genomen, niets meer, dan dat hy van zyn broeder, den Jesuit, die gewaande briefwisseling gehoord heeft; even gelyk zeker ander Edelman van zyn broeder, ook een Jesuit, gehoord had, dat ik de *Inquisitie* had bestoolen (*a*): maar dat getuigenis kan geenszins de waarheid van die gewaande briefwisseling zelve bewyzen; of de *Ontmaskeraar* moest eerst kunnen toonen, daar hy egter waarschynlyk vry wat werks aan zal hebben, dat de Jesuit nog zelf misleid geweest is, nog zynen broeder misleid heeft.

Toen 'er van de brieven eerst in de gezelschappen begon ge-

(*a*) Zie boven blad. (7).

gesproken te worden, verklaarde deeze zelfde Edelman aan zeker adelyk *Lord*, te *Bath*, *dat hy niets van die brieven wist*. Ik zal het zyn Biegtvader laaten beslissen, of hy in dit geval zig een weinig behelpen mogt of niet met *dubbelzinnigheden*, om een gesprek over dit stuk te ontwyken met een *Pair* des ryks, die my te lang gekend, en te veel verstand had, om te gelooven, dat ik my ooit weder tot de Jesuiten begeeven zou, of zulke ongerymde, onnozele en kermende brieven zou hebben kunnen schryven (*). Maar dit durf ik my egter wel vermee-

(*) De *Ontmaskeraar*, zig het ampt van beslisser van geweetensgevallen aanmaatigende, tragt in zyn laatste geschrift te toonen, dat de Heer *Sheldon* met goed regt, en *volkomen naar waarheid*, *heeft kunnen zeggen*, *dat hy niets wist van* de brieven, die men vooronderstelt dat ik aan zyn broeder, Vader *Sheldon*, geschreeven hebbe, niettegenstaande hy één van dezelven gezien had, en hem gezegd was, van wien die kwam, en wat 'er de inhoud van was (*Complete Detection* p. 15.) Ik wensch de Jesuiten geluk met een man, die zulke merkelyke voortgangen gemaakt heeft in de geweetenkunde der Orde, en zoo ver reeds gevorderd is in de konst om deszelfs gevallen te beslissen. Maar het doet hier waarlyk zeer weinig ter zaak, of de Heer *Sheldon*, by die gelegenheid, zich aan voorbedagte dubbelzinnigheid schuldig gemaakt heeft of niet. Het geen, daar ik in myn *Reply* p. 42. 43, op aandrong, en dat de *Ontmaskeraar* niet waardig geoordeeld heeft om 'er gewag van te maaken, was, dat het getuigenis van den Heer *Sheldon niet de waarheid bewees van de gewaande briefwisseling*, gelyk de *Ontmaskeraar* beweerde, maar enkel en alleen de waarheid hier van; dat, naamelyk, die Heer uit zyn broeder, den Jesuit, van die briefwisseling gehoord had: op dezelfde wyze, als het getuigenis van een ander Heer, even geloofwaardig als de Heer *Sheldon*, niet bewyst, dat het waar is, dat ik de *Inquisitie* bestoolen heb; maar alleen, dat het waar is, dat hy uit den Jesuit zyn broeder, van die diefstal gehoord heeft; gelyk ook het getuigenis van een derden Heer, een *Baronet*, niet bewyst, dat ik den Roomschen Godsdienst verzaakt heb, om dat men my geen Bisschop wilde maaken. (Zie boven bladz. (7). Maar alleen, dat hy dat van de Jesuiten had hooren zeggen. Dit, denk ik, is de onbetwistbaare waarheid, en zoo duidelyk, dat yder 't begrypen kan. Maar de *Ontmaskeraar*, die door zyn overgroote liefde tot de waarheid, dit over 't hoofd ziet, vertelt zyn leezers onophoudelyk, dat *het getuigenis van* Sheldon *zekerlyk de waarheid van de briefwisseling bewyst*, (het geen het *zekerlyk* niet doet, dewyl die Heer alleen maar van hooren zeggen, en niets uit zyn eigen welweeten getuigt) en *dat de jammerlyke uitvlugten, daar ik genoodzaakt ben my mee te behelpen, alleen dienen om de zwakheid*

meeten te zeggen, dat men weinig Edellieden zou vinden, die als getuigen zouden willen verschynen, om in 't openbaar verklaaringen te geeven van een zaak, daar zy in een byzonder gesprek gezegd hadden, *dat ze niets van wisten.*

De Heer *Sheldon* berigt ons in zyn brief, dat de Jesuit, zyn broeder, hem zeide, dat *dat een brief was van* B—r; *waar in dezelve verzogt, het geld weer in handen te mogen hebben, dewyl hy de Vrouw moest bezorgen, eer hy kon wederkeeren.* Maar, 't geen Vader *Sheldon*, hier aan zyn broeder zeide, strydt regtdraads tegen 't geen Vader *Carteret* een edelen Hertog vertelde. *Sheldon* zegt aan zyn broeder in 't jaar 1746 of 1747, *dat ik het geld verzogt weer in handen te mogen hebben, dewyl ik de Vrouw bezorgen moest*, EER IK KON WEDERKEEREN; en *Carteret* vertelde den edelen Hartog, dat *ik wedergekeerd was* in 't jaar 1745; zoo dat ik, volgens den eenen, nog *niet wedergekeerd was* in 't jaar 1747; en, volgens den anderen, al *was wedergekeerd*, in 1745; indien *Sheldon* derhalven de waarheid sprak, maakte *Carteret* dien Hartog een logen wys: sprak *Carteret* de waarheid, *Sheldon* deed het zyn broeder. Maar daarenboven werpt ook het getuigenis zelf van den Heer *Sheldon*, 't welk, gelyk ik getoond heb, inderdaad, niets anders is dan maar een getuigenis van Vader *Sheldon*, de geloofwaardigheid van de brieven te eenemaal overhoop: want in die brieven doet men my overal spreeken als iemand, die reeds *wedergekeerd was* tot de Kerk en tot de Orde beide; en zelfs doet men my, al straks, den eersten van die brieven schryven op den laatsten dag van myn *afzondering*, die ik op het wederkeeren tot de Orde hield. Hoe kon dan Vader *Sheldon* tegen zyn broeder zeggen, dat ik myn geld verzogt weer in handen te mogen hebben, dewyl ik de Vrouw bezorgen moest, *eer ik kon wederkeeren*: dat is, eer ik doen kon, 't geen men my in die brieven laat zeggen, dat ik reeds gedaan had!

De-

beid van myn zaak aan te toonen. Jammerlyke uitvlugten, onnozele vitteryen, Jesuitische streeken &c. zyn de gewoone stopwoorden van deezen man als hy niet meer weet wat hy zeggen zal.

Dewyl de *Ontmaskeraar*, uit zyn overgroote liefde voor de waarheid, de zwaarigheden, die hy niet weet op te lossen, doorgaans over 't hoofd ziet, verwagtte ik niet, moet ik bekennen, dat hy eenige melding zou gemaakt hebben van de getuigenissen van *Carteret* en van *Sheldon*, die al te tastbaar elkander tegenspreeken, om ooit over één gebragt te kunnen worden. Maar dewyl de geloofwaardigheid van twee *uitmuntende* Jesuiten, beide Provinciaalen van *zyn Heilige Societeit*, hier in merkelyk gevaar was, agtte hy het zyn pligt te zyn om ten minsten eens te beproeven, of ze niet over één te brengen waren, en gelukkig viel hem een onderscheiding in den zin, die, gelyk hy ons gaarne zou willen doen gelooven, alle tegenstrydigheid te eenemaal wegneemt. Die onderscheiding bestaat hier in: dat *weder in de Orde aangenomen*, *of weder met de Orde verzoend te zyn*; en *tot de Orde weder te keeren*, twee zeer verschillende dingen zyn. Het is waar, zegt hy, dat ik door Vader *Carteret weder in de Orde aangenomen wierd* in 't jaar 1745: maar daar om kan men egter met waarheid niet zeggen, dat ik toen *wederkeerde tot de Orde*; dewyl deeze laatste woorden volgens hun natuurlyke, eenvoudige, en gewoone betekenis niet *een wederkeeren in de Orde* aanduiden, maar een wederkeeren naar *Vlaanderen*, *Frankryk*, *Duitschland* of *eenig ander gewest over Zee*: en men kan, zegt hy, die woorden in geen anderen zin verstaan, zonder ze te wringen, en te verdraaijen. (*Complete Detection.* p. 15.) In denzelfden zin moeten wy, volgens hem, ook verstaan deeze woorden van Vader *Maire: B——r trad heimelyk in onderhandeling met de Oversten van het Lighaam, dat hy verlaaten had, om* TOT HETZELVE *weder te keeren.* (Ibidem. p. 50.) daar het woordje HETZELVE niet betrekkelyk is, zegt hy, tot het voorgaande woord *Lighaam*, maar tot *Aziën*, *Afrika*, of *Amerika*, of eenig ander gewest over Zee, in den eenen of den anderen hoek van de waereld. Dus wierd ik dan in de Orde weder aangenomen, zonder tot de Orde weder te keeren; en dus stemt het getuigenis van Vader *Carteret*, die verklaart, dat *hy my in de Orde weder aannam in 't jaar* 1745, volkomen overeen met dat van Vader

Sheldon, die zyn broeder vertelde, dat ik niet *wedergekeerd* was in 't jaar 1746 of 1747. *Quando ullum invenies parem!* Waarlyk, deeze man heeft zyn weêrga niet in ongerymdheden en wartaal. Wat Roomschgezind Schryver nam ooit, om twee regtdraads tegen elkander strydende besluiten van twee verscheiden Pausen, tot behoud der onfeilbaarheid, overeen te brengen, zyn toevlugt tot zoo erbarmlyk een loopje, als daar de *Ontmaskeraar* zig hier van bedient, om de regtdraads tegen elkander strydende getuigenissen van twee Jesuiten met malkaar te doen paaren, om hun geloofwaardigheid te redden? Liever had hy dit verschil tusschen *Carteret* en *Sheldon* mogen over 't hoofd zien, en die twee Provinciaalen van zyn Heilige Societeit elkander tot logenaars laaten maaken; even gelyk hy het verschil over 't hoofd gezien heeft tusschen die twee *uitmuntende* mannen en *Gay*, die hen beide tot logenaars maakt, dewyl hy verklaart, dat ik al voor twintig jaar de Mis gedaan heb, en dat ik bygevolg al over twintig jaar weder verzoend moet geweest zyn met de Kerk en de Orde, beide (*).

En

(*) *Jan Gay*, die lange jaaren knegt is geweest by de *Provinciaalen* van de Jesuiten, vertelde aan Mynheer *Edwards*, Snuifkooper in St. *Martin's Court*, dat hy in 't Vertrek geweest was, toen ik *Mis* deed; en dat die *Mis* bediend wierd van Vader *Turberville* (1). Maar nu is het ontwyffelbaar zeker, dat ik geen *Mis* doen, dat is, de allereerwaardigste plegtigheid van den Roomschen Godsdienst verrigten kon, zoo lang ik onder den grooten Kerkban lag, als een afvallige beide van de Kerk, en van de Orde; en derhalven moet ik ook toen reeds met beide al weder verzoend geweest zyn; dat is, nu al twintig jaar geleeden: want de Heer *Turberville*, die, schoon *Provinciaal* van de Orde, my de eer deed, om my by die gelegenheid, als myn klerk, op te wagten, is nu al twintig jaar dood geweest (2). Dit was het antwoord, 't welk ik op die vertelling gaf, in myn *Reply* p. 50: en maakte 'er toen dit besluit uit op; dat, een van beide, of het getuigenis van *Gay*, 't welk vooronderstelde, dat ik al over twintig, en meer jaaren, weder met de Kerk en Orde verzoend was geweest, valsch moest zyn, of anders de verklaaring van Vader *Carteret*, die in hield, dat die verzoening niet geschied was, dan eerst in 't jaar 1745, toen hy my met beiden wederom verzoend had. De *Ontmaskeraar* had, zou men denken, wel 't

een

(1) Full. Confutat. 82. (2) See my Reply. p. 50.

En dus keerde ik dan, volgens den eenen van die zoo hoog geroemde getuigen, tot de Orde weder in 't jaar 1745: volgens den anderen, was ik alreeds veele jaaren te vooren wedergekeerd geweest; en volgens den derden, keerde ik niet weder, dan eerst een jaar of twee daarna. Zonderlinge getuigen, zeker, om met hun verklaaringen op te weegen tegen de allergrootste onwaarschynlykheden!

Maar de *Generaal*, zegt de *Ontmaskeraar*, eischte, dat B—r over zee ging; en zoo lang hy dat niet deed, kan men niet zeggen dat hy *wedergekeerd was tot de Orde*, of tot *het Lighaam, dat hy verlaaten had*. Ik Antwoorde, 1. Op het oogenblik, dat ik verzoend wierd met de Orde, of weder in de Orde wierd toegelaaten, en door het vernieuwen van myn geloften, weder een Jesuit wierd, kon ik in den strikften en eigentlykften zin gezegd worden, *wedergekeerd te zyn tot de Orde of tot het Lighaam, dat ik verlaaten had.* Maar, volgens de verklaaring, die de *Ontmaskeraar* 'er van geeft, zou ik als een Jesuit, dat is, *in dat Lighaam* zelf, *dat ik verlaaten had*, hebben

een of 't ander antwoord mogen geeven op die tegenwerping. Maar hy merkte wel, dat hy dezelve niet kon oplossen, zonder éénen van zyn twee *onbetwistbaare* getuigen 'er aan op te offeren: en eenen van de twee op te geeven, was eveneens, als of hy ze beide, en alle anderen opgaf, dewyl ze allen uit een en 't zelfde grondbeginsel te werk gingen. Hy verkoor derhalven wysselyk, (hoe eerlyk laat ik de waereld oordeelen) om van de verdediging niet te reppen, en 't gemeen alleen kennis te geeven van de beschuldiging met de volgende woorden: dat B—r *Mis gedaan heeft te* Londen *is beweezen door Mr.* Jan Gay, *die op dien tyd in 't Vertrek was* (3). Zie daar een staaltje van de opregtheid van dien man, en van zyn liefde voor de waarheid, die hem alleen aangedreeven heeft, om zig in dit geschil te mengen, en de zaak van de verongelykte Jesuiten op te vatten. Eer ik 'er afstappe, zal ik hem nog deeze twee sluitredenen te herkaauwen geeven: B—r *heeft, nu twintig jaar geleeden*, Mis *gedaan, zo men* Gay *gelooven moet, en Gay is een man van onbetwistbaare geloofwaardigheid: maar* B—r *kon geen Mis doen, zonder eerst met de Kerk en zyn Orde weer verzoend te zyn: hy moet derhalven, nu twintig jaar geleeden, met beide al weer verzoend geweest zyn, en* Carteret *getuigt valsch, als hy zegt, dat hy niet eer met beide*

(3) Complete Detection. p. 19.

ben kunnen leeven en ſterven, zonder dat men egter, indien ik niet over zee ging, zou hebben kunnen zeggen, dat *ik wedergekeerd was tot het Lighaam dat ik verlaaten had*, dewyl deeze woorden, zo men ze niet *wringen en verdraayen* wil, geen *wederkeeren* betekenen *tot het Lighaam dat ik verlaaten had*, maar eigentlyk een *wederkeeren* naar *Vlaanderen*, *Frankryk*, *Spanjen*, of *Italiën*, of naar eenig geweſt, daar ik nog nooit te vooren geweeſt was. Verbeeldt zig deeze man, dat 'er in geheel *Engeland*, iemand te vinden is, die dom en oordeelloos genoeg is, om niet te zien,

de weêr verzoend is, dan in 't jaar 1745 —— B—r *wierd niet eerder met de Kerk neg met zyn Orde weêr verzoend, dan in 't jaar* 1745, *zo men Vader* Carteret *gelooven moet, en hy is een man van de alleronbetwiſtbaarſte geloofwaardigheid: nu kon* B—r *geen Mis doen, of hy moeſt eerſt met beide weer verzoend zyn; bygevolg heeft hy nu twintg jaar geleeden geen Mis gedaan, en* Gay *loog toen hy den Snuifkooper vertelde, dat hy ze toen deed.* Dus zegt hier de knegt dat de meeſter, en de meeſter dat de knegt liegt. De knegt laat my de Mis doen, eer ik, nog met de Kerk, nog met de Orde verzoend ben: en de meeſter weet niet (want anders zouden wy 'er zekerlyk wel van gehoord hebben) dat ik ze ooit gedaan heb, na dat ik weer verzoend ben met beide.

Het is myn antwoord op deeze beſchuldiging alleen niet, 't welk de *opregte en eerlyke Ontmaskeraar*, in zyn laatſt geſchrift, met voordagt voor 't gemeen verborgen gehouden heeft. Hy ſchynt van 't gevoelen te zyn van dien regter, die niet wilde, dat de raad ook de andere party zou hooren, om dat 'er de zaak altyd maar verwarder door wordt: en daarom heeft hy ook in dat laſterſchrift al de verſcheiden beſchuldigingen, die hy in zyn andere drie tegen my had ingebragt, weer van vooren af aan opgeteld, maar wel naauwkeurig zorg gedraagen om tegen zyn leezers geen woord te reppen van myn wederleggingen, even als had ik verſtomd geſtaan, en niets meer tot myn verdediging weeten te zeggen. Ik heb gedagt een geheel anderen weg te moeten inſlaan; en heb niets agtergehouden, niets ten minſten, dat eenige betrekking heeft tot de Hoofdbeſchuldiging; maar heb de redenen en bewyzen, die hy tot derzelver ſtaaving inbrengt, in haar volle kragt voorgeſteld, en myn antwoorden, op dezelfde bladzyde, vlak daar tegen over geplaatſt. Een duidelyk blyk, dat ik geheel geen wantrouwen heb op myn zaak; maar wel, dat hy de zyne mistrouwt. Van deeze *onvriendelyke* manier van handelen, om geen ſterker uitdrukking te gebruiken, vinden wy een ander merkwaardig voorbeeld op bladz. 21 van zyn *Complete Detection* of *volkomen ontdekking*, gelyk hy het noemt. Hy had my in een van zyn geſchriftjes (4) verweeten, *dat ik in*

(4) Full. Confutat. p. 76.

zien, dat hy hier als naar een ſtrootje grypt, om zig en zyn twee Provinciaalen boven water te houden? Maar, gewiſſelyk, hy moet zinken, en zy met hem.

2. Uit geenen van de brieven, die men de mynen noemt, blykt het, dat men ooit van my geëiſcht heeft, dat ik over zee zou gaan, en zelfs uit den eerſten van dat zestal blykt regt het tegendeel. Want daar geeft de *Generaal* my de keur van *een Provincie, die beſt naar myn genoegen zou zyn*, zonder een eenige uit te zonderen. En nogtans, wie zou dat ooit in 't hoofd hebben kunnen krygen? wil de *Ontmaskeraar* uit die eigen woorden beſluiten, dat de *Generaal Engeland* wel degelyk heeft uitgezonderd. *Uit welke woorden*, zegt hy, „*het ſchy-*

in deeze laatſte twaalf jaaren meer dan eens ter Biegt geweeſt was: een plegtigheid, zoo noodzaakelyk, om de vlekken van myn ſtruikelingen en dwaasheden af te waſſchen. Ik antwoordde 'er op, dat, zo ik in deeze laatſte twaalf jaaren ter Biegt geweeſt was, ik dan ter Biegt was geweeſt, terwyl ik Kerkelyke gemeenſchap en Avondmaal hield met de Kerk van *Engeland*: terwyl ik in alle gezelſchappen my niet ontzag te ſpreeken van de verfoeielyke leerſtukken en bygeloovige gebruiken van 't Pausdom: terwyl ik in drie Huwlyks onderhandelingen teffens was ingewikkeld, gelyk de *Ontmaskeraar* my onderrigtte: terwyl ik leefde als een *Proteſtant*, en als een Leek &c. en bygevolg, terwyl ik wiſt, dat geen Prieſter my zyn vryſpraak verleenen kon: ja, terwyl ik wiſt, dat ik in plaats van *door die plegtigheid de vlekken van myn ſtruikelingen en dwaasheden af te waſſchen*, volgens de leer van de Kerk van *Romen*, een nieuwe vlek, zwarter dan alle de anderen, 'er nog zou by doen, naamelyk die van Heiligſchendery, en misbruik van 't heilig verbondzegel. En was het dan met zulk een oogmerk dat ik ter Biegt ging? Of, wat kon ik tog anders my voorſtellen en verwagten van 't *volvoeren van dat gedeelte van myn pligt*? Wat van twee is nu het onwaarſchynlykſt, of dat de Jeſuit, die dit *aan verſcheiden Heeren van aanzien*, en ongetwyffeld onder anderen aan den *Ontmaskeraar* zelven verhaalde, hun eene *onwaarheid* verhaald heeft, of dat ik ter Biegt zou gegaan zyn, met oogmerk om vergiffenis van myn zonden te verkrygen, terwyl ik wiſt, dat het verrigten van die plegtigheid alleen ſtrekken kon, om myn misdaaden en ſchuld te verzwaaren? Dus beantwoordde ik die beſchuldiging in myn *Reply* p. 49. 50. en egter bevinden wy die zelfde vertelling weer op nieuw door den *Ontmaskeraar* op de baan gebragt, in zyn laatſte geſchrift en geen meer gewag van myn antwoord gemaakt, dan of ik 'er op gezweegen had. Wie moet zig niet over 's mans *opregtheid, onpartydigheid*, en *brandende liefde tot de waarheid* verwonderen!

X

schynen zou, dat de Heer Retz, (de *Generaal*) Engeland *had uitgezonderd* (*a*). Een redeneering, die hier op uit komt; *de* Generaal *gaf* B—r *de keur van een Provincie, die best naar zyn genoegen was; bygevolg zonderde hy* Engeland *uit*: het welk, gelyk hy aanstonds zegt in den volgenden zin, *hem boven alle andere Provincien best behaagde.* Dit gevolg is zoo aartig en juist, dat ik niet heb kunnen nalaaten van 'er hartelyk om te lachen. Yder een, behalven de *Ontmaskeraar*, zou 'er, natuurlyker wyze, regt het tegendeel uit beslooten hebben; te meer, daar men my, in denzelfden brief, dit aan den Provinciaal doet schryven: *ik laat het aan uw oordeel, of ik in staat zou zyn, om hier dienst te doen of niet;* het welk, indien de *Generaal Engeland* had uitgezonderd, zoo veel geweest zou zyn, als my van zyn oordeel te beroepen op dat van den Provinciaal, en hem te laaten beslissen, of ik in staat was om dienst te doen op een plaats, daar de *Generaal* geoordeeld had, dat ik van geen dienst kon zyn. Had de *Generaal* reeds *Engeland* uitgezonderd, dan had de Provinciaal geen vryheid en magt, om my daar te houden, en ten dienst der Orde te gebruiken: en derhalven is myn voorstel of verzoek, dat ik hem daar doe, een duidelyk bewys, en een bewys, daar niets op te antwoorden valt, dat de *Generaal Engeland* niet uitzonderde, of liever, dat de Jesuiten, toen zy die brieven verdigtten, niet voor hadden, om de leezers te doen denken, dat hy *Engeland* uit die algemeene keur had uitgezonderd.

Uit dit alles nu blykt ontwyffelbaar, dat de *Ontmaskeraar* niet meer wist, wat hy zeggen zou, toen hy, om zyn twee Provinciaalen met elkander overeen te brengen, beweerde, dat de *Generaal* eischte dat ik over zee ging: dat hy dingen spreekt, die zeer sterk naar wartaal smaaken, als hy zegt, dat de onderhandeling met den *Generaal*, of ik over zee zou gaan, of *hier dienst doen*, vier geheele jaaren agter een duurde; dat is van 't jaar 1741 tot 1745: en dat de *voorzigtige afvallige*, gelyk het hem behaagt my, in den gewoonen styl van zyn nieuwe

(*a*) Six Letters. p. 25.

we Vrinden, te noemen, eerst alles wat hy in de waereld had in handen stelde van de Jesuiten, en toen begon met hun te spreeken over de voorwaarden; waarin hy den *voorzigtigen afvalligen*, naar 't my voorkomt, de rol doet speelen van een man, dien 't een weinig in de harssens geslagen is. De leezer kan een breedvoeriger omhaal van deeze fraaie redeneeringen vinden, in zyn *Full. Confutation. p.* 40: en hy herhaalt ze nogmaals in zyn laatste twistschrift p. 19, 20. Schoon ik dat alles reeds ontegenspreekelyk weerlegd had in myn *Reply* p. 13. 14: en voegt 'er zelfs nog by, dat de *Generaal het overzee gaan van B—r aanzag als de eenigste voldoende blyk van zyn opregtheid*; hoewel hy te vooren ons verhaald had, dat *ik al zedert het jaar* 1741, toen die gewaande onderhandeling begon, *zulke blyken van myn opregtheid gegeeven had, dat 'er geen reden meer overbleef om te twyffelen of ik het mogelyk wel opregt meende* (*a*). In 't kort Vader *Sheldon*, als hy tegen zyn broeder zegt in 't jaar 1746 of 1747, dat ik myn geld weer in handen moest hebben, eer *ik tot de Orde kon wederkeeren*, en dat ik bygevolg op dien tyd nog tot dezelve niet wedergekeerd was, spreekt Vader *Carteret* regtdraats tegen, die verklaart, dat ik in 't jaar 1745, met de Orde weder verzoend, of in de Orde weder aangenomen was; en *Gay* spreekt hen beiden weder volmondig tegen, als hy getuigt, dat ik voor twintig jaar de Mis gedaan heb; dewyl ik onmogelyk Mis kon doen, zonder eerst en met de Kerk en met de Orde weder verzoend te zyn (*b*): voeg hier by, dat de Jesuit *Maire*, die, schoon hy wist, 't is waar, dat *ik voorgaf een talryk huisgezin te hebben*, dat ik egter nimmer gehad of voorgegeeven heb te hebben, egter nog zoo onlangs, als in 't jaar 1750, niet eens wist, dat *ik wedergekeerd was, tot het Lighaam, dat ik verlaaten had*, maar alleen, dat *ik met myn oversten in onderhandeling was om tot hetzelve weder te keeren* (*c*). Kan nu iemand denken, dat, zo ik inderdaad in 't jaar 1745 tot de Orde wedergekeerd was, *Maire*, die zig te *Ro-*

(*a*) Full. Confutat. p. 40. (*b*) Zie myn *Reply*. p. 50. 51. (*c*) Complete Detection. p. 49. 50.

Romen onthield, daar in 't jaar 1750 nog niets van gehoord zou hebben, of zo hy 't gehoord had, enkel zou gezegd hebben, dat *ik met myn overſten in onderhandeling was om tot hetzelve weder te keeren?* Met één woord; het getuigenis van *Maire* bewyſt onweerſpreekelyk, dat de zeven brieven onegt en valſch zyn: want in die brieven laat men my in de jaaren 1746 en 1747 ſpreeken als een Boetvaardige Jeſuit, die *tot het Lighaam, dat ik verlaaten had, was wedergekeerd;* en volgens *Maire*, die, gelyk duidelyk blykt, zyn berigten van hier had, was *ik* alleen *in onderhandeling met myn overſten om weder te keeren*; of, liever, gaf ik voor, in myn ſchryven aan hun, dat *ik geneegen was, om tot het Lighaam, dat ik verlaaten had, weder te keeren; in hoop, dat ik ben, onder dat voorwendſel de eene of de anderen ſom gelds zou mogen ontſutzelen, die ik hoognoodig had, om myn talryk huisgezin aan de koſt te helpen.* Maar ondertuſſchen ſprak die Jeſuit zekerlyk de waarheid, toen hy aan zyn Roomſchgezinden Vrind ſchreef, dat *hy, in zyn tegenwoordige omſtandigheden, hem geen getuigſchrift nopens my*, ZOO ALS HY HETZELVE VERZOGT, *bezorgen kon.* Zy waren 't, naar 't ſchynt, nog niet met malkanderen eens, wat zy zouden getuigen.

Om dan nu het ganſche geſchil, zoo ver het de zeven berugte brieven raakt, kortelyk op te maaken: dat ik die brieven zou geſchreeven hebben, is ten uiterſten onwaarſchynlyk en komt zeer na aan het onmogelyke; of ik moeſt op dien tyd geheel zot en buiten myn zinnen geweeſt zyn. (Zie boven van bladz. (103) tot bladz. (125)). De reden en bewyzen, die de Jeſuiten (*) bybrengen om aan te toonen, dat ik 'er de Schryver van ben, zyn taſtbaar ongerymd, en bewyzen niets. (Zie boven van bladz. (91) tot bladz. (103)). En de getuigeniſſen en verklaaringen, daar men zoo veel ophefs van maakt, en waar reden en gezond verſtand zelf zwigten moet, beſtaan enkel en alleen in getuigeniſſen van Jeſuiten, of van menſchen

(*) Ik zeg *de Jeſuiten*: want wat den *Ontmaskeraar* betreft, dien merk ik aan als een enkele Pop, die door de anderen, van agter de ſchermen, op het toneel gevoerd, bewoogen en beſtierd wordt.

ſchen die hunne berigten van Jeſuiten kreegen. (Zie boven bladz. (152, 153)). Dat is, in getuigeniſſen van logenaars en laſteraars, die 'er volgens hun eigen grondbeginſels voor bekend ſtaan, en die ik beweezen heb, dat in dit zelfde geſchil met logens en laſteringen hebben omgegaan, en elkanderen, zoo wel als hun medegetuigen, regtdraads tegenſpreeken. Indien iemand met een Halsmisdaad voor de Regtbank betigt, uit verſcheiden redenen en veelerhande zamenloopende omſtandigheden kon aantoonen, dat het ten uiterſten onwaarſchynlyk en byna onmogelyk was, dat hy de misdaad, daar hy meê beſchuldigd word, begaan had: dat zyn beſchuldigers een opgeraapte hoop van de ſnoodſte fielten waren, die den aardbodem betraden; dat zy hem een onverzoenbaaren haat toedroegen, zyn bederf gezwooren hadden, en van dien aart waren, dat ze nergens voor ſtuitten, zo ze ſlegts hun wraakluſt aan de zulken, die hen getergd hadden, voldoen mogten: dat zy elkanderen in hun verklaaringen regtdraads tegenſpraken, en tegen hem getuigenis gegeeven hadden van iets, 't welk zy wiſten, ja op hun belydenis overtuigd waren dat ze geweeten hadden, dat valſch was: zou 'er wel eenig rigter op de ganſche waereld zyn, die op zulke blyken, den aangeklaagden egter veroordeelen en ſchuldig verklaaren zou aan de misdaad, daar hy meê betigt wierd? Met myn zaak ſtaat het, gelyk ik beweezen heb, net even eens; ik bevind my juiſt in 't geval van zulk een onſchuldigen Lyder; en twyffel daarom ook geenszins of alle kundige en onbevooroordeelde lieden, op wier oordeel ik my van dat der partyzugtige en onweetende menigte beroep, zullen my, zonder eenigen ſchroom en hapering vry ſpreeken van een beſchuldiging (die, naamelyk, dat ik de Schryver zou zyn van de zeven brieven,) welke nergens anders op ruſt, dan op een getuigenis, dat in 't geheel geen geloof verdient, terwyl zelfs het allergeloofwaardigſte getuigenis naauwelyks voldoende en genoegzaam zou zyn, om 'er de beſchuldiging om als beweezen aan te zien.

Ik had my gevleid, dat 'er naauwelyks eenig menſch in

geheel *Engeland* zou geweest zyn, die, na dat hy de redenen en bewyzen, die ik in verscheiden van myn verdedingschriften tegen de egtheid van die brieven had bygebragt, geleezen had, dezelve egter nog voor egt zou hebben kunnen houden, in weerwil van de ongerymdheid der bewysreden en de ongeloofwaardigheid der getuigenissen, daar men zulks meê tragt te staaven. Maar groot, zeker, is de kragt van 't vooroordeel, inzonderheid op de gemoederen van zulken, die maar met een tamelyke oplettendheid leezen en alles juist ten naauwsten niet weegen en onderzoeken, wier getal nogtans al een merkelyk gedeelte van 't menschdom uitmaakt. Den eerwaardigen *Ontmaskeraar* onzer dagen heeft het geen meerder moeite gekost, om de grootste onwaarschynlykheden, ongerymdheden en tegenstrydigheden aan *veelen* wys te maaken, ten voordeele der Jesuiten, dan het den eerwaardigen *Ontmaskeraar* van voorige tyden, *Titus Oates*, eertyds kostte om het meerendeel der natie even dwaaze ongerymdheden, tegenstrydigheden en onwaarschynlykheden ten hunnen nadeele te doen gelooven: en dat ik waarlyk de Schryver was van die brieven, daar was, dagten die *veelen*, dat is, *de menigte*, al zoo weinig aan te twyffelen, als dat een volwassen man kruipen kon in een pints flesje. Dus wierd ik dan by de eenvoudigen, de ligtgeloovigen, de onoplettenden, de kortzigtigen gehouden voor één, *die in 't hart Roomsch was*, voor *een vermomden Jesuit*, voor iemand *die onder de hand met de Jesuiten medewerkte*, dien *door den Paus verlof was verleend*, *om onder 't masker van een* Protestant *te gaan*, *en zyn tyd waar te neemen*, *om den eenen of den anderen kragtdaadigen slag te doen*: en *het gevaar*, riep de *Ontmaskeraar* 'er tusschen met luider keel, *is grootelyks te dugten* (*a*). *Tien doorsleepen Jesuiten*, *die zig daar voor uitgaaven*, *daar* B—r *zig nu voor uitgeeft*, *en onder de begunstiging van dergelyk een vermomming*, *zouden in staat zyn om ons aan Kerk en staat meer onheil te brouwen en kwaad te doen*, *dan honderd openbaare zendelingen van Romen met malkander zouden kunnen doen* (*b*). *Wordt*

dee-

(*a*) Full. Confutat. p. 90. (*b*) Ibid. p. 91.

deeze man zoo gelukkig, dat hy bescherming vindt (tegen de woede van 't gepeupel, 't welk deeze liefderyke *Leviet* hier tegen hem ophitst,) *hoe wyd een deur openen wy dan niet voor de geheime listen en laagen van 't Pausdom &c. hoe kragtig moedigen wy daar door de Roomschgezinden niet aan, om ons andere* Cummins, *en andere* Heaths (menschen die 'er nooit geweest zyn) (*) *toe te zenden, die onder 't masker van Vriendschap by ons zullen komen, om ons te kragtdaadiger en wisser te vernielen; en zig tot* PROTESTANTSCHE HISTORIESCHRYVERS, *of iets dergelyks, opwerpen om de aanslagen van het Pausdom te beter voort te zetten* (*c*).

Deeze en meer andere dergelyke eerroovende verdenkingen en kwaadaartige opstookeryen gingen, by *de menigte*, voor reden en bewys door; en wierd 'er door die bittere aanhitzingen zoo hevig een vervolging tegen my verwekt, als nimmer eenig *Protestant* onderging in een *Protestantsch land*, geen ten minsten in dit land, zedert de tyden van de bloeddorstige Koningin *Maria*. Roomschgezinden beide en *Protestanten* waren het, dog uit zeer verschillende beweegredenen, eens, om my te vervolgen. De eerste deeden 't, om dat ik een *Protestant* was; de laatste, om dat men hen had doen gelooven, dat ik nog een Roomschgezinde in 't hart was, ja een Jesuit, door den ouden Heer te *Romen* met voordagt verkooren, om de Kerk en staat eerst te ondermynen, en daarna by gelegenheid, met een kragtdaadigen slag, te doen in de lugt vliegen. Zulke en dergelyke grove ongerymdheden wierden teffens met de tastbaarste tegenstrydigheden gretig ingezwolgen van de

(*) ('De Heer *Bower* toont hier, in een breedvoerige Aantekening, tegen den *Ontmaskeraar* aan, dat 'er zulk een man als *Cummin* nooit geweest is, en dat de gansche vertelling van zyn Historie, als had hy in de eerste jaaren van Koningin *Elisabeths* regeering, onder schyn van een *Protestantsch* Leeraar, die 't Pausdom verzaakt had, de hervormde Kerk tragten te benadeelen, een enkele fabel is, zoo wel als die van den gewaanden *Heath*. Dog dewyl dit een byzonder geschil is, voor buitenlanders althans, naar 't schynt, van weinig belang, en tot de verdediging van *Bower* niet regtstreeks betrekkelyk, hebben wy niet noodig geoordeeld, die Aantekening te vertaalen.)

(*c*) Ibid.

de ligtgeloovigen, de eenvoudigen, de kwaadwilligen; wierden overal verfpreid door de Roomfchgezinden, door de Jefuiten, door hunnen *Proteftantfchen* medehelper, door zyne en hunne Zendelingen, en openlyk uitgetrompet in yder Koffyhuis, in yder Boekverkoopers winkel, in yder herberg en byeenkomft, van de wynhuizen af tot de bierkroegen toe; en, dewyl de Jefuiten en hun medeftanders in zoo gewigtig een geval geen geld ontzagen, het ganfche Koninkryk rond gevoerd door zommigen van onze huurlings maandfchryvers, inzonderheid, door eenen van de zoogenoemde *Critical Reviewers*, die in hevigheid en bitterheid tegen my boven alle anderen uitmuntte (*). Te vergeefs was het, dat ik hun voorhield, dat, zo ik waarlyk Roomfchgezind en een vermomde Jefuit was, gelyk ze zeiden, de Roomfchgezinden en Jefuiten my dan immers niet ontdekt en kenbaar gemaakt zouden hebben: dat ik nu al dertig jaaren agter een nooit eenige oeffening van den Roomfchen Godsdienft had bygewoond, nog zelf eenige van deszelfs plegtigheden verrigt: dat ik, dien ganfchen tyd, beftendig gemeenfchap gehouden had met een *Proteftantfche* Kerk: dat ik by alle gevoeglyke gelegenheden den uiterften afkeer en veragting altoos betuigd had van de leer.

(*) Ik reken het my tot eer, dat ik mishandeld word door een man van zyn beginzelen; beginzelen, voor alle waare Vrinden en voorftanders van onze gelukkige regeeringsvorm zoo haatelyk: en die in 't openbaar de grondftellingen heeft durven veroordeelen, waar aan wy de geruste bezitting en 't genot verfchuldigd zyn van alles, wat den *Proteftantfchen* Inwooners van dit gezegend Eiland dierbaar is. De *Monthly*, zoo wel als hunne Broeders, de *Critical Reviewers* zyn, zonder dat men de waereld behoeft te zeggen op wat wyze, tot de Roomfchgezinde party overgehaald; en hebben alles, wat ik tot verdediging van myn eer en naam gezegd heb, in zoo valfch een licht gefteld, dat een perfoon, my te eenemaal onbekend, over hun partydigheid geftoord, deeze volgende aanmerking in de openbaare nieuwspapieren deed zetten. *Indien een regter ooit een verflag deed van een regtsgeding aan zyn* Jury *op zulk een wyze, als hier* (in de *Monthly Review*) *aan 't gemeen berigt gegeeven wordt van de twiftzaak, die tusfchen den Heer* Bower *en zyn befchuldigers in gefchil hangt, zeker, zyn gedagtenis zou van alle beminnaars van regtvaardigheid en menfchlievendheid met oneer gebrandmerkt worden.*

leer en bygeloovige gebruiken van de Kerk van *Romen*: dat ik in allerhande gezelschappen de verfoeielyke wreedheden der *Inquisitie*, daar ik zelf ooggetuige van geweest was, dikwils vernaald had, en daar door yder, die het hoorde, een afschrik ingeboezemd voor den Godsdienst, die dezelve wettigde: dat ik met der daad bezig was aan het opstellen van een werk, waar in ik het Pausdom in zyn hoofdgronden zelve, en verderen ganschen opstel van wangevoelens aantastte, en waarvan de geleerde *Protestanten*, zoo binnen als buiten 's lands oordeelden, dat het geschikt was, om hetzelve een diepe en gevaarlyke wond toe te brengen; dat ik, eer deeze twist een aanvang genomen had, drie van myn naaste bloedverwanten had overreed, om den Roomschen Godsdienst, waar in ze opgevoed waren, te verzaaken, en den *Protestantschen* te omhelzen &c. Alle deeze dingen, schoon te waereldkundig om gelochend, of zelfs in twyffel getrokken te kunnen worden, en wat ik verder ook nog ter verdediging van myn onschuld mogt bybrengen, 't wierd alles by de ligtgeloovigen, bevooroordeelden, en onoplettenden aangezien voor enkele *uitvlugten* en *spitsvindige streeken*; met dien naam getiteld, en op dien voet beantwoord van de Jesuiten en hun *Protestantschen* Raadsman: en ik was en bleef de Roomschgezinde in zyn hart, de vermomde Jesuit, die al het nadeel, dat hy den Roomschen Godsdienst deed, deed uit kragt van een byzonder verlof, door den Paus hem ten dien einde verleend: reden en gezond verstand scheenen in slaap gewiegd: vooroordeel, onverstand, kwaadaartigheid, afgunst, hadden de overhand. Menschen van oordeel en van een onbeneveld doorzigt stonden verbaasd over de algemeene verblinding: de Jesuiten verheugden zig over den goeden uitslag, die hun verwagting te boven ging; en vleiden zig, dat het slegt onthaal, 't welk een van hun Orde by de *Protestanten*, wier Godsdienst hy omhelsd had, ontmoette, in 't vervolg, alle anderen voor altoos zou afschrikken, om zyn voorbeeld na te volgen: hun *Protestantsche* voorvegter zegepraalde, en zig beroemende dat hy alle de aanzienlyke Kerkbedienaars, en met hun de gansche

natie, *zotten* en *fchurken* alleen uitgenomen, op zyn zyde had, ftreelde zig met zyn eige wonderbaare fchranderheid; fchold de Jefuiten luidkeels in 't openbaar uit, om dat *zy hunnen waarden Broeder befchutten* wilden, en bezogt hen in 't heimelyk om verdere berigten te krygen en hun raad, op welke wyze hy 'er gebruik van moeft maaken (*).

De Jefuiten waren egter nog niet voldaan: zy merkten, dat, fchoon zy wel hunne logens en lafteringen ingang hadden doen vinden by een groot getal van goede en welmeenende, dog min doorzigtige, *Proteftanten*, veelen nogthans, zoo Kerkelyken als leeken, en mannen van te gezond een oordeel om lafternaamen voor goede redenen, fcheldwoorden voor bewyzen, of de getuigeniffen, hoe talryk ook en menigvuldig, van Jefuiten, voor onweerfpreekelyke blyken en *betoogingen* aan te zien, het gansche ftuk niet anders hielden dan voor een liftig gebrouw en toeleg van een *Orde van Menfchen, die in 't fmeeden van verdigtfels uitmunten*: dat myn Vrinden in 't byzonder, die my, zommigen twintig, anderen reeds dertig jaaren, en eenigen van weinig maanden af na myn komft in *Engeland*, van naby en in myn gansch gedrag en wandel gekend hadden, nog myn Vrinden bleeven; en dat de trooft en verkwikking, die hun geneegenheid en aanhoudende Vrindfchap my verfchafte, my het hoofd deed boven houden, en belette, dat ik onder 't gewigt van zoo wreed een vervolging niet wegzonk. Om my derhalven ook van die onderfteuning en toevlugt te berooven, en my teffens in 't oog der gansche waereld blykbaar fchuldig te doen fchynen aan alles, wat men my had te laft gelegd had, befiooten zy, (wie zou ooit gedagt hebben, dat de Jefuiten, fchoon door een *Proteftantfche* party onderfteund, zoo ftout zouden geweeft zyn, dat zy aan dergelyk een toeleg in een *Proteftantfch* land zouden hebben durven denken!) befiooten zy, zeg ik, my uit het Koninkryk te

(*) Dit zal in 't vervolg onweerfpreekelyk beweezen worden met de opene verklaaring van een getuige, dien hy zelf voor *volkomen geloofwaardig* erkent.

te jaagen. Ten dien einde schreeven zy my, of deeden my een brief schryven, waar in ze my dreigden met een vervolging in regten over een Halsmisdaad, indien ik my niet wegmaakte *en uit het Ryk vlugtte, met zoo veel spoed als ik uit* Italiën *gevlugt was.* In dien brief wierd de plaats genoemd, daar men vooronderstelde, dat de misdaad bedreeven was; naamelyk in *Little Wyldestreet*, een straat meest bewoond door Roomschgezinden, Priesters, en Jesuiten, en in de buurt van hun *algemeene* getuige *Hannah Hoyles:* men voegde 'er zelfs den naam by van myn medepligtige, die bereid was, om het met eede te bevestigen, gelyk ook de man en de vrouw van het huis wilden doen; en de Schryver van dien brief, die voorgaf myn Vrind te zyn, deed 'er deeze waarschuwing by: *hoe groot ook uw onschuld moge zyn, zy zal u niet konnen helpen tegen de eeden van drie getuigen* (*). Had de vrees voor die gedreigde regtsvervolging de overhand by my gekreegen, en my met zoo veel spoed, als ik eertyds *Italiën* deed, het ryk doen verlaaten, ongetwyffeld zou 'er yder een besloten hebben, dat ik waarlyk schuldig was aan alles wat men my tot nog toe had te last gelegd: nieuwe logens zouden 'er wel haast door de Jesuiten zyn bygesmeed, door den uittrompetter hunner lasteringen als zoo veele onbetwistbaare waarheden de gansche waereld aangekondigd, en overal aangenomen als ten vollen geloofwaardig, dewyl 'er niemand was, die dezelve tegenspreeken en weerleggen kon. Dit, wist ik, was het, dat de Jesuiten zogten. Maar, aan den anderen kant, was ook de geweldaadige, onchristelyke, en wraakzugtige geest der *Societeit* my niet onbekend: ik wist ook, reeds eer de Heer *Arnold* het openbaarde aan de waereld (*a*), dat zy, zelfs in dit Koninkryk, voorraad hebben van valsche getuigen, die gereed staan op hun bevel; en had derhalven reden om te dugten,

(*) Deezen brief ontving ik met de *Bath* post. Alle vereischte postmerken staan 'er op; en dewyl ik hem nog in handen heb, zal yder Heer, die hem gelieft te leezen, my welkom zyn.

(*a*) Zie des Heeren *Arnold's* beweegredenen &c. p. 66.

ten, dat zy, indien de bedreigingen de gewenschte uitwerking niet deeden, het mogelyk by de bedreigingen niet zouden laaten blyven. Het vertrouwen egter op myn onnozelheid deed my 't gevaar moedig onder d'oogen zien; en ten teken, dat ik, stout op myn onschuld, hun bedreigingen niet vreesde, tartte ik hen openlyk uit, en liet de bekendmaaking, welke de leezer hier onder in een aantekening (*) vinden zal, in de nieuwspapieren zetten. De Jesuiten daarop, ziende dat ik my door hun bedreigingen niet liet vervaaren, begonnen, naar het schynt, over den uitslag van zoo wanhoopig een onderneeming nadenken te krygen; en ik hoorde 'er zedert niet meer van. Nogthans, dewyl het twist en lasterschrift, dat den titel voert *a Full Confutation.* &c. (Het *vuur*, 't welk de *Ontmaskeraar voorzigtig gespaard had*, gelyk hy zelf in struikroovers styl zig uitdrukt,) (*a*) omtrent op dien tyd in 't ligt kwam, en ik ter herstelling van myn gezondheid genoodzaakt was my eenige weinige dagen op 't land in de frisse buitenlugt te onthouden, hield men styf en sterk staande, en veelen geloofden 't, dat myn Vrinden, nu overtuigd dat ik schuldig was, my allen tot een' man toe verzaakt hadden, en dat ik daarop *uit het Ryk gevlugt was.*

Toen deeze, niet min wreede dan onregtvaardige, vervolging op haar hoogst was, kwam de Voorzienigheid op 't onver-

(*) *Dewyl zeker Heer op* Donderdag, *den twee-en twintigsten deezer, met de* Bath-*post een brief ontvangen heeft, getekend* David Turner, *waar in hem, onder schyn van Vrindschap, kennis gegeeven wordt, dat 'er een regtsgeding over een Halsmisdaad tegen hem staat ondernomen te worden, en hy daarom geraaden, zig weg te maaken en uit het land te wyken: bedient die Heer zig van dit middel, om den Schryver van dien brief te doen weeten, dat hy, op zyn eigen onschuld en de regtvaardigheid der wetten vertrouwende, de bedreigingen van zyn Vyanden, nog valsche eeden vreest; en zyn gewaanden Vrind verzoekt, dat hy, zo hy* James Davis (den voornaamsten getuige) *ergens zien en spreeken mogt, den zelven op kragtigst gelieve aan te raaden, dat hy zig zonder verzuim by den Regter* Fielding *wil vervoegen, en de aanklagt doen.*

Deeze bekendmaaking wierd gezet in de *Gazetteer*, en de *Public Advertiser*, en in de *General Evening post*, den 26 *February* 1757.

(*a*) Bower and Tillemont. p. 83.

verwagtst de verdrukte onnozelheid te hulp, en de heillooze aanslagen der Jesuiten wierden, toen zy zulks het minst vermoedden, voor 't oog der waereld blootgelegd. Dewyl ik van buiten 's lands geen getuigenissen ten mynen voordeele te hoopen had, en ook de Roomschgezinden hier in 't Ryk, zekerlyk myn zaak niet zouden opvatten, kon ik hier logens en lasteringen niet anders te keer gaan, en wederleggen dan met redeneeringen. Maar *uitdrukkelyke verklaaringen en getuigenissen te keer te gaan alleen met redeneeringen* had de *Ontmaskeraar* my reeds gezegd, dat *een zeer verdagt aanzien had*; en de alleronwaarschynlykste en ongelooffelykste stukken op het getuigenis van menschen, bekend en onweerspreekelyk overtuigd als logenaars en lasteraars met voordagt niet te willen gelooven, was naar de taal van dien beschaafden edelman, een *onbeschaamdheid zonder weerga*. Dus stond het met ons geschil, toen ik, gelukkig zeker ter handhaaving der waarheid, maar ongelukkig voor de Jesuiten en den armen man, dien zy tot hun stookebrand gebruikten, voorzien wierd, tegen al myn verwagting, met *uitdrukkelyke getuigenissen, uitdrukkelyke Protestantsche verklaaringen* van eenen, dien zy voor volkomen *geloofwaardig* erkend hadden, en wiens getuigenis zy zelven als onweerspreekelyk tegen my hadden bygebragt: den Heer *Arnold* meen ik, een man, by veele Roomschgezinden in dit Koninkryk zeer wel bekend, aan wien ook de *Ontmaskeraar* zelf eenige kennis heeft. Hy was voorheen, gelyk zoo veel anderen, door de Jesuiten tot het verlaaten van het *Protestantsch* geloof en 't aanneemen van 't Pausdom verleid geworden; en had een geruimen tyd zoo veel op met zyn nieuwen Godsdienst, dat hy uit dien hoofde een aanzienlyk en voordeelig ampt, 't welk de regeering hem, toen 't nog niet rugtbaar was, dat hy Roomsch was geworden, aanbood, van de hand wees (*). Dit bragt

(*) In den voorgaanden Oorlog bediende de Heer *Arnold* het ampt van *Agent* of bezorger en opziener over de Krygsgevangenen, en over zieke en gekwetste Matroozen en Zee-Soldaaten; en hy kweet zig van dat ampt tot volkomen genoegen van zyn meesters, die hem aangesteld hadden; zoo dat

bragt hem by de Jesuiten ongemeen in gunst: en zy stelden een volkomen vertrouwen op zoo opregt een bekeereling, dewyl ze hem te vast en zeker in de ketens van 't Pausdom gekluisterd waanden, om ooit eenige gedagten te maaken van zig in zyn voorige *Protestantsche* vryheid te willen herstellen. Maar toen hy met der tyd de Heilige Moeder de Kerk wat meer van naby leerde kennen, zag hy wel haast, dat de Heiligheid van haar yverigste zoonen meest al bestond in 't uiterlyke; dat haar grondbeginsels onchristelyk waren, haar gebruiken den naam zelf van Godsdienst ontheiligden, en van dien aart waren, dat ze zelfs een blinden en onverligten Heiden niet pasten. Hy vervoegde zig daarop by een geleerden en zeer geagten Geestelyke van de Kerk van *Engeland*, den eerwaardigen *John Corpe*, *Rector* van *Wayford*, met wien hy te vooren zeer gemeenzaam had omgegaan; lag zyn gansche hart met alle opregtheid zonder agterhouding voor hem open; en gaf hem kennis van alles, wat hem in zyn nieuwen Godsdienst aanstootelyk was voorgekomen, en onder anderen ook van 't gedrag, 't welk de Jesuiten ten mynen opzigte gehouden hadden. Op dit openhartig berigt verzogt de eerwaardige Heer *Corpe*, na dat hy eerst alle zyne twyffelingen naar genoegen opgelost, en het verdwaalde Schaap weder te regt had gebragt, hem zeer ernstig, dat *hy hem een opregt verslag wilde doen van alles wat hy wist van de vervolging, die de Jesuiten tegen den Heer* Bower *verwekt hadden.* De Heer *Arnold* voldeed toen

dat hy met dezelfde bediening wederom vereerd zou zyn geworden, toen deeze tegenwoordige Oorlog uitbrak. Maar dewyl hy op dien tyd den Roomschgezinden Godsdienst, dien hy middelerwyl aangenomen had, beleed, oordeelde hy het te eenemaal onbestaanbaar te zyn met de beginselen van deugd en eerlykheid, dat hy het brood zou eeten van de Regeering op den zelfden tyd, dat hy zig in de sterkste verzoekingen moest bevinden, om zyn getrouwheid aan zynen Koning te verzaaken, en 't byzonder belang te bevorderen van hun, die bittere Vyanden waren van alles, wat een *Protestantsch* Volk dierbaar is. Deeze waren de beweegredenen, die hem deeden besluiten, om een aanzienlyk en voordeelig ampt van de hand te wyzen. Zie *Mr. Arnold's Motives* &c. p. 42.

toen niet alleen het ernstig verzoek van zyn Vrind, maar liet zig ook eindelyk, hoe zeer hy bedugt mogt zyn voor den haat en vervolging der Roomschgezinden, die hy zig daar door op den hals mogt haalen, zoo ver van hem overhaalen, dat hy zyn toestemming aan den Heer *Corpe* gaf, om van dit zyn berigt zulk een gebruik te mogen maaken, als hy zou goedvinden. De Heer *Corpe* daar op, die nu de heillooze aanslagen der Jesuiten volkomen doorgrondde, en *het*, om met zyn eigen woorden te spreeken, *onbestaanbaar oordeelde met zyn pligt als een Christen, veel min nog als een* Protestant, *en een Geestelyke, dat hy als bloote toekyker het spel zou blyven aanzien, en gerust dulden, dat een man, schoon hem te eenemaal onbekend, als schuldig veroordeeld wierd, daar hy de onbetwistbaarste blyken van zyn onnozelheid in handen had* (*a*) gaf, gelyk hy zyn pligt dagt te zyn, de twee brieven in 't ligt, die zyn Vrind hem *over het gedrag der Jesuiten in de zaak van den Heer* Bower geschreeven had, en voegde 'er eenige zeer verstandige Aanmerkingen, en eene Voorreden by (*). Ik zal de vryheid neemen van hier deeze Voorreden of inleiding ten dienst van den leezer uit te schryven, op dat dezelve zoo lang myn Historie der Pausen in wezen blyft, ten loffelyk gedenkstuk strekke van zyn eerlyke welmeenendheid en goedhartigheid zoo wel, als van zyn *opregte* liefde voor de waarheid en *ongeveinsden* yver voor den Protestantschen Godsdienst. Zy is van deezen inhoud:

„ De

(*a*) *Preface to a Postscript*. p. 4.

(*) Dit geschrift wierd uitgegeeven onder den volgenden titel. *Eenige zeer merkwaardige stukken, onlangs ontdekt, die betrekking hebben tot het gedrag der Jesuiten, met den Hr.* Bower *gehouden; en grootelyks dienen kunnen om 't geheim van die zaak te ontknoopen. Door een Geestelyken van de Kerk* van Engeland.

In perykelen van myn geslagt. —— In perykelen onder de valsche Broeders. 2. Corinth. 11. vs. 26.

Een tweede uitgaaf kwam 'er van in 't ligt, daar de Heer *Corpe* zyn naam onderzette, en een voorreden en naschrift byvoegde, waar in hy *de menigvuldige lasbartige verdraajingen en openbaare valschheden aantoonde, begreepen in 't naschrift van een Werkje, genoemd* a Complete and final Detection. &c.

„ De opregte liefde, die ik heb voor de waarheid, en myn
„ welmeenende zugt voor onze gelukkige regeeringsvorm bei-
„ de in Kerk en ſtaat, zullen, hoop ik, een voldoende en
„ genoegzaame verontſchuldiging voor my zyn, dat ik deel
„ neem in het thans zweevend geſchil tuſſchen *Archibald Bower*
„ en de Jeſuiten. Men heeft niet veel doorzigts en ſchran-
„ derheids noodig om te zien, dat de vervolging, tegen dien
„ Heer verwekt, iets is, daar de *Proteſtantſche* zaak eenig be-
„ lang by heeft. Want bezwaarlyk zou 'er anders eene waar-
„ ſchynlyke reden uit te denken zyn, waarom de openbaare
„ Vyanden van ons *Sion* zoo veel moeite zouden neemen, om
„ eenen man haatelyk te maaken in de oogen eener geheele
„ *Proteſtantſche* natie; een man, die, zoo veel ik kan naſpoo-
„ ren, nooit eenigen *Proteſtant* in 't ganſche Koninkryk billy-
„ ke reden van klagten gegeeven heeft. Menigvuldig en
„ zeer zwaar zyn de beſchuldigingen, die men tegen hem in-
„ brengt: geen kleuren dunkt men te zwart te zyn, om 'er
„ hem mede af te ſchilderen: *een bedrieger*, *een openbaare loge-
„ naar*, *een ligtmis*, *een vrydenker*, *een vermomde papiſt*, zyn de
„ luidklinkende titels, daar men hem overal meé vereert, in
„ de openlyke aanklagte, die het zommigen *Proteſtanten* zoo
„ wel als Roomſchgezinden goedgedagt heeft tegen hem te
„ vormen.

„ Door den Heer *Bower* dus als een yſſelyk ſchrikdier, ver-
„ vaarlyk om te aanſchouwen, af te ſchilderen, had men de
„ waereld leeren roepen; *weg van de aarde met zulk eenen*; *want
„ het is niet behoorlyk dat hy leeve!* dat dergelyk een geroep te-
„ gen hem opgeheven wierd door *Roomſche Prieſters*, *Jeſui-
„ ten*, *Monniken*, en den *ganſchen ſtam der Pausgezinden*; dat
„ de aanhangers van de Kerk van *Romen*, van welke de Heer
„ *Bower* zig had afgezonderd, geen ſteen ongeroerd lieten om
„ hem te ſchandvlekken en zwart te ſmaaken, is niets, dan
„ het geen ik wel verwagtte, van dien kant: maar dat een
„ *Proteſtant*, en een *Proteſtantſche Geeſtelyke* in dit Koninkryk
„ zou gevonden worden, laag genoeg en onedel van geeſt,
„ om hun medehelper te willen zyn niet alleen, maar zelfs
„ zig

„ zig tot hun hoofd op te werpen en hen aantehitzen, is iets,
„ beken ik, dat ik niet verwagt had, en dat my te eenemaal
„ verbaasd doet ſtaan. De yver en kwaadaartigheid van 't
„ Pausdom is van die natuur, dat zy geen de minſte hulp van
„ *Proteſtanten* noodig hebben in eenigen ſtryd, dien ze ſtry-
„ den voor 't belang van de Heilige Moeder de Kerk. Al
„ waren de *Proteſtanten* zoo eensgezind onder malkanderen,
„ als ze behoorden te zyn, zy zouden egter nog altyd werks
„ genoeg hebben, om de ſlagen, die hen onophoudelyk van
„ den Roomſchgezinden kant gedreigd worden, af te kee-
„ ren. Wat moet men dan wel denken van zulke *Prote-
„ ſtanten* onder ons, die 'er in roemen, dat ze zig als werktui-
„ gen des Pausdoms gebruiken laaten, en in een treurſpel,
„ door Roomſchgezinden aangerigt, openlyk de hoofdrol
„ ſpeelen?

„ De woede en raazerny van een verdoolden yver en voor-
„ bedagte boosaartigheid te leeren kennen en gevoelig te on-
„ dervinden, is het ongelukkig lot geweeſt, 't welk den
„ Heer *Bower* is ten deel gevallen. Had hy zig zelven geen
„ openbaaren Vyand verklaard van de Roomſche dwaalingen,
„ had hy zig niet geneegen beide en bekwaam betoond om
„ dezelven te wederleggen, nooit zou hy, des houde ik my
„ ten vollen verzekerd, het voorwerp geworden zyn van der
„ Jeſuiten kwaadaartigheid en de vervolging der Roomſchge-
„ zinden. Zien wy de geſchiedeniſſen der voorige tyden in,
„ wy zullen niet een enkelen man vinden, die de Roomſchen
„ verlaaten, en hun en hun zaak eenig wezendlyk nadeel had
„ toegebragt, of die het, huns oordeels, in ſtaat was om te
„ doen, dien zy niet op allerhande wyzen getragt hebben
„ zwart te maaken. Ik kan daarom naauwelyks zeggen, of
„ het meer medelyden by my verwekt of verontwaardiging,
„ als ik *Proteſtanten* zie, die zig zoo gemakkelyk door het
„ ſchynſchoon des Pausdoms verblinden laaten, zoo gemak-
„ kelyk door de liſtige zendelingen van *Romen* om den tuin
„ laaten leiden, en die zoo gereed zyn om zig in een vloek-

„ verband te laaten fleepen, ten nadeel van hun zelven en hun
„ eigen zaak.

„ In dit ligt moet ik noodwendig het gefchil befchouwen
„ tusfchen den Heer *Bower* en de Jefuiten, 't welk zedert zoo
„ langen tyd de aandagt van 't gemeen tot zig getrokken heeft.
„ Tot nog toe, 't is waar, fchynt men de vergiftige pylen
„ van 't Pausdom los te fchieten alleen op den Heer *Bower*,
„ maar egter, als deeze ftryd dus voortgezet wordt door *Pro-*
„ *teftanten*, en onder fchyn van yver voor den *Protestantfchen*
„ Godsdienft, of uit een voorgewende zugt en liefde tot de
„ waarheid, wie kan zeggen, waar de triomf der Roomfch-
„ gezinden zal eindigen?

„ Dewyl ik, ver van de ftad *Londen*, op het land woone,
„ daar men, den Hemel zy dank! van geen blinden yver,
„ partyzugt, of vooroordeelen van deezen of geenen aan-
„ hang weet, las ik, met de grootfte onzydigheid en geen
„ minder aandagt, alles wat 'er van den eenen en den ande-
„ ren kant in 't ligt kwam over een gefchil, 't welk my een
„ ftuk van het uiterfte gewigt fcheen te zyn voor de *Proteftant-*
„ *fche* zaak; en ik kan den leezer verzekeren, dat ik uit die
„ fchriften zoo volkomen overtuigd wierd van de onfchuld
„ van den Heer *Bower*, en van de boosaartigheid zyner Vy-
„ anden, dat het my te eenemaal onbegrypelyk voorkwam,
„ hoe 'er in geheel *Groot-Brittanniën* nog een enkel man, op-
„ regt van hart en gezond van oordeel, kon gevonden wor-
„ den, die niet van het een en 't ander zoo volkomen over-
„ tuigd was, als ik zelf. Dog, gelyk meeft alle menfchen
„ doorgaans hun eigen ruft en vrede beminnen, en zig niet
„ gaarne in de gefchillen van anderen mengen, die hen niet
„ raaken, zou ik my ook met myn eigen overtuiging verge-
„ noegd en ftil gehouden hebben, indien niet de goeder-
„ tierene Voorzienigheid, die altoos waakt voor verdrukte on-
„ nozelheid, my, op het onverwagtft, zulke bewyzen van
„ *Bowers* onfchuld, had doen in handen komen, dat de erken-
„ de grondbeginfels van billykheid, van eer, van menfchlie-

„ vend-

„ vendheid my niet toelieten, die voor de waereld te verber-
„ gen; bewyzen, gegrond op *ſtukken*, te beſliſſend om weêr-
„ ſproken te worden, te taſtbaar, om 'er met al de tover-
„ konſt van Jeſuitiſche ſpitsvindigheden eenige uitvlugt op
„ te vinden.

„ Deeze *ſtukken* zal ik thans, als een voorſpraak ter verde-
„ diging van waarheid en vervolgde onſchuld, het gemeen
„ onder 't oog brengen. Men zal 'er een zeer goddeloozen
„ aanſlag tegen den Heer *Bower* door aan den dag gebragt
„ zien, geſmeed door de openbaare Vyanden van onze geluk-
„ kige regeeringsvorm in Kerk beide en ſtaat, en uitgevoerd
„ door J—D—s, Klerk, Schryver van de eerroovende las-
„ terſchriften, die tegen den Heer *Bower* zyn uitgegeeven,
„ en *een Man, voor wien de Roomſchen en Jeſuiten in al de* Brit-
„ ſche *Heerſchappyen van zyn Majeſteit geen anderen zouden heb-*
„ *ben kunnen vinden, die bekwaamer was om hun heilblooze aanſlagen*
„ *voort te zetten.* Zy zouden 'er ten minſten geen anderen
„ Geeſtelyken, hoop ik, hebben kunnen vinden, die zig zou
„ hebben willen vernederen, om voor *een ſtookebrand en roer-*
„ *vink van Roomſchen en Jeſuiten te ſpeelen, en hun vuil werk voor*
„ *hun af te doen.*

„ Dewyl het een jammerhartig tydverkwiſten voor my zou
„ zyn, myn *Proteſtantſchen* Broeder en zyne Jeſuiten te willen
„ volgen door al die ſlyk en drekwegen, daar ze vuilnis ge-
„ raapt hebben om den Heer *Bower* te bekladden, zal ik den
„ leezer ſlegts wyzen naar de *antwoorden*, welken die Heer op
„ de tegen hem verſpreide laſterſchriften heeft uitgegeeven;
„ en my alleen bezig houden met de ſtukken, die my zoo ge-
„ vallig en onverwagt zyn in handen gekomen. De perſoon,
„ dien ik in zal voeren als getuige om ze te ſtaaven, is een
„ man, wiens getuigenis ik my verzekerd houde, dat de Heer
„ D—s met ſchaamte leezen zal, zyn Roomſchgezinde goe-
„ de Vrinden met innerlyke ſpyt en verbaasdheid moeten er-
„ kennen, en daar alle beminnaars en voorſtanders van waar-
„ heid en de *Proteſtantſche* zaak meer ſtaat op zullen maaken,
„ dan op honderd verklaaringen, op honderd brieven, en

„ honderd eeden van menschen, die het niet alleen voor een „ geoorlofd, maar zelfs voor een verdienstig werk aanzien „ te liegen en te bedriegen ten voordeele van de Heilige Moe- „ der de Kerk; en, dat meer is, die logens en bedriegeryen „ met de plegtigste eeden zelfs te bevestigen.

„ De Heer *William Arnold*, Apotheker, een man, by vee- „ le Roomschgezinden in dit Koninkryk zeer wel bekend, „ en daar de Heer *Douglas* zelf eenige kennis aan heeft, is „ een van dien talryken hoop, dien het Pausdom in 't net „ gekreegen heeft, en ongelukkig van den *Protestantschen* „ Godsdienst verleid is geworden door *hun*, die onophoude- „ lyk zoeken, wien ze zouden mogen verslinden. Na dat hy „ eenigen tyd lid geweest was van de Kerk van *Romen*, leerde „ hy derzelver geboden en grondbeginselen beter kennen; „ dog bevond zig daar door niet te beter over zyn nieuwe „ keur voldaan. Dewyl hy egter in 't eerst den Roomschen „ Godsdienst omhelsd had, om dat hy meende overtuigd te „ zyn, dat de Kerk van *Romen* de eenigste waare Kerk van „ *Christus* was, had hy grooten schroom in zyn gemoed, om „ zig wederom van zyn nieuwe Kerk af te zonderen; en ge- „ voelde zig nogthans ongeneegen om 'er langer een Lede- „ maat van te blyven, daar zyn twyffelingen en menigvuldi- „ ge zwaarigheden onophoudelyk in getal en kragt toenamen. „ In deeze gesteltenis zyns harten vond hy goed zig aan my te „ vervoegen, als aan een Geestelyken, met wien hy te vooren „ kennis gehouden had, en stelde my, in een vrindelyken „ brief, eenige vraagen en geschilstukken voor, die tusschen „ de Kerk van *Romen*, en die van *Engeland* betwist worden. „ Ik nam met vermaak de last op my, om hem in zyn twyffe- „ lingen te voldoen, en zyn bewyzen ten voordeele van het „ Pausdom te beantwoorden. Een geruimen tyd liep onze „ briefwisseling op dien voet, tot dat eindelyk myn Vrind „ voor de kragt der waarheid bezweek; en ik had het geluk „ van een nedrig werktuig te zyn, in hem als een opregt Le- „ demaat aan de Kerk weder te geeven, en uit de gevaarlyke „ verzoeking te redden, daar hy in geweest was, om een on-

„ ge-

„ getrouw onderdaan van zyn Majesteit te worden. Myn „ Vrind was ten hoogsten by zig zelven vergenoegd, en verheugde zig van harten over den stap, dien hy gedaan had. „ Hy had my, in 't beloop onzer briefwisseling, verscheiden „ geheimen van de Roomsche *grondbeginsels* en gewoone *wyzen van doen* in dit Koninkryk geopenbaard, die enkel strekten om myn yver te doen aanwakkeren, en met te grooter „ naarstigheid myne poogingen te verdubbelen, om hem tot „ de kudde, waar van hy afgedwaald was, te rug te brengen. „ Dewyl het geschil tusschen den Heer *Bower* en de Jesuiten „ op dien tyd een groot gerugt maakte, en hy bygeval eenige byzonderheden, die 'er betrekking op hadden, had aangeroerd, verzogt ik myn Vrind zeer ernstig, dat hy my alles, wat hy van dat geschil wist, wilde mededeelen. Het „ openbaar getuigenis, 't welk hy thans de waereld aanbiedt, „ behelst niets anders, dan in 't algemeen den inhoud van 't „ geen hy my, nu omtrent een jaar geleeden, in onze byzondere schriftelyke onderhandeling verklaarde. Verheugd, „ als ik was, dat ik iets gevonden had, dat de zaak der waarheid en de verdrukte onnozelheid onderschraagen kon, bewaarde ik zorgvuldig zyn getuigenis tot myn eigen voldoening en gerustselling, zonder als nog eenig voorneemen te „ hebben, om het waereldkundig te maaken. Maar toen ik „ bemerkte, dat de party van 't Pausdom, even als een beroerde zee, niet rusten kon, maar nog steeds voortging „ met haar slyk en laster kladden op den verongelykten Heer „ *Bower* te werpen; toen ik duidelyk zag dat zy besloten „ had, om een *Inquisitie* zelfs in dit Koninkryk op te regten; „ toen oordeelde ik het hoog tyd te zyn, om my van myn „ pligt voor God en Menschen te kwyten; en myn uiterste „ vermogen aan te wenden, om, zoo veel ik kon, den sterken stroom van 't Pausdom te stuiten; en, waar 't mogelyk, den schielyken wasdom te smooren van dat onkruid, „ 't welk de verraaderlyke Zoonen van *Romen* tragtten te „ zaaijen tot verderf van alles, wat een waaren *Protestant*, en „ opregten *Engelschman* waard en dierbaar is. Ten dien ein-

„ de drong ik mynen Vrind, den Heer *Arnold*, ſterk aan, om „ het geen hy my in 't byzonder geopenbaard had waereldkundig te maaken, en met my, als voorſpraaken, de zaak „ van den Heer *Bower* op te vatten, hoe wel dezelve ons beiden van perſoon te eenemaal onbekend was. Hy ſcheen in „ 't eerſt vry ongeneegen om onder 't oog der waereld te verſchynen, en betuigde niet weinig bedugt te zyn voor een „ hevigen ſtorm van 't Pausdom, die op hem mogelyk zoo „ wel als op den Heer *Bower* vallen zou. Hy kende, zei hy „ my, de beginſelen en grondregels van het Pausdom *te wel*, „ *om 'er niet bedugt voor te zyn.* Het is onnoodig dat ik den „ leezer melde, welke bewyzen ik gebruikte, of welke drangredenen ik bybragt om hem over te haalen, *dat hy een genootſchap van Menſchen* weerſtond, die, volgens zyn eigen „ belydenis, gezwooren Vyanden waren van onze gelukkige „ regeeringsvorm beide in Kerk en ſtaat, en heimelyk niets „ vuuriger wenſchten, dan dat die beiden onherſtelbaar mogten ten gronde gaan. Ik was in opregtheid volkomen by „ my zelven overtuigd, dat nog hy, nog ik, kragtdaadiger „ maatregels konden by de hand vatten om de waereld duidelyk te doen zien, dat wy waare en trouwhartige Vrinden „ en voorſtanders van de *Proteſtantſche* zaak waren, dan door „ de verborgenheid van de *Paapſche aanſlagen* aan den dag te „ brengen, en openlyk uit te komen, tot verdediging van „ den verongelykten Schryver van *de Hiſtorie der Pauſen*.

„ Ik moet nog hier by niet vergeeten aan te merken, dat „ die zelfde Heer *Arnold* dikwils uitgelokt, en zeer ſterk gedrongen geweeſt is, om in het algemeen geſchreeuw des „ Pausdoms tegen den Heer *Bower* mede deel te neemen. „ Maar de vreeze Gods en de liefde tot de waarheid behielden gelukkig by hem de overhand: en de beginzelen van „ eer en billykheid hadden, terwyl hy nog Roomſch was, „ meer invloed en vermogen op zyn ziel, dan de dringende „ verzoeken zelfs van een onweerſtaanbaaren D—s, met den „ ganſchen trein van 't Pausdom geſterkt. Menigvuldig „ waarlyk zyn de laagen geweeſt, die men hem gelegd, zeer

„ zon-

„ zonderlyk de liften, die men gebruikt heeft, *in anderen tyden en by anderen gelegenheden*, om den Heer *Arnold* van de paden van waarheid, reden, en gehoorzaamheid af te trekken, en hem in een poel van verdriet, zonde, fchuld, wroeging en ongetrouwheid te doen nederftorten. Had de Voorzienigheid hem niet onder de vleugelen haarer befcherming genomen, had een natuurlyke aandoening en gevoel van opregtheid, eerlykheid en goedaartigheid zyne gedagten niet bezield, en zyn woorden en daaden beftierd, hy moeft in een van de verfcheiden en menigvuldige ftrikken gevallen hebben, die men tot zyn bederf gefpannen had. Ik kan derhalven het genoegen naauwelyks uitdrukken, dat ik gevoelde, toen ik den Heer *Arnold* uit het gevaar, daar hy in geweeft was, gered zag, en hem bereid vond om de dwaaling te verfoeien, en de waarheid te handhaaven. Men zou het mogelyk vermetelheid, zo niet verwaandheid, in my noemen, indien ik zeggen durfde, dat zyn getuigenis het gansche gefchil tusfchen de Jefuiten, den Heer D—s en den Heer *Bower* beflift. Maar ik zal het voor zig zelven laaten fpreeken. En indien 'er, na een ernftig en onpartydig onderzoek en overweeging van het geen nu door den Heer *Arnold* aan den dag wordt gebragt, nog eenigen moggen gevonden worden, die betuigen, dat 'er nog niet genoeg gedaan is om dit gansche gefchil in zyn waare ligt te zetten, en den Heer *Bower* van de tegen hem ingebragte befchuldiging te zuiveren, die, hoop ik, zullen 't my niet kwalyk neemen, dat ik medelyden heb met hun vooroordeelen, en hen beklaag, dat ze zig niet kunnen overtuigen laaten: maar ik zou 't my zelven niet vergeeven kunnen, dat ik, in dergelyk geval, het voorbeeld volgde van den Heer D—s, en openlyk verklaarde, dat zy alle *zotten* of *fchurken* moeften zyn.

„ Dit heb ik gedagt te moeten voor af laaten gaan, tot voldoening en onderrigting van den leezer zoo wel, als tot verdediging en verfchooning van my zelven, voor de vry-

„ heid

„ heid, die ik neem van het volgende getuigenis van mynen „ Vrind, den Heer *Arnold*, de waereld aan te bieden".

Om nu dan tot dit getuigenis van den Heer *Arnold*, gelyk hy het in de twee voorheengemelde brieven aan zyn waardigen Vrind meêdeelde, overtegaan, hy verklaart daar in, en is bereid met eede te beveſtigen: „ dat, toen hy vry en „ ronduit zyn gedagten tegen den Jeſuit *Kingsley*, zynen Biegt- „ vader, zeide, en afkeurde, dat zy een Heer op zulk een „ ſmaadelyke en eerroovende wyze openlyk ten toon ſtelden „ voor de waereld, de ſtraksgenoemde *Kingsley*, daar op hem „ genoegen tragtte te geeven, met te zeggen: gy weet im- „ mers zeer wel, dat de Heer *Bower* een van ons geweeſt „ is: hy heeft den waaren Godsdienſt, en zyn Orde, tot zeer „ groote ſchande en ergernis van beiden verzaakt: en dat „ niet alleen, maar hy heeft ook godlooslyk de pen tegen de „ Kerk opgevat, en is nog werkelyk bezig aan zoo ſnood een „ ſtuk, zoo dat men deezen weg heeft ingeſlagen om den „ Schryver veragt en haatelyk te maaken, als het eenigſt mid- „ del om zyn werken in kleinagting te brengen, die ſtaan of „ vallen moeten naar maate dat men goede of kwaade gedag- „ ten heeft van den Schryver (*). De Heer *Arnold* verklaart „ verder; dat het hem nog zeer wel geheugt, hoe de Heer „ *Kingsley*, op dien zelfden tyd, den ouderdom van den Heer *Bo-* „ *wer*

(*) Juffrouw *Arnold*, Vrouw van den Heer *Arnold*, verklaart insgelyks, en is bereid met eede te bevestigen, dat zy haaren Biegtvader *Kingsley*, van *Bowers Hiſtorie der Pauſen* ſpreekende, meermaalen heeft hooren zeggen, *de eenigſte weg om het werk in kleinagting te brengen, is, den Schryver van 't zelve haatelyk en veragt te maaken:* en, *'er onder met den Schryver, en 't is gedaan met het werk.* De Jeſuiten hadden ongetwyffeld myn Hiſtorie geleezen, dog hadden, ſchynt het, nog niet uitgevonden, tot dat de zeer geleerde *Ontmaskeraar* hen daar van onderrigtte, dat het *een enkel prulſchrift* was; dat het *geſchikt was, om de zaak van 't Pausdom te bevorderen:* ja dat het geſchreeven was door *een vermomden Jeſuit*, die 'er een byzonder verlof toe had van zyn Heiligheid. Want hadden ze dit geweeten, zy zouden in plaats van *den Schryver haatelyk te maaken, om 'er het werk te beter door in kleinagting te brengen*, het zelve in tegendeel zekerlyk wel begunſtigd hebben en aangepreezen, by hun eigen geloofsgenooten ten minſten.

„ *wer* uitrekende, met te zeggen, hoe oud hy was geweeſt,
„ toen hy eerſt in *Engeland* was gekomen, en hoe lang hy daar
„ nu geweeſt was: 't welk, volgens zyn rekening, op om-
„ trent twee of drie-en-zeventig jaaren, op dien tyd, uit-
„ kwam: in welken ouderdom hy niet twyffelde, zeide hy,
„ of de ſtoot, dien ze hem zouden toebrengen, zou de eene
„ of de andere van deeze twee GOEDE UITWERKINGEN doen:
„ of naamelyk, dat hy 'er zoodanig door in wanorde en
„ verlegenheid geraakte, dat hy zyn pen moeſt nederleggen,
„ door 't een of ander toeval en kwaal mogelyk, die uit die
„ onruſt en ontroeringen ontſtond, en zyn dagen wel zouden
„ kunnen verkorten: of anders, dat hy door zoo geweldig een
„ aanval geſchokt, bezwyken mogt en weder zyn toevlugt
„ neemen tot zyn Godsdienſt en zyn Orde, als de eenigſte
„ haven, die hem voor zulk een ſtorm kon beveiligen" (*).

Dewyl de Heer *Arnold* egter niet beruſtte in de redenen, die zyn Geeſtelyke Zielzorger bybragt, om hun handelwyze met hun afvalligen Broeder te regtvaardigen, voegde *Kingsley* 'er by: „ dat zy ten allen tyde den Heer *Bower*, ſchoon een af-
„ val-

(*) Dit einde en oogmerk, 't welk die goede Vaders 'er mede bedoelden, was heilig, en regtvaardigt alle logens en laſteringen, en allerhande andere middelen, die ze gebruikten om het te bevorderen, overeenkomſtig met hun bekenden zetregel, *het eind regtvaardigt de middelen.* Ik heb 'er ook inderdaad nooit eens aangetwyffeld, of het oogmerk, waarom de Jeſuiten zoo hevig een vervolging tegen my aanrigtten, was, om *my te doen bezwyken, en te rug vlieden naar den Godsdienſt, en de Orde, die ik verlaaten had*; en ik gaf zulks ook reeds te kennen in myn eerſte verdedigingsſchrift. (*Answer to a ſcurrilous Pamphlet.* p. 107.) De *Ontmaskeraar* zelf ſchynt mede van dat oogmerk geweeten te hebben; en droeg daarom, zyn godvrugtige poogingen met de hunne vereenigende, wel zorg, om my te waarſchuwen, dat *de Kerk van* Engeland *geen vryplaats was voor een uitvaagſel van de Kerk van* Romen; 't welk ik begreep, dat zoo veel zeggen wilde, als dat hy my tragtte inteprenten, dat ik weder myn toevlugt moeſt neemen tot die Kerk. Maar tot nog toe heb ik volhard, en zal, hoop ik, altoos volharden, by de zuivere leer, die ik omhelsd heb; en dat, in weerwil van de vereenigde poogingen, die Jeſuiten, en hun onnatuurlyke bondgenoot mogen aanwenden om my wederom tot de bygeloovigheden van 't Pausdom te doen vervallen.

„ valligen, met alle minzaamheid, bejegend hadden, en hun „ uiterste best gedaan, om hem nooit eenige de minste reden „ van misnoegen tegen hen te geeven, op hoop, dat hy eindelyk eens, vroeg of laat, tot zyn Godsdienst en Orde te rug „ zou keeren. Daarenboven, hebben wy, zeide hy, groote dingen, die wy voor hem doen kunnen, door de gunst „ van onze Kerk buiten 's lands: 't welk hem alles aangeboden is, en geen middel onbeproefd gelaaten, om hem weder te winnen: maar hy volhardt met steeds hardnekkig in „ zyn boosheid voort te gaan; 't welk ons heeft doen besluiten om die brieven waereldkundig te maaken, om dat 'er „ tog anders geen stellen met hem is" (*).

De-

(*) Dit zegt Vader *Kingsley*: ik zal 'er hier in 't voorbygaan by aanmerken, dat het gedrag der Jesuiten ten mynen opzigte, zoo als het in de bovengemelde woorden van dien Jesuit beschreeven wordt, volkomen overeenstemt met het gedrag, 't welk die zelfde Vaders, zoo als *Bayle* ons verhaalt, met *Jarrige*, en *Reibing* gehouden hebben. *Jarrige* en *Reibing* vielen af, gelyk ik gedaan heb, van de Heilige Katholyke Kerk, en van de Heilige *Societeit* van Jesus; en de Jesuiten agtten geen moeite te groot, geen aanbiedingen te voordeelig, om hen, waar 't mogelyk van hun afval te rug te doen keeren. *Jarrige* bezweek; maar als *Reibing hardnekkig volhardde met in zyn boosheid voort te gaan*, veranderden zy van maatregels, namen hun toevlugt tot logens en lasteringen, gaven eerroovende geschriften tegen hem uit, en beschuldigden hem openlyk, dat hy een strafwaardige en oneerlyke verkeering had gehouden met zekere jonge Juffrouw, en gevlugt was om de schande en straf te ontgaan (1). Deezen zelfden weg sloegen ze met my in, en slaan ze altyd in met allen, die hen verlaaten, na dat ze hun laatste en plegtige beloften gedaan hebben, zonder eenig agt te geeven, of ze dergelyk een behandeling verdienen of niet, met een vast besluit, om geen middelen, hoe genoemd, goed of kwaad agter wege te laaten, om hun Heilige *Societeit* voor de schande te bewaaren, dat één van haare leden een Ketter gestorven is. Waren de Jesuiten in *Duitschland* zoo gelukkig geweest, dat zy een *Protestantschen* Geestelyken gevonden hadden, die onder den schyn van voor 't belang van den *Protestantschen* Godsdienst te yveren, hun zaak had opgevat: die hun gevallen Broeder in openbaaren druk met hevige scheldwoorden te keer ging: die hem nu eens beschreef als *een yverig Roomschgezinden, en een vermomden Jesuit, dien van den Paus verlof was verleend, om onder het masker van een* Protestant *te gaan;* dan

weer

(1) Zie Bayle 's Dictionaire. Histor.

Dewyl de Heer *Henry Bedingfeld* deeze brieven in handen had, en dezelven zien liet, vraagde de Heer *Arnold* zyn Biegtvader den Jesuit, *hoe het kwam, dat die Heer de voornaamste uitvoerer en bedryfal was in dit stuk, daar die brieven geschreeven waren*

weer uitmaakte voor iemand, *die nog Roomsch nog* Protestantsch *was, maar een volslagen ongelovige*, en die hen ondertusschen roemt als *mannen van een opregtheid, die hun grootelyks tot eer verstrekte*, van *een onberispelyk gedrag*, en *van een onbetwistbaare geloofwaardigheid:* als zy zulk eenen gevonden hadden, zeg ik, dan mogten zy mogelyk, door zyn tusschenkomst, hun logens en lasteringen, hoe tegenstrydig ook, de onkundige menigte hebben konnen wysmaaken, en geen min hevige vervolging tegen dien braaven man verwekken, als ze gedaan hebben tegen my. Maar in de hervormde Kerken van *Duitschland* vonden zy zulken geestelyken niet; en *Reihing* blyft 'er, in weerwil van alle de poogingen van de boosaartigheid des Pausdoms, tot op deezen dag toe, geëerd als iemand, die, schoon een Jesuit, de dwaalingen der Roomsche Kerk opregtelyk verzaakte, en een waar *Protestant* stierf.

Wat verder de dwaaze en ongerymde denkbeelden van den *Ontmaskeraar* betreft; dat ik, naamelyk, *de Jesuiten verscheiden jaaren agter een, dog vrugtelaos, aanzogt, om in de Orde weder toegelaaten of in hun gunst weder aangenomen te worden*; dat zy *my myn toelaating en de vergiffenis van al myn voorleeden wanbedryven deeden koopen voor alles wat ik bezat in de waereld; dat ze my, na dat ik hun die kooppenningen betaald had, nog vier jaaren in myn afval lieten blyven*; dat ik *onderhandelingen en verbindtenissen met hun had van dien aart, dat het te eenemaal onverschillig was, of die brieven van* Sheldon *egt waren of niet* &c. Deeze en dergelyke ongerymde en belachelyke denkbeelden, of harssenschimmen liever, wederleide ik volkomen door redeneeringen, toen ik nog weinig dagt, dat ik, het geen ik 'er tegen in bragt, ooit zou hebben kunnen bekragtigen en staaven met de eigen verklaaringen en getuigenissen van de Jesuiten zelven, die openlyk bekennen, dat ik niet hen, maar zy my aanzogten; dat ze my groote aanbiedingen deeden, die ik verwierp: dat ik in weerwil van al hun Vrindelykheid, *hardnekkig in myn boosheid voortging*, of een hardnekkige Ketter, dat is, een waar *Protestant* bleef; en dat zy daarom eindelyk die brieven waereldkundig maakten, om dat *'er anders geen stellen met my was.* De Jesuiten gebruikten het woord *waereldkundig* maaken: om dat het verdigten van die brieven een geheim was, dat ze voor zig zelven hielden, en aan geen *waereldlyken* ontdekken mogten, zelfs niet aan den Heer *Henry Bedingfeld*, nog aan den Heer *Sheldon*, zonder eenen van de gestaafde grondregels van de Orde te verbreeken (2).

(2) Zie boven, bladz. (155).

ren aan den Provinciaal *der Jesuiten?* Waarop de Jesuit antwoordde, „ dat zy den Heer *Henry Bedingfeld* die brieven in „ handen gegeeven hadden, om het werk voor hun uit te voeren; dewyl men het anders in hun mogelyk zou aanzien als „ een uitwerksel van dien geest van vervolging, waar meê „ men hen doorgaans, dog te onregt, beschuldigde behebt te „ zyn: en dat zy oordeelden, dat het beter zou staan, en „ fraaier vertooning maaken in 't oog van de waereld, indien „ het van een leek kwam, dan van de vredelievende Dienaars „ van Christus" (*).

Dus zien wy derhalven, volgens dit *uitdrukkelyk getuigenis*, de re-

(*) Dat een Roomschgezinde, die geheel onder 't bestier staat der Jesuiten, zig vernedere om een vervolging voorttezetten ten hunnen voordeele, tegen een afvalligen van hun Kerk en Orde, is niet zeer te verwonderen. Een Roomschgezinde is, wat het geloof aangaat, natuurlyker wyze, een vervolger, en moet het zyn volgens zyn eigen grondbeginsels, welke eene zagtheid en gemaatigdheid hy ook uiterlyk vertoone, om de eenvoudige en ligtgeloovige *Protestanten* te beter in te neemen. Maar wat moet de waereld denken van een *Protestantschen Dienaar van Christus*, een lid van een Kerk, die, ik zeg het tot haar roem, alle vervolging verfoeit, als hy zig niet ontziet de rol, de haatelyke en onchristelyke rol te speelen van een vervolger; een rol, die Jesuiten zelven oordeelden, dat met hun ampt, als *Dienaars* van *Christus*, niet overeenkwam, dat ze openlyk volvoerden, en die ze daarom overdroegen aan een leek? Wat moeite heeft deeze *Protestantsche* voorvegter niet genomen om zyn Vrinden, de Jesuiten, te zuiveren, en zorg te draagen, dat de haatelykheid van zulk een vervolging, hun niet geweeten wierd? De Jesuiten, zegt hy, die onnozele Lammeren, *neemen geen het minste deel in dit geschil: zy draagen* B—r *nog wrok, nog een kwaad hart toe*: ja, *zy zyn zyn beste Vrinden.* (Full. Confutat. p. 36) *en 't strekt hun tot groot hartzeer en leedwezen, dat die brieven bekend geworden zyn by* Protestanten. (Complete Detection. p. 28.) Dog hier hebben wy een ronde verklaaring van het tegendeel: en zeker, al hadden wy die niet, geen mensch zal ooit denken, dat iemand, die men weet dat onder den invloed en bestiering der Jesuiten staat, en geheel van hun geregeerd wordt, brieven, aan hun Provinciaal geschreeven, zou meêdeelen aan *Protestanten*, tegen hun wil, of zonder hun toestemming; zonder de toestemming ten minsten van den Jesuit zyn Biegtvader, of van Vader *Carteret*, die langen tyd het bestier gehad had over de geweetens van dat huisgezin, en die, toen de brieven waereldkundig gemaakt wierden, Provinciaal was van de Orde, en zyn verblyf had te *Londen*.

redenen, die de Jesuiten bewoogen hebben, om, in een *Protestantsch* land, zoo hevig een vervolging te verwekken tegen iemand van hun Orde, die uit het Pausdom bekeerd was tot het hervormd geloof: gelyk ook het einde en oogmerk, waar toe zy die vervolging verwekten en wat ze 'er meê voor hadden: en dan eindelyk de persoonen, die zy tot stookebranden en roervinken gebruikten om 't vuur aan den brand te helpen en 't oproer te zaaien, naamelyk, een Roomschgezinden leek, en een *Protestantschen* Geestelyken, terwyl ze zig zelven, zoo veel mogelyk was, buiten 't oog hielden, op dat men misschien *de vredelievende Dienaars van Christus niet mogt beschuldigen*, *dat* zy wel eens *behebt waren met een geest van vervolging*. Ik heb te vooren reeds in verscheiden merkwaardige voorbeelden de waereld doen zien, met wat zoort van menschen ik te doen heb; hoe weinig werk zy maaken van geweeten, eer, opregtheid, of billykheid: nu zal ik 'er hier nog, uit dat zelfde *uitdrukkelyke getuigenis*, een ander en niet minder merkwaardig voorbeeld van byvoegen. Het zelve zal ons vry wat doorzigt geeven in hun bedryf en 't beleiden hunner aanslagen: het zal ons den aart en handel van myne beschuldigers leeren kennen, en ons teffens eenig denkbeeld kunnen geeven van de onchristelyke en onverantwoordelyke wyze, waar op ze met my in dit geschil zyn te werk gegaan.

De Heer *Arnold* had een Zuster, die te *Bath* overleed; by welke gelegenheid hy derwaarts reisde. Toen hy daar met zekere Dienstmaagd, die te vooren by zyn Zuster gewoond had, sprak over een zeer verdrietig *Proces*, en menigvuldige andere onrusten en kwellingen, die ze in haar leeven gehad had, en die ook, gelyk de meid geloofde, haare dagen verkort hadden, voegde dezelve 'er by, dat ze zig verbeeldde, dat zyn Zuster ook eenen liefdehandel gehad had met zekeren Heer *Bower*, die haar kwellingen mogelyk nog had helpen vermeerderen. De Heer *Arnold* had nooit voorheen, nog uit zyn Zuster, nog uit iemand anders iets van dien liefdehandel of vrijery gehoord. Hy gaf 'er egter, in een byzonder gemeenzaam gesprek, kennis van aan zyn Biegtvader, den

Heer *Kingsley*, by gelegenheid dat hem die Jesuit my, die hem anders te eenemaal onbekend was, afschilderde met zulke zwarte kleuren, dat hy my voor 't godloosste schepsel moest aanzien, dat den aardbodem betrad. Twee jaaren omtrent na dit gesprek, en weinig tyds voor dat dit ons tegenwoordig geschil een aanvang nam, gaf die zelfde Jesuit den Heer *Arnold* een bezoek, bragt hem weder te binnen, wat hy voorhenen tegen hem gezegd had, en voegde 'er by, dat hem dagt, dat hy, waarschynlyk, wel eenige brieven zou hebben van *Bowers* eigen hand, die dezelve, by gelegenheid van die vrijery, geschreeven had aan zyn Zuster. De Heer *Arnold* verzekerde hem, dat hy nooit een enkelen brief, van den Heer *Bowers* aan haar geschreeven, had in handen gehad. De Jesuit egter verzogt hem, dat hy al de brieven van zyn Zuster by malkander wilde zoeken, om eens te zien, of zy ook ergens in dezelve eenig gewag maakte van den Heer *Bower*; 't welk de Heer *Arnold* daar op deed. Die brieven wierden geleezen en nagezien eerst van *Kingsley*, en daarna van den Heer *Henry Bedingfeld*, dien de Heer *Arnold*, op zyn verzoek, en opdat van Vader *Kingsley*, dezelven bragt. By die gelegenheid geraakte de Heer *Henry* ook met hem in gesprek over het geval der vrijery, en de Heer *Arnold* verhaalde hem toen alles, wat hy te vooren gezegd had tegen zyn Biegtvader; maar belastte hem teffens de zaak geheim te houden, dewyl 'er tot nog toe by de waereld geen praat over gevallen was; en de Heer *Henry* gaf hem zyn woord van eer, dat hy 'er nooit tegen iemand van spreeken zou.

De Heer *Arnold* had naauwelyks van de zaak verder begonnen te spreeken, of een oudagtig Heer kwam in 't vertrek, waar op hy opstond en stil zweeg, tot dat de Heer *Henry* hem verzogt te willen voortgaan, zeggende, *deeze Heer, dien ge hier ziet, is een man van eer, en myn byzondere Vrind, en ik wil voor zyn geheimhouding zoo goed in staan als voor myn eigen.* Deeze *man van eer*, en Heer *Henry's byzondere Vrind*, was, gelyk de Heer *Arnold* naderhand van zyn Biegtvader hoorde, de goede Vader *Carteret*, toen Provinciaal van de Orde. Terwyl

wyl de Heer *Arnold*, zyn affcheid genomen hebbende, de trappen afging, ontmoette hy op dezelven, en ftond over zulk een ontmoeting op die plaats niet weinig verwonderd, *een Geeftelyke, lang en fchraal van Lighaam, in zyn Kerkelyk gewaad, die heel fchielyk de trappen op kwam loopen.* Die *lange en fchraale Geeftelyke* was de eerwaarde Heer *Douglas*, Vikaris van *High Ercal.* — Dewyl 'er nergens in die brieven van Juffrouw *Arnold* myn naam, zelfs niet een enkelen reis, genoemd wierd, of eenig het minfte gewag gemaakt van iets, dat eenigzins, fchoon maar van verre, naar eenige vrijery, hoe genoemd, geleek, zond de Heer *Henry* dezelven den volgenden morgen aan den Heer *Arnold* te rug, met een briefje, waar in hy hem voor 't leezen bedankte (*).

De Heer *Arnold* verwagtte, dat de Heer *Henry* zyn woord van eer houden zou; maar, tot zyn groote verbaasdheid, zag hy op den 22 *November* 1756 den voorheen gemelden *langen, fchraalen geeftelyken* aan zyn huis komen, die hem een brief aanbood, welken hy, gelyk hy zeide, ontvangen had van den Heer *Henry Bedingfeld*, die hem deed groeten, en hem verzogt, dat hy deezen Heer eens wilde hooren leezen, op welke wyze hy den ftaat van 't geval van *Bowers* liefdehandel en vrijery met zyn Zufter had opgefteld, met oogmerk om het te laaten drukken, zo hy het opftel goedkeurde. De Heer *Arnold* ftond niet minder verwonderd over het voorneemen, dat de Heer *Henry* had, om een zaak, daar hy op zyn woord van eer beloofd had, nooit tegen iemand van te zullen fpreeken, waereldkundig te maaken, dan over de wyze, waarop het geval was voorgedraagen in het opftel, dat die Geeftelyke hem bragt, en voorlas, om te hooren of hy 't goedkeurde. Want daar in wierd met uitdrukkelyke woorden, als zaaken die bekend waren en geen twyffel leeden, gezegd, dat *ik Juffrouw* Arnold *verfcheiden jaaren agter een gevryd had; dat ik door her-*

(*) Het briefje was van deezen inhoud. *Sir Henry* Bedingfeld's Compliment *aan den Heer* Arnold, *met hartelyke dankzegging voor 't leezen van de brieven. Zy kunnen in deeze zaak van geen dienft zyn.* Woensdag.

herhaalde beloften van haar te trouwen haare genegenheden gewonnen had; maar dat ik de allerheiligste verbindtenissen onder de voeten treedende, haar te leur gesteld, en had laaten zitten; en dat zy, toen ze hoorde dat ik getrouwd was, het zig zoo ter harten trok, dat ze van hartzeer stierf. Dus wierd ik in de kragtigste uitdrukkingen en rond uit beschuldigd met den dood, of, gelyk het in 't opstel genoemd wierd, met den *moord* van Juffrouw *Arnold*; en die beschuldiging wierd met alle bitterheid en de vuilste streeken eener doorsleepen boosaartigheid voorgedraagen. De Heer *Arnold*, misnoegd, dat men hem wilde doen bewaarheden en bekragtigen, 't geen hy nooit gezegd had, ja 't geen hy altyd verklaard had, met een goed geweeten niet te kunnen zeggen, hield den Heer *Douglas* voor, dat zyn Zuster menigvuldige en zeer zwaare kwellingen gehad hadde, inzonderheid een verdrietig en langwylig *Proces*, dat haar verscheiden jaaren agter een veel hartzeer veroorzaakt had; dat hy niet in staat was van te kunnen zeggen, welke van haare kwellingen en verdrietelykheden haar het meest getroffen had, en of zy van hartzeer gestorven was of van eenige andere kwaal; dat al het getuigenis, 't welk hy in dit gewigtig stuk geeven kon, enkel rustte op een hooren zeggen, op de praatjes van een snapzieke meid, die zedert gestorven was, en het misschien nu ontkennen zou, zo ze nog leefde; en dat hy derhalven den Heer *Douglas* verzogt, geen staat op hem te willen maaken, dewyl hy dat opstel met zyn getuigenis niet kon bekragtigen. De eerwaardige Heer, als of zyne redenen ingang by hem gevonden hadden, verzogt hem zig gerust te willen stellen, en verzekerde hem, dat 'er van die zaak, als hy 't niet goedkeurde, niet meer gerept zou worden; dog noodigde hem teffens, en stond hem zeer sterk aan, om den eenen of den anderen avond van die week te stellen, om by hem aan zyn huis een fles wyn te komen drinken met nog een of twee goeden Vrinden, wanneer ze verder met elkander over het stuk zouden spreeken (*).

De

(*) „ Wat kon de Heer D—s tog voor hebben, merkt de eerwaardige „ Heer

De Heer *Arnold* gaf zyn Biegtvader *Kingsley* kennis van dit gesprek, en betuigde hem teffens, dat hy, met geen goed geweeten, toeftaan of aanzien kon, dat het geval van zyn Zuster, op die wyze als het door den Heer *Douglas* voorgefteld was, onder zyn gezag waereldkundig gemaakt wierd. *Kingsley*, na een korte poos gezweegen te hebben, gaf hem ten antwoord: „ wel, ik weet niet wat ik daar veel van zeggen zal. „ Ik ben bedugt, dat dit alles *Bower* eer verharden zal, dan „ hem eenig goed doen. Ik wenfchte dat wy het nooit be- „ gonnen hadden. Maar, wat *Bower* betreft, gy moogt u vry „ verzekerd houden, dat het met hem te eenemaal gedaan is: „ niemand zal hem ooit meer in eenig ftuk op zyn woord ge- „ looven; zoo dat gy van hem niets te vreezen hebt, indien „ gy 't geval met uw Zufter onder uw gezag laat in 't ligt komen". De godvrugtige zielzorger rept geen woord van 't geweeten, even als of 't geweeten deeze zaak geheel niet raakte, terwyl

„ Heer *Corpe* hier zeer wel aan, met den Heer *Arnold*, na de bovengemelde zamenfpraak, dus tot zynent te noodigen, een man, dien hy nooit te „ vooren gezien, en die hem nooit te vooren gezien had; maar dien hy „ ontmoette, toen hy fchielyk de trappen opliep naar den Heer H. B. en „ Vader *Carteret*, Provinciaal der Jefuiten? (Een driemanfchap van goede „ hoop!) Mogen wy niet wel gelooven, dat de Heer D—s en zyn Vrinden „ zig vleiden, dat de Heer *Arnold* zig onder de fles het een of 't ander „ woord, deeze of geene uitdrukking zou laaten ontvallen, daar ze zig „ gelukkig van zouden kunnen bedienen tot hun zaak, en 'er een draai aan „ geeven als of hy hun fchandelyk en logenagtig lafterfchrift voor egt „ keurde, en toeftond, dat men 't waereldkundig maakte. Maar de Heer „ *Arnold*, die wift met wat zoort van menfchen hy te doen had, was te „ wel op zyn hoede om in den ftrik te loopen; en wees daarom die liftige noodiging van de hand. De Heer D—s betuigt onder anderen, dat „ *hy zig zelven in deeze ganfche zaak niets te verwyten heeft, dan dat hy zig* „ *in een gefprek heeft ingelaaten met iemand, dien hy niet kende.* Maar het „ blykt duidelyk, dat het niet aan hem, maar wel aan den Heer *Arnold* „ haperde, dat hy zig in geen tweede gefprek met hem inliet, gelyk hy „ zeer gaarne zou hebben willen doen: maar de Heer *Arnold* doorgrondde „ zyn oogmerken te wel, om het ten tweedemaal met hem te waa- „ gen" (1).

(1) Remarkable Facts. p. 61. 62.

wyl hy zyn Geestelyken Zoon inboezemt, dat hy, dewyl *hy van my niets te vreezen had*, my veilig betigten kon, of onder zyn gezag laaten betigten, met geen mindere misdaad dan die van Moord, schoon hy niet wist, nog geloofde, dat ik 'er schuldig aan was. Dus vatte ook de Heer *Arnold* het zeggen van zyn Geestelyken Vader op. Hoe was hy geërgerd, want hy had den Jesuitischen geest nog zoo niet ingezoogen, dat hy de beginselen van eer en regtvaardigheid verzaakt had, op zoo snood een inboezeming van den man, dien hy de zorg voor zyn ziel had aanbevolen? En deezen nogthans zyn die mannen van *een onberispelyk gedrag*, van *een onbetwistbaare geloofwaardigheid*, van *een opregtheid*, *die hun tot eer strekt*, op wier getuigenis allen, die geen *zotten* of *schurken* zyn, de allergrootsche onwaarschynlykheden, zonder onderzoek, en tegen alle reden, blindelings moeten aanneemen!

Niet lang na dit gesprek met Vader *Kingsley*, wierd de Heer *Arnold* begunstigd met een bezoek van den grooten Vader *Baker*. Deeze Jesuit is de eerste man der Orde in 't gansche Koninkryk, de gelukkigste van allen in 't verleiden van zyn Majesteits Onderdaanen, een gemeenzaam en byzonder boezemvrind van onzen *Baronet*, en voor wien de hoofden en aanvoerders der Roomschgezinde party hier in *Engeland* een ongemeene hoogagting en eerbied hebben. Deeze waarlyk *uitmuntende* Jesuit vereerde den Heer *Arnold* op den zes entwintigsten *January* 1737, met een bezoek, en wierd door den Heer *Wheeble*, een Jesuit, met wien de Heer *Arnold* zeer wel bekend was, met groote plegtigheid, by hem ingeleid. Toen ze alle drie gezeten waren, vroeg Vader *Baker*, na dat hy, met zyn oogen ten Hemel opgeslagen, God gedankt had, als hy hoorde dat het gansche huisgezin Katholyk was, aan den Heer *Arnold*, of hy den Heer *Bower* kende. Hy antwoordde van neen, en dat hy niet wist hem ooit van zyn leeven gezien te hebben. „ Maar, Mynheer, hervatte de Jesuit, gy weet „ egter wel, dat 'er een vrijery geweest is tusschen hem en uw „ Zuster: ik verzoek u vrindelyk, dat gy my alles gelieft te „ zeggen, wat gy van die zaak weet; en of gy denkt dat het „ mis-

„ mislukken en te leur ſtellen van haar verwagting van met „ den Heer *Bower* te zullen trouwen, oorzaak geweeſt is van „ haar dood. De Heer *Arnold* gaf hem daarop ten antwoord, dat hy wel gehoord had, dat de Heer *Bower* zulk een voorſlag aan zyn Zuſter gedaan had; maar dat hy alles, wat hy 'er van wiſt, alleen wiſt van hooren zeggen, en geen bewys nog blyk had van zyn Zuſter zelve, nog by monde nog by geſchrift, om met zekerheid te kunnen zeggen, dat het geval waar was: dat, wat de oorzaak van haar dood aanging, zy lange jaaren agter een gewikkeld geweeſt was in een *Proces* van het uiterſte belang, het welk ze voorzag dat eindelyk nog haar bederf zou zyn: dat zy haar ganſche leeven lang met allerhande wederwaardigheden en tegenſpoeden, die haar van alle kanten troffen, had moeten worſtelen: dat het niet waarſchynlyk was, dat een man zeer gereed zou zyn om zig in 't Huwelyk te geeven met een Vrouw, die zig in zulke ongelukkige en beſlommerde omſtandigheden bevond: dat zy zelve dat niet kon verwagten: en, eindelyk, dat het hem niet mogelyk was bepaaldelyk te kunnen zeggen, wat de oorzaak van haar dood mogt geweeſt zyn. Vader *Baker* bekende, dat het geen de Heer *Arnold* had voorgedraagen hem zeer *juiſt en billyk* voorkwam; maar verzogt hem den Heer *Henry* nog eens een tweede bezoek te willen geeven, en gaf 'er teffens by te kennen, dat, zo hy van zig verkrygen kon, om dien Heer te verpligten, dezelve niet ongeneegen zou zyn om hem met zyn neering te begunſtigen: en hy zou 'er een zeer goed huis aan gehad hebben, volgens het berigt, dat hy van zig zelven gaf aan den Apotheker, toen hy met hem in geſprek was. (*Remarkable Facts.* p. 53.) Maar de Heer *Arnold* luiſterde naar dat voorſtel niet, en was niet over te haalen, om den *Baronet* nog andermaal een bezoek te geeven, dewyl hy hem reeds alles gezegd had, wat hy van de zaak wiſt, en vaſt beſlooten had, 'er niets meer van te zeggen, dan hy wiſt (*).

De-

(*) De Heer *Henry Bedingfeld* verhaalt, met oogmerk om het getuigenis van den Heer *Arnold* te ontzenuwen, in het laatſte geſchrift van zyn Vrind,

Dewyl dan, aan den eenen kant, de Heer *Arnold* beſtendig by zyn een en andermaal herhaalde verklaaring bleef, dat hy niet wiſt, aan welke oorzaak men den dood van zyn Zuſter had toe te ſchryven, en dat hy derhalven, met geen goed geweeten, en volgens eer en regtvaardigheid, dien dood kon te laſt leggen, nog toelaaten dat dezelve, onder zyn gezag, te laſt

Vrind, den *Ontmaskeraar*, p. 134, 233. Dat *de Apotheker hem betuigd had, dat hy een jaar te vooren een ganſch pak of bondel van brieven, door* B—r *aan zyn Zuſter geſchreeven, had verbrand: en dat zy, toen ze hoorde, dat het Huwelyk van* B—r *voltrokken was, 'er zeer ſterk van aangedaan wierd, zedert als wegkwynde, en weinige maanden daar na overleed.* Maar I. de Heer *Arnold* verklaart, en is bereid met eede te beveſtigen, dat hy nimmer, tegen den Heer *Henry* gezegd heeft, dat hy ooit zelfs een enkelen brief, door *B—r* aan zyn Zuſter geſchreeven, in bewaaring zou gehad hebben, of dat hy een jaar te vooren een ganſch pak of bundel van dergelyke brieven verbrand zou hebben; of dat hy, in 't geheel geſprek, 't welk hy met den Heer *Henry* over dit onderwerp hield, zig eenige de minſte uitdrukking, of die 'er naar geleek, zou hebben laaten ontvallen, waar uit men eenigzins zou hebben mogen opmaaken, dat de Heer *B—r*, op de eene of de andere wyze, oorzaak zou geweeſt zyn van zyn Zuſters dood. (Remarkable Facts. p. 52.) II. Hoe onwaarſchynlyk is het niet, en genoegzaam ongelooffelyk, dat de Heer *Arnold* zyn Biegtvader *Kingsley* zou verzekerd hebben, dat hy nooit een enkelen brief van *B—r* aan zyn Zuſter in handen gehad, zelfs niet eens gezien had, gelyk die Jeſuit wel wiſt dat ook waar was; en dat hy ondertuſſchen egter aanſtonds den volgenden dag, of den dag daarna, aan den Heer *Henry* zou verteld hebben, dat hy 's jaars te vooren een ganſch pak of bundel van dergelyke brieven verbrand had? III. Juffrouw *Arnolds* Vrindin liet al de brieven, die over geen zaaken van aangelegenheid handelden, verbranden na haar dood; en de Perſoonen, die zy dezelve liet verbranden, leeven nog, en weeten, dat de Heer *Arnold* nooit een enkelen brief van my aan zyn Zuſter gezien heeft. Wat zou hem dan hebben kunnen beweegen om zoo openbaar eene onwaarheid, als *dat hy een ganſch pak of bondel van* B—rs *brieven aan zyn Zuſter verbrand had*, aan den Heer *Henry* te vertellen, en dat op een tyd, toen hy nog niet wiſt, waarom men naar die brieven zogt? Is het, in tegendeel, niet veel waarſchynlyker (zonder eens de verklaaring van den Heer *Arnold*, die hy bereid is om met eede te beveſtigen, in aanmerking te neemen) dat hy tegen den Heer *Henry* de waarheid zal gezegd hebben, gelyk hy ze den voorgaanden dag gezegd had tegen zyn Biegtvader; dan dat hy de waarheid bekend zou hebben tegen den eenen, en den anderen een openbaaren logen verteld, zonder eenige reden te hebben, hoe genoemd, die hem daar toe bewoog?

De

last gelegd wierd aan den Heer *Bower*; en daar zy nogthans aan den anderen kant geen getuige of bewys meer hadden, om zoo zwaar een beschuldiging goed te maaken, wie zou niet gedagt hebben, dat zy 'er eindelyk van afgezien zouden hebben, en 't stuk laaten steeken? Maar met welk een wonderlyk zoort van menschen heb ik te doen! Onze naauwgezette *Pro-*

De Heer *Henry* zegt ons verder, om zig te zuiveren van de beschuldiging, dat hy zyn woord van eer gebroken had, dat de Apotheker hem in 't eerste gesprek, 't welk hy met den zelven had, toen ze met elkander over zyn Zusters zaaken spraken, geen geheimhouding had afgevorderd; maar *waarschynlyk*, zegt hy, in het tweede, toen dezelve hem de brieven bragt van zyn Zuster, als welke alleen familiezaaken betroffen. Dog de Heer *Arnold* verklaart plegtig, dat hy nooit van zyn gansche leeven meer dan een enkel gesprek met den Heer *Henry Bedingfeld* gehouden heeft; en dat het in dat gesprek was, dat de Heer *Henry* hem zeide, dat *hy voor de geheimhouding van den oudagtigen edelman zoo goed wilde instaan als voor zyn eigen.* Maar, 't zy dat de Heer *Henry* één gesprek, 't zy dat hy 'er twee met hem gehouden heeft, uit den brief, dien de Heer *Arnold* op dien zelfden tyd aan den Heer *D—s* schreef, blykt het althans, dat hy den Heer *Henry* verzogt had, om 't geen hy hem nopens de zaak van zyn Zuster gezegd had, geheim te willen houden; want in dien brief drukt hy zig dus uit: *het zal den Heer* Henry Bedingfeld *nog wel heugen, dat ik hem, toen ik de eer had hem op te wagten, geheimhouding in de zaak van myn Zuster heb aanbevolen.* Remarkable Facts. p. 27. Dog dit heugde, schynt het, den Heer *Henry* niet meer. Ook heeft ons die *Baronet*, by een andere gelegenheid, een zeer aanmerkelyk blyk gegeeven van de kortheid van zyn geheugen. Want de reden, die hy den vyfden *Juny* 1756, 's morgens ten tien uuren, bybragt, waarom hy my het oorspronkelyk handschrift van de zes berugte brieven niet toezond, om van my gezien en onderzogt te worden, was deeze: *dat hetzelve met eenige andere schriften van belang by één verzegeld en in handen was van zyn regtsgeleerde*; of *dat het geraakt was in een lade, daar hy den sleutel niet van kon vinden.* En nogthans blykt het uit de verklaaring van den *Notaris*, dat die zelfde handschriften den Heer *Henry* den voorgaanden dag waren te rug gegeeven. (Bower's *Affidavit with Observations*. p. 30, 33, 34.) Zoo dat hy op den vyfden *Juny*, 's morgens ten tien uuren, niet meer zeggen kon, waar die brieven *van belang* gebleeven waren, die hy op den vierden van dezelfde maand, 's daags te vooren, ontvangen had. Dus zullen we ligtelyk begrypen kunnen, dat die Heer zal vergeeten hebben, wat 'er in een gesprek, dat hy eenige maanden geleeden gehouden had, was omgegaan, maar hoe zullen wy 't begrypen, dat hy zoo wel onthield, wat 'er omging in een gesprek, dat nooit was voorgevallen?

Protestantsche Godgeleerde, een man, *die alleen door liefde tot de waarheid gedreeven wordt*, en *niets zegt*, *dan op de onbetwistbaarste en volkomen geloofwaardige getuigenissen*, beschuldigt my egter, straks in zyn eerste lasterschrift daarna, met den dood van Juffrouw *Arnold*; en dat, 't welk alle geloof byna te boven gaat, op het gezag en getuigenis van haar Broeder; van dien zelfden man, die zoo dikwils verklaard had, niet te kunnen toelaaten, dat zulks onder zyn gezag verspreid wierd, om dat *hy niet wist*, *nog geloofde dat het waar was*. Dus, by voorbeeld, spreekt hy op bladz. 43 van dit lasterschrift (*Full Confutation* &c.) van den dood van Juffrouw *Arnold* met deeze woorden: *indien hy* (Bower) *zyn jammerhartige smeekingen ontleende van een wezendlyk en waarlyk gebeurd toeval*, *zou Juffrouw* A—d *te* Bath, *die van hartzeer stierf*, *hem mogelyk*, *zoo veel wy weeten*, *daar wel aanleiding toe hebben kunnen geeven*. En op bladz. 47 van hetzelfde lasterschrift zegt hy, Bower *gaf hoop van trouwen* TEN MINSTEN *aan drie Juffrouwen te gelyk*; en onder die drie telt hy ook *Juffrouw* A—d *te* Bath, *die niet lang*, *na dat ze gehoord had dat hy getrouwd was*, *van hartzeer stierf*. Moet yder nu, die deeze gezegden leest, 'er niet natuurlyker wyze uit op maaken, dat het mislukken van de hoop, die Juffrouw *Arnold* op my gesteld had, de oorzaak van haar dood geweest is? En wat bewys, wat getuigenis had tog de Heer *D—s*, om my den dood van Juffrouw *Arnold* te last te leggen, en daar uit gelegenheid te neemen, om my by de waereld af te schilderen, als *een man*, *die bekwaam is om van allerhande zoort van listen en konststrecken gebruik te maaken*; *als iemand*, *die de allerheiligste verbindtenissen onder de voeten treed*, *en zig niet ontziet om alles*, *hoe zeker ook en onbetwistbaar*, *te loochenen*? Hy verzekert het gemeen, dat *hy niets van dit stuk gezegd heeft dan 't geen hy met ontwyffelbaare getuigenissen bewyzen kan*. En waarlyk, zulk een beschuldiging, gelyk yder ligtelyk my zal toestaan, vereischt ook zulk een getuigenis, ten vollen klaar, ten vollen ontwyffelbaar: en nogthans is het gansche *ontwyffelbaare getuigenis* van onzen Godvrugtigen Kerkelyken, waar mede hy bewyzen wil, dat het mislukken der hoop, door Juffrouw *Arnold* op my ge-

gesteld, oorzaak van haar dood geweest is, geen ander dan dat van haar Broeder, den Heer *Arnold*, die hem verklaard had, gelyk hy zelf bekent, dat *hy niet zeker zeggen kon, wat de waare oorzaak van haar dood geweest was, want dat haar gezondheid vry wat geleeden had door een langwylig en verdrietig Proces.* (*Complete Detection* p. 137). Dus laat onze eerwaardige Godgeleerde een man openlyk getuigenis geeven, dat een zeer zwaare beschuldiging *zeker en waaragtig is*, die in een byzonder gesprek hem verklaard had, dat zulk een getuigenis met een goed geweeten niet geeven kon, *om dat hy niet wist, dat* die beschuldiging *waar was.* Is dit die opregtheid en eerlykheid daar hy zoo hoog op stoft! Is dit zyn brandende liefde tot de waarheid! Maar ik laat dien ongelukkigen man over aan de wroegingen van een kwalyk bewust geweeten; indien hy, trouwens, daar zoo zeer niet tegen gehard is, als tegen alle gevoel van schaamte en betaamelykheid. Het is my genoeg dat ik duidelyk heb doen zien, dat hy, ten minsten in daad, de snoode beginsels van hun, die hem gebruiken, heeft aangenomen, en dat hy derhalven geen beter geloof verdient, dan zy, dat is, als openbaare lasteraars en logenaars.

Maar de Heer *Arnold* vertelde den Heer D—s, dat Bower, *in verscheiden van zyn brieven aan zyn Zuster zig tekende* MAN: dat *van dit oogenblik af, dat zyn Zuster* (die toen reeds veertig jaaren oud was,) *het Huwelyk van* Bower, (die zyn groot moordjaar al voorby was) *hoorde, zy weinig of geen voedzel meer gebruikte, maar enkel door eenige hartsterkende middelen opgehouden wierd*, en binnen weinige maanden een lyk was, &c. Deeze en meer andere dergelyke dwaaze en ongerymde praatjes worden op een deftigen toon door den *Ontmaskeraar*, in zyn laatste geschrift op rekening gesteld van den Heer *Arnold* (Complete Detection p. 137). Maar de Heer *Arnold* verklaart op de plegtigste wyze, dat hy nooit van zyn leeven nog tegen den Heer *D—s*, nog tegen eenig ander mensch op de gansche waereld gezegd heeft, dat verscheiden of een eenige van *Bowers* brieven aan zyn Zuster getekend waren, *Man* &c. Deeze verklaaring is hy bereid met eede te bevestigen; en daagt den

den Heer *D—s* uit, om op dezelfde wyze ook eens openlyk te verklaaren, zo hy durft, dat hy ooit of ooit tegen hem gezegd heeft, dat verfcheiden of zelfs een eenige van *Bowers* brieven aan zyn Zufter getekend waren, *Man.* (Remarkable Facts p. 59, 60.) Voegt hier by, dat Juffrouw *Arnolds* Vrindin zeer wel bewuft is, dat de Heer *Arnold* nooit eenen brief van my aan zyn Zufter gezien heeft, gelyk voorheen gezegd is: en die zelfde Vrindin, zoo wel als zy, die de brieven na Juffrouw *Arnolds* dood verbrand hebben, zyn bereid om getuigenis te geeven, dat geen een van dezelve getekend geweeft is, *Man.* Indien de Heer *Arnold* derhalven tegen den Heer *D—s* gezegd had, dat verfcheiden van myn brieven aan zyn Zufter dus getekend waren, zou hy hem een openbaaren logen verteld hebben. Wat kon hem tog daar toe bewoogen hebben; wat kon hy beoogd hebben met den Heer *D—s* zulk een logen wys te maaken, daar hy den zelven zyn toeftemming weigerde te geeven om iets dat die gewaande vrijery betrof, in de waereld te verfpreiden, en zig, zelfs door zyn Geeftelyken Vader, niet wilde laaten overreeden, om getuigenis te geeven van iets, dat hy niet wift of het waar was? Maar dat de Heer *Arnold* inderdaad nooit tegen den Heer *D—s* gezegd heeft, dat verfcheiden van myn brieven aan zyn Zufter getekend waren *Man*, kan, dunkt me, onweerfpreekelyk beweezen worden uit de eigen woorden van den Heer *D—s* zelven. Want in zyn laatfte gefchrift, lang na zyn gefprek met den Heer *Arnold* in 't ligt gegeeven, verwyt hy my, dat *ik my, op een liftige wyze, meefter gemaakt heb van Juffrouw* Arnolds *genegenheid, maar teffens wel voorzigtig zorg gedraagen heb, dat ik my voor de ftrengheid der wetten niet bloot ftelde.* (*Complete Detection. p.* 30, 31). Zeker, zo de Heer *D—s* flegts den Heer *Arnold* had hooren zeggen, dat 'er maar één enkele brief van my aan zyn Zufter was geweeft, die dus getekend was, zou 'er geen grond of gelegenheid meer geweeft zyn, om my zulk een verwyt te doen, gelyk de Heer *D—s* zelf zal moeten bekennen, indien hy niet even onkundig is in de wetten, als hy fchynt te zyn in 't Euangelie. Dat derhalven de Heer *Arnold* hem

hem dat gezegd zou hebben, is enkel een verdigtſel van zyn eigen vindingryk brein, om die van zyn Roomſchen grooten Vrind, en al de andere onwaarheden teffens geloof by te zetten, die hy zelf voortgebragt heeft om *het gevalletje van een vrijagie*, gelyk de Heer *Henry* het gelieft te noemen, tot een moord te maaken: even gelyk *Jago*, dien men zeggen zou dat hy tot een voorbeeld genomen had, doet met het gevalletje van een neusdoek in zeker ſpel, dat hy dikwils aanhaalt.

Wat verder Juffrouw *Arnolds onthouding van alle Voedſel* &c. betreft, *van dat oogenblik af dat ze hoorde dat* B—r *getrouwd was*; Haar Vrindin weet zeer wel, en op haar beroep ik my, dat ik Juffrouw *Arnold* niet gezien had, nog aan haar geſchreeven al verſcheiden jaaren voor haar dood; en dat ze my nooit de ſchuld van haar dood gegeeven heeft; maar dat men haar dikwils heeft hooren zeggen. De Heer —, de perſoon, naamelyk, daar ze meê in *Proces* was, *zal my nog den dood doen*. Hier komt by, dat het berigt, 't welk de Heer *Arnold* gaf van zyn Zuſter, volkomen overeenſtemt met het getuigenis van een geagten en zeer kundigen Geneesheer te *Bath*, die over Juffrouw *Arnold* ging in haar laatſte ziekte: want hy getuigt op dezelfde wyze, in een brief aan den eerwaardigen Heer *Corpe*, dat zyn zieke met veel onruſt en wederwaardigheden had moeten worſtelen, en haar tydelyke zaaken zeer belemmerd en hachelyk ſtonden: maar geen het minſte gewag maakt hy, zelfs niet van iets dat 'er maar van verre naar gelykt, van eene hoopelooze en te leurgeſtelde liefde, of van eenige kwaade gevolgen, die daar uit mogten ontſtaan zyn. (*Remarkable Facts* p. 44). Het is derhalven valſch, dat *zy geen voedſel gebruikte* &c. en de Heer *Arnold* moet een onwaarheid verteld hebben toen hy dat zeide, of de Heer *D—s*, toen hy voorgaf, dat de Heer *Arnold* het hem gezegd had. Geen de minſte ſchyn van reden, zeker, is 'er te bedenken, die den Heer *Arnold* zou hebben kunnen beweegen, om dergelyk een vertelling te verzinnen; maar billyk mag men vooronderſtellen, dat een man, die geen zwaarigheid gemaakt heeft, om

iemand iets als een *zekere waarheid* te doen getuigen, 't welk hy verklaarde niet te weeten of het waar was, ook wel in ſtaat is, om zelf iets te getuigen, dat hy weet, dat valſch is; te meer dewyl hy in verſcheiden andere voorvallen handtastelyk van de waarheid afwykt, gelyk in 't vervolg onwederſpreekelyk zal beweezen worden.

Daarenboven ſtaat hier nog aan te merken, dat de Heer *D—s* onder een verpligting lag van de zaak van Juffrouw *Arnold* geheim te houden, die hy aan de waereld openlyk meê gedeeld, en met zulk een aanzienlyk byvoegſel van omſtandigheden vermeerderd heeft. Want toen de Heer *Arnold*, gelyk boven verhaald is, geweigerd had het ſchandelyk opſtel, dat hy hem uit naam van den Heer *Henry* bragt, en voorlas, met zyn getuigenis te bekragtigen, *verzogt hy hem, dat hy zig wilde geruſt ſtellen; en verzekerde hem dat 'er van die zaak, als hy 't niet goedkeurde, niet meer gerept zou worden.* (Remarkable Facts. p. 27). De Heer *Arnold* keurde het nooit goed; ja verklaarde zelfs in een brief aan *D—s* zelven, *dat hy 'er volſtrekt tegen was* (ibidem). Maar *D—s* maakte de zaak egter waereldkundig, zonder eenig agt te ſlaan, op de betuigingen en verklaaring die de Heer *Arnold* 'er tegen gedaan had, of op zyn eigen gegeeven woord. En wat naam een man verdient, die op zyn eigen woord en belofte geen agt ſlaat, behoef ik de waereld niet te zeggen. *Maar ik had*, zegt hy, *myn kundſchap van dat gevalletje uit den Heer* H. B. *die my niet geboden had, dat ik 'er een geheim van zou maaken.* Armhartige uitvlugt! Het was, na dat hy reeds zyn kundſchap van dat gevalletje uit den Heer *H. B.* gekreegen had, naamelyk, toen hy het voorheengemelde opſtel by den Heer *Arnold* bragt om het hem te laaten goedkeuren, dat hy hem verzekerde, dat 'er van dat gevalletje niet meer gerept zou worden &c. en hy verbrak derhalven zyn gegeeven woord door het zelve waereldkundig te maaken, gelyk de Heer *Henry* zyn woord verbrak, door het hem te vertellen. De Heer *Arnold* mag zig zyne voorzigtigheid wel tot een geluk rekenen, dat hy geen tweede geſprek waagde met een man van dien aart en deszelfs uit-

ver-

verkooren Vrinden, inzonderheid *onder een fles*, indien de Vrinden en *flesbroeders* van onzen eerwaardigen Heer niet beter mannen van eer zyn dan hy zelf is.

De waereld is maar al te geneegen, om den alleronverschilligstigen ommegang tusschen persoonen van verschillende Sexen, en gemeene beleefdheden zelfs, vrijery te noemen: maar de *Ontmaskeraar* alleen kan 'er een *onmenschelyken moord* uitmaaken. Dit heeft de *Ontmaskeraar van den vermomden Jesuit* gedaan, gelyk we, gezien hebben, met hulp en ondersteuning van zyn Jesuiten, en Roomsche Jesuitsgezinde Vrinden: en myn omstandig verhaal, met oogmerk om al de snoode en laage streeken, daar ze zig ten dien einde van bedienden, eens aan de waereld te ontdekken, zal, hoop ik, yder verstandig en onbevooroordeeld leezer den aart van de speelers der hoofdrollen in dit Treurspel van 't Pausdom doen kennen: en teffens my tot verschooning strekken, dat ik my zoo lang met zoo beuzelagtig een stuk heb opgehouden.

Het gesprek van den Heer *Arnold* met Vader *Baker* liep over het geval van zyn Zuster alleen niet. Dewyl hy myn antwoord op een eerrovend geschrift (*Answer to a scurrilous Pamphlet*) geleezen had, verweet hy de Jesuiten, dat ze in de waereld verspreidden, dat de Heer *Aspinwall* Roomschgezind gestorven was; dat ze brieven uitgaven, die onwaarheden behelsden, en valsche dagtekeningen droegen: dat zy een Vrouw en een Kind invoerden, die men nergens vinden kon, &c. De Jesuit gaf daar op met eenige aandoening en niet weinig bedremmeld ten antwoord: *het spyt my, dat wy ooit dit geschil met den Heer* Bower *hebben aangevangen. Wy hebben, ik beken het, al wat te veel gezegd, en vry wat meer, dan wy in staat zyn te bewyzen. Ik wenschte wel, dat wy 't konden laaten steeken, en 'er uitscheiden: maar wy hebben 't begonnen, en weeten niet, hoe wy 'er een end aan zullen krygen; en God weet, wat 'er het gevolg van zyn zal.* Hy voegde 'er by, *hoewel wy de Vrouw en het Kind niet kunnen vinden, egter*, zyn hand op een zeer plegtige wyze op zyn borst leggende, *is de Heer* Bower *de grootste schurk die op den aardbodem leeft. Op myn geweeten, hy heeft my*

voor eenige jaaren gezegd, dat 'er zulk een Vrouw was, die hem aanhing, en dat hy zulk een kind had. (Remarkable Facts p. 31, 32). Hy mogt 'er ook nog wel bygevoegd hebben; en wy Jesuiten zyn zulke narren, dat wy nooit eens onderzogt hebben, of 'er inderdaad zulk een Vrouw was, hoewel dat heel gemakkelyk te doen zou geweest zyn; en de Heer *Bower* een aanzienlyke som gelds, die wy van hem in handen hadden, niet te rug kon eisschen, zo 'er zulk een Vrouw niet was.

Dat de Heer *Aspinwall*, *als een getrouwe Zoon van de Kerk van* Romen *stierf*, verzekerde de *Ontmaskeraar*, in zyn eerste geschrift, als een ontwyffelbaare waarheid. *Doktor Aspinwall*, zegt hy, *stierf een getrouwe Zoon van de Kerk van* Romen; *'t was op dien tyd een t'over bekende zaak: en Juffrouw* Aspinwall *maakte 'er geen geheim van, in welke gevoelens haar man gestorven was; en had, dewyl ze goed* Protestantsch *was, niet willen dulden, dat een Priester het laatste Olysel gaf aan den* Dokter, *die 'er om verzogt had.* Maar dat 'er in dit alles geen een enkel waar woord is, en dat zelfs de Heer *Aspinwall* zig, niet alleen als een *opregt*, maar ook als een byzonder *yverig Protestant* gedroeg, van den tyd af aan, dat hy de Kerk van *Romen*, en de Orde der Jesuiten verlaaten had, tot aan het uur van zyn dood toe, is zoo handtastelyk aangetoond, dat 'er geen de minste mogelykheid van twyffel meer op valt. (Zie myn *Answer to a scurrilous Pamphlet.* p. 114. *& seqq*). Ik zal derhalven hier alleen maar aanmerken, dat geen man van eenige goede beginsels, 't zy van Zedekunde of Godsdienst, zulk een vertelsel, als *een zaak die te over bekend was*, openlyk onder de menschen verspreid, en daar door, zoo veel althans in zyn magt was, eenen zeer hoog geagten Kerkelyken na zyn dood, van den goeden naam, dien hy zig met regt en naar verdienste by zyn leeven verkreegen had, beroofd zou hebben, zonder eerst wel naauwkeurig te onderzoeken, of dat eerroovend vertelsel wel eenigen grond van waarheid, en welken grond het had Had de *Ontmaskeraar* het de moeite waardig geoordeeld, dat onderzoek te doen, hy zou bevonden hebben,

dat

dat het alles enkel een godlooze, kwaadaartige en te eenemaal ongegronde lastering is; gelyk ik onwederspreekelyk beweezen heb. Maar het is het werk niet van een *aanbrenger*, van een openbaaren *lasteraar* of *agterklapper*, de waarheid te onderzoeken van het kwaad, dat hy van anderen spreekt. Zo het slegts zyn boosaardigheid stof verschaffen kan, is dat alleen voor hem genoeg, om het als een ontwyffelbaare waarheid te verspreiden, 't zy het waar zy of niet. Dat hy de waereld kon doen gelooven, dat de Heer *Aspinwall* een huichelaar was geweest in zyn leeven, en een Papist stierf, was alles wat de kwaadaartigheid van den *Ontmaskeraar* immer wenschen en begeeren kon; want dewyl ik genoegzaam van myn komst in *Engeland* af tot het uur van zyn dood toe, als een gemeenzaam en trouw boezemvrind met dien braaven man had omgegaan, dagt onze *liefhebber van de waarheid*, dat, zo hy de menschen wys kon maaken, dat *Dokter Aspinwall* een Roomschgezinde in zyn hart was geweest, terwyl hy zig uiterlyk voor een *Protestant* uitgaf, dezelfde beschuldiging ook te beter klemmen zou op deszelfs Vrind, gelyk ze ook beiden voorheen Jesuiten geweest waren. Meer wenschte en begeerde hy niet: en daarop een enkel hooren zeggen, zekere losse straatgerugten, daar altoos het minst van allen staat op te maaken is, voor al zyn bewys neemende, verzekerde hy *als een onbetwistbaare waarheid*, als *een zaak daar geen twyffel op viel*, *dat* Dokter Aspinwall *een getrouwe Zoon van de Kerk van* Romen *gestorven was*; en dat hy, schoon van allen, die hem kenden, voor den braafsten man der waereld aangezien, op 't laatst bevonden was de allerslegtste, en een verfoeielyke huichelaar te zyn: welke boosaartigheid, welke schelmagtigheid (de leezer vergeeve my die uitdrukking) is by deeze te evenaaren! En nogthans dit is de man, *dien 't alleen om de waarheid te doen is*, de man, die *niets zegt*, *dan 't geen rust op de onbetwistbaarste bewyzen en getuigenissen!* Myn kennis met den waarden Heer *Aspinwall* strekte my grootelyks tot myn geluk, dewyl ik, eeniger maate, myne bekeering aan hem verschuldigd ben; (Zie myn *Answer to a scurrilous Pamphlet. p.* 31, 32).

Maar dezelve heeft hem merkelyk tot nadeel gestrekt: want zo hy my nooit gekend hadde, en door geen ommegang, Vrindschap of anderszins aan my verknogt was geweest, zou men hem ongetwyffeld, zonder zyn gedagtenis te hoonen, wel in zyn graf hebben laaten rusten (*). Het was alleen om myn goeden naam, door het schandvlekken van den zynen, zwart te maaken, dat men hem op zulk een liefdelooze en onverantwoordelyke wyze lasterde, toen hy niet meer in staat was zig zelf te verdedigen (†). Wat verder zyn zeggen aangaat, dat

(*) Was ik *een vermomde Jesuit* geweest, ik moest natuurlyker wyze, zo ik eenige de minste voorzigtigheid bezat, en wist wat ik deed, boven al den Heer *Aspinwall* zorgvuldig gemyd hebben; dewyl ik met regt denken kon, dat hy, die zelf zoo langen tyd een Jesuit geweest was, alle de listen en laagen van de mannen van die Orde grondig kende, en niet minder geneegen zou zyn, dewyl hy een zeer yverig *Protestant* was, dan in staat, om *den gevaarlyken huichelaar te ontmaskeren.* Maar in plaats van alle kennis en omgang met een man van dien aart te ontwyken, begaf ik my, zoo dra ik een ernstig opzet genomen had, om de dwaalingen, daar ik in opgevoed was te verzaaken, van zelven naar hem toe, en hy was van myn opregtheid, toen ik ze verzaakte, zoo volkomen overtuigd, dat wy van dien tyd af aan tot aan het uur van zyn dood toe, altoos met de grootste Vrindschap en gemeenzaamheid met elkanderen hebben omgegaan: op zyn doodbed zelfs, beval hy my, als met den adem op de lippen, het uitgeeven van een werk, 't welk hy geschreeven had, en waar uit ik verscheiden gezegden heb aangehaald, daar hy op de kragtigste wyze eenige van de hoofdleerstukken, en meest begunstigde gebruiken vooroordeelt van de Afgodische Kerk, die wy beide verlaaten hadden. Deeze waren *de gevoelens, waar in hy stierf*; deeze de gedagte, die de Heer *Aspinwall* hadde, tot de laatste oogenblikken zyns leevens toe, van *den vermomden Jesuit*: maar de glorie van den *stouten huichelaar ontmaskerd* te hebben was bewaard voor een man, die de Jesuiten zoo weinig kent, dat hy ze allen *mannen noemt van een onberispelyk gedrag en van een onbetwistbaare geloofwaardigheid.*

(†) Ik mag deezen man wel raaden, dat hy de veertiende Predikaatzy van den Heer *Seed*, over *de kwaadspreekendheid*, eens leest. Daar zal hy leeren kennen, welk een teder ontzag men verschuldigd is aan de gedagtenis der gestorvenen. *Men is*, zegt die uitmuntende Schryver, *een teder ontzag verschuldigd aan de gedagtenis van zulken, die zig zelven niet meer verdedigen kunnen: en behooren wy derhalven altyd zeer zorgvuldig te zyn, dat wy hun geen misdaaden te last leggen, daar wy geen* KRAGTIGE EN OVERTUIGENDE BLYKEN *van hebben, 't zy door eigen kennis en ondervinding, 't zy door*

dat Juffrouw *Aspinwall 'er geen geheim van maakte in welke gevoelens haar man gestorven was, en dat zy niet dulden wilde, dat een Priester het laatste Olysel bediende aan den* Doktor, *die 'er om verzogt:* ik ben volkomen van dezelfde gedagten als de eerwaardige Heer *Corpe*, en zie dit ook voor een enkel verdigtsel aan, in de vindingryke harssenen van onzen agterklapper gesmeed, om zyn lastertaal eenigen schyn van waarheid by te zetten; (Remarkable Facts. p. 67). Want zoo veel als ik by naauwkeurig onderzoek heb kunnen gewaar worden, heeft niemand, zelfs zy niet, die wel hadden hooren zeggen, dat *Doktor Aspinwall* Roomsch gestorven was, ooit van die byzondere omstandigheid iets gehoord (*).

Om

door getuigenis van menschen van een onbetwistbaare geloofwaardigheid. Doet 'er zig eene, zelfs ZWAKKE WAARSCHYNLYKHEID *op, dat het mogelyk met het stuk, daar ze mede beschuldigd worden, anders mag gelegen zyn, dan men voorgeeft, het* BETAAMT ONS TE ZWYGEN. Maar misschien zal de *Ontmaskeraar* zelf wel, op zyn gewoonen fraajen trant, over de kwaadspreekendheid gepredikt hebben, en in zyn Predikaatzy vooroordeeld, daar hy zig in zyn lasterschriften zoo rykelyk aan schuldig maakt.

(*) De vertelling, dat de Heer *Aspinwall* Roomschgezind gestorven is, was, ongetwyffeld, eerst van de Roomschen uitgevonden, en wierd naderhand, door sommige *Protestanten* zoo wel, als door hun verspreid: door sommige *Protestanten*, die uit laagheid en bekrompenheid van ziel dien Heer zyn bevorderingen in de Kerk benydden en misgunden. De Roomsche Priesters en Jesuiten hebben met het verspreiden van dergelyke geruchten ten nadeele van de zulken, die van hun Geloof zyn afgevallen, twee zaaken op 't oog. De eerste, dat ze daar door alle bekeerlingen tot den *Protestantschen* Godsdienst, die de Heilige Katholyke Apostolische Kerk van *Romen* verlaaten, by de *Protestanten* tragten verdagt te maaken, en voor bedriegers en huichelaars, alleen door tydelyke inzigten gedreeven, doen doorgaan. De tweede, dat zy hun eigen volk dus zoeken wys te maaken, dat zy zelfs, die zoo godloos geweest zyn, dat ze by hun leeven de Heilige Kerk verzaakt hebben, egter by hun dood verkiezen te sterven, als *waare Zoonen* van die Kerk. De *Ontmaskeraar* heeft als een *yverig Protestant*, in zyn vier lasterschriften zyn werk gemaakt, om zoo veel mogelyk te bekragtigen, 't geen de Roomsche Priesters over dat stuk zeggen om zulken van hun volk standvastig te houden, die in hun geloof schynen te wankelen. Indien 'er waarlyk overtuigende bewyzen zyn ten voordeele van den *Protestantschen* Godsdienst, boven dien van *Romen*, gelyk 'er ongetwyffeld veele zyn, waarom zou dan een Roomschgezinde, die die bewyzen durft

hoo-

Om het waare afbeeldſel eindelyk van deezen man, als een *agterklapper onder den volke*, en een laſteraar van dooden zoo wel als leevenden te voltooien, zal ik 'er nog een voorbeeld van zyn laag en veragtelyk gedrag, op het onderwerp, daar wy van ſpreeken, betrekkelyk byvoegen. Ik had zekeren geagten Godgeleerde van onze Kerk, toen we by gelegenheid met elkander over den dood van den Heer *Aſpinwall* ſpraken, verhaald, dat ik den *Doktor* had weezen zien een weinig voor dat hy overleed (*), en den eerwaardigen Heer *Barton*, die hem in zyn laatſte ziekte bezogt, by hem gevonden had, bezig met hem de gebeden voor de zieken uit het gemeen gebedeboek voor te leezen. De *Ontmaskeraar* hoorde wel dra, wat ik gezegd had: en zie hier wat gebruik hy 'er van maakte. *De Heer* B—r, zegt hy, *verhaalde aan zekeren geagten Godgeleerde, van een aanzienlyken rang in onze Kerk, dat hy zelf*

hooren en onderzoeken, 'er niet door overtuigd, en dus een waar en opregt *Proteſtant* kunnen worden. Dat dit plaats gehad heeft in 't geval van den Heer *Aſpinwall*, gelyk ook in dat van *Reibing*, mede een Jeſuit, is ongetwyffeld zeker. (Zie *Bayle Hiſt. Diction*). Schoon het geen plaats had in 't geval van een *Jarrige* of van een *Bruys:* twee voorbeelden, daar de *Ontmaskeraar* zoo groot een ophef van maakt, en waar uit hy ons wel zou willen doen beſluiten, dat allen, die uit het Pausdom bekeerd worden, niets anders zyn dan *bedriegers* en *huichelaars.*

(*) Dewyl ik buiten de ſtad was, toen de Heer *Aſpinwall* gevaarlyk ziek wierd, gaf my de eerwaardige Heer *Barton*, die hem in zyn ziekte bezogt, en voor een man van voorbeeldelyke Godsvrugt bekend was, met een brief, dien hy op deszelfs verzoek ſchreef, kennis van 't gevaar, daar hy zig in bevond; en verzogt my haaſtig naar de ſtad te willen komen, dewyl myn ſtervende Vrind groot verlangen betuigd had, om my nog eens te zien voor zyn dood. Ik vloog op 't ontvangen van dien brief naar ſtad, en vond, aan zyn woonplaats in *Pall-mall* komende, den Heer *Barton* by hem, die hem de gebeden van de Kerk van *Engeland*, voor de zieken, voorlas. Hy had *een uitlegging* geſchreeven *van den brief van* Paulus *aan de* Romeinen, en het was inzonderheid om my dat werk aan te beveelen, dat hy verlangd had my te zien. Ik nam, na dat ik omtrent een half uur by hem geweeſt was, myn afſcheid van hem, en zag hem niet meer: want hoewel hy my op dien tyd nog juiſt zoo geheel gevaarlyk niet voorkwam, overleed hy, egter, dien nagt of den volgenden morgen. (Zie *my Anſwer to a ſcurrilous Pamphlet. p.* 123, 124.

zelf en de Heer Barton, *toen* Curate *van* St. Anne, (*maar die ook voorheen Roomſch Prieſter geweeſt was*,) *den Heer* Aſpinwall *gedurende zyn laatſte ziekte bezogt hadden. Ik vrees, dat de Heer* B—r, *door deeze zyne verklaaring, de kwaade vermoedens, die veelen reeds te vooren van zyn Geloof en Godsdienſt gehad hebben, ſlegts zal doen toeneemen, zonder iemand daar door, gelyk zyn oogmerk was, te overtuigen, dat Doktor* Aſpinwall *niet Roomſch geſtorven is.* Zeker deeze man moet zig gevleid hebben, dat het dien Godgeleerden niet meer heugen zou, wat 'er in ons geſprek over den dood van den Heer *Aſpinwall* was voorgevallen; of, zo 't hem nog heugde, dat hy waarſchynlyk die groove verdraaijing van myn woorden, ten minſten niet in 't openbaar zou tegenſpreeken. Anders weet ik 'er geen reden van te geeven, hoe hy my iets heeft durven doen zeggen tegen een perſoon, die nog leeft, het welk ik nog tegen hem, nog tegen iemand anders ooit gezegt hadde. Maar het heugde dien braaven Godgeleerde nog zeer wel, wat 'er voorgevallen was in ons geſprek, en dewyl hy zoo wel een Edelman was als een Godgeleerde, agtte hy zig eers en geweetenshalven verpligt, om zoo openbaar een valſchheid tegen te ſpreeken. Hy nam derhalven aanſtonds de eerſte gelegenheid waar, zonder 'er my vooraf eenige kennis van te geeven, en zond my zyn wederlegging van dezelve toe, waar in *hy plegtig verklaarde, dat hy nimmer van eenig menſch had hooren zeggen, dat de Heer* Bower *den* Dokter Aſpinwall *had bezogt in zyn laatſte ziekte, maar wel de Heer* Barton, *tot dat hy hetzelve in openbaaren druk zag* (*a*). Dus had die *laſtermond* van myn enkel toeſpreeken van den Heer *Aſpinwall*, als Vrind by zyn laatſte ziekte, *een bezoeken gedurende zyn ziekte*, ALS PRIESTER, gemaakt (*). Welk een ruim veld zou ik hier hebben om te ſchel-

(*a*) Answer to a ſcurrilous Pamphlet. p. 99, 100.

(*) Ik zeg, *als een Prieſter of een Geeſtelyke:* want als men van een Geeſtelyke zegt, dat hy *iemand in zyn laatſte ziekte bezogt heeft*, verſtaat men 'er altyd door dat hy hem bezogt heeft als Geeſtelyke: even gelyk men 't van een Geneesheer, die een zieken bezoekt, verſtaat dat hy hem bezoekt

ſchelden, te raazen, uit te vaaren; zo ik eenige neiging had om my door zulk een dwaaze en buitenſpoorige drift te laaten vervoeren. Maar zulk een manier van geſchillen te betwisten laat ik voor den *Ontmaskeraar* over, en zal van dit ſtuk een einde maaken met deeze volgende ſluitredenen. *Een yder, die tot verderf of krenking van iemands eer en goeden naam iets verzekert, als een gewiſſe waarheid, 't welk hy niet zeker weet, dat het waar is, is een logenaar en een laſteraar: dit nu heeft de Ontmaskeraar gedaan, toen hy als* EEN TE OVER BEKENDE ZAAK, *als een gewiſſe waarheid, verzekerde, dat de Heer* Aſpinwall als EEN GETROUWE ZOON VAN DE KERK VAN Romen *geſtorven is, bygevolg is de Ontmaskeraar* &c. en het is niet noodig, dat wy ons lan-

zoekt als Geneesheer. Deeze man egter om zyn verzekering, dat ik den Godgeleerden verhaald had, dat *ik den Heer* Aſpinwall *in zyn laatſte ziekte bezogt had*, overeen te brengen met de plegtige verklaaring van den Godgeleerde, dat *hy nooit van een eenig menſch had hooren zeggen, dat ik den Heer* Aſpinwall *in zyn laatſte ziekte had bezogt*, zegt ons op een deſtigen trant, dat *ik enkel gewag gemaakt had daar van, dat ik by dien Heer in zyn laatſte ziekte was geweeſt*, of hem eens had toegeſproken; en dat hy, toen hy gezegd had, *dat de Heer* Bower, *en de Heer* Barton, *den Heer* Aſpinwall *in zyn laatſte ziekte bezogt hadden*, *van geen andere meening* dier woorden *gedroomd had*, ſchoon niemand, buiten hem, ooit van dergelyk een meening dier woorden *gedroomd* zou hebben; ja ſchoon niemand, dien volzin leezen kan, zonder klaar te zien, dat *hy zelf*, toen hy dat ſchreef, van die meening ganſch niet *droomde*. Zo een ſchooljongen, op een logen betrapt, zig met zulk een loopje behelpen wilde om ſlagen te vermyden, moeſt hy dubbel, en degelyk, ſlagen hebben. Hoe verlegen moet deeze man zyn om *voorbeelden te vinden van* Bowers *bedriegeryen*, dat hy, dat ik zyn woorden verſta, gelyk ze van yder een verſtaan worden, en daarom, op zekere plaats het woord *bygeſtaan* gebruik voor het gelykluidend woord *bezogt*, als *een zeer merkwaardig voorbeeld* bybrengt *van myn bedriegeryen*? (Zie Full. Coufutat. p. 28). Hy zal zyn goede Vrinden, de Maandſchryvers, aan dezelfde bedriegery ſchuldig vinden, en onder anderen den Schryver van 't *Gentlemans Magazin*, die de woorden even eens verſtaande als ik gedaan had, daar uit gelegenheid nam om de waereld te verwittigen, dat *ik den Heer* Aſpinwall, *die men wiſt*, gelyk hy zeide, *dat Roomſch geſtorven was, in zyn laatſte oogenblikken bezogt hadde, en by die gelegenheid* DIENST GEDAAN ALS PRIESTER. (*Gentlemans Magazin. for Februar.* 1757.)

langer met het ſtaaven van dit bekend gedeelte van zyn gedrag en inborſt ophouden.

Het geſprek van Vader *Baker* met den Heer *Arnold*, geeft ons nog deeze twee aanmerkingen aan de hand. I. Uit de eigen woorden van dien *uitmuntenden* Jeſuit, blykt het, dat dit ons tegenwoordig geſchil eerſt aangevangen, en voortgezet is van de Jeſuiten, en dat bygevolg de *Ontmaskeraar* alleen van hun gebruikt word als ſtookebrand, om het vuur aan te blaazen, of noodhulp om het vuil werk voor hun te doen. WY *hebben 't geſchil begonnen*, zeide *Baker*, en WY *weeten niet hoe wy 'er een eind aan zullen krygen* (*). Hy voegde 'er by, *God weet wat 'er het gevolg van zyn zal.* En hy ſprak daar in als een wyze man. Want hoewel de *Ontmaskeraar* 'er veelen overtuigd heeft, wel *negen van de tien in dit ganſche Koninkryk*, zo men aan zyn zeggen geloof wil ſlaan, en daar by een zeer onzaglyk Lighaam van Geeſtelyken, dat de Jeſuiten in dit geſchil geen het minſte deel hebben, maar dat men het Ontmaskeren van den *vermomden Jeſuit* enkel en alleen verſchuldigd is aan zyn eige wonderbaare ſchranderheid; nogthans zullen, te eeniger tyd, vroeg of laat, de ſterkſt bevooroordeelden zelven wel eens het onbeneveld verſtand wederkrygen, en by bezadigde en onpartydige overweeging bevinden, dat men hun deerlyk in dit ſtuk bedroogen had; dat de *vermomde Jeſuit* niet alleen een opregt, maar zelfs een yverig *Proteſtant* was; en dat hy, om die reden alleen, door de vyanden van onze gelukkige regeeringsvorm in dit *Proteſtantſch* Koninkryk zoo hevig vervolgd is geworden, als of hy in een Roomſch Koninkryk het Pausdom openlyk verzaakt, of 'er tegen geſchree-

(*) De Jeſuit *Kingsley* ſprak op den zelfden toon, en zei tegen den Heer *Arnold*, dat *hy wel verzekerd was, dat* Bower HUN *geſchrift niet kon beantwoorden: dat hy beter wiſt, wat het in had, met hun te doen te hebben, en dat hy, zo hy eens begon het papier te bekrabbelen, zyn hoofd al zo lief in een wespenneſt mogt ſteeken; dewyl hy nooit gedaan werk zou vinden.* (*Remarkable Facts.* p. 20, 21). Door dat *wespenneſt* verſtond de Jeſuit waarſchynlyk de *Maandſchryvers*, die de Roomſchgezinde party tydig zorg droeg op haar zyde te winnen.

schreeven had, *en God weet wat daar 't gevolg van zyn zal.* II. In dit gesprek maakten nog de groote Vader *Baker*, nog de andere Jesuit eenig gewag van de tegenwerpingen, die de Heer *Arnold* tegen de egtheid van *de zes brieven* had ingebragt, maar lieten ze stil berusten zonder 'er op te antwoorden: in tegendeel, scheen het hun zelfs zeer te spyten, dat ZY ze waereldkundig gemaakt hadden, dewyl hun de noodige bewyzen ontbraken, om te toonen dat ze egt waren. De Jesuiten derhalven moeten de bewysredenen van hun Vrind den *Ontmaskeraar* geenszins voor *onbetwistbaare blyken en betoogingen* hebben aangezien, daar niemand zyn toestemming aan weigeren kon, of hy moest een *zot* of een *schurk* wezen. Ik zou veel eer geneegen zyn om te gelooven, dat zy daar allen voor aanzagen, die zig hadden laaten overtuigen, of voorgaven dat ze overtuigd waren door dergelyke *onbetwistbaare betoogingen* (*).

Zie

(*) De Heer *Arnold* merkt aan, dat 'er in dat gesprek niet een enkel woord gerept wierd van den zevenden brief door geenen van de twee Jesuiten; en dat hy zelf van niets dergelyks droomde. (*Remarkable Facts.* p. 33). Waarschynlyk droomden 'er de Jesuiten toen zelve nog niet van, of, zo ze 'er al aan gedagt hadden, waagden ze 't ten minsten niet om 'er meê voor den dag te komen: tot dat het berugte geval van *den man met de fles* hen overtuigde, dat 'er niets zoo onwaarschynlyk, ja zoo onmogelyk was, of veelen van de goede gemeente van *Engeland* waren gereed om het te gelooven, zo ze gevoeglyk 'er van te vooren toe bereid wierden. En waarlyk, dat een volwassen man, zelfs de grootste Granedier van 's Konings Lyfwagt, in een pints flesje zou kruipen, had niet veel meer onwaarschynlykheids in zig, dan dat ik, na myn Voorreden van de Historie der Pausen in 't ligt gegeeven, en openlyk aan de waereld myn voorneemen verklaard te hebben om het gansche gevaarte van 't Pausdom aan te tasten, aan den Provinciaal dergelyk een brief zou geschreeven hebben, en my, als een gehoorzaame Zoon der Orde, met alle gewilligheid aangeboden, om, naar welk gedeelte der bekende waereld het hem goeddagt, heen gezonden te worden. Dat ook eenig Jesuit op dien tyd zulk een brief van my zou hebben willen ontvangen of op zig neemen, om dien aan den Provinciaal te bezorgen, is niet minder onwaarschynlyk, dan dat ik hem zou geschreeven hebben: maar de Jesuiten twyffelden niet, of zy, die de eene onwaarschynlykheid of onmogelykheid hadden kunnen verduwen, zouden de andere ook wel door krygen: en 't ging ook juist, zoo als ze

voor-

Zie daar dan het getuigenis van den Heer *Arnold*, 't welk hy bereid is, zoo dra het geëischt wordt, met eede te bevestigen, voor welke Overheid, en voor welk geregtshof men wil in het gansche Koninkryk. Door het zelve ben ik gezuiverd van de voornaamste stukken der beschuldiging, die men my te last gelegd heeft; by voorbeeld, deeze: dat *ik gemeenschap hield of onderhandeling met de Jesuiten, om vergiffenis van myn voorige misdryven te erlangen, en in de Orde weder aangenomen te worden* (*). Dat *ik een som gelds aan* Hill, *hun bewindsman*, leen-

voorzien hadden. —— Dewyl het ondertusschen veelen ten uitersten onwaarschynlyk, en byna onmogelyk voorkwam, dat ik brieven van onderwerping en diepe boetvaardigheid aan den overste der Jesuiten zou hebben geschreeven op het zelfde oogenblik dat ik gereed stond, om de Voorreden van myn Historie uit te geeven, deeden my de goede Vaders, misschien om die tegenwerping en aanstootelykheid weg te neemen, een nog veel nederiger en onderwerpelyker brief schryven, na dat ik die Voorreden reeds uitgegeeven had; even gelyk die man van wonderen, daar ik zoo aanstonds van sprak, om zyn talryke vergadering van aanschouwers te beter te overtuigen, dat hy in een mengelsfles kruipen kon, hun beloofde, zo ze hem op een anderen avond met hun gezelschap wilde begunstigen, het te zullen doen in een pintsflesje. De *Ontmaskeraar* voelde zelf ook de onwaarschynlykheid wel van myn briefwisseling met de Jesuiten, na dat ik reeds myn Voorreden had laaten drukken; en de leezer kan boven bladz. (123, 124) de armhartige uitvlugten zien, waar meê die armhartige stookebrand der Orde die tegenwerping tragt te ontwyken.

(*) Dewyl de Jesuiten my nooit eenig leed gedaan of kwalyk behandeld hadden, nog ik hun Godsdienst of Orde verlaaten uit een wrok en partyschap tegen hen, of tegen iemand anders, ging ik in Vrindschap met hun om, gelyk ik ook deed met verscheiden andere Roomschgezinden, die my buiten 's lands gekend hadden: zy bezogten my zomtyds en ik bezogt hen wederom by gelegenheid op myn beurt: dewyl ik niet dagt hun burgerlyke beleefdheid te moeten weigeren of verpligt te zyn, om hen onbescheiden en als vyanden te bejegenen, om dat ik geen behaagen had in hun Godsdienst. Op die en geene andere wyze hield ik *gemeenschap* of *onderhandeling* met sommige Jesuiten en Roomschgezinden, na dat ik reeds hun Kerk en Orde verlaaten had, en zelfs, terwyl ik werkelyk bezig was met tegen hun leer en grondbeginselen te schryven. Deeze *onderhandeling*, als men ze tog zoo noemen wil, wierd niet gedreeven in *'t geheim*: alle myne *Protestantsche* Vrinden wisten het, en zy witten het uit my, gelyk ze gereed zyn te verklaaren. Was ik *een vermomde Jesuit* geweest, had ik *onder de hand met* ge-

leende, om hem te overtuigen, dat ik opregt en waarlyk van harten begeerde weder in de Orde toegelaaten te worden: dat *ik vier jaaren, na dat ik zulk een voldoende en overtuigend blyk van myn opregtheid gegeeven had, weder met de Kerk verzoend en in de Orde aangenomen wierd:* dat *ik een vermomde Jesuit was:* dat *ik met de Jesuiten verbindtenissen heb of gehad heb van dien aart, dat het te eenemaal onverschillig is, of de brieven, die men my toeschryft, egt zyn of niet:* dat *ik onder de hand met gemeen overleg met hun heb te werk gegaan, en nog blyve te werk gaan:* dat *my verlof verleend is door myn Jesuitischen Overste, of door zyn Heiligheid te* Romen, *om onder het masker van een* Protestant *te gaan, en zelfs om de* Historie der Pausen *te schryven* &c. Deeze en dergelyke meer zyn de grootste bezwaarnissen en de voornaamste stukken van de beschuldiging, die men ten mynen laste heeft: en die den *Ontmaskeraar* zoo ryk een stof verschaft hebben, om zoo onbetaamelyk, met zoo veel hevigheid, en langdraadige woordverkwisting tegen my uit te vaaren. Maar van alle en yder van die stukken ben ik nu ten vollen gezuiverd en vry gesproken, door dit getuigenis van den Heer *Arnold.* Want uit dat getuigenis blykt niet, dat ik de Jesuiten aanzogt om *vergiffenis*

gemeen overleg met hun gewerkt, de eenvoudigste voorzigtigheid, of liever *die byzondere begaafdheid*, daar men my meê gelieft te vereeren, de *doortraptheid* zou my hebben moeten leeren, om met de uiterste zorgvuldigheid voor de waereld bedekt te houden, dat ik aan iemand van hun kennis had, maar boven al om hun gezelschap in 't openbaar te myden, en hen, gelyk een andere *Nicodemus*, alleen 's nagts te bezoeken. Maar ik heb op een geheel andere wyze te werk gegaan, gelyk ik gezegd heb, en alle myne Vrinden ten vollen bewust is. Indien de Heer *Folkes* derhalven, eertyds *President* van de Koninklyke *Societeit*, daar uit, dat hy my in *Lodewyks* Boekwinkel met zulke van de Jesuiten of Roomschen, die my kenden, had zien spreeken, besloot of vermoedde dat ik een vermomden Jesuit was, redeneerde hy over dat stuk eerder gelyk een *Ontmaskeraar*, even onkundig in de pligten van een goede opvoeding als in die van den Christelyken Godsdienst, dan als een *President* van de Koninklyke *Societeit*. Maar gelyk deeze man veelen heeft laaten zeggen, 't geen ze nooit gezegd hadden, en my onder anderen ook meer dan eens; zoo heeft hy ook sommigen, en onder die ook den Heer *Folkes* laaten redeneeren, zoo als ze nooit redeneerden, en niemand dan hy zelf kon redeneeren.

nis van myn voorige misdryven te verkrygen; maar, dat zy my aanzogten, dat ik de vergiffenis, die ze my aanbooden, aanneemen wilde: niet, dat ik geld leende *aan* Hill, *om hun gunst te winnen, en myn verzoening met de Orde te koopen*, maar, dat zy my groote aanbiedingen deeden, en my, op myn eigen voorwaarden, met open armen ontvangen zouden hebben: en dat ze zelfs deeze hevige vervolging tegen my verwekten, alleen met dat oogmerk, om my, door dat middel, dewyl alle andere middelen vrugteloos waren, te noodzaaken, dat ik tot hun Kerk en Orde wederkeerde. Uit hetzelfde getuigenis blykt ook verder, dat ik *geene geheime of gevaarlyke verbindtenissen met de Jesuiten* heb, of ooit gehad heb, dat ik nooit *met gemeen overleg met hun heb te werk gegaan* &c. Maar, dat ik in tegendeel al hunne vrindelyke noodigingen weigerde, al hun aanbiedingen verwierp, naar geene voorwaarden hooren wilde, maar *hardnekkig in myne boosheid bleef volharden*, dat is, in weerwil van alle hunne poogingen om my te rug te doen keeren, een waar en opregt *Protestant* bleef; en dat zy daarop eindelyk de *zes brieven* voor den dag bragten, op hoop, dat de stoot, dien ze my daar door zouden toebrengen, zo dezelve my al niet te rug dreef in hun armen, althans my zoo geweldig zou aandoen, dat ik 'er den dood van zette, of ten minsten 'er zoo sterk door gekrenkt wierd in myn gezondheid, dat ik buiten staat raakte om myn Historie te vervolgen, die Historie, *die van woord tot woord uit Roomschgezinde Schryvers is uitgeschreeven, en geschikt is om het Pausdom te bevorderen.* Het zelfde getuigenis geeft ons ook een vry kragtig bewys aan de hand tegen de egtheid der brieven aan *Sheldon.* Want schoon men niet vooronderstellen kan, dat de Jesuiten zig ooit aan zoo openbaar een valschheid schuldig zouden bekennen, en zy het inderdaad ook, zelfs aan hun Vrinden en naaste bloedverwanten, niet mogten of konden bekennen, zonder een van de onverbreekbaare grondregels der Orde te overtreeden, gelyk voorheen reeds is aangemerkt: moesten ze egter vry wat in 't naauw geraaken, als ze myn tegenwoordig of voorleeden berouw over myn misdryf, myn wederkeeren tot myn pligt in

de

de Orde, en 't schryven van die brieven als een vernederde en bedrukte boetvaardige, eens overeen moesten brengen *met myn hardnekkig* VOLHARDEN *en voortgaan in myne boosheid.* De Jesuit *Kingsley* kon zig ten minsten niet anders uitgedrukt hebben, dan hy deed, toen hy tegen den Heer *Arnold* zeide, dat *ik hardnekkig* VOLHARDE *met in myn boosheid voort te gaan* &c, zo ik nooit eenig berouw getoond had over myn misdryf, en niet wedergekeerd was tot de Orde. Hier komt by, dat zo ik tot de Orde waarlyk ooit was wedergekeerd, en die brieven geschreeven had, ik my zelven by de Jesuiten na myn eersten afval voor een waar boetvaardigen had willen doen doorgaan, en daar na door een tweeden afval, erger dan den eersten, weder tot dezelfde Kettery moest vervallen zyn geweest. Maar van dien tweeden afval maakte egter *Kingsley* geen het minste gewag tegen den Heer *Arnold*, toen hy by den zelven hun onchristelyke vervolging tegen my tragtte te regtvaardigen, en zeide alleen, dat *ik van de waare Kerk was afgevallen, en godlooslyk tegen dezelve geschreeven had.* Een duidelyk bewys, dat hy, als hy 'er niet op verdagt was, 'er niets van wist, dat ik tweemaal was afgevallen, of die brieven geschreeven had. Dog dat die brieven *openbaare en tastbaare verdigtsels zyn*, is reeds voorheen onwedersprekelyk aangetoond met bewyzen, daar men nog geen antwoord op heeft weeten te geeven, dat ik niet ten vollen wederlegd heb.

Indien 'er mogelyk iemand wezen mogt, die de waarheid en geloofwaardigheid van het getuigenis van den Heer *Arnold* betwisten wilde; de volgende aanmerkingen zullen, denk ik, yder verstandig en onpartydig man ten vollen overtuigen, dat *zoo eenig getuigenis op den ganschen aardbodem geloof en opmerking verdient*, gelyk de eerwaarde Heer *Corpe* zig uitdrukt, *het ongetwyffeld, dit is.* Want I. gelieve men agt te geeven, dat die braave en eerlyke Godgeleerde, dien ik zoo aanstonds noemde, niets aan 't gemeen heeft meêgedeeld, dan 't geen de Heer *Arnold* hem te vooren als Vrind in vertrouwen gezegd had. Wat zou nu den Heer *Arnold* tog bewoogen hebben, om zoo veel logens en onwaarheden, en zelfs eene enkele

on-

onwaarheid te gaan uitvinden, en die zyn byzonderen goeden Vrind in de gemeenzaame en vertrouwde briefwisseling, die hy met hem hield, wys te maaken: en zulks ten voordeele van een persoon, die by hem zoo wel als by zyn Vrind geheel onbekend was; op een tyd, toen geen van beiden nog eenige de minste gedagte had of voorneemen om dat berigt ooit waereldkundig te maaken; en zelfs de Heer *Arnold* volstrekt begeerde, dat het een onschendbaar geheim onder hun zou blyven. Had hy kennis aan my gehad, men zou hem van eenzydigheid voor my, zelfs in zyn gemeenzaame brieven, min of meer hebben mogen verdagt houden; maar hy had my, toen hy dezelve schreef, nog nooit met kennis gezien, en was zelfs sterk met vooroordeel tegen my ingenomen, tot dat de stukken, daar hy een verhaal van doet in zyn getuigenis, hem van myn onschuld en de boosaartigheid myner vyanden overtuigden. Hy is derhalven de *voorspraak* niet van *B—r*, gelyk de Heer *Henry Bedingfeld* hem gelieft te noemen, maar de voorspraak van regtvaardigheid en waarheid.
II. Gelyk het geen byzondere geneegenheid en vrindschap voor my kan geweest zyn, die hem aandreef, om de voorheengemelde stukken aan zynen Vrind te ontdekken, zoo kan hy 'er ook niet toe bewoogen geweest zyn door eenige redenen en inzigten van eigenbelang: want wat voordeel kon hy 'er tog meê bedoeld en van gehoopt hebben, dat hy die stukken in vertrouwen aan een Vrind openbaarde, en in deszelfs boezem alleen, onder verband van geheimhouding, uitschudde? Want op die wyze en voorwaarde deelde hy ze mede, en zouden ze, wat hem aanging, dewyl de wraakzugtige geest der *Heilige Societeit* hem niet onbekend was, altoos geheim gebleeven zyn, indien niet zyn eerwaardige Vrind hem overtuigd had, dat hy onvermydelyk verpligt was, zyn toestemming te geeven, dat die stukken voor de waereld wierden blootgelegd, en ter verdediging van de verdrukte onnozelheid openlyk uit te komen. Het was zyn belang, gelyk we gezien hebben, dat hy in dit geschil de zyde koos der Jesuiten, of ten minsten zig stil hield; maar door de kragtige en waarlyk Chri-

ſtelyke drangredenen van zyn Vrind overreed, offerde hy zyn belang zoo wel als zyn ruſt en vrede aan de waarheid en regtvaardigheid op. III. Het getuigenis, 't welk hier voorgedraagen is, wordt van den *Ontmaskeraar* zelven voor *onbetwiſtbaar geloofwaardig* erkend. Dog dit meld ik hier niet als een bewys dat het inderdaad zoo is: want het is altoos zyn gewoonte, dat hy yder getuigenis van elken logenagtigen Jeſuit en Roomſchgezinde, daar hy meê voor den dag kan komen, *onbetwiſtbaar*, *onwederſpreekelyk*, *volſtrekt betoogende*, *ten vollen geloofwaardig* &c. noemt. Ik maak 'er alleen maar gewag van, om de onopregtheid, op dat ik geen kragtiger woord gebruike, en verwonderlyke ſtoutheid van dien man aan te toonen, die in zyn laatſte geſchrift dat zelfde getuigenis, als het tegen hem is, durft *betwiſten*, het welk hy als *onbetwiſtbaar* had ingebragt, toen het voor hem was, of liever, toen hy voorgaf, dat men 't zoo moeſt aanmerken. Want de Heer *Arnold* heeft, gelyk wy voorheen getoond hebben, nooit getuigd, 't geen hy hem doet getuigen; maar heeft hem zelfs ronduit verklaard, dat hy 't niet getuigen kon, om dat hy niet wiſt, of het waar was. Dat hy dus een getuigenis van den Heer *Arnold* tot bekragtiging van een logen, toen die hem 't zelve weigerde te geeven, zelf ging verdigten, is een klaare blyk, hoe hoog en kragtig hy een getuigenis ſchatte, dat hy nu verkleinen en beknibbelen wil. IV. Had de Heer *Arnold* my, ten koſte van de waarheid, willen begunſtigen, hy zou, voor alle dingen, niet vergeeten hebben voor te geeven, dat de Jeſuit, zyn Biegtvader, hem, onder anderen, gezegd had, dat de brieven aan *Sheldon* niet egt maar verdigt waren. Want ſchoon het, uit het geen die Jeſuit, toen hy 'er niet op verdagt was, in een byzonder geſprek tegen hem zeide, vry klaar bleek, en volgde, dat die brieven maar verdigtſels waren; nergens geeft egter de Heer *Arnold* voor, dat of hy of iemand anders zulks ooit in duidelyke bewoordingen tegen hem erkend en beleeden heeft: een overtuigend bewys, zeker, dat hy de waarheid, en niets meer dan de waarheid in zyn getuigenis gezegd heeft. Dewyl ik weet, dat het den

Je-

Jesuiten, door eene van de grondwetten hunner Orde verbooden is, iets, dat in 't geheim onder hun gehandeld wordt, *aan waereldlyken of aan anderen te openbaaren*, zoude ik de eerste geweest zyn om het getuigenis van den Heer *Arnold* in twyffel te trekken en te betwisten, indien hy voorgegeeven had, dat iemand van hun dat geheim aan hem toe vertrouwd had: maar in zyn gansche getuigenis komt niets voor, dat, gelyk ik getoond heb, niet volkomen overeenstemt met de beginsels en grondregels der Jesuiten, zoo wel, als met het algemeen gedrag, dat ze met zulken, die hen verlaaten, gewoon zyn te houden. — Voegt hier nu nog de beschryving by, die de eerwaardige Godgeleerde, dien ik zoo dikwils gelegenheid gehad heb te noemen, uit eige weetenschap en ondervinding van den Heer *Arnold* aan de waereld geeft; naamelyk, dat hy *een man is van groote bekwaamheid en kennis in zyn beroep, dat hy een goed nabuur is, en een zeer menschlievend man zoo wel als opregt en van een strikte eerlykheid:* en hy, die deeze beschryving van hem doet, staat by allen, die hem kennen, niet alleen voor een man van een onbetwistbaare eer en vlekloozen naam bekend, maar ook voor een man van zoo voorbeeldelyk een leevenswandel, als 'er iemand van zyn geheiligde bediening in alle drie de Koninkryken te vinden is.

In 't kort, indien 'er eenig getuigenis is op den ganschen aardbodem, dat opmerking en geloof verdient, het is ongetwyffeld dit. Wil iemand egter aan de waarheid der stukken, die in het zelve gestaafd en bekragtigd worden, nog twyffelen, ik zal met geen onbetaamelyke en raazende scheldwoorden tegen hem uitvaaren, en hem nog een *zot*, nog een *schurk* noemen; maar met zyn vooroordeel medelyden hebben en wenschen, dat men 't enkel en alleen aan dat vooroordeel hebbe toe te schryven, dat in dit geschil het *allerbetwistbaarste* getuigenis, dat men ooit op de waereld hebben kan, meer kragts op hem heeft, dan het *alleronbetwistbaarste*. Maar men vindt menschen, die zoo onchristelyk en liefdeloos van aart zyn, dat zy allerhande ongerymde en aanstootelyke vertellingen, die ze hooren, greetiglyk gelooven; dog die zig niet

beter willen laaten onderrigten, op dat men niet denken zou, dat ze ooit kwalyk onderrigt geweeſt waren Deezen, nevens de onkundige, de ligtgeloovige, de kortzigtige, en onoplettende maaken die *negen deelen van de tien in de natie* uit, die de *Ontmaskeraar* zegt, dat hy op zyn zyde heeft. Want in deeze natie zoo wel als in alle anderen zyn wel de negen deelen van de tien menſchen van dat ſlag; en voegen wy hier nu nog alle de Roomſchgezinden en *Jacobieten* by, alle de Monniken, Roomſche Prieſters, Kloofterbroeders en Jeſuiten van het ganſche Eiland, die allen tot eenen man toe Vrinden zyn van den *Ontmaskeraar*, zy zullen waarlyk met malkanderen al een zeer aanzienlyk Lighaam uitmaaken; en hy mag zig, zo hy wil, aan hun hoofd ſtellen, en al pochende uitroepen, *nos numerus ſumus* &c. Maar dat is ook alles wat hy zeggen kan. Wat zyn *ontzachelyk Lighaam van Geeſtelyken* aangaat, dat is op verre na zoo *ontzachelyk* niet als hy het beſchryft; en indien men eens een lyſt maakte van myn Vrinden en van myn vyanden, die 'er in dat eerwaardig Lighaam zyn, ik houde my verzekerd, dat ik geen reden hebben zou om my of over deeze of over die te ſchaamen. De *Maandſchryvers*, 't is waar, houden 't met hem: en ik heb geen klaarblykelyker bewys van de onweerſtaanbaare kragt van dit getuigenis van den Heer *Arnold* noodig, dan dat die *opregte en onzydige* Schryvers hetzelve met de grootſte zorgvuldigheid voor 't gemeen bedekt gehouden hebben. Zy zagen, dat zy een zoo volkomen, zoo uitdrukkelyk, zoo onbetwiſtbaar getuigenis onmogelyk ontzenuwen konden; en verkooren daarom liever, met hun gewoone *opregtheid* en onpartydigheid het zelve agter te houden, en geen het minſte woord te reppen nog van de twee brieven van den Heer *Arnold*, die dat getuigenis behelsden, nog van de inleiding van den eerwaardigen Heer *Corpe* voor die brieven, welken wy voorheen woordelyk den leezer meêgedeeld hebben; nog van de ſchrandere en verſtandige aanmerkingen, die die geagte Godgeleerde daar by gevoegd heeft, en zy niet wiſten hoe ze wederleggen zouden. Daar door weeten 'er tien deelen van de negen in deeze natie nog

tot op deezen dag niet, dat 'er zulke menſchen als een *William Arnold*, een eerwaardige *John Corpe*, ooit geweeſt zyn; terwyl de tegen elkander ſtrydende getuigeniſſen van de *Gay's*, de *Hoyles*, de *Hornes* door deeze *onpartydige en onbevooroordeelde oordeelkundigen* de waereld worden opgedrongen, als getuigeniſſen, *die het geſchil ten vollen beſliſſen*; en met dezelve de verklaaringen zelfs ook van getuigen zonder naam, al even *onbetwiſtbaar en geloofwaardig*, ſchoon zy niet eens weeten, wie die getuigen zyn, hoe ver zy geloof verdienen, en of zy wel in 't geheel eenig geloof verdienen; en zelfs of zy wel ooit op de waereld geweeſt zyn, en of 't met hun niet gaat als met de *Heaths* en de *Cummins*. Ik heb gezegd, *tegen elkander ſtrydende getuigeniſſen* &c. Want *Horne*, een tamelyk onbekend Heelmeeſter, die voorgeeft, dat hy in dienſt geweeſt is van de Keizerin van *Rusland*, houdt ſtaande, dat ik, door middel van Vader *Carteret*, met de Kerk en Orde weder verzoend ben in 't jaar 1745. Maar *Gay*, een al zoo geloofwaardig getuige als hy, maakt den Heelmeeſter openlyk tot een logenaar, en verklaart, dat ik al verſcheiden jaaren te vooren met de Kerk en Orde beide verzoend geweeſt ben; en dat ik, na dat *ik op nieuw de magt ontvangen had*, de allerontzachelykſte pleggtigheid van den Roomſchen Godsdienſt verrigtte: en dat hy 'er toen zelf by tegenwoordig was geweeſt (*a*). Maar die tegenſtrydigheid hebben onze *Maandſchryvers* niet min zorgvuldig voor het gemeen gelieven bedekt te houden, als zy het getuigenis van den Heer *Arnold* gedaan hadden: en konden ze wel ooit handtaſtelyker hebben doen blyken, onder wier invloed zy over dit geſchil ſchreeven (*)?

Ik

(*a*) Zie boven bladz. (61).

(*) Het is waarlyk zeer aanmerkelyk, dat het getuigenis van den Heer *Arnold*, het welk, in twee brieven den ſnooden handel der Jeſuiten tegen my, blootlegt; en zyn *bewijsgredenen* &c. waar in hy de onchriſtelyke grondbeginſels van de Roomſchen in 't algemeen, en van de Jeſuiten in 't byzonder, aantoont, de eenigſte ſtukken zyn onder zoo groot een hoop, als 'er onlangs is uitgegeeven, die niet tot kennis ſchynen gekomen te zyn van onze *Maandſchryvers*. Wat 'er de oorzaak van moge geweeſt zyn, zal ik aan 't oordeel van de waereld laaten.

Ik zal dit gedeelte van 't gefchil befluiten met den leezer eenige weinige tegenftrydigheden voor te draagen, als een proefje uit de talryke menigte van die zoort, waar aan zig onze *groote liefhebber der waarheid* nu en dan heeft fchuldig gemaakt. Ik laat de taak om zyn eigen woorden zoo te *verdraaijen* en te *wringen*, dat hy zig zelven ten minften regtdraats niet tegenfpreekt, en zig zoo openlyk tot een logenaar maakt, aan zyn fchrandere behendigheid over; gelyk hy voorheen ook de woorden van zyn goede Vrinden de Jefuiten *gedraaid* en *gewrongen* heeft, om hun tegen elkander ftrydende getuigeniffen overeen te brengen (*a*). Op dat zy te beter op elkander zouden affteeken, en met fterker ligt op 't oog vallen, zal ik zyn tegenftrydige verzekeringen op dezelfde bladzyde, de eene regtdraats tegen de andere over plaatzen.

„ B—r kwam in *Engeland*, „ niet, na dat hy om eenige „ zwaarigheden van Godsdienft en geweeten zyn Orde verlaaten had; maar, na „ dat zyn *Orde hem verlaaten* „ en zyn affcheid gegeeven „ had, om zyn ongeregeld „ gedrag (*b*).

„ B—r had zig alleen aan „ ongehoorzaamheid tegen „ zyn overftens fchuldig gemaakt, tegen zyn pligt als „ Jefuit: was verfcheiden jaaren na zyn komft in *Engeland* voor een *Jefuit* bekend: „ hy ging zomtyds door voor „ 't geen *hy inderdaad was*, „ naamelyk *een Jefuit* (*c*).

„ Hy had zig gelukkig van „ alle Godsdienftige vooroordeelen ontflagen: hy was „ een Vrydenker: heden „ Roomfch, morgen *Protestantfch*: weer Roomfch op „ nieuw, als hy 'er zyn be- „ lang

„ Hy was een yverig „ Roomfchgezinde, en kon „ zig, om zyn opregte aankleeving aan het Katholyk „ Geloof te doen blyken op „ voldoende en overtuigende „ bewyzen beroepen. Hy „ was

(*a*) Zie boven bladz. 158, 159. (*b*) *Six Letters*. p. 31. (*c*) *Ibidem*. p. 57, 39, 28, 29.

„ lang by vond: en een voor-
„ vegter zelfs van de Prote-
„ ſtanten, zonder eens een
„ Chriſten te zyn; ja een vol-
„ ſlagen ongeloovige (*a*).

„ B—r heeft zig met voor-
„ dagt wel zorgvuldig gewagt
„ ons te zeggen, dat hy een
„ Jeſuit was (*c*).

„ Om de Jeſuiten een vol-
„ doende en overtuigende
„ blyk te geeven, dat hy waar-
„ lyk opregt verlangde om
„ weder in de Orde aangeno-
„ men te worden, &c. leende
„ hy hun een ſom gelds &c.
„ en wierd daarop, op een
„ plegtige wyze weder aan-
„ genomen door Vader *Car-*
„ *teret*, in 't jaar 1745 (*e*).

„ was een *vermomde Jeſuit*,
„ aan wien door den Paus en
„ zyn Jeſuitiſchen Overſte
„ verlof was verleend, om
„ onder het masker van een
„ *Proteſtant* te gaan, met oog-
„ merk om den eenen of den
„ anderen *kragtdaadigen ſlag* te
„ doen ten voordeele van het
„ Pausdom (*b*).

„ Hy ging zomtyds door
„ voor het geen hy inderdaad
„ was, naamelyk een Jeſuit:
„ hy is verſcheiden jaaren
„ voor een Jeſuit bekend ge-
„ weeſt. De *Proteſtanten* na-
„ men met yver deel aan de
„ inſchryving op zyn Hiſto-
„ rie, dewyl ze geſchreeven
„ was door een *Jeſuit* (*d*).

„ Hy was zelf een Prieſter
„ en een Jeſuit, toen hy de
„ Jeſuiten zyn geld leende in
„ 't jaar 1741 (*f*).

„ De

(*a*) *Zie boven bladz.* (77, 78). (*b*) *Zie boven bladz.* (78. &c). (*c*) *Six Letters*. p. 56. (*d*) *Zie boven bladz.* (117). (*e*) *Six Letters*, p. 74. (*f*) Ibidem. p. 66.

„ De Heer *Shirburn* kon, „ als een Jesuit, geen eigen- „ dom bezitten (*a*).

„ Wanneer een Jesuit ee- „ nig eigendom bezit &c (*b*).

„ Men heeft nooit als een „ beschuldiging ten laste van „ den Heer *B—r* ingebragt, „ dat hy weder verzoend was „ met de Kerk van *Romen*: en „ dat wel om eene zeer goede „ reden: naamelyk om dat hy „ ze nooit verzaakt had (*c*).

„ De Heer *Horne* wierd in- „ gebragt als getuige, om te „ bewyzen, dat onze bekeer- „ ling weder met het Pausdom „ verzoend was door middel „ van Vader *Carteret* (*d*).

Ik zou, behalven deeze, nog andere en ontelbaare voorbeelden uit de vier lasterschriften van deezen man kunnen bybrengen, waar in hy openlyk zig zelven tegenspreekt, en willens en weetens van de waarheid afwykt, met de plegtigste betuigingen op de lippen, dat hy dezelve opregt en ongeveinsd aankleeft. Maar deeze weinige zyn meer dan genoeg om de waereld te doen zien, dat 'er niets is, 't welk onze liefhebber van de waarheid zig ontziet te zeggen, zo het tot voldoening van zyn kwaadaartigheid tegen my dienen kan; en niets, dat hy zig schaamt te lochenen, zo dat lochenen hem ten zelfden einde te pas komt. En welken naam een man verdient, die dus zig zelven onbeschaamd en met voordagt tot een logenaar maakt, behoef ik de waereld niet te zeggen.

Na dus dan, met hulp van den *Ontmaskeraar* zelven, de menigvuldige logens en lasteringen wederlegd te hebben, die de Jesuiten hebben uitgevonden, en hy, als de uitrompetter van hun eerroovende verdigtselen, door de waereld verspreid heeft, om haar te doen gelooven, dat ik weder tot het Pausdom vervallen was, en myn Orde weder had aangenomen, en

(*a*) *Full. Confutat.* p. 33. (*b*) Ibidem. p. 38. (*c*) *Six. Letters.* p. 34. (*d*) *Full. Confutation.* p. 81.

en om op die wyze de egtheid van de brieven aan *Sheldon* te ſtaaven; zal ik nu nog het gemeen eenige logens en laſteringen voordraagen van 's mans eigen uitvinding, die nog myn verval tot het Pausdom, nog myn weder aanneemen der Orde, nog myn Roomſch of *Proteſtantſch* zyn, raaken; maar alleen geſchikt zyn om my van 't geen my dierbaarder is dan myn leeven zelf, myn eer en goeden naam te berooven, of, gelyk zyn eigen uitdrukking is, my *tot ſchande te brengen.* Een onderneeming moet ik bekennen, eenen Prediker van het Euangelie waardig! Maar of hy my, dan of hy zig zelven daar door tot ſchande gebragt heeft, zal de waereld uit het geen ze op de volgende bladzyden zien zal, kunnen oordeelen.

Dewyl deeze man, in zyn eerſte geſchrift, zig beroemd had, *de dankerkentenis van yder waar en opregt* Proteſtant *in 't byzonder, en van de Inwooners van* Groot-Britanniën *in 't algemeen met* regt verdiend te hebben, om dat *hy den vermomden Jeſuit ontmaskerd*, en daar door den *Proteſtantſchen* Godsdienſt in deeze Koninkryken voor zyn gedreigden ondergang bewaard had, verzogt ik, in myn antwoord op dat ſchrift, te mogen weeten, waarom hy zyn naam niet gezet had voor een werk van zoo veel verdienſte, op dat de Inwooners van *Groot-Britanniën* niet onkundig, aan wien ze zoo dier verpligt waren, en daar door in gebreke mogten blyven om de ſchuld hunner dankbaarheid af te doen. Laat ons nu eens hooren, wat antwoord hy geeft op die vraag: *het zetten van myn naam voor myn geſchrift*, zegt hy, *zou de zaak, die ik verdedig, wezendlyk goed gedaan hebben* &c. *Maar de reden die ik had om denzelven te verbergen, was gewigtig en voldoende. Indien ik deeze voorzigtigheid niet gebruikt had, zoude ik my zelven blootgeſteld hebben voor de gramſchap van een man, die de waereld, door zyn voorgaand gedrag, heeft doen zien, dat hy in ſtaat is, om zig nergens aan te kreunen, zo hy ſlegts zyn oogmerken bereiken en zyn eer handhaaven kan* (*a*). Dat is, ik zou my blootgeſteld hebben voor de gram-

(*a*) Bower and Tillemont compared p. 70.

gramſchap van een man, die in ſtaat is, om my de beenen aan ſtukken te ſlaan, of den hals af te ſnyden, om *zyn eer te handhaaven.* Een overheerlyk middel, moet ik bekennen, voor iemand, om *zyn eer te handhaaven*, in dit land. Maar, eerwaardige Heer, ſta my toe dat ik u zeg, dat gy hier, gelyk ik getoond heb dat gy wel meermaalen gedaan hebt, van de bekende waarheid afwykt: want gy weet immers zelf zeer wel, dat het ſtukje, waar voor gy met zoo veel onbeſchaamdheid de dankerkentenis eiſcht van alle waare *Proteſtanten*, een ſchandelyk en eerroovend laſterſchrift is; dat gy tegen de wetten van God en die van uw Vaderland regtdraads aangingt, toen gy hetzelve ſchreeft en waereldkundig maakte; en dat het geenszins uit vrees was voor het mes of voor de ſtok, dat gy 'er uw naam niet voorzette, ſchoon uw bedugtheid, of liever uw voorgeeven, dat gy 'er voor bedugt zyt, klaar aantoont, dat gy by u zelven overtuigd zyt, dat gy wel eenige kaſtyding verdiend had. En waarlyk in geen land, denk ik, dan in dit, zoudt gy, ſtraffeloos, mannen van aanzien en van den eerſten rang zoo ſmaadelyk hebben kunnen bejegenen en uitſchelden, om geen andere reden, dan om dat zy het gezond vernuft niet verzaaken wilden, en blindelings geloof ſlaan, aan uw ongerymde logenen, en de logenen van hun, door wien gy u als hun ſtookebrand en roervink gebruiken liet. Elders zou men u mogelyk geleerd hebben uw meerderen te ontzien, en eer te geeven aan hun, dien men eer verſchuldigd is. — Ik heb reeds van 't begin af geweeten, uit wiens harſſenen deeze fraaie agterſtraats redenen en ſcheldtaal geboren wierden: en egter leeft gy nog, niet alleen, waarde Heer, maar tot nog toe zyt gy 'er heels huids afgekoomen. En op dat gy u op dezelfde *gewigtige en voldoende reden om uw naam te verbergen* niet meer zoudt beroepen, zo gy naderhand nog eens mogt goedvinden, om eenige nieuwe logens van uw eigen maakſel, of van dat van uw goede Vrinden de Jeſuiten, in de waereld te verſpreiden, zal het geen gy hier in eene aantekening (*) kunt lee-

(*) (De Heer *Bower* telt hier, in een aantekening, ten blyke dat hy den

leezen, u volkomen kunnen overtuigen, dat ik u zoo wel ken, als of gy uw naam met groote letteren had laaten ſchryven aan het hoofd van uw vier wydloopige laſterſchriften. — Niemand kan die ſchriften met eenigen aandagt leezen, of hy ziet wel haaſt, dat de Schryver, even als die ganſche eerlooze hoop van *Laſteraars*, *Oorblaazers* en *Agterklappers* altyd gewoon is te doen, dikwils heimelyk meer tragt te doen vermoeden, dan hy openlyk zegt; en den bevooroordeelden of kwaadwilligen leezer zelven uit zyn woorden laat opmaaken, het geen hy zig ſchaamde of ſchroomde rond uit te kennen te geeven. Dus, by voorbeeld, brandmerkt hy my niet openlyk met den naam van moordenaar, beenbreeker &c. Maar uit zyn woorden blykt klaar, dat zyn oogmerk is, yder, die my niet kent, my voor zulk een knaap te doen aanzien: hoewel hy, waarſchynlyk, wel moet geweeten hebben, dat ik van allen, die my kennen, voor een man van een geheel anderen aart en gemoedsgeſteltenis gehouden word. Hy moet ten minſten uit hun niets van het tegendeel gehoord hebben, nog *ik de waereld door myn voorgaand gedrag* iets van het tegendeel *hebben doen zien*; dewyl hy het anders, volgens zyn gewoonte, veel eer merkelyk vergroot zou hebben, dan met ſtilzwygen voorbygegaan. Maar hy had een voorwendſel noodig, om de waare reden, dat hy zyn naam niet onder zyn laſterſchriften gezet had, te verbloemen; en denkende dat een voorgeeven van dien aart by *de groote menigte* niet alleen voor *een goede reden* zou doorgaan, maar my ook teffens in kwaad vermoeden kunnen brengen, maakte hy 'er gebruik van, zonder eenig opzigt op eer, geweeten, regtvaardigheid of waarheid. Waar toe *hy*, *door zyn voorgaand gedrag*, *de waereld mag hebben doen zien*, *dat hy in ſtaat was*, weet ik niet, en wil

den *Ontmaskeraar* kent, en weet wie, en wat hy is, verſcheiden byzonderheden op, die den Heer en zyne familie doorgaans niet zeer tot eer ſtrekken. Dog dewyl dit enkel perſoonlyke dingen zyn, en ik my niet verbeeldt, dat iemand van de leezers zig juiſt veel daar aan zal laaten gelegen leggen; heb ik die aantekening onnoodig geoordeeld.)

wil ik my niet vernederen te onderzoeken. Zyn gedrag tegen my in dit gefchil is het ftuk alleen, daar ik my meê te moeien heb; dewyl myn eenigft oogmerk is, my zelven en myn goeden naam te verdedigen, en hem niet verder te belaften, dan tot bereiking van dat einde volftrekt onvermydelyk is. Dit ftaaltje van zyn gedrag tegen my zou alleen genoeg kunnen zyn, om, zo niet *negen deelen van de tien*, ten minften het tiende deel van de natie, dat is, menfchen van oordeel en onzydigheid, hem onder een geheel andere gedaante te doen befchouwen, dan waar in hy zig aan alle *de Inwooners van* Groot-Britanniën *in 't algemeen* vertoonen wil, naamelyk, onder de gedaante van een kwaadaartigen lafteraar, in plaats van die van een liefhebber of onderzoeker der waarheid. Wy hebben zoo vry wat gehoord van 's mans yver voor den *Proteftantfchen* Godsdienft, maar hier laat hy zig onbedagtelyk iets ontvallen, waar uit wy merken kunnen, dat die zelfde yver, daar hy zoo hoog opftoft, een ftukje is juift van gelyken aart, als zyn opregtheid en liefde voor de waarheid; dat is, enkele fchynheiligheid en huichelaary: want wat betekenen tog zyn woorden, die wy ftraks aanhaalden, anders, dan dit: *het zetten van myn naam voor myn gefchrift zou wezendlyk goed gedaan hebben aan de zaak, die ik verdedig*, dat is aan den *Proteftantfchen* Godsdienft, en *merkelyk nadeel aan den Heer* Bower, dat is, aan 't Pausdom; maar ik zou my daar door blootgefteld hebben aan 't gevaar, dat die wanhoopige knaap my het hoofd, mogelyk, of de beenen aan ftukken floeg; en daarom verkoor ik liever, niet tegenftaande myn hartelyken yver voor den *Proteftantfchen* Godsdienft, heelshuids te leeven en te fterven; en dat de *Proteftantfche* zaak het gewigtig en wezendlyk voordeel mifte, dat zy uit mynen GROOTEN NAAM, indien hy bekend was, zou hebben kunnen trekken, dan dat ik myn dierbaaren perfoon, my dierbaarder dan eenige zaak op de ganfche waereld, in eenig gevaar zou brengen. Is dit, eerwaardige Heer, in goed duitfch, de meening uwer woorden niet? Welk een heldhaftig voorvegter zyt gy niet voor de *Proteftantfche* zaak! Gy kunt raazen, fchelden, lafteren

ren voor die zaak; maar dat is 't ook alles, ſchynt het, wat uw yver 'er voor doen kan.

De opregte *Ontmaskeraar*, niet te vreden, met my *als een wanhoopigen knaap, die in ſtaat is om zig nergens aan te kreunen*, te hebben afgeſchilderd, beſchryft my op *bladz.* 30 van zyn lasterſchrift, de *zes brieven* &c. genoemd, *als een overgegeeven ligtmis, die in bordeelen optrekt, en roemt in zyn ſchande.* Laat ons hooren wat hy 'er van zegt. *De Heer* B—r, dus luiden zyn woorden, *ver van zyn ongeregeldheden te verbergen, is gewoon zig 'er in te beroemen. Onder andere vertelſeltjes, heeft hy dikwils zyn goede Vrinden verhaald, dat hy, zoo als hy uit zeker huis van* plaiſier *kwam, niet ver van* Coventgarden, *ontmoet wierd van een kennis van hem, die hem vroeg, Hoe?, Mynheer* Bower, *is dat uw* Hiſtorie der Pauſen? *Als wy nu in aanmerking neemen, dat hy ten minſten veertig jaaren oud was, eer hy in* Engeland *kwam, en dat hy de* Hiſtorie der Pauſen *niet begon te ſchryven, dan eerſt verſcheiden jaaren daarna, kan het ons geen zeer gunſtig denkbeeld geeven van de regelmaatigheid van zyn gedrag, dat wy hem, reeds zoo ver op zyn dagen, dus in* bordeelen zien optrekken en in zyn eigen ſchande roemen. Wie zou, als hy dit leeſt, 'er niet uit beſluiten, dat ik het grootſte gedeelte van myn tyd in *huizen van plaiſier*, of bordeelen, verſleeten had? En nogthans heeft deeze ganſche beſchuldiging, (zou de leezer het wel ooit geloofd hebben?) geen anderen grond, dan dat ik by gelegenheid van een goed en loffelyk oogmerk, om een jong Edelman van myn kennis 'er uit te roepen, eens in een van die huizen intrad, en door zyn Vader, die 'er ons bygeval zamen zag uitkomen, met de ſtraksgemelde woorden wierd toegeſproken. In een zekere familie, naamelyk, met welke ik gemeenzaam verkeerde, was eenig misverſtand gereezen tuſſchen den Vader en den Zoon, zo dat zy elkanderen een geruimen tyd niet gezien hadden. Ik bood my zelven tot middelaar aan, om hen weder te verzoenen, en drong den Zoon dikwils, dat hy zyn Vader zou gaan opwagten: 't welk hy eindelyk aannam, onder voorwaarde, dat ik hem verzellen zou? Dit ſtemde ik gereedelyk toe, en tyd en plaats, daar

wy by één zouden komen, wierden vastgesteld. De jonge Edelman kwam 'er eer dan ik, en dewyl hy geen zin had, om my daar te wagten, ging hy zoo lang in *een dergelyk huis*, daar in de buurt, met verzoek van hem te laaten roepen, zoo dra ik gekomen was. Ik kwam kort daar na, en niemand daar in huis vindende, dien ik om die boodschap zenden kon, dewyl de Dogter van dien huize alleen t'huis was, ging ik 'er zelf naar toe om hem te roepen. De Vader zag 'er ons bygeval zamen uitkomen, gelyk ik gezegd heb, en groette my op die wyze. Hy verzoende zig ook, door myn bemiddeling, weder volkomen met zyn Zoon (*a*). Dat dit het geheele geval is, is genoeg bekend, en ik plagt het dikwils myn goede Vrinden, als een klugtje, te vertellen. De *opregte Ontmaskeraar* heeft het ongetwyffeld zelf op die wyze hooren verhaalen, en myn *optrekken in bordeelen*, myn *pochen op myn ligtmisseryen*, myn *roemen op myn eigen schande*, zyn enkele byvoegsels en vermeerderingen van zyn eigen vinding. Maar de goede man had, uit een hartelyken yver voor den *Protestantschen* Godsdienst, besloten, my *tot schande te brengen*, 't zy ik Roomsch was of *Protestantsch*, *Jood* of *Turk*: en ten dien einde moesten niet alleen onverschillige maar zelfs de loffelykste daaden tot misdaaden gemaakt worden. En moet hy zig daar door niet gerekend worden aan een even zwaar misdryf schuldig gemaakt te hebben, als of hy, uit een beweegreden van een geheel anderen aart, dan de myne, zelf in dat huis gegaan ware? Een Schryver althans, in wiens schriften ik wenschte dat onze Godgeleerde zoo kundig was, als hy schynt te zyn in onze *Engelsche* Toneelspelen en blaauwe boekjes, verzekert, dat hy, zo niet schuldiger, ten minsten even schuldig moet gehouden worden; dewyl hy de *Lasteraars* gelyk stelt met de *Hoereerders*, en zelfs met de *Afgodendienaars*, en *Overspeelers* &c. (*b*).

Tot dus ver dan, heeft onze waardige Godgeleerde niet *my*,

(*a*) Zie *Answer to a scurrilous Pamphlet. p.* 97, 98. (*b*) *Apl. Paulus* I *Corinthen.* V. vs II. en VI. vs. 9, 10.

my, gelyk yder onzydig en onbevooroordeeld leezer erkennen zal, maar *zig zelven tot schande gebragt*; en zoo gaat het meest al op 't laatst met alle Lasteraars, Oorblaazers, Agterklappers en Kwaadspreekers: laat ons nu nog eenige andere voorbeelden zien van de *opregtheid* van deezen man, van zyn *liefde voor de waarheid*, van zyn *yver voor den* Protestantschen *Godsdienst*; woorden, die hy altyd in den mond heeft. Ik heb nu vier-en-dertig jaar in dit Koninkryk gewoond, met veele en verscheiden koop- en handwerkslieden gehandeld en omgegaan, en men heeft my aanmerkelyke sommen gelds toe vertrouwd; nu daag ik yder zonder onderscheid uit, om my te beschuldigen, dat ik hem ooit eenen penning benadeeld, of getragt heb te benadeelen. De *Ontmaskeraar* weet zelf zeer wel, dat ik daar in volkomen zuiver ben; want de meesten van de handelaars, daar ik ooit iets meê te doen gehad heb, de meeste dienstboden, die by my of in 't zelfde huis gewoond hebben, zyn aangesproken geweest, en wel naauwkeurig onder de hand bevraagd naar myn eerlykheid, door hem, of door zyn zendelingen: een bedryf, zeker, eenen Godgeleerde waardig! En wat heeft hy en zyn gansche aanhang met al hun zoeken en navorschen tog kunnen vinden? Niets, dan 't geen hun vry wat speet te vinden: naamelyk, dat ik altyd opregt en eerlyk met alle menschen gehandeld had, en 'er, in dat opzigt, in 't geheel niets op myn gedrag te zeggen was. Maar wat gedrag, welke eer, of opregte eerlykheid is voor de tong en pen van eenen lasteraar veilig? Onze Godvrugtige Kerkelyke, na plegtig verklaard te hebben, en zelfs, 't geen yder mensch, die eenig beginsel heeft van Godsdienstigheid, geweldig stooten en ergeren moet, na op de ernstigste wyze God zelven tot zyn getuige genomen te hebben, dat hy my geen kwaad hart, geen wrok, geen vyandschap toedraagt (*a*), besteedt een gansch hoofdstuk van zyn laatste geschrift, waar in hy in scheldwoorden en faamroovende uitdrukkingen zig zelven als te boven gaat, en onze taal in haate-

(*a*) *Full. Confutat.* p. 93.

telyke benaamingen uitgeput heeft; besteedt, zeg ik, een gansch hoofdstuk van dat geschrift aan *een vergelyking tusschen* B—r *en* Fournier: dat is, tusschen iemand, die nooit mensch benadeeld heeft of heeft getragt te benadeelen, en tusschen een man, dien hy als een openbaaren bedrieger afschildert, die eenen van onze Kerkvoogden een zeer aanzienlyke som meende te ontfutselen. Waar aan moet men tog zulk een behandeling anders toeschryven, dan aan wrok en bittere vyandschap tegen my? En nogthans schroomt onze goede, onze Godsdienstige, onze naauwgezette Godgeleerde niet, om God zelf tot getuige te roepen, dat hy my geen kwaad hart, wrok nog vyandschap toedraagt. Wat zal zulk een man zig ontzien te doen, en van welke boosheden en wanbedryven zullen de beginsels, die hy heeft van Godsdienst of Zedekunde, hem te rug kunnen houden? — Gelyk hy my by *Fournier* vergelykt, zoo vergelykt hy ook een edelen Vrind en voorstander van my, by den Vrind en voorstander van dien Monnik. Indien hy daar meê het doorzigtig oordeel en de vroomheid van dien *Pair* des Ryks tragt te verkleinen en te krenken, zal het enkel strekken, om yder te doen zien, dat geen verdienste, hoe uitmuntend, buiten het bereik is van zyn kwaadaartigheid; van die kwaadaartigheid, daar hy God over tot getuige roept, dat ze in zyn hart niet huisvest. De groote moeite, die hy genomen heeft, om dien Edelman, gelyk ook al myn andere Vrinden, van my te vervreemden door hen op den eenen tyd met een byna ondraaglyke verwaandheid in faamroovende taal te beledigen, en op den anderen weder niet minder hoog te pryzen, geeft duidelyk genoeg te kennen, hoe groote gedagten hy en zyn aanhang heeft van hun oordeel, hun af, of goed keuren: maar zy hebben waarheid en regtvaardigheid te lief, om door lof of laster zig van 't spoor te laaten dryven: bewys alleen kan hen doen gelooven, dat ik schuldig ben; en tot nog toe heeft men geen bewyzen voor den dag weeten te brengen, die hen daar van overtuigen kunnen, nog ook eenig ander mensch, die onpartydigheid en doorzigt heeft, en myn antwoorden op die zoo-

ge-

genaamde bewyzen met eenige de minſte aandagt leezen wil. — *Clement Chevillier*, Schildknaap, zal mogelyk, zoo veel ik weet, de eenigſte Vrind zyn, dien die Monnik heeft; maar die *Pair* des Ryks, daar ik zoo aanſtonds van ſprak, is myn eenigſte Vrind in deeze natie niet. De *Ontmaskeraar*, 't is waar, verzekert ons, dat hy de Inwooners van *Groot-Britanniën* in 't algemeen, en alle, of genoegzaam alle Kerkelyken van aanzien en rang op zyn zyde heeft, en, dat meer is, zoo ſtout en verwaand is die man, dat ze zig over zyn *opregtheid* en *geleerdheid* verwonderen (*a*). Gelyk hy door zyn armhartige vitteryen voor overtuigende bewyzen en *onwederſpreekelyke betoogingen* luidkeels uit te ſchreeuwen, dezelven by veel onoplettenden en ligtgeloovigen daar voor inderdaad heeft doen doorgaan, zoo zal hy hen ook mogelyk, met op *het onzydig oordeel der natie* ſtout te pochen, hebben doen gelooven dat dit oordeel geſtreeken was ten mynen nadeele. Maar juiſt het tegendeel heeft plaats: hy is veroordeeld geworden, ik vrygeſproken door het oordeel van het waardigſte en agtbaarſte gedeelte der natie, dat is, van alle verſtandige en onpartydige mannen, die rypelyk en koelzinnig overwoogen hebben, 't geen 'er zoo van de eene als van de andere zyde was ingebragt (*). Geen de minſte overeenkomſt is 'er derhalven tus-

(a) *Full. Confutat.* p 73.

(*) Onder deezen was een Heer van aanzien, die al ſtraks na het eerſte laſterſchrift van deezen man geleezen te hebben, openlyk verklaarde, dat, *ſchoon de Heer* Bower *ſchuldig ware aan alles wat hem daar in wierd ten laſt gelegd, hy egter nog liever* Bower *zou willen zyn, dan de Schryver van dat ſtukje*: zoo duidelyk ontdekte hy in dien laſterſchryver een ongemeen heete drift van boosaartigheid, van partyzugt, van haat en nyd, en andere blyken van een kwaad en bedorven hart, die ie eenemaal onbeſtaanbaar waren met een goeden en edelaartigen geeſt. Hy merkte teffens zoo groot een menigte van onwaarſchynlykheden, tegenſtrydigheden en ongerymdheden op, die in dat fraaie ſtukje met de grootſte ſtoutheid voor zekere waarheden wierden uitgevent, zoo veele armhartige vitteryen, die het gemeen voor onbetwiſtbaare betoogingen wierden opgedrongen, dat hy over de onkunde of ſchurkery van dien man niet minder verbaasd ſtond, dan over deszelfs kwaadaartigheid. Een Godgeleerde van verdienſte en rang in on-

 ze

tusschen het geval van *Fournier* en het myne: en de vergelyking dient alleen om de kwaadaartigheid te doen zien van den man, die die gevallen met elkanderen vergelykt. Zou ik hem op dezelfde wyze, en met meer regt, niet vergelyken mogen met *zyn Broeder Ontmaskeraar*, thans in de gevangenis, die zyn beurs vulde ten koste van het bloed van zyn onschuldige medeburgers, gelyk hy de zyne gevuld heeft ten koste van hun eer en goeden naam (*)?

Maar om voort te gaan; by gelegenheid, dat ik met zekeren *Lord* sprak over de brieven aan *Sheldon*, toen die eerst waereldkundig begonnen te worden, zeide ik onder anderen, dat zy uit handen kwamen van de Jesuiten, en dat hun getuigenis, om dat ze myn openbaare en geslagen vyanden waren, niet aanneemelyk was; dewyl, zelfs ook volgens de wetten der *Inquisitie*, de beschuldiger niet erkend wordt als getuige, indien de beschuldigde hem noemt onder zyn vyanden. Van dit myn zeggen heeft de *Ontmaskeraar*, in zyn eerste geschrift, met

ze Kerk, die my in 't geheel niet kende, zeide, nu eenige weinige maanden geleeden, in een groot gezelschap: *ik zou Mynheer* D—s *niet willen zyn om al 't jaarlyks inkomen van den Koning; nog, om de geheele waereld niet.* Hy zag ongetwyffeld in den Heer *D—s* den lasteraar zoo wel als den huichelaar, die zyn eigen boosaartigheid, zoo wel als die van zyn Vrinden, voor wier werktuig hy zig gebruiken liet, niet alleen zogt te bewimpelen; maar ook een schyn van pligt en deugd by te zetten met den agtbaaren naam van yver voor den Godsdienst. En wie zou, *om de geheele waereld*, zulk een man willen zyn! Die braave Godgeleerde is de eenigste niet, die 'er dus over denkt; veele anderen van dat eerwaardig Lighaam, en mannen van verdiensten, weet men, dat geen beter gedagten hebben, dan hy, van onzen yverigen Protestantschen voorvegter; en zy zouden, zo men ze by één telde, met malkanderen een Lighaam uitmaaken, dat het *onzachelyk Lighaam*, daar hy zoo dikwils op stoft, wel haast in verwarring en van 't stuk zou helpen.

(*) De naam van dien *Ontmaskeraar* is, zo ik het wel heb, *Macdaniel*. Hy was het hoofd van een allerverfoeielykste bende van *Ontmaskeraars*, die, om de belooning, welke op dergelyke ontdekkingen gesteld was, te trekken, hun werk maakten om menschen met rooveryen te beschuldigen, die ze nooit bedreeven hadden. *Macdaniel* en de overigen van zyn schelmschen hoop waren allen goede Katholyken.

met *alle opregtheid en onzydigheid* een *lofspraak* weeten te maaken tot verdediging der *Inquisitie. De Heer* B—r, zegt hy, *vergat zig zelven eens, toen hy aan zekeren* Lord *verhaalde, dat de* Engelschen *een geheel verkeerd denkbeeld hadden van de* Inquisitie: *want dat 'er geen Regtbank op den aardbodem was, die meer moeite deed om agter de waarheid te komen: dat zy met de uiterste omzigtigheid zorg droeg, dat niemand, die by haar aangeklaagd wierd, eenig leed weêr voer en in lyden geraakte door kwaadaartigheid of vyandschap van anderen* &c. (*a*). Even als of ik de *Inquisitie* gepreezen had als de billykste en gemaatigdste Regtbank des ganschen aardbodems, en dat by een familie, aan welke ik niet alleen myn *bloedige vertelling*, die hy en zyn aanhang zoo noode hooren wil, maar nog verscheiden' andere aanstootelyke en verfoeielyke voorbeelden van de onregtvaardigheid zoo wel als wreedheid van dat geregtshof verhaald had. Hy voegt 'er by, dat *deeze beschryving, die ik van de* Inquisitie *deed* &c. *dien edelen Heer zeer verwonderde.* Die edele Heer mogt zig ook ongetwyffeld wel degelyk verwonderd hebben, zo ik hem zulk een beschryving, als de *Ontmaskeraar* zegt, van de *Inquisitie* gedaan had, en, op dezelfde wyze als hem wel meer gebeurt, heden gelochend, 't geen ik gisteren bevestigd had. Maar, zoo veel my heugt, liet zyn edelheid geen de minste verwondering over myn zeggen blyken; en het doet ook inderdaad hier weinig ter zaak, of hy ze blyken liet of niet, dewyl ik hem niets zeide, dan 't geen ik wist, dat waarheid was, en een yder zoo bevinden zal, die de moeite wil neemen, om de Schryvers in te zien, die ons de beste en geloofwaardigste berigten van dat gerigtshof hebben meêgedeeld. Ik zou een verdraaijing van myn woorden zoo grof, zoo ongerymd, zoo onwaarschynlyk in zig zelve, niet waardig geoordeeld hebben, om 'er eenig gewag van te maaken, indien niet de *Ontmaskeraar*, in zyn laatste lasterschrift (*b*), my die gewaande *lofspraak van de onzydigheid der* Inquisitie op nieuw verweeten had. Toen hy zeker logenagtig *getuig-*

(*a*) Six Letters. p. 65, 66. (*b*) p. 56.

tuigschrift van de Inquisitie, waar in verklaard wierd, dat ik nooit tot dezelve behoord had, voortbragt, had ik hem gevraagd; waarom dan de Jesuiten en Roomsche Priesters my dertig jaaren agter een in alle gezelschappen de ongehoorde onmenschelyke wreedheden der Inquisitie hadden laaten vertellen, zonder hun werk te maaken om een *oorspronkelyk* en *geloofwaardig getuigschrift* in handen te krygen, daar ze my meé konden doen zwygen, en beschaamd maaken? Ik zal hier het antwoord van dien regtbeschaafden Heer, op die, zoo my voorkomt, niet onbehoorlyke en ongepaste vraag, met zyn eigen woorden ter neder stellen, op dat de leezer eens een proefje zie, zoo van zyn styl, als van zyn wys van redeneeren: *let hier eens*, dus drukt hy zig uit, op *de verbaazende vermetelheid en balddaadigheid van deezen man! vertelde gy dan in* ALLE *gezelschappen de ongehoorde onmenschelyke wreedheden der* Inquisitie? *Hebt gy uw lofspraak vergeeten over de onzydigheid van die Regtbank, daar die edele Heer zoo zeer over verwonderd stond, die ze uit uw mond hoorde? Liet gy u in 't breede over die wreedheden uit by Juffrouw* Hoyles &c. *Waren die de onderwerpen van uw geheime gesprekken met de Vaders* Carteret *en* B—k—r? *Spraakt gy in den kring uwer Roomsche goede Vrinden in den Boekwinkel van den Heer* Lodewyk *over zulke stoffen?* Op dien trant gaat hy voort, en haalt telkens stuk voor stuk weder voor den dag, 't geen reeds meermaalen en tot verveelens toe onwedersprekelyk beantwoord en wederlegd is. De bewysreden, die in deeze woorden legt opgesloten, zo men al toestaat dat 'er in 't geheel iets dergelyks in ligt, komt hier op uit: *de Heer* B—r *vertelde de onmenschelykheden der* Inquisitie *niet aan yder Roomschgezinde, Jesuit en Priester, dien hy kende, en bygeval ontmoette by den Heer* Lodewyk, *by Juffrouw* Hoyles, *op de straat, of elders: bygevolg vertelde hy die onmenschelykheden niet in* ALLE *gezelschappen.* Een wonder fraaie wyze van redeneeren, zeker, en die ongemeen kragtig is, en overtuigend!

Ik zal den leezer slegts met nog één enkel voorbeeld van het *onberispelyk gedrag* van onzen *opregten en onzydigen Ontmaskeraar* in dit geschil lastig vallen. Het is dit volgende, en zal

zal yder klaar kunnen doen zien, dat 'er geen laſtering uit te denken is om my *tot ſchande te brengen*, die hy niet gereedelyk aangrypt, zy mag komen uit welken hoek zy wil, en die hy, hoe ongegrond ze ook zyn moge, zig ontziet als een onbetwiſtbaare waarheid de waereld op te dringen. Toen, of deeze man zelf, of iemand van zyn aanhang in 't zoeken naar die Vrouw en het Kind, daar in de brieven aan *Sheldon* gewag van gemaakt wordt, een Vrouw gevonden hadden in zeker huisgezin, waar mede ik bekend was, die wel geen Kind, maar twee nigten had, beſchuldigden zy my (dewyl zy tog, naar 't ſchynt, hun moeite niet geheel voor niet wilden gedaan hebben,) dat ik *getragt had de* Proteſtantſche *grondbeginſels van die twee jonge perſoonen te doen wankelen:* en die beſchuldiging wierd door den *Ontmaskeraar* met uitgedrukte woorden, als een zaak daar geen twyffel op viel, tegen my ingebragt. *Het moet den Heer* B—r, zegt hy, *nog wel heugen, of zo 't hem vergeeten is, het heugt anderen nog wel, dat hy, terwyl hy in dat huisgezin verkeerde, zo veel Godvrugtige zorg liet blyken voor de goede begrippen van Godsdienſt van de twee jonge perſoonen, dat hy de* Proteſtantſche *grondbeginſels, waar in zy opgevoed waren, tragtte te doen wankelen* &c. (*a*). Die beſchuldiging vond by veele welmeenende *Proteſtanten* ingang, die, my niet kennende, zig niet verbeelden konden, dat een *Geeſtelyke* zoo laag van geeſt zyn zou, om zoo zwaar een beſchuldiging zoo uitdrukkelyk en met zoo veel verzekering my ten laſt te leggen, indien hy niet volkomen zeker wiſt, dat het waar was (*): en op dat goed geloof zagen ze my aan, niet alleen voor een *Roomſchgezinde* in myn hart, en voor een *Jeſuit*, maar ook voor

(*a*) Bower a Tillem. p. 81, 82.

(*) Het was hun, naar het ſchynt, vergeeten, dat die zelfde Geeſtelyke my te vooren had afgeſchilderd, als een *Vrydenker*, als *iemand, die nog Roomſch nog* Proteſtantſch, *nog zelfs een* Chriſten *was*; en bygevolg als iemand, die te eenemaal ongeſchikt en onbekwaam was om *veel*, of zelfs *eenige Godvrugtige zorg te laaten blyken voor de goede begrippen van Godsdienſt van de twee jonge perſoonen*; of van eenigen anderen, wie het ook zou mogen zyn.

voor een zeer yverigen *vermomden zendeling* van de Kerk van *Romen.* Onze goede *Geeſtelyke* was egter zoo laag van geeſt: want dat die vertelling, hoe ſterk en uitdrukkelyk ook van hem verzekerd, geen den minſten grond van waarheid had, maar in tegendeel niets anders was dan een godlooze, kwaadaartige, en te eenemaal ongegronde laſtering wierd door die jonge Juffrouwen zelven tegen iemand van den aanhang, die haar in perſoon kwam verzoeken om de beſchuldiging met haar getuigenis te bekragtigen, wel uitdrukkelyk verklaard. En uit welken hoek kreeg dan de *Ontmaskeraar* dit berigt, hy, *die niets zegt en beweert, dan op de alleronbetwiſtbaarſte getuigeniſſen*? Hy had het gekreegen van *een uitmuntenden* Proteſtantſchen *geneesheer*, dog zonder naam, *niet ver van* Soho-plein, *die het vertelde op het gezag van perſoonen*, zonder naam, *by de familie bekend aan twee eerwaardige Godgeleerden*, zonder naam, *van de Kerk van* Engeland. Deeze onderrigting wordt 'er ons van megedeeld, door den Schryver van het naſchrift in de *London Chronicle*: *Maart* 25, 1758. Maar wat logenaar, wat lasteraar zal men ooit van zyn logen en laſtertaal kunnen overtuigen? met welke misdaaden kunnen de alleronſchuldigſte menſchen van de waereld niet betigt worden, en dus als ſchuldigen vooroordeeld, zo men de verklaaringen van getuigen zonder naam voor wettig aanneemt, en laat doorgaan? Zou ik ook, indien ik geweeten en billykheid niet meer voor oogen hield dan onze waardige Godgeleerde, hem dus niet beſchuldigen kunnen, dat hy een beurſeſnyder was, onder voorgeeven, dat ik myn berigt had van zekeren uitmuntenden geneesheer niet ver van *Soho* of eenig ander plein, die het vertelde, op het gezag van die perſoonen zelve, wier beurzen hy geligt had, aan twee of een half vyf-en-twintig eerwaardige Godgeleerden van de Kerk van *Engeland*? Hoe zou hy tog een beſchuldiging van dien aart kunnen beantwoorden (*)?

Zou

(*) Wat de onwaarſchynlykheid van 't ſtuk betreft, nog onwaarſchynlykheden, nog redenen, nog bewyzen zyn, volgens hem, van eenig het minſte gewigt tegen uitdrukkelyke, ſchoon naamlooze, getuigeniſſen. En, daar-

Zou hy my niet, en met reden, uitdaagen, dat ik die perſoonen noemde, om te zien of ze wel eens in wezen waren, en of het menſchen waren, die eenig geloof verdienden? Even nu gelyk hy my in zulken geval zou uitdaagen, daag ik hem nu ook uit, om die perſoonen te noemen, die dien logen aan dien *uitmuntenden* geneesheer vertelden, en dien geneesheer, die het vertelde aan de twee Godgeleerden: en op dat hy geen ſchyn of voorwendſel moge hebben, om deeze myne uitdaaging te ontwyken, beloof en verklaar ik hier openlyk, dat ik hun over die zaak geen de minſte moeielykheid zal aandoen. Maar zy zyn allen, des ben ik wel verzekerd, enkel ingebeelde perſoonen, die alleen ingevoerd worden, om den goeden Katholyken Heer te verbergen, die die vertelling eerſt verzon, en op wiens gezag dezelve naderhand in de waereld kwam (*). — Want het is de gewoonte van onzen opregten *Ontmaskeraar*, dat hy getuigen inbrengt, die of dood zyn, en hem dus niet tot een logenaar maaken kun-

daarenboven, ik zie ook niet, waarom 'er meer onwaarſchynlykheid in zyn zou, dat hy zyn werk maakt, by voorbeeld, van beurze ſnyden, dan dat ik, of iemand anders *veel Godvrugtige zorg zou laaten blyken voor* iemands *goede begrippen van Godsdienſt*, of hem zou tragten tot het Pausdom te bekeeren, zonder eens of Roomſch of *Proteſtantſch*, of zelfs een Chriſten te zyn.

(*) Ten opzigt van dien *uitmuntenden geneesheer niet ver van Soho-plein*, kan ik den leezer berigten, dat 'er op dien tyd, toen dit naſchrift in druk kwam, zekere Vroedmeeſter daar in de nabuurſchap, in *Poland*-ſtraat naamelyk, woonde: en ik heb reden om te gelooven, dat die de man is, daar in het naſchrift op gedoeld wordt, dewyl hy een van de byzondere goede Vrinden is van den *Ontmaskeraar*; maar die *uitmuntende geneesheer*, over dat ſtuk ondervraagd, verklaarde, dat *hy van die zaak in 't geheel niets wiſt*; en 't zal den *Ontmaskeraar* wat vreemd in 't oor klinken, dat 'er een ander *uitmuntend geneesheer niet ver van Soho-plein* te vinden is, die meer van de zaak weet, dan hy zelf. In de nabuurſchap van dat plein woonde *die uitmuntende geneesheer* Doktor Sh—b—r, tot dat zyn uitmuntende en meer dan gemeene verdienſten hem regt gaven tot een huisveſting, voor lieden van zyn aart en waardy beter geſchikt: en de *Ontmaskeraar* mag, zoo veel ik giſſen kan, zyn berigt wel van hem gekreegen hebben, als van een medearbeider, die den zelfden yver heeft getoond voor 't welzyn van den ſtaat, als de *Ontmaskeraar* voor 't welzyn van de Kerk.

kunnen, gelyk in 't geval van de goede Juffrouw *Afpinwall*, (*a*), of die nooit leeven en beftaan op aarde gehad hebben, gelyk in dit en verfcheiden andere gevallen, te verdrietig om op te haalen, plaats heeft; zoo dat, als hy den getuige niet noemt, de leezer geruft ftaat kan maaken, dat die ook geenen naam heeft.

Ik heb in zeker gefchriftje, 't welk tot titel voert, *nog iets aanmerkelyks* &c. gezegd, dat de Heer *H. B* —, voor dat de ftraksgemelde eerroovende vertelling in 't ligt kwam, de jonge Juffrouwen een bezoek gaf, die hem verzekerden, dat de ganfche vertelling onwaar was: ik geloof nog, dat het zoo is, als ik gezegd heb; dewyl ik myn berigt heb van iemand, die ik weet, dat met die familie zeer gemeenzaam omgaat, en van wien ik nog een brief in handen heb, waar in hy zig dus uitdrukt: *de familie van* — *is gereed om te verklaaren, gelyk ze met waarheid doen kan, dat de befchuldiging tegen den Heer* Bower *ingebragt, valfch is.* Deeze brief is gedagtekend den 15 *December* 1757, en ik heb hem aan verfcheiden van myn Vrinden laaten zien. Had die Heer ons dat berigt niet meêgedeeld, wy zouden ook waarlyk niet eens geweeten hebben, dat de Heer *H. B.* in eigen perfoon die jonge Juffrouwen had aangefproken, om die befchuldiging door haar getuigenis te beveftigen, en dat zy zulks geweigerd, en in tegendeel verklaard hadden, dat die befchuldiging valfch en geheel onwaar was. Want dat hield de Heer *H.* by zig, en liet ftilzwygend toe, dat zoo goddeloos en te eenemaal ongegrond een laftering, fchoon hy ze daar voor kende, by veelen geloof vond, met oogmerk, denk ik, op dat hy geruft zou kunnen zeggen; *myn gedrag in de zaak van den Heer* Bower *is ftrikt eerlyk geweeft, en geheel belangeloos* (*a*). De *Baronet* bekent daar op wel, dat hy in eigen perfoon de jonge Juffrouwen en de familie had aangefproken, om haar de waarheid van die vertelling ten mynen lafte door haar getuigenis te doen ftaaven, en ontkent juift niet, dat zy hem in tegendeel verklaard hadden, dat die ver-

(*a*) Zie boven bladz. 206. (*b*) Full. Confutation. p. 73.

vertelling te eenemaal valsch en ongegrond was: maar heeft egter, hoe *strikt eerlyk en geheel belangeloos* hy ook zyn mag, nog niet kunnen goedvinden, om, 't geen hy niet ontkennen durfde, openlyk te erkennen. Hy geeft alleen voor, dat hy haar had aangesproken, na dat reeds die eerroovende vertelling in 't ligt was gekomen; en beroept zig, tot bewys van zyn zeggen, op zyn eigen *memoriebockje*, en *op den man, van wien hy de paarden huurde*, en op *den knegt van dien man, die hem derwaarts bragt*. Deeze *onbetwistbaare* getuigenissen, zo men ze daar voor wil laaten doorgaan, bewyzen wel, 't is waar, dat hy die familie een bezoek gegeeven heeft, na dat die vertelling reeds in 't ligt was, maar daar volgt niet uit, dat hy 't ook van te vooren niet gedaan heeft. En, zeker, wanneer en op welken tyd de *Baronet* dat bezoek afleide, en of de familie hem van de onwaarheid van die vertelling verzekerde of voor of na dat dezelve in de waereld openlyk verspreid was, is iets, dat hier niet veel ter zaake doet; was het 'er *voor*, dan kon hy buiten twyffel niet GERUST *verklaaren, dat zyn gedrag strikt eerlyk en geheel belangeloos was*, daar hy stilzwygend en tegen zyn beter weeten toeliet, dat een lastering, die zoo zeer tot nadeel strekte van de eer en goeden naam van een onschuldig mensch, als een onbetwistbaare waarheid, door den stookebrand van zyn party, in de waereld verspreid wierd, terwyl hy overtuigd was, dat het niets anders was dan een onbetwistbaare logen. Gebeurde het daar *na*, hy zou inderdaad een *strikt eerlyk* en *geheel belangeloos* stuk gedaan hebben, indien hy dan de lastering, daar hy nu niet langer aan twyffelen kon, of ze was te eenemaal ongegrond en valsch, openlyk herroepen had, of doen herroepen, in een geschrift tegen my (a), 't welk toen onder de pers was, en niet lang daar na in 't licht kwam. Dit was niets meer, dan 't geen yder *strikt eerlyk* en *geheel belangeloos man* zou gedaan hebben, en zig eers en regtshalven verpligt zou geoordeeld hebben te doen. Maar wel ver van daar; de *belangelooze Baronet* heeft, zelfs

(a) *The Full. Confutation.*

zelfs in dat voorheen gemeld gefchrift, niet alleen niet bekend, dat de befchuldiging valfch was; maar ook in tegendeel wel zorgvuldig voor de waereld verborgen gehouden, wat 'er in dat bezoek by die familie was omgegaan; zoo dat 'er zelfs niets in dat gefchrift voorkomt, 't welk den leezer kan doen befluiten, dat die befchuldiging mogelyk niet waar is. Hoe zal hy tog die *ftrikte eerlykheid* en zoo hoog geroemde *belangel osheid* overeenbrengen met dit verzwygen van een getuigenis, dat my van zoo zwaar een lafter zou hebben gezuiverd, en met my zoo goedsmoeds te laaten fchandvlekken als fchuldig, daar hy wift dat ik onfchuldig was? Welke begrippen moet deeze *agtbaare Edelman* tog hebben van *eer* en van *eerlykheid?* Voorheen hebben wy hem openlyk waereldkundig zien maaken, 't geen hy op zyn woord van eer beloofd had onfchendbaar geheim te zullen houden (*a*), en hier zien we hem weder voor de waereld zorgvuldig geheim houden, 't geen hy eers en regtshalven verpligt was om openlyk waereldkundig te maaken: en egter hooren we hem nog verklaaren, *dat zyn gedrag in de zaak van* Bower *ftrikt eerlyk en geheel belanggeloos geweeft is* (*b*). Zoo volkomen fchynt hy by zig zelven overtuigd te zyn, dat het waereldkundig maaken van een getuigenis, 't welk hy denkt dat eenigzins tot myn nadeel zou kunnen ftrekken, en het verzwygen van een ander, dat hy vreeft, dat miffchien ten mynen voordeele zou zyn, een zaak is, die, in dit gefchil tuffchen de Jefuiten en my, *ftrikt eerlyk* is en *lofwaardig*: maar indien hy, gelyk hy zig met groote *zedigheid* gelieft uit te drukken (*c*), *yder veragt*, *die anders van gevoelen is*, zullen 'er, geloof ik, weinige mannen van eer en eerlyke beginfels in 't ganfche Koninkryk zyn, die zyn veragting niet op hun laaden zullen.

Dewyl 'er geen de minfte reden is om te twyfelen of de Heer *H.* gaf den *Ontmaskeraar* kennis van het *droevig* berigt, dat hy in zyn bezoek, 't welk hy by de jonge Juffrouwen in eigen per-

(*a*) Zie boven pag. 190, 191, en 195 Aantekening. (*b*) Full. Confutat. p. 73. (*c*) *Full. Confutat. p.* 73.

perfoon had afgeleid, gekreegen had; naamelyk, *dat ik nimmermeer nog regtftreeks nog door omwegen getragt had, haar beginfels van den* Proteftantfchen *Godsdienft te doen wankelen: dat 'er nooit tusfchen haar en my eenig gefprek was voorgevallen, dat de minfte aanleiding had mogen geeven, om die beginfels te verzwakken en uit te roeijen: maar dat in tegendeel myn gefprekken geftrekt hadden, om dezelve meer en meer te bevestigen en haar daar in te fterken*; dewyl de *Baronet*, zeg ik, dit berigt ongetwyffeld zynen Vrind, den *Ontmaskeraar*, meedeelde, was het ook, dewyl deeze my openlyk en met uitdrukkelyke woorden voor de gansche waereld befchuldigd had, dat *ik de beginfels van den* Proteftantfchen *Godsdienft in die twee jonge Juffrouwen getragt had te doen wankelen*, deszelfs pligt voornaamelyk, en onvermydelyk geweeft, om, of met of tegen den zin van zyn Roomfchgezinden voorftander, zoo zwaar een laftering te herroepen, toen hy nu ten vollen overtuigd wierd, dat ze valfch was (*). Door openhartig te bekennen, dat hy kwalyk onderrigt geweeft was, gelyk zekerlyk yder man van eer en geweeten gaarne gedaan zou hebben, zou hy eeniger maate beantwoord hebben aan de befchryving die hy geeft van zig zelven, naamelyk, dat hy een man is, die alleen *de waarheid zoekt, en niets anders op 't oog heeft, dan de waarheid te ontdekken.* Maar op welke wyze zal hy tog, en zullen zelfs zyn meefters, de Vaders der Heilige *Societeit*, met al hun fpitsvindigheden, die

(*) Indien iemand met een halsmisdaad voor een gerigtshof betigt wierd, zou niet de aanklaager, als hy naderhand bevond, dat de aangeklaagde onfchuldig was aan de misdaad, eers en geweetenshalven verpligt zyn, zulks bekend te maaken, en zyn aanklagt te herroepen? En zou hy niet een ten uiterften onregtvaardig en met regt ftrafbaar ftuk bedryven, zo hy het niet deed, en de onfchuld op zyn aanklagt lyden liet? De toepasfing begrypt yder ligtelyk, en ik zal den *Ontmaskeraar*, die my aangeklaagd heeft als een Jefuit en een Roomfchen zendeling, *die de* Proteftantfche *grondbeginfels van twee jonge perfoonen getragt heeft te doen wankelen*, zig zelven laaten zuiveren, zo hy kan, van de kladde, dat hy zig aan een zoo onregtvaardig en met regt ftrafbaar ftuk heeft fchuldig gemaakt, door niet openlyk te verklaaren, dat de aanklagt, daar hy my meê betigt had, valfch was, toen hy wift, dat ze zoo was.

die befchryving weeten overeen te brengen met het verborgen houden eener erkende waarheid, op dat door dat middel logen en laftering, die zy 't gemeen hadden wys gemaakt, ftand zouden blyven houden? Waarlyk uit het gansche gedrag van deezen man, dat hy in 't beloop van dit gefchil gehouden heeft, blykt het maar al te klaar, dat het een vaft grondbeginfel, en onwrikbaare zetregel by hem is, (een Godvrugtige zetregel, zeker, alleen zulk een Godvrugtigen Godgeleerden waardig) *alle onnutte en fchadelyke woorden te fpreeken*, en nooit, 't geen eens gefproken is, te herroepen, hoe zeer het ook de eer en goeden naam van dooden of leevenden tot fchandvlek ftrekke, en hoe ongegrond, onwaar, en valfch het zy, of hoe onwederfpreekelyk wederleid, en ontzenuwd. Wy zien daar, behalven dit ftuk, 't welk wy thans onder handen hebben, en veele anderen, die ik zou kunnen opnoemen, een zeer merkwaardig voorbeeld van in de lafterlyke vertelling van den dood van den Heer *Afpinwall*, die hy in de waereld verfpreid, en nog tot op dit uur niet herroepen heeft, fchoon met de alleronbetwiftbaarfte getuigeniffen, die ooit in deeze natie gevonden kunnen worden, onwederfpreekelyk beweezen is, dat die Heer een opregt *Proteftant* leefde en ftorf; en fchoon de lafteraar, door my niet alleen, maar ook door dien agtbaaren Godgeleerde van de Kerk van *Engeland*, den eerwaardigen Heer *Corpe* uitgedaagd is (*a*), om zyn laftering te herroepen, en de waarheid zoo waereldkundig te maaken, dat ze even algemeen geloofd en aangenomen mag worden als voorheen de logen. Hy kan immers zoo onnozel en dwaas niet zyn, of hy weet zeer wel, dat iemand, 't zy leevend, 't zy dood, van zyn agting en goeden naam, door een loffelyk gedrag met regt verkreegen, te berooven, ten hoogften zondig en ftrafwaardig is, en dat yder, die iemand in zyn eer gekrenkt heeft; of door zelf logens en lafteringen tot zyn nadeel te verzinnen, of door zulken, die van anderen verzonnen zyn, te verfpreiden en waereldkundig te maaken; niet minder

(*a*) *Remarkable Facts*. p. 67.

der pligts en geweetenshalven verschuldigd is vergoeding te doen door die logens en lasteringen openlyk te herroepen, dan hy, die een ander benadeeld heeft in zyne goederen, verpligt is, 't geen hy onregtvaardig naar zig genomen heeft, wederom te geeven. Deeze zyn de eeuwigduurende wetten van zedekunde zoo wel als van Godsdienst, maar onze Godsdienstige Kerkelyke schynt 'er zig weinig aan te bekreunen, en in stee van zig behoorlyk van dien zedelyken zoo wel als Christelyken pligt te kwyten, laat hy nog al niet af een waarheid in twyffel te trekken, die door de onbetwistbaarste bewyzen boven alle tegenspraak gesteld is. *Indien het gerugt, dat de Heer* Aspinwall *Roomschgezind stolf, valsch is*, &c. zegt hy in zyn laatste geschrift; en erkent daar door, dat hy die godlooze lastering als een *ontwyffelbaare waarheid*, als *een zaak, die waereldkundig was* openlyk in druk verspreid heeft, schoon hy wilt dat die gansche vertelling nergens anders op rustte dan op een *gerugt*, en enkel *hooren zeggen*: en nogthans weigert hy die lastering te herroepen, en derzelver valschheid te erkennen, even als of een enkel gerugt de alleronwederspreekelykste getuigenissen, die ooit in zulken geval kunnen plaats hebben, opweegen kan. Wat moet ook yder waar en opregt *Protestant* niet denken van een *Protestantschen* Godgeleerde, die het getuigenis van een *Carteret*, van een *Alticozzi*, van een *Maire*, van een *Ridolfi*, of van eenigen anderen Jesuit, wie 't ook zy, zelfs van een lyfknegt der Jesuiten, en een Roomschen zoopjesstapper, of van yder die maar Roomsch is hemelhoog verheft, als een *getuigenis, waar door het gansche geschil beslist wordt*; die staande houdt, dat *redenen en bewyzen van geen de minste kragt zyn tegen zulke getuigenissen*; die een yder, die daar niet blindelings geloof aan slaat, met de uiterste onbeschoftheid en lastertaal uitscheldt; en in denzelfden adem het getuigenis van *Protestanten* van onberispelyken naam en erkende geloofwaardigheid verkleint en smaadelyk agter de bank werpt, als niet gewigtig genoeg om zelfs tegen een algemeen gerugt in de weegschaal gelegd te worden? Doet hy door zulk een gedrag niet klaar zien, dat 'er geene waar-

heid is, hoe onwederspreekelyk ook door de onbetwistbaarste getuigenissen gestraft, die hy niet geneegen is te betwisten en te ontkennen, en geen valschheid of lastering, op hoe zwakke bewyzen ook gegrond, die hy niet aanstonds gereed is, het gemeen met alle kragt op te dringen, indien hy door 't een en 't ander slegts zyn boosaartige oogmerken denkt te zullen kunnen bevorderen? Hoe zou hy de snoodheid en onchristelyke bitterheid zyns harten klaarblykelyker hebben kunnen ten toon stellen? Dikwils roemt hy op zyn onvermoeiden yver en naarstigheid in het nieuwe ampt, 't welk hem ten deel gevallen is, dat van *Ontmaskeraar.* En men moet ook waarlyk bekennen, dat hy zyn yver en naarstigheid daar in niet geheel vrugteloos besteed heeft. Want schoon hy juist wel den Roomschgezinde en den Jesuit, die onder 't Momkleed van een *Protestant* school, niet ontmaskerd heeft, hy heeft egter een *lasteraar* leeren kennen, een *logenaar*, een *Vrind* en *bondgenoot van de vyanden onzes Vaderlands*, *een lafhartigen stookebrand van de Jesuiten*, die hunne logenen in de waereld verspreidde, en op die wyze hun snoode aanslagen hielp voortzetten, alles onder het masker van een *Protestantschen* Geestelyken, en onder den schoonschynenden glimp van liefde voor de waarheid en yver voor den *Protestantschen* Godsdienst. Dat hy zig in zyn ganschen handel als zulk een gedraagen heeft, en de geheiligde naamen van waarheid en Godsdienst schandelyk misbruikt om zyn onchristelyke beginsels en onverantwoordelyk bedryf met een fraaije kleur te vergelyken, is reeds voorheen meer dan eens en met de stukken zelf klaarblykelyk aangetoond, en ik twyffel geenszins of yder, die myn werk met eenige aandagt en onzydigheid leest, zal voortaan J. D--s in geen ander ligt beschouwen, dan in dat van een *kwaadaartigen lasteraar*, een *logenagtigen kwaadspreeker*, en een *schandelyken huichelaar*, waardig, dat men hem volgens de Canons der Kerke in min verdorven eeuwen (*) uit den Heiligen Dienst met schande uitstoote, en hem

(*) Het Concilie van *Agde* beveelt dat een Klerk, die een eerroover is, af-

hem zyn brood laate winnen met zyn nieuw ambagt, dat hem beter paſt, dan dat van een Prediker van 't Euangelie, en 'er ook te eenemaal onbeſtaanbaar meê is. — Het ſmart my, dat ik van een *Proteſtantſchen* Geeſtelyken anders dan met de grootſte hoogagting ſpreeken moet, maar het is, dunkt my, de pligt van elk eerlyk man, dat hy om zig zelf zoo wel als anderen wil, een openbaaren logenaar en laſteraar, hy zy wie hy zy, brandmerke, en kennen doe, zoo wel als een dief en roover, op dat 'er zig yder voor wagte. Want iemand, die zyn werk maakt om eenen onſchuldigen in zyn eer of goederen te benadeelen, dreigt yder vroeg of laat met het zelfde lot, en moet dus als een openbaare kwaaddoender en gemeene vyand worden aangemerkt. In dit opzigt alleen, heb ik uit een beginſel van zelfverdediging het laag en verfoeielyk gedrag blootgelegd van een man, met wien ik my, in andere opzigten, niet moeien wil (*). — Laat ik hier egter in 't voorbygaan ook nog deeze aanmerking byvoegen; dat het gedrag van deezen man, hoe ſnood en boosaartig, nogthans niet

afgezet zal worden: *Clericum ſcurrilem* &c, *ab Officio retrabendum.* (Concil. Agathen. Canon. 70.) en het vierde Concilie van *Carthago* wil, dat een kwaadſpreekende Klerk, inzonderheid, zo hy een Prieſter is, gedwongen zal worden, om Vergiffenis te verzoeken, en zo hy dat niet doen wil, van zyn Dienſt afgezet. *Clericus Maledicus*, dus luiden de woorden van den 57 *Canon* van dat Concilie, *maxime in Sacerdotibus*, *cogatur ad poſtulandam Veniam*; *ſi noluerit*, *degradetur.* Dat J. D—s, de *Ontmaskeraar*, een *eerroovende Klerk*, en *een kwaadſpreekende Prieſter* is, en dat hy bygevolg, naar deeze *Canons*, *van zyn Dienſt geweerd en afgezet* verdiende te worden, behoeft men niemand te zeggen, die een van zyn vier wydloopige geſchriften ſlegts heeft ingezien.

(*) Ik ben van geheime berigten nopens verſcheiden gevalletjes van deezen mans byzonder gedrag en leevenswyze, en die hem niet zeer tot eer zouden ſtrekken, zo ik ze rugtbaar maakte, niet te eenemaal onvoorzien. Maar ik wil my tot zulk een laaghartigheid niet vernederen. Ik heb tot myn eigen verdediging, en tot verdediging van een yder, die een goeden naam te verliezen heeft, getoond, dat hy *een openbaare vuilſpreekende laſteraar is*, die op betaamelykheid zoo weinig ziet als op waarheid. En wat raaken my 's mans aart en zeden, in alle andere opzigten, al waren dezelve zelfs zoo vuil en onbehoorlyk, als zyn taal is.

niet tot hoon en verkleining ſtrekt van het eerwaardig Lighaam, daar hy een lid van is. De beſte genootſchappen en maatſchappyen hebben nu en dan leden gehad, die haarer onwaardig waren. In 't gezelſchap der Apoſtelen, dat uit niet meer dan twaalf perſoonen beſtond, vond men eenen *Judas*, en men heeft zig derhalven niet te verwonderen, dat 'er in zoo talryk een Lighaam, als dat van de Geeſtelykheid van *Engeland*, een D—s gevonden wordt.

Dus heb ik dan de verſcheiden ſtukken afgehandeld van de hoofdbeſchuldiging, die men tegen my heeft ingebragt: dat ik, naamelyk, weder tot het Pausdom vervallen was, en wedergekeerd tot de Orde, die ik verlaaten had: dat ik zeven boetvaardige brieven had geſchreeven aan *Sheldon*, den Provinciaal der Jeſuiten: dat ik onder de hand met gemeen overleg met hem en andere Roomſche zendelingen te werk ging: dat my verlof verleend was door myn Jeſuitiſche Overſte, en door zyn Heiligheid zelve, om onder 't masker te gaan van een *Proteſtant*, en zelfs het ganſche gevaarte des Pausdoms openlyk aan te taſten, met oogmerk, om by eene goede gelegenheid een *kragtdaadiger ſlag te ſlaan* tot verderf en uitroejing van den hervormden Godsdienſt in deeze gelukkige Koninkryken, en herſtelling van den Roomſchen in deszelfs plaats: ongerymdheden waarlyk te buitenſpoorig om op een ernſtige wyze beantwoord te worden; indien men ze (door gebrek van oplettendheid ongetwyffeld,) geen ingang had weeten te doen vinden by veele welmeenende *Proteſtanten*, Geeſtelyken zoo wel als leeken. Dit zal ook, hoop ik, my tot verſchooning verſtrekken by de geleerde *Proteſtanten* buiten 's lands, dat ik een geruimen tyd mynen arbeid geſtaakt heb aan een werk, dat zy met hun goedkeuring wel hebben willen verwaardigen, en 't welk yder, die het maar een weinig doorbladert, alleen als een volkomen wederlegging moet aanzien van zoo ongewoon een beſchuldiging.

Laat ons nu overgaan tot eene misdaad, van een geheel anderen aart, die my te laſt gelegd wordt van dien zelfden agtbaaren *Proteſtantſchen* Godgeleerde, die zig hier op dezelfde

wy-

wyze als voorheen, ten behoeve der Jesuiten, ten voorvegter opwerpt van een nog snooder genootschap, zo 'er snooder zyn kan, de bedienaars, meen ik, van die heillooze Vierschaar, die den naam draagt van *de Heilige Inquisitie tegen Kettersche verkeerdheden*. Want voor hun ook, voor de bedienaars zelven van dat ysselyk Gerigtshof, de vyanden niet alleen, maar, uit kragt van eigen grondregels en instelling, de vervolgers van den *Protestantschen* naam, vat onze goede Geestelyke, die yder, wie hem maar werk geeven en helpen wil, gaarne dienst doet, de wapens op, en biedt zig tot een werktuig aan van hun wraak tegen een hardnekkigen en onverbeterlyken Ketter. De aanklagt, die hy in dit zyn nieuw ambagt tegen my inbrengt, komt hier op uit: dat ik voorgegeeven heb, en nog blyf voorgeeven, dat ik Raad van de *Inquisitie* geweest ben, zonder ooit, nog in die, nog in eenige andere bediening tot de *Heilige Regtbank* behoort te hebben: en dat ik onder dien naam, zonder de vreeze Gods voor oogen te houden, die heilige, die regtvaardige, en barmhartige Vierschaar heb onderstaan te bekladden, als ware ik zelf 'er ooggetuige van geweest, met zoo heilloos en verfoeielyk een stuk van wreedheid en onregtvaardigheid, eene *enkele uitvinding van myn vrugtbaare harssenen*, dat het allen, die het hoorden, een onverzoenbaaren afkeer ingeboezemd heeft, niet alleen tegen de Heilige Regtbank, dat *bolwerk tegen alle Kettersche verkeerdheden*, maar ook tegen den Godsdienst zelven, die die Regtbank wettigt, aanmoedigt en handhaaft.

Zie daar de aanklagt: en 't is, buiten twyffel een zaak van het uiterste gewigt, dat men de *Protestantsche* Onderdaanen van zyn Majesteit niet zoo droevig misleide en gelooven doe, dat 'er inderdaad nog dergelyke wreedheden by de Heilige *Inquisitie* gepleegd worden; dewyl ze daar uit mogelyk besluiten zouden, dat de Kerk van *Romen*, ook nog in deeze onze dagen, dezelfde Onchristelyke, onbarmhartige en bloeddorstige Kerk is, die ze was in voorgaande tyden, toen zy *haar duizenden en tien duizenden sloeg*; of liever haar honderd duizenden: dewyl het, zeg ik, een zaak was van 't uiterste gewigt,

dat men de *Protestantsche* Onderdaanen van zyn Majesteit zulke schadelyke denkbeelden en verderffelyke doolingen inprentte, oordeelde het de *Ontmaskeraar*, als een *goed Onderdaan en* Protestantsche *Geestelyke*, *zyn* pligt te zyn, om de zaak van de onschuldige, maar zwaar verongelykte *Inquisitie*, op te vatten; het merkwaardig voorbeeld, 't welk de *vermomde Roomsche Zendeling* in allerhande gezelschappen van haar wreedheid en onregtvaardigheid vertelde, voor een enkel verdigtsel, gelyk het was, te doen doorgaan: en op die wyze den indruk, dien zulk een nooit meer gehoorde onmenschelykheid op de gemoederen van ligtgeloovige en eenvoudige *Protestanten*, tot nadeel van de Heilige Katholyke Kerk, gemaakt mogt hebben, uit te wisschen; en met een woord *beide de Kerk en de Heilige Regtbank* van alle schandvlek te zuiveren en *rein te maaken.* Ten dien einde heeft hem de *Inquisitie* zelve rykelyk voorzien van oorspronkelyke geschriften, getuigenissen, verklaaringen &c., die alle verzekeren, getuigen, en verklaaren, dat ik nooit Raad van de *Inquisitie* geweest ben; ja, dat 'er zelfs te *Macerata*, daar ik voorgaf dat ampt bekleed te hebben, niet eens een *Inquisitie* is, nog Raaden der *Inquisitie*, maar slegts een *arme Vicaris*; die van den *Inquisiteur Generaal*, die te *Ancona* zyn verblyf houdt, derwaarts gezonden wordt: daar by dient men aan te merken, dat de amptlieden der Heilige *Inquisitie*, die deeze getuigschriften &c. verleend hebben, allen mannen zyn van zoo groot een vroomheid, opregtheid en geloofwaardigheid, dat zy, zo ze aan de wreedheden, die hun te last gelegd worden, waarlyk schuldig waren, zulks openhartig bekennen zouden, en liever verkiezen, dat de gansche waereld hen voor het onmenschelykst gebroed van Schepzels, dat den aardbodem betrad, aan zag, dan dat ze zig van zulk een beschuldiging zuiveren zouden ten koste van de waarheid: zoo dat 'er, om *aan hun getuigschriften volkomen geloof te geeven, niet anders schynt vereischt te worden, dan dat we ten vollen overtuigd en verzekerd zyn, dat 'er inderdaad zulke mannen zyn* (*a*). Dit is 't gevoelen, 't welk onze Godgeleer-

(*a*) Full. Detection. p. 54.

leerde heeft, en de *Protestantsche* Inwooners van *Groot-Britannien*, (op straf van anders voor *zotten* of *schurken* uitgemaakt te worden,) wil doen hebben van de bedienaars eener Vierschaar, die met voordagt en uitdrukkelyk opgeregt is, om de waarheid te onderdrukken, haar te vuur en te zwaard te vervolgen, en valschheid en logen in derzelver plaats ten troon te verheffen.

Maar wat zou men zeggen, als men eens uit deeze zelfde getuigschriften, deeze Godspraaken van *Delfos*, zoo klaar als den dag deed zien; dat *'er te* Macerata *inderdaad een* Inquisitie *is*; dat *de persoon, die daar in voorzit, geen bloote* Vicaris *is van den* Inquisiteur Generaal *te* Ancona, *maar dat hy zelf ook een* Inquisiteur *is, schoon juist geen* Inquisiteur Generaal: en *dat hy, in die hoedanigheid, zyne Raaden, en andere bedienden van verscheiden rang onder zig heeft?* Deeze onderneeming is op verre na zoo bezwaarlyk niet, als ze mogelyk in den eersten opslag hun zal toeschynen, die deeze getuigschriften slegts ter loops hebben ingezien, of die zonder onderzoek blindelings allerhande getuigschriften, uit welken hoek zy ook komen, wat 'er ook in betuigd en verklaard mag worden, op goed geloof voor *onbetwistbaare bewyzen, en onwederspreekelyke getuigenissen* aanneemen, inzonderheid, zo 'er *de zegels van een Gerigtshof*, (zonder te zien, wat hof het zy) aanhangen.

Want, voor eerst, dat 'er te *Macerata* inderdaad een *Inquisitie* is, erkent de *Inquisiteur Generaal* zelf in beide zyn getuigschriften. *De Heilige Inquisitie te* Macerata, zegt hy in zyn eerste getuigschrift, *is aan onze* generaale Inquisitie *van* Ancona *onderworpen*: en wederom, *onze* generaale Inquisitie *is te* Ancona, *en die van* Macerata *is 'er aan onderworpen* (*a*). In zyn tweede getuigschrift drukt hy zig dus uit; *de Vierschaar van de Heilige* Inquisitie *in de stad en het Bisdom van* Macerata *is, van dien tyd af aan, dat ze eerst opgeregt wierd, aan onze* generaale Inquisitie *van* Ancona *onderworpen geweest* (*b*). Zoo dat 'er derhal-

(*a*) Complete Detection. p. 62. (*b*) Ibidem p. 67.

halven, als men den *Inquisiteur Generaal* gelooven mag, een *Inquisitie* is te *Macerata*, hoewel onderworpen (in welken zin zullen we straks zien) aan de *generaale Inquisitie* te *Ancona*, en dat 'er aldaar bygevolg niet slegts een *arme Vicaris*, maar een *Inquisiteur* is, met zyn Raaden en andere bedienden, die dat geregtshof, die Regtbank, of Vierschaar uitmaaken: want zonder zulke Raaden en bedienden kan 'er geen *Inquisitie* hof zyn, gelyk 'er geen Geregtshof kan zyn zonder regters. Daarom wordt ook die persoon, die in dat *Inquisitie* hof, in de stad *Macerata*, voorzit, met den titel van *Inquisiteur* vereerd, door die drie *uitmuntende Jesuiten* (*a*), waar van voorheen meermaalen gesproken is, en van welken 'er twee openbaare Hoogleeraars geweest zyn van die *Universiteit*, *Conyers*, naamelyk, een geruimen tyd voor my, en *Lunardi*, eenige jaaren na my. Die drie *uitmuntende Heeren*, gelyk men ze gelieft te noemen, hadden toen, zoo 't schynt, nog weinig gedagten, dat de *Inquisiteur* van *Macerata* zoo laag vernederd en tot een *armen Vicaris* gemaakt zou worden, en gaven hem daarom den titel, die hem toekwam, dien van *Inquisiteur*. Ik ben die Heeren daar voor grootelyks verpligt, maar nog merkelyk meer aan den goeden Vader *Zabberoni*, *Inquisiteur Generaal*, dat hy dus in 't openbaar en door plegtige getuigschriften hen tot logenaars gemaakt heeft, die styf en sterk durfden staande houden, dat 'er te *Macerata* zulk een ding als de Inquisitie niet te vinden is.

Ten tweeden; dat de *Inquisiteur* van *Macerata* zyne Raaden heeft, zoo wel als de *Inquisiteur Generaal* te *Ancona*, of eenig ander *Inquisiteur*, kan men zeer duidelyk opmaaken uit het getuigschrift van *Eusebio Antonio Calabrini*, Capo Notaro, *of eerste en hoofdnotaris van de Heilige* Romeinsche *en algemeene* Inquisitie. Want in dat getuigschrift, zegt hy, dat hy na de *Registers* of naamlysten van de *Patentati*, de amptslieden der *Inquisitie*, naarstiglyk en naauwkeurig nagezien te hebben, gevonden heeft, dat A. B— *geen raad van het gemelde Heilige Gerigtshof in de*

(*a*) Six Lettres. p. 86.

de stad Macerata *is*, *nog ooit geweest is* (*). Indien nu het Gerigtshof der *Inquisitie* van die stad geheel geen Raaden had, zou de *Notaris* dan dat aanstonds niet gezegd hebben, en zig de moeite gespaard, om zoo *naarstig en naauwkeurig de naamlysten na te zien*, of A. B—. ooit daar raad van de *Inquisitie* geweest was? De eerste *Notaris* van 't heilig Gerigtshof moest immers ongetwyffeld weeten of 'er Raaden waren of niet. En wist hy dat 'er geene waren, en zag hy egter zoo *naarstig en naauwkeurig de naamlysten* na, om te zien of A. B—. 'er ooit een van geweest was! Waarlyk het moet dien eersten *Notaris* in 't hoofd schorten, dat hy niet weet wat hy zegt; of men moet toestaan dat 'er te *Macerata* Raaden der *Inquisitie* zyn. Laat ik dit nog eens, ten overvloed, met een gelykenis ophelderen. Indien, by voorbeeld, de beroemde *John Douglas*, *Vicaris* van *High Ercal*, *Doctor* in de Heilige Godgeleerdheid &c. &c. buiten 's lands reizende, voorgaf, dat hy als een der gevolmagtigden van de *Engelsche* Geestelykheid zitting gehad had in 't lagerhuis, zou de spreeker van 't huis, zo men hem verzogt zulks te bewaarheden, wel naarstig en naauwkeurig de *Registers* gaan nazien of de naamlysten, van de leden, om te zien of die *Douglas* daar ooit de *Engelsche* Geestelykheid verbeeld had? Hy zou het zekerlyk niet doen: maar aanstonds zeggen, dat 'er zulke gevolmagtigden in 't huis niet zitten. De zaak spreekt van zelf: en niemand, die niet geheel van zinnen beroofd is, of den *eersten* Notaris *van de Heilige* Romeinsche *en algemeene* Inquisitie voor een volslagen nar aanziet, zal 't ooit in 't hoofd kunnen krygen, dat die *Notaris naarstig en naauwkeurig de Registers en naamlysten zou nazien*, of A. B—. ooit

(*) Men zou mogelyk verwagt hebben, dat de eerste *Notaris* van *de Heilige Roomsche en algemeene Inquisitie*, het aanzienlykste Gerigtshof van de Katholyke wareld zig juister en netter uitgedrukt zou hebben in een plegtig getuigschrift, en gezegd, dat *by de Registers nagezien*, *maar niet gevonden had*, *dat* A. B—. *Raadsheer was*, in plaats van te zeggen, gelyk hy nu doet, dat *by gevonden had*, *dat* A. B—. *geen Raadsheer was*. Want hoe kon hy vinden, dat *A. B*—. geen Raadsheer was? Stond dat in de Registers aangetekend?

ooit te *Macerata* Raad der *Inquisitie* geweest was, indien daar, in 't geheel, zulke Raaden niet waren. Dus heb ik dan, en met zeer weinig omslag en moeite, klaarblykelyk en onlochenbaar, zoo ik meen, uit die getuigschriften zelven doen zien; dat *'er te* Macerata *een* Inquisitie *is: dat de persoon, die 'er aldaar in voorzit, zelf ook een* Inquisiteur *is; en dat hy, in die hoedanigheid, zyne Raaden, en andere mindere amptslieden onder zig heeft* (*).

Ik zal thans den leezer eenig nader berigt geeven, hoe ver en in welken zin de *Inquisitie* van *Macerata* onderworpen is aan die van *Ancona*. In dat gedeelte van 't Pauslelyk gebied zyn drie hoven van *Inquisitie*, naamelyk, te *Ancona*, te *Fermo*, en te *Macerata*, wier gezag aan de eene zyde zig uitstrekt over het gansche Markgraafschap, tot aan de grenzen van *Abruzzo* in 't Koninkryk van *Napels*, en aan den anderen kant, over het Hartogdom van *Urbino*. Yder van de drie hoven heeft zyn byzonder regtsgebied, maar dat van *Ancona* is alleen een algemeen of *Generaal Inquisitie hof*; en de *Inquisiteur* van die plaats heeft, als *Inquisiteur Generaal*, een zoort van gezag en magt over de twee anderen, waar door hy regt heeft om in ee-

(*) De *Inquisiteur Generaal* getuigt, gelyk wy gezien hebben, dat *de Heilige* Inquisitie *te* Macerata, *onderworpen is aan de algemeene* Inquisitie *te* Ancona: dat *hy en zyne voorzaaten altyd hunnen stedehouder in die plaats gezonden hebben*; en voegt 'er daarop by; WAAR UIT *duidelyk blykt, dat* A. B—. *nooit* Inquisiteur *in die plaats geweest is.* Een redeneering die hier op uit komt: *de* Inquisitie *van* Macerata *is aan die van* Ancona *onderworpen*, en wy en onze voorzaaten hebben altyd een stedehouder derwaarts geschikt; bygevolg kan *A. B—.* daar geen *Inquisiteur* geweest zyn. Welk een fraai stukje geeft ons hier *Vader Zabberoni* van zyn redeneerkunde: *Vader* Zabberoni, *van de Orde der Predikheeren, Meester in de Godgeleerdheid, door den Heiligen Apostolischen stoel aangesteld tot* Inquisiteur Generaal, *tegen de Ketterische* (of Protestantsche) *verkeerdheid.* Het eenigst gevolg, dat hy uit het voorgaande had kunnen afleiden, was dit; *bygevolg: indien* A. B—. *ooit daar* Inquisiteur *was, was hy derwaarts geschikt door ons of door iemand van onze voorzaaten.* Maar uit de onderwerping van de *Inquisitie* van *Macerata* aan die van *Ancona*, en het zenden van stedehouders derwaarts, volgt zoo min dat 'er *J. Douglas* nooit *Inquisiteur* geweest is, als *A. B—r —.*

eenige byzondere gevallen, gelyk in dat van openbaare Kettery, de misdaadigen uit hun gevangenissen te doen overbrengen in de zyne. Daarenboven geeft ook het opperste Gerigtshof te *Romen* alle byzondere *Inquisiteurs* last, dat zy in alle twyffelagtige gevallen met hun *Inquisiteurs Generaal* zullen raadpleegen. Als 'er een *Inquisiteur* sterft, of zyn ampt anderszins open valt, benoemt de *Inquisiteur Generaal* iemand, en stelt hem de Heilige Vergadering te *Romen* voor als opvolger: en doorgaans, schoon juist niet altoos, wordt die benoemde door de Vergadering goed gekeurd en tot opvolger verklaard. In deezen zin is 't alleen en niet verder, dat de *Inquisitie* van *Macerata* aan die van *Ancona* onderworpen is, en dat de *Inquisiteur* van de eerstgenoemde stad een *Vicaris* is of gevolmagtigde van den *Inquisiteur Generaal*, die in de tweede zyn verblyf houdt. — Ook staat hier aan te merken, dat *Zabberoni* in geen van zyn getuigschriften rond uit verklaart, dat 'er te *Macerata* geen raaden der *Inquisitie* zyn, dewyl het tegendeel uit het getuigschrift van den *eersten Notaris*, zoo dra men 't met eenige oplettendheid overweegt, klaarblykelyk is af te neemen. Hy blyft alleen, en met vry veel konst en gesleepenheid, staan op de onderwerping van de eene *Inquisitie* aan de andere, zig ongetwyffeld vleiende, dat de onoplettende en min scherpzigtige leezers daar uit zouden denken, dat 'er te *Macerata* slegts een *arme Vicaris* was, of een gevolmagtigde van hem zonder raaden of eenige andere bedienden. *De scherpzinnige Ontmaskeraar* heeft het ook inderdaad zoo opgevat, en daar uit gelegenheid genomen, om met vry wat zouteloose spotterny en beuzelpraat de stad *Macerata* te beklaagen over het verlies van haar *Inquisitie*, en haar *Inquisiteur*, met zyn twaalf Raaden. Maar waarom beklaagde hy ook teffens zyn *Heilige* Romeinsche *en algemeene* Inquisitie niet, dat zy iemand tot haar eerste en hoofd *Notaris* had, die stapel zot genoeg was, om *naarstig en naauwkeurig de Registers na te zien*, of hy daar iets in vinden kon, 't welk hy voor's hands wist, (zo 'er, naamelyk, te *Macerata* geen Raaden van *Inquisitie* zyn,) dat nog daar, nog elders te vinden was. — Maar om kort te

gaan,

gaan, wat doet tog die zoo hoog opgegeeven onderwerping van de eene *Inquisitie* aan de andere hier tog ter zaak? Want zoo lang als het waar is, en waar blyft, dat 'er te *Macerata* een *Inquisitie* is, en dat de persoon, die 'er daar in voorzit zyn Raaden en andere bedienden onder hem heeft; wat raakt het dan ons en ons geschil, of zyn *Inquisitie* aan die van *Ancona* onderworpen is of niet: of hy door den *Inquisiteur Generaal*, of door de Vergadering te *Romen* tot dat ampt benoemd wordt; en of men hem den naam moet geeven van *Inquisiteur*, gelyk de *drie uitmuntende Heeren Jesuiten* hem titelen, of slegts dien van *Vicaris* van den *Inquisiteur Generaal!*

Zabberoni verklaart in zyn tweede getuigschrift (*a*) dat *van den* 5 *Mey* 1724 *tot aan den* 20 *Maart* 1732 *het ampt van* Vicaris *te* Macerata *bekleed is geworden*, *door Vader* PIUS AENEAS Montecuculi, en dit, zegt hy, blykt *uit* (*b*) *het Register der* Patentati. *Indien* A. B—. *derhalven*, voegt 'er de *Ontmaskeraar* by, *het ampt van raad drie jaaren bekleed heeft*, *en uit* Italiën *gevlugt is in 't jaar* 1726, *kan hy 'er door* Montecuculi *niet toe verkooren geweest zyn*, *gelyk hy nogthans wel uitdrukkelyk zegt*. — Ik antwoord: de lastbrief van *Montecuculi* kan mogelyk die dagtekening van den 5 *Mey* 1724 wel draagen, gelyk *Zabberoni* zegt; maar die doortrapte *Inquisiteur* weet ook zeer wel, dat Vader *Montecuculi* al een langen tyd te vooren de bediening van *Inquisiteur*, in alle opzigten, waarnam, dewyl 'er zyn voorzaat niet meer toe in staat was: en, zo hy gewild had, zou hy ons teffens ook wel hebben kunnen zeggen, waar de ongesteldheid van dien ongelukkigen man uit was voortgesprooten, en of, 't geen men toen ter tyd te *Macerata* daar van mompelde, waar was of niet. — Dewyl men ligtelyk een blad ergers in kan voegen, of een stuk of twintig zonder veel moeite verschryven; twyffel ik geenszins, dewyl het *Zabberoni* zegt, of Vader *Montecuculi* heeft daar op (*c*) in het *Register*, zoo als men 't nu vertoont, geen anderen naam dan dien van *Pius Aneas*. Maar yder die ooit ommegang en briefwisseling

(*a*) pag. 67. (*b*) pag. 42. (*c*) pag. 42.

ling met hen gehouden heeft, weet, en *Zabberoni* zelf kan 'er niet onkundig van zyn, dat hy, behalven zyn *Heidenschen* naam, gelyk ze 't noemen, ook een Christelyken doopnaam had, te weeten dien van *Innocent*, en dat hy zig altoos gewoon was te tekenen *J. Montecuculi* (*). Ik geloof, de *Inquisiteur Generaal*

(*) Het geen de *Ontmaskeraar* over dit stuk zegt, is leezenswaardig, en ik zal het hier met zyn eigen woorden ter nederstellen. *Ik ben bedugt*, zegt hy, *dat de leezer, de* Italiaansche *spraak kundig en die meer ondertekeningen van inboorlingen van dat geweest gezien heeft, hem uitdaagen zal, om een enkel voorbeeld te toonen, waar in de doopnaam alleen met de eerste of voorletter uitgedrukt wordt. Ik heb verscheiden* Italiaansche *ondertekeningen nagezien, en in alle gevallen* ONVERANDERLYK *bevonden, dat een* Italiaan, *die, als hy, maar éénen doopnaam heeft, dien* ALTOOS VOL UIT *schryft; en ik heb 'er inboorlingen van dat land naar gevraagd, die my verzekeren, dat zulks by hun de algemeene gewoonte is.* (Full. Confutat p. 13). In zyn laatste geschrift (p. 72) wyst hy den leezer naar het geen hy daar gezegd had, en voegt 'er by: *'t is gelukkig voor den Heer* B—r: *dat hy niet waagde daar op te antwoorden.* —— Maar 't is waarlyk ongelukkig voor den *Ontmaskeraar*, dat een van zyn voornaamste *Italiaansche* getuigen, naamelyk, *Prospero Ascenziarii*, Kanonnik van de Hoofdkerk te *Macerata*, juist by geval maar eenen doopnaam heeft; en dien eenen naam tekent hy, in zyn eersten brief, door deezen zelfden *Ontmaskeraar* voortgebragt, *alleen met de voorletter*; dus: *P. Ascenziarii.* (Full Detection. p. 58). En is niet deeze zelfde Heer *D—s* een zeer ongemeen man! Eerst verzekert hy uitdrukkelyk, zoo wel op zyn eigen ondervinding, als op het getuigenis, *gelyk hy voorgeeft*, van inboorlingen van *Italiën*, *dat een* Italiaan, *als hy maar eenen doopnaam heeft, dien* NOOIT *tekent met de voorletter alleen, maar dien naam* ALTOOS VOL UIT *schryft*, daarop komt hy met een brief voor den dag van een *Italiaan*, die maar *eenen doopnaam* heeft, en dien eenen naam nogthans tekent met *de voorletter alleen*: en niet lang daar na kraait hy overwinning, als of 'er zulk een voorbeeld niet getoond kon worden; zulk een voorbeeld, als hy zelf, maar eenige weinige bladzyden te vooren, had bygebragt. Ik zeide straks, *gelyk hy voorgeeft*; want dit geval zelf, dat wy hier voor ons hebben, en de menigvuldige andere gelegenheden, waar in hy van de waarheid afwykt, en zig zelven niet zelden tot een logenaar maakt, moet yder verstandig en onzydig leezer overtuigen, dat al *zyn nazien van verscheiden* Italiaansche *ondertekeningen*, en *het vraagen aan inboorlingen van dat land* &c. enkel verdigtsels zyn van zyn eige vindingryke harssenen. Mogelyk heeft hy 'er zyn Vrind, den lyfknegt van den Heer *Cæsar Parisetti* naar gevraagd; maar wat die hem ook verteld mag hebben, het blykt onwederspreekelyk uit den brief van den Kanonnik *P. Ascenziarii*, dat een *Italiaan*, die maar eenen

 doop-

raal en de *Generaal der Dominikaanen* zelven zouden vry wat werk hebben, om nog een tweede voorbeeld aantetoonen van een Geestelyke van die Orde, die geen anderen, dan alleen een *Heidenschen* naam voerde. In zommige Monnikordens, moeten de nieuwelingen, die zulke naamen hebben, dezelven geheel laaten vaaren, en in eenige anderen voegen ze 'er den naam van Heilig of *sint* voor, zo 'er een Heilig is van dien naam (*). Of Vader *Montecuculi* zyn *Heidenschen* naam van *Pius Æneas* te eenemaal heeft laaten vaaren, weet ik niet, maar dit vertrouw ik, dat *Zabberoni*, met voordagt, en om een goede reden, in zyn getuigschrift, den doopnaam *Innocent* heeft agtergelaaten. Ik ben hem egter daar voor verpligt, dat hy openlyk bekent, dat 'er zulk een man, als Vader *Montecuculi*, geweest is. Want had hy eens in 't hoofd gekreegen om zulks te ontkennen, hoe zou ik het hebben kunnen bewyzen? — Maar de *Registers*, roept de *Ontmaskeraar*, *kunnen niet liegen:* maar, antwoord ik, de ondervinding leert ons evenwel, dat de *Registers* liegen kunnen, en zomtyds wel eens gelogen hebben; even eens gelyk het zomtyds gaat met de meesters of de Doctors in H. Godgeleerdheid.

Ik ga nu over tot de twee getuigschriften of oorspronkelyke brieven van den straks, in de aantekening, gemelden Kanonik *P. Ascenziarii*, egte en oorspronkelyke stukjes zeker, 't zy men op de taal agt geeft, 't zy men let op de stoffen, die ze behelzen. De taal is zoo plomp, zoo onbeschaafd, zoo on-

doopnaam heeft, *dien niet* ALTOOS VOL-UIT *schryft*. Die met inboorlingen van dat gewest briefwisseling houden, weeten, dat deeze gewoonte daar even zoo algemeen is, als ze is in *Engeland*, in *Frankryk*, of in *Duitschland*.

(*) By myn tyd was 'er een jong man te *Romen*, *Ercole* of *Herkules* genoemd, die, toen hem, als hy de *Capucyner* Orde zou aanneemen, bevolen wierd zyn naam te verwisselen, en een anderen te kiezen, dewyl 'er geen *Sint Herkules* was, ten antwoord gaf, dat hy zoo heiligen leevensstaat ombelsde, met oogmerk om een Heilig van dien naam te maaken: over welk antwoord de Vaders zoo wel voldaar waren, dat zy hem toestonden, dat hy zyn ouden naam behield, met 'er alleen *Sint* voor te voegen.

onregelmaatig en vol misflagen, dat men, zoo ze inderdaad komen van een Kanonik van de *Cathedrale* of Hoofdkerk van *Macerata*, ligtelyk tot de gedagten zou vervallen, dat die Heer dezelven had laaten fchryven door zyn knegt, en het naderhand niet eens de moeite waardig geagt had, om te zien en overteleezen, wat hy gefchreeven had. Dewyl 'er onder myn leezers ongetwyffeld veelen zyn zullen, die de *Italiaanfche* taal magtig zyn, zal ik hun, in eene aantekening (*) een van die

(*) De brief is van deezen inhoud.

Macerata, 19 Marzo. 1757.

QUanto ha fcritto, fe circa il conte Vincenzo della Torre, e che lui fia ftato Confultor del S. Officio é tutto falfisfimo arcifalfisfimo, e fe lui non fe n'andava farebbe incappato lui nel S. Officio. Sappia che i Jefuiti in queflo ftato mai han potuto porre il nafo nel S. Officio, ne fotto queflo cielo é ftato mai il Conte Vincenzo della Torre. Rispondo quefti pochi verfi, acció non m' accufi negligente a fuoi demandi, e coftantemente mi raffegno,

Suo Servo Obligmo.
P. Ascenziarii.

De tweede brief is niet minder vol van misflagen zoo tegen taal als zin. Die brief, zegt de *Ontmaskeraar*, was gefchreeven aan een *Italiaanfch Edelman, die zyn verblyf te* Londen *heeft, by veel perfoonen van aanzienlyken rang bekend is, en beftendig over zyn byzondere zaaken briefwiffeling houdt met lieden van* Macerata. Dit zegt de *Ontmaskeraar*: maar ik ken de liften en konftftreeken van de Jefuiten te wel, om niet alles, wat uit dien hoek komt, verdagt te houden, en ben zeer wel overtuigd, dat 'er geen ftad, dorp, of gehugt in ganfch *Italiën* is, waar uit ze geen brieven zouden kunnen voor den dag brengen, zo ze wilden, gefchreeven *aan den eenen of den anderen* Italiaanfchen *Edelman* ZONDER NAAM, *die zyn verblyf heeft te* Londen, *by veel perfoonen* ZONDER NAAM *van aanzienlyken rang* bekend is, *en beftendig over zyn byzondere zaaken briefwiffeling houdt met lieden van al die fteden, dorpen en gehugten.* Wat my aangaat, ik zal en kan nooit gelooven, dat brieven, met zulke onverfchoonbaare misflagen tegen taal beide en zin vervuld, gefchreeven zouden zyn door een Kanonnik van de hoofdkerk van *Macerata*, tot dat de man zelf, *P. Afcenzarii* zelf, die voor de zyne erkend heeft tegen den eenen of den anderen *Proteftant* van onbetwiftbaare geloofwaardigheid. Dewyl de gewaande Schryver van die brieven maar eenen doopnaam heeft, *Prospero* naamelyk, en dien eenen naam tekent met de voorletter P alleen, kan de *Ontmaskeraar* niet zonder zig

die fraaije ſtukjes, het eerſte naamelyk, dat teffens ook het kortſte is, in 't oorſpronkelyk *Italiaanſch* meêdeelen, en hen laaten oordeelen, of ik de zaak vergroot of niet. — In die brieven beſchuldigt my de Kanonik, (want zoo zal ik hem noemen) voor eerſt met *ſnoode ſtukken* of aanſlagen, daar hy ongetwyffeld den gewaanden *minnehandel met een Non* meê meent: en hy ſchryft myn vlugt uit *Italiën* toe aan een regtsgeding, 't welk de *Inquiſitie* my om die reden aandeed. Wat dien zoogenaamden minnehandel aangaat, ik heb die beſchuldiging wederlegd, zoo ver als het ooit voor eenig man mogelyk kan zyn eene beſchuldiging van dien aart te wederleggen, en heb my kragtdaadiger daar van gezuiverd, dan de *Ontmaskeraar* ooit zig zelven zou kunnen zuiveren, indien hy eens betigt wierd van ongeoorlofde verkeering met de Weduw *Hoyles*, by welke het bekend is, dat hy meermaalen een bezoek heeft afgelegd, in een byzonder vertrek, agter den tapwinkel van die *eerbaare Juffrouw* (*a*). En wat het regtsgeding, door de *Inquiſitie* tegen my aangevangen, betreft, ik heb zoo handtaſtelyk, dat 'er niets tegen te zeggen valt, aangetoond, dat de brief van de *drie uitmuntende Jeſuiten*, die myn vlugt aan eene vervolging in regten door die Vierſchaar toeſchryven, met zulke aanſtootelyke onwaarſchynlykheden, om niet onmogelykheden te zeggen, is opgevuld, dat ze by geen menſch, die niet te eenemaal van zyn gezond verſtand beroofd is, eenigen ingang zullen kunnen vinden (*b*).

Ik zal 'er hier nog deeze weinige aanmerkingen kortelyk byvoegen: 1. De Vrinden van *Lord Aylmer*, die pas een jaar, na dat ik *Italiën* verlaaten had, zeer naauwkeurig naar het gedrag, dat ik daar gehouden had, onderzoek deeden, hoorden

zelven weder regtdraats tegen te ſpreeken, ſtaande houden dat de brieven egt zyn, na dat hy ons zoo vaſt verzekerd had. (en dat *na verſcheiden* Italiaanſche *ondertekeningen nagezien, en inboorlingen gevraagd te hebben*) dat een *Italiaan*, die maar eenen doopnaam heeft, dien ALTOOS gewoon is *vol uit te ſchryven*

(*a*) Zie boven bladz. (140). (*b*) Zie boven van bladz. (130) tot bladz. (141).

den geen een enkel woord reppen van myn *snoode stukken* (*a*); zoo weinig als zeker eerwaardige en geleerde Geestelyke van onze Kerk 'er nog onlangs in 't jaar 1750 van hoorde, hoewel hy 'er iemand, een *Ierfch* Priester, naar vroeg, die my zeer wel gekend had, toen ik te *Macerata* woonde (*b*). 2. In myn vlugt uit *Italiën* herwaarts begaf ik my naar een *Collegie* der Jesuiten, dat der *Schotze* Jesuiten naamelyk te *Douay*, en *wierd van hun een geruimen tyd zeer minzaam onthaald*; gelyk zy zelven aan hun Vrind, den *Ontmaskeraar*, betuigd hebben (*c*). Kan nu iemand in 't hoofd krygen, dat ik, zoo ik om *snoode stukken*, en om de straf voor *myn snoode stukken* te ontloopen, de vlugt genomen had, in plaats van naar *Holland* of naar *Engeland* te wyken, gelyk ik gemakkelyk kon gedaan hebben, en daar veilig en buiten hun bereik de gansche Orde uit tarten, my zelven in de magt zou gegeeven hebben van hun, die my om myn misdryven straffen konden, en 't ook ongetwyffeld gedaan zouden hebben? 3. Op myn komst in *Engeland* ontmoette ik even hetzelfde minzaam onthaal van Vader *Parker*, die toen Provinciaal der Orde was, en van alle de andere *Engelsche* Jesuiten, die hier te *Londen* waren, als de *Schotse* Jesuiten van *Douay* my beweezen hadden; en zy bleeven my bestendig met de grootste beleefdheid en vrindelykheid bejegenen, tot dat ik in weerwil van alle hunne poogingen om my in hun Kerk en Orde te houden, hen verliet. Dat ik my dus vrywillig buiten 's lands in hun magt gaf, is een duidelyk bewys, dat ik my zelven van geene *snoode stukken* bewust was; en dat ze my, beide buiten en binnen 's lands, met zoo veel minzaamheid onthaalden en behandelden, moet yder, die maar eenig gezond oordeel heeft, overtuigen, dat zy van dergelyke *snoode stukken* niets wisten, en dat het bygevolg *falsissimo arcifalsissimo*, te eenemaal valsch en meer dan te eenemaal valsch is, (een gewoone uitdrukking van het gemeen Volk in *Italiën*,) dat, om de fraaije spreekwyze van den

(*a*) *Answer to a scurrilous Pamphlet.* p. 33, 34. (*b*) Ibidem. p. 63.
(*c*) *Six Letters.* p. 87.

den taalkundigen Brieffchryver te gebruiken, *zo hem* (Hy) *het niet ontloopen had*, *hem* (Hy) *van de Heilige Vierfchaar geknipt zou geweeft zyn.*

Het komt my ook waarlyk ten uiterften onredelyk, kwaadaartig en lafterlyk voor, dat men tot *Romen* en tot *Italiën* zyn toevlugt neemt, om getuigeniffen op te zoeken van myn gedrag, daar ik nu reeds vier-en dertig jaaren hier in *Engeland* gewoond heb: dat men 'er Roomfchgezinden, Roomfche Priefters, en Jefuiten naar vraagt, wier Godsdienft ik niet alleen verzaakt, maar ook, en mogelyk met vrugt, openlyk heb aangetaft: dat men al het kwaad blindelings gelooft, dat men uit lieden hoort, die men weet dat nog logens nog lafteringen gewoon zyn te fpaaren om de zulken, die hen verlaaten hebben, te brandmerken; en dat men ter zelver tyd geen de minfte agt flaat op de getuigeniffen van *Protestanten*, mannen, door hun verdienften en vroomheid niet minder dan door hun rang en ftaat aanzienlyk, die my gekend, en van naby gekend hebben, zommigen reeds twintig, anderen dertig jaaren, en eenigen zelfs al van weinige maanden af na myn komft in *Engeland.* Laaten zy, die te *Romen* getuigeniffen haalen van myn gedrag, ook eens gaan hooren wat men daar zegt van de eerfte geloofshervormers, en wel haaft zullen ze de handen vol krygen met ftapels van *oorfpronkelyke gefchriften*, *verklaaringen*, *getuigeniffen* &c. &c, waar in die groote en eerwaardige mannen met nog merkelyk zwarter kleuren, dan ze my meê geverfd hebben, zullen afgefchilderd ftaan, gelyk zy ook de Heilige Moeder de Kerk merkelyk meer kwaad deeden, dan ik gedaan heb, of in ftaat ben te doen. Ik daag den ganfchen Pausgezinden aanhang, en hun *Protestantfchen* ftookebrand met hun, uit, om my eenen enkelen perfoon, die hun Kerk verlaaten en 'er tegen gefchreeven heeft, te noemen, daar ze niet kwaalyk van gefproken hebben: eenen enkelen perfoon, wiens gedrag en goeden naam zy niet, by gelegenheid, getragt hebben te brandmerken, hem of by zyn leeven of na zyn dood met deeze of geene *fnoode ftukken* te betigten: en zoo ze 'er flegts een enkel voorbeeld

beeld my van weeten aan te wyzen, zal ik de geloofwaardigheid der getuigenissen van Roomschen en Jesuiten niet langer betwisten. Maar zoo lang ze my geen voorbeeld van dien aart toonen, kan geen mensch van oordeel en onzydigheid van my zeggen, dat ik voor myn doen *geen de minste schaduw van reden heb*, als ik hun getuigenis, als niet geloofwaardig, verwerp, dewyl ik daar door myn eigen zaak niet alleen, maar ook de zaak van alle bekeerlingen uit het Pausdom, in 't algemeen, op een regtmaatige wyze, verdedig, en den *Protestantschen* Godsdienst zelven, dien ze voorgeeven dat geen Katholyk ooit omhelsd heeft, die zig niet reeds te vooren tot alle boosheid en snood bedryf had overgegeeven. — Vader *Courayer* is bekend voor een man van een onberispelyk gedrag en zeden, zoo wel als van groote geleerdheid, en daarom een beter Lofschryver waardig, dan iemand, die met zyn walgelyke loftuitingen yder Roomschen Priester, Monnik, en Jesuit, die hem het een of 't ander schandelyk stukje, dat hem in zyn kraam te pas komt, aan de hand geeft, hemelhoog verheft. Maar die zelfde goede Vader, hoe goed hy ook zyn mag, zou misschien egter zeer weinig genoegen scheppen in de beschryving, die zyn oude Vrinden te *Parys* mogelyk van hem geeven zouden, indien 'er navraag over hem by hun geschiedde, door eenen *D—s*, of iemand anders, die zig met de lasteringen van 't Pausdom ophoudt.

Maar om tot onzen geleerden briefschryver weder te keeren: dewyl hier geen *Inquisitie* is, zegt de Kanonnik, is het *Register* der *Patentati* hier niet. *Siccome qui non é Inquisizione, non vi é il Registro de Patentati* — Ik antwoord: dewyl uit het getuigschrift van den *Inquisiteur Generaal*, die by herhaalde reizen en to. vermoedens toe van *de Heilige Inquisitie te Macerata* spreekt, ontegenzeggelyk blykt, dat daar een *Inquisitie* is, moet 'er ook, volgens gewoonte, het *Register* der *Patentati* zyn. Dat *Register*, naamelyk, en alle andere bescheiden en gedenkschriften, die tot *de Heilige Vierschaar* te *Macerata* behooren, berusten by die *Inquisitie* by de *generaale Inquisitie* te *Ancona*, en by de *algemeene Inquisitie te Romen*; want het was

was te *Romen* dat de *Capo Notaro zoo naarstig en naauwkeurig het Register nazag* &c. ten zy men mogelyk zou willen onderstellen, dat hy ten dien einde een reis ondernomen had van 170 mylen. Ik zal 't verder voor den *Ontmaskeraar* overlaaten, om den Kanonnik, die verzekert, dat 'er te *Macerata geen Inquisitie is*, tot eenpaarigheid te brengen met den *Inquisiteur Generaal*, die zoo dikwils spreekt van *de Heilige Inquisitie te Macerata*; woorden, die ik, om des *Ontmaskeraars* wille, vreeze, dat men niet wel anders zal kunnen opvatten, dan dat 'er aldaar inderdaad een *Inquisitie* is.

De Kanonnik doet my de eer, dat hy my een *onwaardigen afvallige* noemt, 't welk ik hem niet wel kwalyk neemen kan, dewyl zyn Heiligheid, naar het schynt, niet goed gedagt heeft, om hem, gelyk den *Ontmaskeraar*, agter dat groot geheim te laaten; dat ik, naamelyk, geen *afvallige* ben, maar *een yverige vermomde zendeling*, *dien van den Heiligen Apostolischen Stoel verlof verleend is*, *om onder het masker te gaan van een* Protestant, *met oogmerk om een zoo veel kragtdaadiger slag te slaan*: 't is waarlyk ook niet edelmoedig van dien braaven *Ontmaskeraar*, dat hy iets zoo openlyk waereldkundig maakt, 't welk zyn Heiligheid, in vertrouwen, aan hem, en aan hem alleen, geopenbaard heeft! Maar zonder spotterny: een man, die in ernst dergelyke tastbaare ongerymdheden elders uitsloeg, zou naauwelyks in eenig gezelschap geduld worden, maar overal, waar hy kwam, uitgejouwd of als een volslagen gek, of als een kwaadaartige schurk, of als een mengsel van beiden. — De Jesuiten schryven myn vlugt uit *Italiën* alleen aan een enkel *snood stuk* toe: maar de Kanonnik maakt gewag van *snoode stukken*, een half vyf en twintig, by voorbeeld, om welken, en een yder van welke *ik*, *door de* Inquisitie, *zou geknipt geweest zyn*, *zo ik het niet ontloopen was*. Nu wenschte ik wel, dat *de Edelman uit* Italiën, *die zyn verblyf heeft te* Londen, *en bestendig briefwisseling houdt met* Macerata, zynen Vrind, na minzaame groetenis van my, (want men zegt my, dat hy nog een oude goede kennis van my is, hoewel ik my juist niet te binnen kan brengen, dat ik de eer heb van hem te kennen,) eens ver-

verzoeken wilde, dat hy eenige van die *snoode ſtukken*, die my ſtrafbaar zouden maaken by de *Inquiſitie*, geliefde te melden, behalven dat oude, naamelyk, daar de Jeſuiten my meé betigd hebben, en ik my volkomen reeds van heb gezuiverd. Als hy geen ander weet voor den dag te brengen, zal hy my wel gelieven te verſchoonen, indien ik hem als een logenaar en laſteraar brandmerk, die niet alleen de logens en laſteringen van de Jeſuiten verdedigt, bevestigt, maar 'er ook nog, gelyk onze *Proteſtantſche Ontmaskeraar*, laſteringen en logens van zyn eigen uitvinding byvoegt.

Na dat de *Ontmaskeraar* de zoo aanſtonds gemelde, ongerymde, logenagtige en tegen elkander ſtrydende getuigſchriften, als zoo veele *overtuigende bewyzen*, en *onwederſpreekelyke blyken*, *daar niemand weigeren kan zyn toeſtemming aan te geeven*, voor de waereld heeft opengelegd, ſpreekt hy my aan op deeze wyze. *Het is nu dan te eenemaal buiten uw magt, om langer, welke fyne ſtreeken en ſpitsvindigheid gy ook gebruiken moogt, voor de oogen der menſchen verborgen te houden, dat gy den grondſlag van uw welvaart in* Engeland *gebouwd hebt op vertellingen, die geheel onwaaragtig zyn* (a). Uit den zwier van trotsheid, dien deeze man zig geeft, zou men haaſt denken, dat hy een perſoon was van den eerſten rang in 't ganſche Koninkryk. Zoo meeſteragtig en overbluffende ſpreekt hy. Wat hy 'er eigenlyk meé meent, dat *ik den grondſlag van myn welvaart, en van myn roem in* Engeland, *gebouwd heb op vertellingen die geheel onwaaragtig zyn*, begryp ik niet regt, of hy moeſt 'er meé zeggen willen, dat ik myn welvaart gevonden heb by myn *Hiſtorie der Pauſen*, en dat ik de lieden *heb aangezet* om 'er op in te ſchryven of ze te koopen, *met myn vertellingen van de Inquiſitie*. Maar ik heb myn *welvaart* niet gevonden by dat werk, gelyk alle myne Vrinden weeten: en 'er op verre na zoo veel niet by gewonnen, als ik by een ander zou hebben kunnen doen, het welk ik van de hand wees, om myn ganſchen tyd en arbeid onbelemmerd geheel aan dit werk te beſteeden. De goed-

heid.

(a) Complete Detection. p. 62.

keuring daarenboven, waar mede de geleerden (uitgezonderd egter den zeergeleerden *J. D—s*, die, als een man van een zeer fyne reuk, het Pausdom 'er in gerooken heeft) myn *Historie* hebben gelieven te vereeren, wyst duidelyk aan, dat ze zoo goeden opgang niet maakte, enkel daarom alleen, om dat ik eertyds tot de *Inquisitie* behoord hadde. In plaats van myn welvaart en voordeel te bevorderen, heeft die onderneeming een zeer hevige vervolging, zelfs in dit *Protestantsch* Koninkryk, tegen my verwekt, beide van binnen en buitenlandsche Roomschgezinden, welke ik egter ook wel voorzien had, en reeds voorspelde in myn Voorreden. Maar weinig dagt ik toen nog, dat een Geestelyke van de Kerk van *Engeland* onder hun veldteken stryden, voor hun de wapenen opvatten, en hun vervolging tegen my met alle kragt zou voortzetten, door zig, in den veragtelyken en slaafschen dienst van stookebrand en verspreider hunner lasteringen, van hun te laaten gebruiken. Ik kon het ook in 't eerst bezwaarlyk gelooven, tot dat men my zeide, wie de man was, en welke zyne gronden en beginselen waren. Wat moet de waarlyk getrouwe en opregt *Protestantsche Universiteit* van *Glasgow* wel denken, dat haar *voedsterling* dus de voorspraak, of het veragtelyk werktuig liever, geworden is van de gezwooren vyanden van onzen Godsdienst, onzen Koning, en ons Vaderland! Dog onze *eerwaardige Heer*, om dit in 't voorbygaan aan te merken, schynt hier, gelyk hem wel meer gebeurt, met zig zelven niet al te eenpaarig: want op eene andere plaats (*a*) zegt hy; dat *ik zoo voorzigtig was, dat ik myn Italiaansche vertelling niet waagde buiten den naauwen kring van myn weinig ergdenkende Vrinden*, en dat dezelve by gevolg maar aan eenige weinigen bekend was. Hoe kan nu een vertelling, die maar aan eenige weinige menschen bekend is, en daar al 't overige van *Engeland* geen woord van weet, *de grondslag zyn van myn welvaart en roem in* Engeland? Waarlyk deeze *J. D—s* heeft, in het uitslaan van allerhande wartaal en het regtdraats tegenspreeken van zig zelven, weinig we-

(*a*) *pag.* 59.

wedergâı. — Het is een waaragtig zeggen, *die van de waarheid afwykt, heeft de waarheid tegen hem*; en de waarheid zegepraalt in 't end. Zy brengt de harssenen van de wyste en verstandigste lieden in verwarring, en doet niet alleen zulke armhartige papierbekladders als onze vroome Godgeleerde, maar *eerste Notarissen, meesters in de Godgeleerdheid, Inquisiteurs Generaal, Kanonniken van Hoofdkerken* &c., zig zelven tegenspreeken, en schryven en redeneeren als jammerlyke slegthoofden. Verscheiden onbetwistbaare blyken zien wy daar van in die vier getuigschriften; gelyk yder, die 'er eenige agt op geeft, en gezonde redeneering van wartaal onderscheiden kan, ligtelyk bemerken zal.

By deeze vier getuigschriften, die *myn beste Vrinden*, de Jesuiten, als zoo veele tekenen van de opregte Vrindschap, die ze my toedraagen, uit *Italiën* bezorgd hebben, heeft het den *Protestantschen Patentato* van *de Heilige Vierschaar* gelust nog een te voegen van zekeren *Italiaan*, die zig hier onthoudt; van den voorheen reeds gemelden lyfknegt, naamelyk, *Cæsar Parisetti*, die mogelyk die *Edelman is uit* Italiën, *die bestendig briefwisseling houdt met* Macerata. En wat zegt deeze goede *Edelman*? Hy zegt, voor eerst, dat *hy geboortig is van* Macerata, en *nu den ouderdom bereikt van vyf-en-veertig jaaren*: *dat hy de familie van* della Torre *te* Macerata *zeer wel kent*; *dat hy daar, nu omtrent twee jaaren geleeden, nog gezien heeft den Graaf* John Louigi, (of Luigi) della Torre, *wiens Vader den naam droeg van Graaf* Louigi, *welke Graaf* Louigi *een Broeder had*, Thomas *genaamd, die zig neder gezet had te* Recanati: *maar dat hy nooit gehoord had van eenen Graaf* Vincenzo della Torre, *nog dat 'er ooit die of eenige andere Graaf* della Torre *door de Inquisitie gevat, en gepynigd was geworden, en dat hy, zo 'er iets dergelyks gebeurd was, het moest gehoord hebben.* — Ik antwoord: dat Mr. *Cæsar Parisetti* van *Macerata* geboortig is, en nu den ouderdom van vyf-en-veertig jaaren bereikt, kan, wat my aangaat, zeer wel waar zyn: gelyk het ook waar kan zyn, dat hy *de familie* della Torre *zeer wel kent*; indien men van iemand zeggen kan, dat hy *een familie zeer wel kent*, die niet eens

 weet,

weet, of het Graaven zyn, of flegts gemeene edellieden. Want *Gian Luigi della Torre*, dien hy *Graaf* noemt, is geen Graaf, maar flegts *Signor Gian Luigi*, of, gelyk wy zouden zeggen, *de Heer Jan Lodewyks*, zoo als yder, die 'er daar op de plaats zelve onderzoek naar doet, bevinden zal. De Vader van deezen *Gian Luigi* had, inzonderheid met fmokkelen, zeer veel gelds gewonnen; en de Zoon, na zyn Vaders dood, van *Monte Santo*, daar die familie haar verblyf had, naar *Macerata* trekkende, trouwde daar de Dogter van den *Marquis Ricci*, en zette zig daar neder. Ik heb *Gian Luigi della Torre* zeer wel gekend, en zyn Vrouw ook, *Signora Nina* (en niet Graavin) *della Torre*. —— Maar onze edele lyfknegt *Parifetti had nooit van eenen Graaf* Vincenzo della Torre *gehoord*. Wat dan! Zou het niet wel hebben kunnen gebeuren, dat hy, die gehoord heeft van een Graaf, en die zelfs nog omtrent maar twee jaaren geleeden een Graaf gezien heeft, die 'er nooit geweeft is, eens een Graaf niet zag of nooit hoorde van een Graaf, die 'er wezendlyk was? — Hy voegt 'er by? dat *hy nooit gehoord heeft*, *dat 'er ooit die of eenige andere Graaf* della Torre *gevat is door de* Inquifitie *en gepynigd is geworden*, *en dat hy*, *zo 'er iets dergelyks gebeurd was*, *dat moeft gehoord hebben.* Ja zeker, alles wat 'er in de *Inquifitie* omgaat, wordt maar zoo aanftonds rugtbaar, en *lippis & tonforibus*, by kruijers en fleepers bekend. Indien een lid van den ftaats Raad van *Venetiën* verhaalde wat 'er in die Vergadering was voorgevallen, hoe zou men 't opvatten, zo een gemeen fchuitevoerder, by voorbeeld, hem dorft tegenfpreeken, en zeide, *indien 'er iets dergelyks gebeurd was*, *moeft ik*, *die een inboorling ben van* Venetiën, *en vyf en veertig jaaren oud*, *het gehoord hebben!* De waereld is te wel onderrigt van de geheimhouding, die alle beampten en dienaars der *Inquifitie* zorgvuldig betragten, om niet verbaasd te ftaan over de onbefchaamdheid van een lyfknegt, die zeggen durft, *indien de Graaf* Vincenzo della Torre *in de* Inquifitie *gepynigd was geworden*, *ik zou dat wel gehoord hebben.* Waarfchynlyk heeft men zelfs den naam van *Graaf Vincenzo della Torre* niet eens durven noemen, dan alleen heimelyk en on-

der

der vertrouwde Vrinden, van dien tyd af, dat de *Inquisitie* hem deed vatten, tot op deezen dag toe. Zoo groot is 't ontzag of de schrik, dien yder heeft voor die eigendunkelyke en onbarmhartige Vierschaar.

Ten tweeden: de eerzaame *Parisetti* zegt verder, *dat 'er onmogelyk iets dergelyks heeft kunnen gebeuren, dewyl 'er geen straf geoeffend wordt door de* Inquisitie *te* Macerata, *om dat 'er in die stad geen* Inquisiteur *is, maar alleen slegts een* Vicaris. Het welk zoo veel betekent als of hy zeide, dat 'er te *Macerata* slegts een *Vicaris* is van de *Inquisitie*, en dat de *Vicarissen* geen magt hebben om eenige straf aan iemand te oeffenen, veel min iemand te pynigen. — Antwoord. Dit zegt de knegt zekerlyk uit zig zelven niet, maar hy spreekt even gelyk het hem is ingegeeven, of gelyk men 't noemt in zyn eigen landtaal, *imboccato.* Want wie kan gelooven, dat een lyfknegt zig zou vermeeten om te zeggen dat hy wist, en daar op stoutelyk op eigen gezag onderneemen te bepaalen, met welk eene magt een *Vicaris* van de *Inquisitie* bekleed is, en hoe ver dezelve zig uitstrekt? Hy is 'er ongetwyffeld van anderen toe verzogt geworden, dat hy dat zeggen zou, en wel door lieden, die 'er even veel van wisten als hy; dewyl het een zekere zaak is, dat zelfs de *enkele* en *gemeene Vicarissen* magt hebben om straf te oeffenen, en zelfs iemand ter pynbank te brengen. Ik beroep my tot bewys van myn zeggen op alle Schryvers, die met eenige naauwkeurigheid en kennis van de Wetten en zetregels der *Inquisitie* gesproken hebben. — Vader *Piazza*, die in alles wat de *Inquisitie* betreft, de Godspraak is van onzen *Ontmaskeraar*, was een *Vicaris*, een *enkele* en *gemeene Vicaris*, en moest derhalven weeten, hoe ver de magt, daar hy in dat ampt meê bekleed was, zig uitstrekte. Laat ons dan eens hooren, wat hy van dit stuk zegt. De *Inquisiteur Generaal*, dus drukt hy zig uit, *benoemt zoo veele gevolmagtigden, stedehouders, of* Vicarissen, *als 'er steden in zyn Provincie of regtsgebied zyn, welken hy, door zyn lastbrieven, magt geeft, om de aanklagten tegen allerhande zoorten van menschen aan te neemen, hen in de gevangenis te zetten, hen in te daagen, de getuigen te ver-*

hooren, *in den ban te doen*, *op de Pynbank te leggen*, &c. (*a*). Dit verhaal van *Piazza* wordt, gelyk ik zoo aanstonds reeds heb aangemerkt, bevestigd van alle Schryvers, die de zaaken der *Inquisitie* 't best kundig geweest zyn, en zy maaken dus eenpaarig, alle met malkanderen, den lyfknegt (of zyn inblaazers liever) tot een logenaar, daar hy zegt, dat *'er iets dergelyks*, *als het pynigen van den Graaf* Vincenzo della Torre *onmogelyk te* Macerata *heeft kunnen gebeuren*, *dewyl daar slegts een* Vicaris *is*. In 't kort: het is valsch, dat *Cæsar Parisetti* de familie *della Torre* zeer wel kent: het is valsch, dat hy, zo Graaf *Vincenzo* in de *Inquisitie* gepynigd was geworden, dat wel gehoord zou hebben: en het is niet minder valsch, *falsissimo arcifalsissimo*, dat 'er onmogelyk iets dergelyks heeft kunnen gebeuren. De eerzaame *Parisetti* moet derhalven voor overtuigd gehouden worden, dat hy in drie stukken valsche getuigenis gegeeven heeft; en *een getuige*, *die in een stuk valschelyk getuigd heeft*, *verdient*, volgens de bekende grondregel, *geen geloof in eenig stuk*. Maar het *gedrag* van *Parisetti*, zegt de *Ontmaskeraar*, is onberispelyk, en daar valt niets op te zeggen: dat kan wel waar zyn, dat hy zyn dingen als lyfknegt zeer wel gedaan heeft, dog daar is my weinig aan gelegen, dewyl ik niet van gedagten ben om hem in myn dienst te neemen. Maar dat zyn gedrag als getuige niet te eenemaal onberispelyk is, en 'er in dat opzigt vry wat op hem te zeggen valt, is, meen ik, buiten alle tegenspraak beweezen; en zou ook ongetwyffeld, zo hy voor de Regtbank van den Heer *Fielding* verscheen, hem, niet tot zyn eer, worden voorgeworpen. De woorden *onberispelyk gedrag*, *onbetwistbaare geloofwaardigheid* en dergelyke schynen als in den mond van den *Ontmaskeraar* bestorven. Geen Priester of leek is 'er, Heer nog knegt, tooneeldanster nog zoopjestapper, dien hy niet, als ze maar tegen my getuigen, vereerd heeft met een *onberispelyk gedrag*, een *onbetwistbaare geloofwaardigheid* &c. Dus beloont hy met een ruime en milddaadige hand yder zonder onderscheid, die hem

(*a*) *Piazza's Account* of beschryving der Inquisitie pag. 19, 20.

hem aan 't een of 't ander nieuw eerroovend ſtukje weet te helpen; en dat alleen ſchynt by hem kragtig genoeg te zyn, om *een menigte van zonden*, niet alleen te *bedekken*, maar zelfs, althans in zyn oogen, te heiligen. Maar wat wonder is 't, dat een knaap, die zig niet ontzag om de allereerwaardigſte bediening tot bereiking der ſnoodſte oogmerken laffhartig te onteeren, zyn pen ook daar aan opoffert, en de loffchryver wordt van het veragtelykſt zoort van menſchen, *Inquiſiteurs*, Jeſuiten, en *logenagtige knegts*. Maar had hy zyn loftuitingen by deeze gelegenheid geſpaard, en in plaats van dezelven *Pariſetti* liever een halve kroon, (de gezette prys in zyn land voor een valſche getuigenis) in de hand geſtopt; de knegt zou zig mogelyk beter beloond gedagt hebben voor zyn moeite.

Ik heb eenige kennis aan dien *Pariſetti*. Ik heb de eer gehad van eens met hem in gezelſchap te zyn: en wel by deeze volgende gelegenheid. Als ik op zekeren dag in den winkel kwam van den Heer *Davis*, op den hoek van de *Sackville ſtraat*, zei die Boekverkooper tegen my, dat 'er een Heer by hem was gehuisveſt, wiens knegt, een inboorling van *Macerata*, beweerde, dat 'er in die ſtad geen *Inquiſitie* was. Ik was daar op zeer begeerig om dien man eens te ſpreeken, en verzogt den Heer *Davis* dat hy hem roepen wilde, gelyk hy deed. De Heer *Davis* weet, dat ik niets zeg dan de waarheid. Ons geſprek duurde ſlegts eenige weinige minuuten; want ik merkte aanſtonds dat de knegt, met te zeggen dat 'er geen *Inquiſitie* te *Macerata* was, niets anders wilde te kennen geeven, dan dat daar geen onderſcheiden en byzonder gebouw was; 't welk men de *Inquiſitie*, of het *Inquiſitiehuis*, noemde. Dit 's ook waar: dewyl 'er zulke byzondere gebouwen of *Inquiſitiehuizen* (van het *Dominikaanen* Kloofter onderſcheiden,) alleen maar zyn in de ſteden, daar een *generaale Inquiſitie* is, en dat nog maar in eenige weinigen van dezelve. Hy kwam my *toen* in alles wat de *Inquiſitie* betreft ongemeen onkundig voor. Maar zedert heeft hy zyn les geleerd; en *nu* vermeet hy zig zelfs te wil-

willen bepaalen hoe ver de magt van een *Vicaris* zig uitſtrekt, en wat die doen kan, wat niet. Maar, by ongeluk, wiſten 'er zyn leermeeſters niet veel meer van, dan hy; gelyk ik zoo aanſtonds breeder verklaard heb.

Laat ons nu eens zien, in welk ligt, of liever met welke valſche kleuren dit geſprek, zo men 't dus noemen mag, voorgeſteld wordt, door onzen *goeden Doktor in de Godgeleerdheid*, dien *grooten beminnaar der waarheid. Het zal hier*, zegt hy, *niet kwalyk te pas komen, dat wy 't geheugen van den Heer* B—r *eens wakker maaken door hem den perſoon weder in de gedagten te brengen, die in den Boekwinkel van den Heer* Davis, *nu omtrent vier of vyf jaaren geleeden*, TEGEN HEM GEHOORD WIERD, *en die* IN TEGENWOORDIGHEID *van den Heer* Davis, *tegen* B—r *ſtaande hield, dat het gebouw, dat tot de* Inquiſitie *te* Macerata *behoorde, al zoo min een* Inquiſitie *was, als het wagthuis daar tegen over (wyzende op het wagthuis van* St. James) *de* Newgate *was (a)*. — De knegt wierdt, 't is waar, *tegen my gehoord*, maar volgens myn eigen begeerte en op myn verzoek: en die aanmerkelyke omſtandigheid heeft de *opregte Ontmaskeraar* hier voorzigtig met ſtilzwygen voorbygegaan, op dat de waereld 'er uit denken zou, dat ik tot dat geſprek als geſleept was geworden tegen myn zin en 'er toe genoodzaakt. Maar of hy, door zulks te verzwygen, zig niet ſchuldig gemaakt heeft aan 't grof, zoo niet boosaartig, vervalſchen van de zaak met averregtſche kleuren, laat ik de waereld oordeelen. — De knegt *hield* niets *ſtaande tegen my*, in *tegenwoordigheid van den Heer* Davis, maar zei alleen, in den ſtraksgemelden zin, dat 'er geen *Inquiſitie* te *Macerata* was: en daar in wederſprak ik hem niet. Zoo veel my eenigzins nog heugt, zeide hy niets dergelyks als dit, dat *het gebouw, dat tot de* Inquiſitie *te* Macerata *behoorde, al zoo weinig een* Inquiſitie *was, als het wagthuis van* St. James *de* Newgate *was.* Want zo hy dat tegen my gezegd had, zou ik hem verzogt hebben zig nader te willen verklaaren, dewyl ik beken nog niet te kunnen begrypen, hoe zeer

(*a*) Complete Detection. p. 79.

zeer ik 'er op denk, wat hy meende met een gebouw, dat *tot de* Inquifitie *te* Macerata *behoorde*, *en al zoo min een* Inquifitie *was*, *als het wagthuis van* St. James *de* Newgate *was.* Maar de eigen woorden van den knegt geeven duidelyk genoeg te verftaan, dat hy fprak niet van de Vierfchaar der *Inquifitie*, maar alleen van 't byzonder gebouw of Inquifitiehuis (*).

Dus heb ik dan uit deeze getuigfchriften zelven duidelyk dat geen beweezen, 't welk men 'er meê ontkennen wilde; naamelyk, dat 'er te *Macerata* een *Heilige Inquifitie* is; dat de perfoon, die daar aan 't hoofd is der *Heilige Inquifitie* ('t zy men hem een *Inquifiteur*, 't zy men hem een *Vicaris* gelieve te noemen,) zyn Raaden of eigen lieden heeft om meê te raadpleegen in 't uitvoeren en verrigten van zyn ampt; en dat het bygevolg wel *kan zyn*, dat ik eertyds in die hoedanigheid tot die *Heilige Inquifitie* behoord heb. Maar hoe zal ik nu bewyzen, dat ik inderdaad daar toe heb behoord, en, als zulk een lid dier *Inquifitie*, die of dergelyke bediening by haar waarlyk bekleed? Dewyl de *Inquifiteur Generaal* te *Ancona* en de eerfte *Notaris* van de Heilige *Romeinfche* en algemeene *Inquifitie* te *Romen*, in hun *getuigfchriften* verklaard hebben, dat *ik nooit het ampt van Inquifiteur of van gemagtigde*, dat is Raad, *bediend heb*, kan men met reden van my niet verwagten, nog eifchen, dat ik hoe volkomen zeker en waaragtig de zaak ook zy, uit dezelfde of uit andere plaatzen van *Italiën*, *getuigfchriften* ontbieden en herwaarts zal doen komen, waar in verklaard wordt, dat ik het een of het ander van die ampten *met 'er daad heb bekleed.* Ongetwyffeld leeven 'er nog veelen te *Macerata*, die my daar als *gemagtigde* of *Raad* van de *Inquifitie* gezien en gekend hebben. Maar wee den man, die zig onderwond een *getuigfchrift*,

(*) Indien de lyfknegt tegen my beweerd had, dat het gebouw, 't welk tot de *Inquifitie* behoorde te *Macerata*, geen *Inquifitie* Vierfchaar was, moeft ik tegen hem zekerlyk beweerd hebben, dat het wel een *Inquifitie* Vierfchaar was. En was ons gefchil derhalven niet of 'er een *Inquifitie* te *Macerata* was, maar of een zeker gebouw, 't welk de *Inquifitie* toebehoorde te *Macerata*, een *Inquifitiehuis* was of niet.

fchrift, waar in dat verklaard wierd, over te zenden, en dus de bedienaars der Heilige *Inquifitie* tot logenaars te maaken, indien hy zyn gefchrift niet zonder uitftel volgde, en zyne Vrinden, zyn Vaderland, en alles wat hem lief en dierbaar is niet voor altoos vaar wel zeide! Met een Afvallige van de Heilige Katholyke Kerk, en naar 't getuigenis van den Kanonnik, ben ik een *onwaardige Afvallige*, briefwiffeling en gemeenfchap te houden, ten zy alleen uit oogmerk om hem te bekeeren, is een misdaad die ftrafbaar is voor de Vierfchaar der *Inquifitie*. Wie zou derhalven op plaatzen, daar die Regtbank onverhinderd, zonder perk of teugel, al haar magt en dwinglandy kan oeffenen, zig verftouten durven, om met zulk een *Afvallige* briefwiffeling te houden niet alleen, maar ook openlyk deszelfs zaak op te vatten! Het is my bygevolg onmogelyk, om met *getuigfchriften* uit *Italiën* of *uitdrukkelyke verklaaringen van getuigen* te bewyzen, dat ik het ampt van Raad waarlyk bekleed heb; even gelyk het my ook onmogelyk zou zyn om op die wyze eenige andere zaak, hoe genoemd, te bewyzen, die zy ter bereiking van hun byzondere en fnoode oogmerken beft dagten te ontkennen. Ik zal my derhalven voor het tegenwoordige (*) moeten vergenoegen met

(*) Ik zeg *voor het tegenwoordige*. Want wie weet, of niet de een of de andere, die my te *Macerata* gekend heeft, myn voorbeeld mogelyk hier na eens volgen zal, en zyn toevlugt ook tot dit *Proteftantfch* Koninkryk neemende, de waarheid getuigenis geeven? Dit is geenszins onmogelyk. Maar 't is, egter, beken ik, meer dan ik verwagt; hoewel 'er iets, dat ik al zoo weinig verwagtte, onder 't beloop zelf van dit gefchil gebeurd is. Want nooit zou ik hebben durven hoopen, dat iemand, dien de Jefuiten verfcheiden van hun geheimen hadden toebetrouwd, zig aan hun fnooden handel ergerende, hun Godsdienft verlaaten zou, hun heillooze aanflagen voor de waereld bloot leggen, en de zamenzweering, die ze tegen my gemaakt hadden, niet alleen openbaaren, maar ook zelfs de perfoonen noemen, die ze als ftookebranden gebruikten, om het vuur tegen my aantebláazen: naamelyk een Roomfchen Jefuitifchen Leek als hun *eerften en voornaamen ftookebrand*, en een *Proteftantfchen* Geeftelyken als deszelfs *onderftookebrand*. Gelyk ik dus in dit geval, tegen alle verwagting, *uitdrukkelyke getuigeniffen* van iemand, dien ze zelven voor een man *van onbetwiftbaare geloofwaardigheid* erkennen, in handen gekreegen heb, om de Je-

met bewyzen van een andere natuur: en deeze volgende zullen, hoop ik, by alle menfchen van oordeel en onzydigheid van gewigt genoeg bevonden worden, om een ganfchen ftapel op te weegen van *getuigfchriften*, *verklaaringen*, *oorfpronkelyke ftukken*, &c. alleen uit dien hoek gekomen, al wierden zelfs de zegels van de *Heilige Inquifitie* en andere Regtbanken, die 'er aanhangen, teffens met dezelve op de fchaal geworpen.

I. Voor eerft dan, (om de geloofwaardigheid van die waarlyk egte en oorfpronkelyke ftukjes, die getuigfchriften, met de taftbaarfte ongerymdheden en duidelykfte tegenftrydigheden zoo rykelyk opgevuld, thans niet te betwiften) waarom volgden die zelfde getuigfchriften my niet, kort op de hielen, naar *Engeland*? Indien het een logen was, dat ik tot de *Inquifitie* behoord had, waarom lieten dan de Jefuiten en Roomfche Priefters, die hier in 't Koninkryk omzwerven, my geruft, veertig jaaren agter een, in allerhande gezelfchappen de ongehoorde wreedheden van die Vierfchaar openlyk vertellen;

Jefuiten den mond te ftoppen; wie weet of ik ook naderhand, langs den eenen of den anderen weg, niets eens dergelyke getuigeniffen vind om de dienaars *der Heilige Inquifitie* te doen befchaamd ftaan? —— Onze *Proteftantfche* Godgeleerde, die even zeer bedreeven fchynt in de wetten van zyn Vaderland, als in die van 't *Euangelie*, ftelt het als een zekeren en onbetwiftbaaren grondregel vaft, dat *redeneeringen van geen de minfte kragt zyn tegen uitdrukkelyke getuigeniffen*: een regel, geheel van zyn eigen uitvinding, en wonder wel gefchikt voor onze *Macdaniels*, onze *D—s*, onze *B—fds*, en andere dergelyke *ftrikt eerlyke, en geheel belangelooze* Heeren, die hun werk maaken van in *valfche getuigeniffen* te handelen. Maar alle anderen menfchen weeten wel, dat het 'er zoo ver van daan is, dat *redeneeringen van geen de minfte kragt tegen uitgedrukte getuigeniffen* zouden zyn, dat in tegendeel geen *uitgedrukte getuigenis* van eenige kragt kan zyn, indien het de proef van *reden* en *redeneering* niet kan doorftaan. Als iemand, by voorbeeld, uit wederwraak eens in 't hoofd kreeg om den grooten lafteraar op zyn beurt ook eens te lafteren, en ten dien einde ftaande te houden, dat hy voorheen een beurzefnyder geweeft was, en verfcheiden van zyn Vaders klanten, toen hy nog een jonge was, op de koffykamer de zakken gerold had, hy zou in zulken geval zelf ook genoodzaakt zyn, tot redeneeringen zyn toevlugt te neemen; en redeneeren zou het eenigfte middel zyn, om dat getuigenis te wederleggen. Want wie zou kunnen zweeren, dat hy 't niet gedaan had?

len; en daar door zeer veel menfchen een affchrik voor die onbarmhartige Regtbank en teffens voor de onbarmhartige Kerk, die haar handhaaft, inboezemen, zonder by de *Inquifitie geloofwaardige en oorfpronkelyke getuigfchriften* te haalen, om my te doen zwygen, en als een logenaar te doen befchaamd ftaan (*)? Indien 'er verfcheiden jaaren agter een een fchandelyk gerugt en faamroovende vertelling ten lafte van iemand, en waar door zyn eer en goede naam te eenemaal gekrenkt wierd, in allerhande gezelfchappen had rond gegaan, zonder dat of hy zelf of iemand van zyn yverigfte en trouwfte Vrinden zulks ooit wederfproken had, zou de ganfche waereld uit zyn en hun ftilzwygen niet befluiten, dat de vertelling waar was? Zou hy ook teffens met zyn Vrinden niet van yder een worden uitgelachen, indien zy, na zoo veele jaaren lang de vertelling zonder tegenfpreeken haaren gang te hebben laaten gaan, eensklaps in 't hoofd kreegen dezelve te lochenen en ten dien einde groote ftapels van *getuigfchriften*, *verklaaringen* en *oorfpronkelyke ftukken*, voor den dag bragten, die ze even gereed en goed hadden kunnen in handen krygen en vertoonen, zoo dra de vertelling in de waereld kwam? Zeker de fpotters zouden hun, in zulken geval, ongetwyffeld raaden, dat ze hun fchriften, als nergens anders goed toe, liever tot een *noodzaakelyker* gebruik wilden bewaaren (†).

II.

(*) De *vermomde zendeling* der Jefuiten heeft, door zyn *vertellingen van de Inquifitie*, meer menfchen tegen het Pausdom een afkeer ingeboezemd, dan onze yverige *Proteftantfche Godgeleerde* ooit gedaan heeft, of, zo hy 'er genegenheid toe had, ooit in ftaat zou zyn om te doen, met een zyner leerredenen.

(†) Deeze bewysredenen drong ik aan in myn *Reply* p. 5: en 't geen onze *beminnaar der waarheid* daar op antwoordde, op een zekere plaats van zyn lafterfchrift, wederfprak hy weder op een andere plaats, en maakte dus, gelyk hem wel meer gebeurt, zig zelven tot een logenaar. Want op *pag.* 59 van dat fraaije meefterftukje zegt hy, dat ik *myn Italiaanfche vertelling bepaalde binnen den naauwen kring van myn goede en weinig ergdenkende kenniffen tot aan het jaar* 1757 *toe, wanneer ik gedwongen wierd dezelve waereldkundig te maaken:* en op *pag.* 62 en 70 zegt hy, dat *ik den grondflag van myn roem en welvaart in* Engeland *op die vertelling gebouwd heb:* het

II. *Lord Aylmer* had verscheiden Roomschgezinde bloedverwanten, en onder anderen eenen, die ruim zoo yverig een Katholyk, om niet te zeggen zoo Jesuitsgezind een bygeloovige was, als de Heer *H. B.* zelf. Met deezen in 't byzonder heb ik menigmaalen gesprek en geschil gehad over de *Inquisitie*; en dewyl zyn Roomsche Priesters hem dat zelfde hadden doen gelooven, 't welk onze *Protestantsche* Priester gaarne de Inwooners van *Groot-britanniën* zou willen wysmaaken, naamelyk, dat de wreedheden, die men verteIt dat door die *Heilige* Vierschaar gepleegd worden, enkel logens en lasteringen zyn, verhaalde ik hem, om hem klaar het tegendeel te doen zien en gelooven, als ooggetuige, verscheiden voorbeelden van haar onmenschelykheid, en onder andere ook de ysselyke moord van den Graaf *Vincenzo della Torre.* Dat dit waarlyk zoo is, als ik het zeg, kan de familie getuigen. Wat mensch nu, die maar eenig verstand heeft, zal kunnen gelooven, dat niemand van die goede Katholyken, nog die zoo ongemeen yverige Katholyk zelf, hun Jesuiten en Priesters ooit naar my gevraagd heeft, en of ik inderdaad behoord had tot de *Inquisitie*? Of dat zy, zo ze bevonden hadden dat het een logen was, zulks voor zyn edelheid verborgen zouden gehouden hebben; en 'er geen een woord tegen hem van gesproken, in plaats van die goede gelegenheid aan te grypen, om de

het welk regtsdraats aanloopt tegen 't geen hy te vooren, *pag.* 59, gezegd had. Want hoe kon ik den grondslag van myn roem en welvaart in *Engeland* op een vertelling bouwen, die alleen aan eenige weinige goede Vrinden bekend was? Maakten die *Engeland* uit, of kan men dien naauwen kring van kennissen met eenig regt *Engeland* noemen? Voegt hier by, dat ik, in myn inschryvings voorwaarden op de *Historie der Pausen*, die in 't jaar 1747 in 't ligt kwamen, en door gansch *Engeland* verspreid wierden, my zelven den titel gaf van *Raad der Inquisitie*: zoo dat het *toen* ten minsten en aan den Heer *H. B.*, en aan zyn Jesuiten, en aan den ganschen aanhang van Roomsche zendelingen hier te land, bekend moet geweest zyn, dat ik voorgaf, dat ik een Raad van de *Inquisitie* geweest was. En waarom draalden dan de Heer *H*, en zyn Geestelyke Vaders naderhand nog tien jaaren lang, eer ze getuigschriften uit *Italiën* ontbooden, waar in verklaard wierd, dat *ik nooit het ampt van Raad bekleed had*?

de Heilige Vierſchaar van die laſterkladden te zuiveren, en hen te doen zien, dat de perſoon, op wien hy een volkomen vertrouwen ſtelde, en dien hy zelfs de opvoeding zyner Kinderen had toevertrouwd, een *bedrieger* was, een *onwaardige Afvallige*, die om zyn *ſnoode ſtukken* uit *Italiën* gevlugt was? Dewyl men derhalven met geen den minſten ſchyn van regt of reden vooronderſtellen kan, dat zy myn *Italiaanſche* vertellingen, zo ze bevonden hadden dat ze valſch waren, niet zouden tegengeſproken hebben, mogen wy nu uit hun ſtilzwygen wel beſluiten, dat zy ze juiſt anders bevonden; en by zig zelven erkennen moeſten en gelooven, dat het geen ik hun vertelde waar was (*).

III. Dewyl 'er, toen ik eerſt hier kwam, niemand in 't ganſche Koninkryk was, die my, myn gedrag en omſtandigheden kende, vereerde de Heer *Aylmer*, by wien ik negen vollen jaaren en het grootſte gedeelte van twintig geleefd heb, my met zyn vertrouwen niet, en gaf my zelfs geen toegang in zyn familie, dan na dat hy vooraf in *Italiën*, daar ik bekend was, wel naauwkeurig onderzoek had laaten doen, naar myn gedrag zoo wel als de beweegredenen van myn vlugt, en daar uit klaar gezien had, dat het verhaal, 't welk ik van my zelven deed, geen *verdigtſel was van myn vindingryk brein.* Dat 'er dergelyk een onderzoek door eenigen van *Lords Aylmer's* byzondere Vrinden, op 't verzoek van zyn Edelheid (†) gedaan

(*) Uit het geen ik hier zegge, blykt onwederſpreekelyk, dat *ik myn* Italiaanſche *vertelling niet kan bepaald hebben tot den naauwen kring van myn goede en weinig ergdenkende kenniſſen tot dien tyd toe, dat ik gedwongen wierd dezelve waereldkundig te maaken*, gelyk deeze man, volgens zyn gewoonte, by de gis ſpreekende, verzekert, maar dat zy al zeer vroeg bekend moet geweeſt zyn by zulken, die ze onwaar konden maaken, en 't ook zekerlyk wel gedaan zouden hebben, zoo ze bevonden hadden, dat *ze geen den minſten grond van waarheid had.*

(†) De perſoonen, daar zyn Edelheid zig van bediende om dit onderzoek te doen, waren de Heer *Gerard Aylmer*, *Baronet*, die toen, op reis zynde, zig in *Italiën* bevond; verſcheiden Zee-*Officieren*, en een Koopman te *Livorno*, (wiens naam, zo ik het wel heb, *Chamberlane* was) met wien zyn Edelheid briefwiſſeling hield. Deeze laatſte was het, die van Vader *La-*

daan wierd, omtrent een jaar na dat ik *Italiën* verlaaten had: dat het berigt, 't welk yder, die my daar gekend had, van my gaf, ten vollen, in alle ſtukken en omſtandigheden, overeenſtemde met myn verhaal, is by de ganſche familie bekend, en kunnen verſcheiden perſoonen van ontwyffelbaare geloofwaardigheid getuigen, van welken zommigen mannen zyn van den eerſten rang in dit Koninkryk, die het uit *Lord Aylmer's* eigen mond hebben. Niemand zeker kan ook denken, dat een Heer van *Lord Aylmer's* ongemeen goed oordeel, van zyn bekende ſchranderheid en voorzigtigheid, my toegang in zyn familie verleend zou hebben, met zyn vertrouwen en Vrindſchap vereerd, en my de zorg zelfs over de opvoeding zyner Kinderen hebben aanbevolen, indien hy niet ten vollen overtuigd en verzekerd was geweeſt, dat ik geen bedrieger was, en dat men in *Italiën* niets anders tot mynen laſte had, dan alleen myn afval. Is het nu wel mogelyk te begrypen, dat, zo ik om eenige *ſnoode ſtukken* uit *Italiën* gevlugt was, de Vrinden van *Lord Aylmer* in al hun onderzoeken en navraagen, daar niets van gehoord zouden hebben? Dat, zo ik een bedrieger was, en nooit tot de *Inquiſitie* behoord hadde, zy dat bedrog niet ontdekt, en zyn Edelheid daar kennis van zouden gegeeven hebben? Of dat, zo myn kenniſſen in *Italiën* toen zulk een beſchryving en afbeeldſel van my hadden gegeeven, als waar meê ze my in 't vervolg hebben gelieven te vereeren, zyn Edelheid my egter in zyn familie genomen, en dat vertrouwen op my geplaatſt zou hebben, 't welk men weet, dat hy tot aan het uur van zyn dood toe in my geſteld heeft? Deeze ongerymdheden zyn zekerlyk te grof en te buitenſpoorig, om by iemand die nog eenig ge-

Luttrel, toen hy hem vroeg, waarom ik hem verlaaten had, ten antwoord kreeg, dat *hy het niet wiſt*, *maar dat ik het mogelyk gedaan had*, *om dat my verdroot langer alleen te ſlaapen.* De goede Vader wiſt, naar het ſchynt, niets van eenige *ſnoode ſtukken* van my; anders zou hy die gewiſſelyk by die gelegenheid niet vergeeten hebben, nog zyn toevlugt genomen tot het oud afgezongen deuntje. Ik beroep my op de familie, die weet, dat het geen ik zegge, waar is.

gezond verſtand bezit, en dat gebruiken wil, ingang te vinden. En nogthans, hoe grof en buitenſpoorig zy ook mogen wezen, moeten ze ingang vinden by yder, die nog gelooft, dat ik om *ſnoode ſtukken* gevlugt ben, en nooit Raad geweeſt ben van de *Inquiſitie*. Indien het derhalven in dien tyd, toen dit onderzoek gedaan wierd, dat is, voor omtrent drie-en-dertig jaaren, waar was, dat ik aan geen *ſnoode ſtukken* ſchuldig was, en dat ik het ampt van Raad der *Inquiſitie* bekleed had, is het nu ook waar, en zal altoos waar blyven, in weerwil van alle getuigſchriften, die men by één haalt om het tegendeel te verklaaren.

Indien eens de beſchuldiging, daar ik voorheen op 't eind van de Aantekening (*a*) gewag van maakte, tegen onzen voorſtander der *Inquiſitie* wierd ingebragt, als een zaak, die in dien tyd bekend en waereldkundig was geweeſt, op welk eene wyze zou hy zig van zoo ſchandelyk eene laſterkladde zuiveren? De onwaarſchynlykheid van een ſtuk is, naar zyn zeggen, geen bewys, dat het valſch is. En, daarenboven, is het ver van onwaarſchynlyk te zyn, dat iemand, die in een leevenſtaat, welke boven al met een ſtigtelyk en voorbeeldelyk gedrag behoort verſierd te zyn, alle wetten van zedekunde zoo wel als Godsdienſt onder de voeten treedt, een beurzeſnyder zou geweeſt zyn toen hy nog een jonge was. Eensklaps, doorgaans en *per ſaltum*, met een ſprong, maar allenskens en met trappen komt men tot het toppunt der Goddeloosheid, volgens het bekend *Latynſch* ſpreekwoord, *Nemo repente fit turpisſimus*. Dewyl hy onmogelyk in zulken geval eenige regtſtreekſche uitdrukkelyke getuigeniſſen ten zynen voordeele zou kunnen hebben, (want wie zou willen en kunnen zweeren, dat hy met zekerheid wiſt, dat *J. D—gl—s* nooit van zyn leeven zakken gerold had?) zie ik niet hoe hy zyn onſchuld zou kunnen beweeren, anders dan met zig tot de klanten, die in zyn Vaders koffyhuis gewoon waren te komen, toen hy nog een jonge was, te vervoegen en hen te doen verklaaren, dat zy nooit

(*a*) pag. 274.

nooit gehoord hadden, dat hy ooit iemands beurs geligt had. Zulke verklaaringen en getuigenissen zouden hem ook by yder mensch, die eenige eerlykheid en gezond vernuft bezit, van die lastering zuiveren, dewyl het zoo goed als onmogelyk is, dat hy aan zoo snood een bedryf schuldig en zulks in dien tyd bekend en waereldkundig geweest zou zyn; en zy 'er egter nooit iets van zouden gehoord hebben. Laat ik nu ook eens op dezelfde wyze van my en myn beschuldiging redeneeren. Dewyl yder, die my in *Italiën* gekend had, omtrent een jaar na dat ik dat geweest verlaaten had, verklaarde en getuigde, dat het verhaal, 't welk ik van my zelven deed, geen verdigtsel was; en dat zy nooit van eenige *snoode stukken* gehoord hadden, die ik daar gepleegd zou hebben, en die zy, zo ik 'er schuldig aan geweest was, ongetwyffeld moesten gehoord hebben, en zekerlyk niet verborgen zouden hebben gehouden, moet ook hun getuigenis en verklaaring by yder mensch, die eenige eerlykheid en gezond verstand bezit, in myn geval, voor even beslissend worden aangemerkt, als een dergelyk getuigenis zyn zou, in dat van den *Ontmaskeraar*.

IV. Toen ik het eerste deel van myn *Historie der Pausen* in 't jaar 1748 in 't licht gaf, verzekerde een Roomschgezind Edelman den nu overleeden Heer *Pelham*, die zyn gebuur was op 't land, gelyk die Edelman het, ongetwyffeld, gehoord had van den Jesuit, zyn Broeder en Kapellaan, dat ik de *Inquisitie* bestoolen had; en aan dien diefstal schreeven zy myn vlugt uit *Italiën* toe: daar door vooronderstelden ze derhalven van zelf, dat ik tot dat Gerigtshof behoord had. Want hoe kon ik de *Inquisitie* bestoolen hebben, en hoe zou het hun ooit in de gedagten hebben kunnen komen, om my met dergelyk een diefstal te beschuldigen, zo ik 'er nooit toe had behoord? Waarlyk, die zoo hoog geroemde opregtheid en geloofwaardigheid van deeze goede Vaders munt uit! Eerst beschuldigen zy my met het besteelen der *Inquisitie*, 't welk noodwendig insluit, dat ik 'er toe behoord hebbe; en dan brengen ze weder geheele

ſtapels van getuigſchriften voor den dag, om te bewyzen, dat ik 'er niet toe heb behoord.

V. In myn antwoord op 's mans eerſte laſterſchrift (*a*) en boven (*b*) merkte ik aan, dat zeker geleerde en eerwaardige Godgeleerde van de Kerk van *Engeland*, nu nog onlangs, in 't jaar 1750, niets gewaar kon worden nog van *ſnoode ſtukken*, nog van iets anders, dat tot nadeel van myn gedrag zou mogen geſtrekt hebben, hoewel hy 'er over ſprak met iemand, een *Ierſch* Prieſter naamelyk, die my zeer wel gekend had, toen ik te *Macerata* woonde. Dog dewyl ik nu juiſt den brief, dien die Heer in 't jaar 1757, ten antwoord op eenen van my, over dat voorval aan my ſchreef, en dien ik verlegd had, heb wedergevonden, zal ik hier een nader berigt geeven van het geſprek, dat hy te *Venetiën* met dien Prieſter, myn oude kennis, had; gelyk die Heer het zelf verhaalt in zyn brief. „ De „ Prieſter, zegt hy, by wien ik te *Venetiën* onderzoek naar u „ deed, was een *Iersman*, en had eenige jaaren lang zyn ver„ blyf gehad te *Loretto*, als Biegtvader van de *Engelſche* natie, „ terwyl gy te *Macerata* waart. Hy zei my zeer openhartig „ en zonder omwegen, dat hy u zeer wel kende, en dat hy „ u nog niet vergeeten had: dat hy u te *Macerata* wel bezogt „ hadde, en uw bezoeken wederom ontvangen te *Loretto*. Ik „ verzogt hem daarop, dat hy my eens verhaalen wilde, wat „ hy wiſt van uw vertrek uit *Macerata*, en wat 'er aanleiding „ toe gegeeven had. Na vry wat draalens en haperens, zei„ de hy my kort af, dat hy daar niets van wiſt. Ik tragtte „ hem wel weder op dat ſtuk te brengen, en 'er iets meer uit „ te krygen, maar ik kon 'er hem geen een enkel woord meer „ van doen zeggen. Deeze gemaakte onkunde en ſtilzwy„ gendheid, (want zoo kwam ze my voor) *merkte ik aan als* „ *een bewys van de waarheid van uw vertelling*". Dit is 't verhaal, dat die eerwaardige Godgeleerde geeft van zyn wedervaaren, en 't oordeel, dat hy 'er over velt. En men zou zeker een man van zyn gedrag, van zyn verſtand, en bekende be-

(*a*) Answer to a ſcurrilous Pamphlet. p. 63. (*b*) Zie boven bladz. (261).

begaafdheden verongelyken, indien men 't oordeel van eenen *J. D—gl—s* tegen het zyne wilde in de ſchaal zetten. — Dewyl het waereldkundig was, dat ik den Graaf *della Torre*, myn byzonderen Boezemvrind, op order der *Inquiſitie* had in hegtenis genomen; dat hy in de gevangenis van die Vierſchaar overleeden was, en dat ik niet lang daar na de vlugt nam uit *Macerata*, was het zeer natuurlyk, dat die Prieſter, en dus ook yder een, dagte dat ik daar over ten uiterſten aangedaan en getroffen, myn bediening verlaaten, en my, zoo dra als my maar mogelyk geweeſt was, buiten 't bereik begeeven had van zoo yſſelyk een Vierſchaar. Maar de Prieſter, kan men ligt begrypen, wilde daar van niets bekennen tegen een *Proteſtant*. Op die wyze alleen kan men gevoeglyk reden geeven, dat hy zig zoo gemaakt onkundig hield, en over zoo teder een ſtuk zorgvuldig mydde in geſprek te komen.

Deeze gemaakte onkunde en voorbedagte ſtilzwygendheid van den Prieſter geeft my een bewys, dat myn vlugt uit *Italiën*, niet om eenig *ſnood ſtuk*, geſchied is, aan de hand, 't welk ik den naam zou geeven van *betooging*, indien het kwaad gebruik, dat deeze broddelaar in redeneerkunde van dat woord maakt, my niet een zoort van afkeer 'er tegen had doen opvatten. Want was ik aan eenig dergelyk ſtuk ſchuldig geweeſt, en daarom van *Macerata* en uit *Italiën* gevlugt, hoe? Zou een perſoon, die zoo wel bekend met my was, en te *Loretto*, maar dertien mylen van *Macerata*, woonde, nooit gehoord hebben van een ſtuk, daar, volgens het zeggen van de *drie uitmuntende Jeſuiten*, in die plaats, en zelfs te *Romen*, openlyk in de gezelſchappen van geſproken wierd? En zo hy het gehoord had, gelyk hy onvermydelyk het moeſt gehoord hebben, zou hy dan geveinsd, gehaperd, zig met dubbelzinnigheden en onwaarheid beholpen hebben, om myn misdaad te bedekken en te verzwygen, daar hy, nu in 't jaar 1750, zekerlyk wiſt, en moeſt weeten, dat ik niet alleen het Heilig Katholyk Geloof verzaakt had, maar ook bezig was met 'er tegen te ſchryven; en daar hy goede reden teffens had om te

gelooven, dat hy, door de waarheid te zeggen, en my en myn werk in kleinagting zou brengen, en allen invloed en gezag beneemen by de Inwooners van *Groot-Britanniën*, die dat werk *toen* voor een kragtdaadigen slag aanzagen, die het Pausdom wierd toegebragt. Wy hebben menigvuldige voorbeelden van Roomschen en Roomsche Priesters, die hun, welke hen verlaaten hadden, misdaaden te last leiden, daar ze onschuldig aan waren: en mogelyk zyn die voorbeelden al zoo menigvuldig, als 'er bekeerlingen zyn uit het Pausdom. Maar ik daag onzen Jesuitsgezinden Godgeleerden, en alle zyne Jesuiten met hem, uit, om my een enkel voorbeeld aan te toonen van een Roomschen of Roomschen Priester, die de misdaaden, waar aan een afvallige van hun Geloof en Godsdienst schuldig was, verzweegen of bewimpeld heeft.

VI. Toen de Jesuit *Kingsley*, de voornaamste dryver van 't geschil tusschen zyne Broederen en my, den Heer *Arnold*, zyn boeteling, het titelblad voorlas van myn *Historie der Pausen*, waar op ik *Hoogleeraar der Rhetorica te* Romen, *en Raad der Inquisitie te* Macerata genoemd word, ontkende hy zulks niet, nog beweerde, dat ik nooit die ampten bekleed had, maar verkleinde ze alleen, met te zeggen, dat het geen merktekenen waren van byzondere eer, of die iemand een meer dan gemeenen rang en aanzien gaven. De Heer *Arnold* is gereed om dit met zyn verklaaring te bevestigen. Merkt hier by aan, dat Vader *Kingsley* zig in de weetenschappen oeffende in 't zoogenaamd *Romeinsch Collegie* te *Romen*, kort na den tyd, zoo niet reeds 'er voor, dat ik *Italiën* verliet, en dat hy bygevolg zeer wel weeten kon, en weeten moest, dat ik daar Hoogleeraar geweest was in de *Rhetorica*, en Raad van de *Inquisitie* te *Macerata*. Indien ik, derhalven, nooit een van die ampten bekleed had, zou hy my niet aanstonds van die eertitels beroofd, en daar uit gelegenheid genomen hebben, om my, by zyn boeteling, dien hy gaarne een vooroordeel tegen my wilde inboezemen, af te schilderen als een openbaaren logenaar en bedrieger? Bekende hy, door my in 't gerust bezit van die titels te laaten, en alleen te zeggen, dat het geen merk-

merktekens van eenige byzondere verdienften waren, niet ftilzwygend, dat ik 'er regt op had, en dat ze, zoo als ze dan waren, my wezendlyk toekwamen?

Alle deeze bewysredenen; (de laatfte alleen uitgezonderd) drong ik al in 't jaar 1757 in myn antwoord op 's mans eerfte lafterfchrift aan, om te toonen, dat ik behoord had tot de *Inquifitie.* En wat zegt hy 'er op? Geen een enkel woord; en zy blyven nog, tot op deezen dag toe, niet alleen zonder wederlegging, maar zelfs zonder dat 'er iets van gerept is, hoewel hy zedert dien tyd verfcheiden dikke boekjes heeft uitgegeeven, in yder van welke hy roemt, dat hy *alle ftukken, redenen, bewyzen* &c. die ik ooit tot myn verdediging heb durven voor den dag brengen, *volkomen, onwederfpreekelyk, op een betoogende wyze* &c. wederlegd heeft. Dog dat is zyn gewoone wyze van doen. Hy verzwygt met voordagt de bewyzen en redenen, die ik gebruik om de waarheid van myn zeggen te ftaaven, en dan noemt hy 't valfchelyk een enkel zeggen zonder eenig bewys. Wat duidelyker blyk kon hy geeven van een fchandelyke verkragting van alle eer en geweeten, en veragting der waarheid, die hy plegtig verklaart alleen op 't oog gehad te hebben, toen hy de zaak van de *Inquifiteurs*, de Roomfchen en Jefuiten opvatte? Een man van eenige eer en opregtheid, die alleen de waarheid poogt te ontdekken, zal altoos, in welk gefchil 't ook zy, of de bewyzen van zyn tegenftreever weêrleggen, of zo hy zulks niet doenlyk vindt, voor derzelver kragt en overtuiging wyken. Maar iets, dat men niet beantwoorden kan, in een valfch ligt voor te ftellen, of geheel te verzwygen, en dat in een gefchil, daar iemands eer en goede naam, dat is, alles wat hem lief en dierbaar is, aan hangt, is het werk niet van een *beminnaar der waarheid*, maar dat van een *fchurk*, een eernaam daar hy tegen anderen zoo mild meê is en wel van *den ergften der fchurken.*

Maar fchoon onze beminnaar der waarheid zorgvuldig gemyd heeft, zig met de ftraksgemelde redenen en bewyzen, om dat hy 'er geen voldoenend antwoord op wift te geeven, te bemoeien, heeft hy egter durven waagen eenige melding

te doen van den brief, dien ik zeide van den *Inquisiteur Montecuculi* ontvangen te hebben, omtrent zes maanden na myn komst in *Engeland*. Dat ik inderdaad zulk een brief ontving, dat ik dien aan *Lord Aylmer* vertoonde, blykt onwederspreekelyk uit het getuigenis van mannen van ontwyffelbaare geloofwaardigheid, die 'er zyn Edelheid van hebben hooren spreeken, en zeggen dat hy dien gezien had (*a*). De *Ontmaskeraar* vindt daar op goed dit volgende te zeggen: *de Heer* B—r *kan men ligt begrypen dat wel in staat geweest is, om een brief uit* Italiën *te laaten zien aan een weinig ergdenkenden Vrind, die de taal niet kent, waar in dezelve geschreeven is* (*b*). Antwoord. Ik ontving dien brief en vertoonde dien aan *Lord Aylmer* zes maanden na myn komst in *Engeland*, en bygevolg toen zyn Edelheid my nog niet had leeren kennen, en *niet geheel zonder ergdenken* was. Want het was eerst na dien tyd, dat hy, gelyk ik voorheen gemeld heb, onderzoek liet doen in *Italiën*, naar myn gedrag en wat de oorzaak geweest was van myn vlugt. — Wie heeft ook deezen man gezegd, dat *Lord Aylmer de taal niet kende, waar in die brief geschreeven was*? Niemand zeker: en hy spreekt van iets, daar hy in 't geheel niet van weet, want allen, die *Lord Aylmer* gekend hebben, kunnen getuigen, dat hy 't *Italiaansch* zoo goed kende als zyn eigen moedertaal; en ik zal 'er nog byvoegen, dat hy 't merkelyk beter schreef dan de gewaande Kanonnik van *Macerata*. Maar het diende onzen man tot zyn oogmerk, dat *Lord Aylmer* onkundig moest zyn in die taal; en daarom verzekerde hy zulks rond uit, zonder te weeten, of eens te willen weeten, of het waar was of niet. Wy hebben 'er ons ook niet over te verwonderen, dat hy dus een zaak verzekert, die hy niet weet of ze wel eens waar is, dewyl we hem zoo dikwils een zaak hebben hooren verzekeren, die hy wel wist dat valsch was. Verdient hy derhalven ook met regt den *naam* niet, *voor welken* (om de woorden te gebruiken van den Heer *Locke*, tegen den eerwaardigen *Ontmaskeraar*, die hem ondernam te

(*a*) Reply to a scurrilous libel. p. 7. (*b*) Full. Confutat. p. 12.

te *ontmaskeren*) *niemand zig blootstellen kan zonder een verdorven ziel te bezitten.* Ik heb reeds zoo veele voorbeelden van de verdorvenheid van ziel, in deezen ongelukkigen man, bygebragt, dat hy zich, bezat hy niet dezelfde zedigheid, welke de meeste Heeren, die in *openbaare huizen* zyn opgevoed, doorgaans eigen is, schaamen zou zich ergens te laaten zien.

Hoewel het klaarblykelyk het belang was van den Heer B—r, vervolgt hy, *om dien brief te bewaaren, ruim zoo zeer als dat een Officier zyn lastbrief bewaart, of een reiziger zyn brieven van voorschryving, bekent hy egter, dat hy dien niet toonen kan* (*a*). Antwoord: sommigen zullen misschien van gedagten zyn; en zy begrypen 't stuk zeker niet kwalyk; dat myn bekentenis, dat ik dien niet kan toonen, een bewys is van deszelfs egtheid. Want was dezelve verdigt en valsch geweest, wat zou my beletten om den smeeder van dien valschen brief of iemand anders op te maaken, dat hy een anderen van dien inhoud voor my schreef? Maar zonder daar op te staan, nooit had ik my kunnen verbeelden, dat of de Jesuiten, of de bedienden zelven der *Inquisitie*, tot zoo groot een onbeschaamdheid zouden komen, dat zy lochenen zouden, dat ik behoord had tot de *Inquisitie*; inzonderheid, daar het verhaal, dat ik van myn wedervaaren gedaan had, en waar uit bleek dat ik een lid dier Vierschaar geweest was, van allen, die my in *Italiën* gekend hadden, bevestigd, en door geen Roomschen, geen Priester of Jesuit ooit betwist was of tegengesproken. Veel minder dagt ik, dat zy ooit een *Protestantschen* Godgeleerde, die de zaak voor hun opvatte, zouden hebben kunnen vinden; al zogten ze alle vier de hoeken der waereld door: en het komt my nog, moet ik bekennen, voor als een droom. Geen wonder derhalven, dat ik, niet met de uiterste zorgvuldigheid, *centum clavibus*, agter honderd sloten en grendels, een brief bewaard heb, die alleen dienen kon om iets te bewyzen, dat geen mensch ontkende, en dat ik niet kon denken, dat ooit eenig mensch ontkend zou hebben.

Maar

(*a*) Complete Detection. p. 71.

Maar dat deeze man zig met het verlies van den brief van den *Inquisiteur* vry kittele; ik laat het aan 't onzydig oordeel van yder verstandig mensch, of de verscheiden bewyzen, die ik bybreng om aan te toonen, dat ik behoord heb tot de *Inquisitie*, ja zelfs, of yder van die bewyzen op zig zelf en afzonderlyk niet gewigtig genoeg en meer dan gewigtig genoeg zyn om alle getuigschriften op te weegen, die men by een gehaald heeft, en nog in 't vervolg uit dien zelfden hoek zou mogen byeenhaalen, om het tegendeel, en dat ik geen lid dier Vierschaar ooit geweest ben, aan te wyzen. Ik zeg, met voordagt, *by één gehaald of nog in 't vervolg by één te haalen, uit dien zelfden hoek*, want wie zyn 't, die getuigschriften geeven, dat ik nooit Raad geweest ben van de *Inquisitie*; en dat derhalven alle de aanstootelyke voorbeelden van wreedheid en onregtvaardigheid, daar ik de bedienden van dat Gerigtshof meê betigt heb, enkele verdigtsels zyn? Wie anders dan de bedienden van dat Gerigtshof zelven? En kan iemand, die ooit van de *Inquisitie* gehoord of geleezen heeft, gelooven, dat zy zig aan die betigting, ze mogt zoo waar zyn, als ze wilde, schuldig bekennen zouden? dat zy zwaarigheid zouden maaken om ze ronduit te lochenen, en hun lochening met duizend valsche getuigschriften, en duizend valsche eeden te bekragtigen? Men gelieve hier aan te merken, dat het geschil tusschen hen en my niet is, of de brieven aan *Sheldon* egt of valsch zyn, of ik een opregt *Protestant*, of een *vermomde Roomsche zendeling* ben; maar, of zy schuldig zyn of onschuldig aan de gruwelyke wreedheden, daar ik hen, als ooggetuige van dezelven, meê betigt heb. Zy zeggen dat ze onschuldig zyn; maar gaat dan hun zeggen in hun eigen zaak door voor een getuigenis, *dat het gansche geschil beslist?* Moeten we hen daar op alleen, zonder eenig ander bewys van hun onschuld te hebben, en in wederwil van de overtuigendste blyken dat ze schuldig zyn, vryspreeken? — Waarlyk iemand moet de beginsels van het Pausdom weinig kennen, die niet weet, dat zelfs de braafste mannen onder de Roomschen, mannen in alle andere opzigten van een onberispelyk gedrag en volkomen

geloofwaardigheid, geen zwaarigheid zullen maaken om dingen, die zelfs waereldkundig zyn, te lochenen, en valscheden, niet minder waereldkundig, door hun getuigenis te staaven, wanneer de eer en 't belang van hun Kerk zulks van hun vereischt (*). Hier van was hun *Protestantsche* voorspraak, naar

(*) Een zeer aanmerkelyk voorbeeld zien wy daar van in den beroemden, en by veelen zoo hoog geagten *Bossuet*, Bisschop van *Meaux*. Die Kerkvoogd zegt in zyn harderlyken brief aan de *nieuwbekeerden* van zyn stigt, dat *niemand van hun eenig leed gedaan is, nog in zyn persoon, nog in zyn goederen*: *'t is 'er zoo ver van daan*, zegt hy, *dat 'er geweldenaaryen aan u zouden gepleegd zyn, dat gy ze zelfs niet eens hebt hooren noemen: andere Bisschoppen hoor ik het zelfde getuigen: maar wat u aangaat, myne Broeders, ik zeg u niets, dan 't geen gy zoo wel als ik zeggen kunt, gy zyt in vrede tot ons wedergekeerd, gelyk gy zelven weet* (*Bisschop of* Meaux *Pastoral Letter* p. 3, 4, *Londen* 1686). Nu was het waereldkundig, dat de *Protestanten* van *Meaux* niet *wederkeerden* voor dat de *Dragonders*, de zendelingen van *Lodewyk* XIV, zig reeds voor de poorten der stad vertoonende, gereed stonden om in te trekken, en dat zy derhalven niet *in vrede waren wedergekeerd*, maar door schrik en de gedreigde geweldenaary daar toe gedwongen waren, en daarom oordeelde de Heer *Bayle*, die toen *la Republique des Lettres* schreef, dat de Bisschop in een volgende uitgaaf van dien brief, die plaats 'er uit zou laaten. *Il est apparent*, zegt hy, *que M. de Meaux retranchera l'endroit ci-dessus marqué* (*Nouvelle de la Republique des Lettres Juin.* 1686. p. 736). Maar in plaats van zulks te doen bekragtigde de Bisschop van *Meaux* zyn voorgaande zeggen, in een brief van den 13 *Mey* 1687, met *een plegtige betuiging, als in de tegenwoordigheid van God, die de regter is van leevenden en dooden, dat hy niets daar in dan waarheid gesproken had.* (*Reply to the defence of the Exposition of the Doctrine of the Church of Engeland* p. 181). Indien nu een man, als die Kerkvoogd, van die agtbaarheid, die geleerdheid, van die bekende deugd en vroomheid zelfs, in alle andere opzigten, zig niet ontzien heeft om ter verdediging van de eer zyner Kerk en tot andere godvrugtige einden, dus van het regte pad af te wyken, en, als in de tegenwoordigheid van den God der waarheid, twee zulke openbaare onwaarheden staande te houden, als deeze, dat de *Protestanten* van zyn stigt *zelfs geen geweldenaaryen hadden hooren noemen*, maar *in vrede wedergekeerd waren*, welk een Roomschgezinde is 'er dan, hoe eerlyk ook en onberispelyk in alle andere gevallen, op wiens getuigenis wy eenigen staat kunnen maaken, zoo dra het de eer of het belang van de Heilige Moeder de Kerk raakt? Zeker zyn 't de Jesuiten niet, nog *Inquisiteurs*, nog Roomschgezinde Toneeldansters, lyfknegts, of zoopjetappers.

naar 't ſchynt, zelf niet onkundig; en verklaarde daarom, al aanſtonds op de eerſte bladzyde van zyn eerſte boekje, dat *by niet van meening was, om blindelings geloof te ſlaan,* AAN IETS *dat uit dien boek, der* Roomſchgezinden naamelyk, voortkwam. Maar deeze zyne verklaaring wel haaſt vergeetende, *gaf hy* zedert, gelyk we gezien hebben, *blindelings geloof* AAN ALLES *wat 'er kwam uit dien boek*; van elken Roomſchen Prieſter, Monnik, en Jeſuit, en zelfs van elken geringen en veragten Roomſchen taphouder of lyfknegt. Maar niets, egter, oordeelde hy een *blind en volkomen geloof* waardiger, dan 't geen van de *Inquiſiteurs* kwam, en van kanzeliers, geheimſchryvers, *Notariſſen* &c. van de *Inquiſitie.* Al wat die zeggen is een *betoogde* waarheid; al wat die lochenen, is *betoogd* valſch te zyn. Dus zegt hy onder anderen in zyn laatſte laſterſchrift (*a*), *de eerſte bedienaars van de* Inquiſitie *betuigen plegtig, dat* B—r *nooit het ampt van Raad bekleed heeft*; *het is, bygevolg, een* BETOOGDE WAARHEID, *dat die naam hem niet toekomt.* En op een andere plaats (*b*). *Door het getuigſchrift van* Zabberoni *wordt* BETOOGD, *dat* B—rs *vertelling van de* Inquiſitie *valſch is, en dat nog meer is,* (zeker vry wat meer) *dat ze onmogelyk waar kan zyn.* Dus ook elders (*c*). P. Aſcenziarii *verklaart, dat* B—r *nooit zyn neus in de* Inquiſitie *geſtoken heeft. Het is derhalven een* BETOOGDE WAARHEID, *dat hy met verdigtſelen omgaat, en de valſchheid van zyn bloedige* Inquiſitie *vertelling is* BETOOGD. Van dien aart zyn de *betoogingen* van den man, die *niet blindelings geloof wil ſlaan aan iets dat uit dien boek komt* (*). En door betoogingen van dien

(*a*) p. 62. (*b*) p. 67. (*c*) p. 70.

(*) Ik wilde gaarne wel eens weeten, welk denkbeeld zig deeze man in zyn wanredeneerkundige harſſens vormt van het woord *betooging.* Hy is, (wie zou 't gedagt hebben!) een *Doctor der Heilige Godgeleerdheid*; en weet nog niet, gelyk blykbaar is, wat dat woord eigenlyk in heeft. — Dien eernaam van *Doctor*, heeft hy, om zulks in 't voorbygaan aan te merken, eerſt aanvaard na dat ons geſchil reeds een begin had genomen; en, 't geen aanmerkelyk is, denkende dat 'er alle getrouwe Onderdaanen van zyn Majeſteit ten hoogſten aangelegen was, dat zy dit wiſten, heeft hy zulks in de openbaare nieuwspapieren laaten zetten, niet met de gewoone ſpreekma-

dien aart, kunnen allerhande *bloedige vertellingen*, door wien ook verhaald, ligtelyk BETOOGD worden valſch te zyn, en het voor een BETOOGDE WAARHEID doorgaan, dat de *Inquiſitie*, de allerzagtſte en goedertierenſte Regtbank is, die 'er op den aardbodem gevonden wordt. — Daar is eens een tyd geweeſt, eerwaarde Heer, dat dergelyke getuigſchriften van *Romen*, ten voordeele van een Vierſchaar, die zoo veel *Proteſtantſch* bloed geſtort heeft, en opgeregt wierd met oogmerk om het te ſtorten, in dit *Proteſtantſch* Koninkryk openlyk door beuls handen verbrand zouden zyn geworden: dat het uw Roomſchgezinden grooten Vrind en zyne Jeſuiten duur zou te ſtaan gekomen hebben, dat zy ze in 't Ryk hadden ingebragt: en dat gy, een *Proteſtantſch* Godgeleerde, die u tot een

manier, *de eerwaardige Heer* D—g—s *heeft den eernaam van Doctor in de Godgeleerdheid aanvaard op de Univerſiteit*: maar op deeze wyze: *de Univerſiteit heeft den eerwaardigen Heer* J. D—g—s *vereerd met den eernaam van Doctor in de Godgeleerdheid:* om, naamelyk, de eenvoudigen en onkundigen te doen gelooven, dat de Univerſiteit hem die eer gedaan en met dien titel begiſtigd had, uit aanmerking van zyn buitengemeene verdienſten in 't *ontmaskeren van den vermomden Jeſuit*, en 't redden van den *Proteſtantſchen* Godsdienſt uit den jammerlyken ondergang, die denzelven dreigde. Dit gelooven 'er nog tot op deezen dag *negen van de tien in dit Koninkryk*; en merken hem daarom aan als hun verloſſer, als den *kaakelenden Gans*, die het kapitool behouden heeft. —— Dus heeft men ook in een van onze Maandſchriften gelieven te zetten, dat, zo 'er maar tien zulke Geeſtelyken als J. D—g—s in *Engeland* waren, 'er geen een enkele Roomſchgezinde, in een zeer korten tyd, meer zyn zou in de ganſche natie, die niet bekeerd wierd: het welk (zo het anders niet uit ſpotterny is) niemand dan *J. D—g—s* zelf gezegd kan hebben. Hy heeft nog nooit in zyn ganſche leeven een enkelen Roomſchgezinden bekeerd; want anders zouden wy 'er zekerlyk in 't beloop van dit geſchil wel degelyk van gehoord hebben. En wat man, dan van zyn ſtoutheid en onbeſchaamde vermetelheid, zou zig egter durven beroemen, dat tien *Proteſtantſche* Geeſtelyken van zyn bekwaamheid, geleerdheid, en yver, in een zeer korten tyd, alle Roomſchgezinden in de *Britſche* Heerſchappyen van zyn Majeſteit zouden bekeeren! Door zulke laage konſtjes en doortrapte ſtreeken heeft deeze man zig by de onkundige menigte weeten te doen doorgaan voor een voorvegter van den *Proteſtantſchen* Godsdienſt, terwyl hy onder de banieren ſtreed van het Pausdom.

een voorfpraak van de bedienaars van zulk een Vierfchaar opwierpt, hun zaak met al den yver van den bygeloovigften Roomfchgezinden bepleitte, hun getuigeniffen tot hun eigen voordeel, als *volkomen betoogingen* ter wederlegging van de onmenfchelykheden, hun te laft gelegd, aannaamt, en anderen hun gezond verftand wilde doen verzaaken om ze aan te neemen; en dus, zoo veel eenigzins in uw vermogen was, de *Inquifitie* van alle kladden en fmetten reinigde; daar was, zeg ik, eens een tyd, dat men u, een *Proteftantfchen* Godgeleerde, om een gedrag, uw ampt zoo onwaardig, het Koorkleed uitgetoogen, en dus van 't agtbaar gewaad, dat u tot een eerwaardig man maakt, beroofd, met fchande tot dien laagen en veragtelyken ftaat weder zou vernederd hebben, waar uit het zelve u verheven heeft.

Twee getuigfchriften, de eenigfte van de nog overige vyf, die eenige opmerking verdienen, ftaan my nog te beantwoorden: het een, dat de bedienaars der *Inquifitie* hebben doen verleenen door *Signor Conftantini* van *Fermo*, waar in dezelve verklaart, dat 'er nooit eene Juffrouw van zyne familie getrouwd geweeft is aan Graaf *Vincenzo*, nog aan eenigen anderen Graaf *della Torre* van *Macerata:* het ander is een getuigfchrift van *Signor Cotoloni*, Notaris van de ftad *Macerata*, die verklaart, dat hy, na alles zeer naauwkeurig onderzogt en nagezien te hebben, den naam van den Graaf *Vincenzo della Torre* niet heeft kunnen vinden op eenigen van de naamlyften van de Burgers van die ftad (*). Dewyl yder, die eenig ver-

(*) Van de drie andere getuigfchriften is het eerfte een brief van zekeren *Carlo Cofta* van *Macerata* aan zyn Vrind, die hem verzogt had om een getuigfchrift over den Graaf *della Torre*; en in dien brief verhaalt hy zynen Vrind, wat de *Notaris* (*Cotoloni*) tegen hem gezegd had; 't welk in alle opzigten net het zelfde is, als het geen de *Notaris* zelf verklaart in zyn getuigfchrift, dat hy, naamelyk, *alles met de uiterfte naauwkeurigheid nagezogt hebbende* &c. Alles wat *Cofta* uit zig zelven en eigen weeten zegt, is, dat Graaf *Vincenzo* niet afkomftig was van de familie, die tegenwoordig te *Macerata* haar verblyf heeft, waar meê hy de familie meent van *Gian Luigi della Torre*; 't welk ook inderdaad zoo is, gelyk ik voorheen reeds gezegd heb-

verstand heeft, ligtelyk begrypt, dat het my te eenemaal onmogelyk is, om, ten minsten op een *betoogende wyze*, dat is, ge-

heb. —— Het tweede getuigschrift is dat van *Antonius Henricus Martelli*, gewettigd *Notaris* te *Fermo*, die betuigt, dat *Signor Constantini* zyn beëedigde verklaaring voor hem afgelegd heeft, 't welk ook misschien wel waar zal zyn. —— Het derde getuigschrift komt van den *allereerwaardigsten* Alexander Borgia, *Aartsbisschop en Prins van* Fermo, is door zyn *Vicaris Generaal*, en kanzelier getekend, en bezegeld met het Aartsbisschoplyk zegel. En wat getuigt zyne genade met zoo veel plegtigheids en plegtigen toestel? Gewisselyk iets, zou men denken, *dat het ganshe geschil beslissen zal*, *dat de vergiftige pen den Jesuitischen Historieschryver uit de hand zal doen vallen*, en *de ligtgeloovigheid van laage en bekrompen geesten*, *die nog al niet aflaaten ten zynen voordeele te spreeken*, *den mond stoppen*. Maar *Parturiunt Montes*. —— Zyn genade getuigt niets, 't welk hy kon denken, dat ik der moeite waardig agten zou om te betwisten of te ontkenren. Hy verklaart alleen dat *Antonius Henricus Martelli* de man is, dien hy zegt te zyn, naamelyk een gewettigd *Notaris* te *Fermo*: iets dat ik zoo weinig betwist zou hebben, al had de Aartsbisschop zig de moeite gespaard van het op zoo plegtig een wyze te bekragtigen, als ik *Cotoloni* zyn *Notaris*-ampt te *Macerata* betwist, hoewel zulks niet bekragtigd wordt door den Bisschop van die plaats, nog door zyn kanzelier en *Vicaris*, nog in 't geheel door eenig ander mensch. Maar de bedienden der *Inquisitie* wilden, naar 't schynt, de lyst van hun getuigschrif schryvers vergrooten en opsieren met den naam van een Aartsbisschop; en 't is waarlyk jammer, dat zy zyne genade niet iets van meer gewigt hebben kunnen doen verklaaren, dan dat *Martelli* een *Notaris* is. —— Indien de verklaaring dat *Martelli* een *Notaris* is, een *noodzaakelyk vereischte* is, gelyk hun voorspraak zegt, dat het is (*a*) *om de geloofwaardigheid van zyn getuigenis te staaven*; dan ontbreekt 'er een *noodzaakelyk vereischte*, tot staaving van de geloofwaardigheid van *Cotoloni's* getuigenis, dewyl 'er geen verklaaring is te vinden van een eenig mensch, dat hy de man is, dien hy zegt te zyn, naamelyk een gewettigd *Notaris*. —— Let hier eens ondertusschen op de doortraptheid van onzen *Ontmaskeraar*, daar hy van de verklaaring van den Aartsbisschop spreekt, zegt hy onder anderen, *op dat het getuigenis van* Constantini *in* Engeland *zou komen*, *met alle noodzaakelyke vereischten tot staaving van deszelfs geloofwaardigheid voorzien*, *heeft men*, *behalven het getuigschrift van* Martelli *ook zorg gedraagen om deszelfs getuigenis door de verklaaring van den Aartsbisschop van* Fermo *te doen bekragtigen* (*b*). Wie zou uit die woorden niet besluiten, dat de Aartsbisschop ook verklaard had, zoo wel als Kapitein *Constantini*, dat geene Juffrouw van die familie ooit met een Graaf *della Torre* van

(*a*) Complete Detection. p. 83. (*b*) Ibidem. p. 82, 83.

gelyk onze Godgeleerde het hebben wil, met uitdrukkelyke getuigſchriften en verklaaringen, te bewyzen, dat de Graaf, myn Vrind, met eene Juffrouw *Conſtantini* getrouwd, of zelfs, dat 'er ooit zulk een man als de Graaf *della Torre* op de waereld geweeſt is, zal ik dergelyke *betoogingen* voor onzen *betooger* moeten overlaaten, en my vergenoegen met de volgende aanmerkingen, of *redeneeringen*, zo gy wilt, om deeze twee *betoogende getuigſchriften* te beantwoorden.

I. Voor eerſt dan: het verhaal, dat ik van my zelven, en van de beweegredenen myner vlugt, deed, toen ik eerſt in dit Koninkryk kwam, nu over omtrent vier-en-dertig jaaren, en 't welk het zelfde verhaal is, als 't geen ik in 't jaar 1757 heb in 't ligt gegeeven, wierd omtrent een jaar na myn vertrek uit *Italiën* ten vollen waaragtig bevonden; gelyk ik voorheen (*a*) getoond heb. Het was derhalven toen waar, dat 'er zulk een man als de Graaf *della Torre* was geweeſt, dat hy eene Juffrouw uit de familie der *Conſtantini's* ten huwelyk gehad hadde, en door de *Inquiſitie* in hegtenis was genomen. Want ongetwyffeld was het droevig lot van dien ongelukkigen man het voornaamſte ſtuk, daar *Lord Aylmer* in *Italiën* naar verneemen deed, eer zyn Edelheid my in zyn huis nam, en met zyn vertrouwen vereerde: eene eer, daar ik nu geen gelegenheid zou hebben om op te roemen, indien de Graaf *della Torre nergens anders te vinden geweeſt ware, dan in myn vertelling.*

II. Ik heb dikwils de onmenſchelyke mishandeling en moord van dien Edelman, met al de omſtandigheden, die men 'er van in druk gezien heeft, verhaald in 't byzyn en ten aanhooren van Roomſchgezinden, en Roomſchgezinden ruim zoo yverig als de Heer *Henry Bedingfeld* zelf, ten einde hun, weinig den-

(*a*) Zie boven bladzyde (278).

van *Macerata* getrouwd geweeſt was? Dit ſchynt zekerlyk in den eerſten opſlag de meening van die woorden te zyn; en was ook, ongetwyffeld het geen die *opregte man* zyn onoplettende en ongeleerde Leezers wilde doen gelooven: daarom heeft hy ook alle de andere getuigſchriften in onze taal overgezet, maar dat van den Aartsbiſſchop in 't oorſpronkelyk *Latyn* gelaaten, een taal die wel aan *negen van de tien* in onze natie onbekend is.

denkende, wat 'er binnen die verfoeielyke muuren omgaat, beter te onderrigten, en hun 't vooroordeel en verkeerd denkbeeld van de goedertierenheid van de *Roomfche Inquifitie* te beneemen (*a*). En heeft dan nooit iemand van die goede Katholyken by hun Priefters, heeft nooit iemand van hun Priefters by hun Vrinden in *Italiën* en by hun Overften te *Romen*, daar ze beftendig briefwiffeling meê houden, navraag en onderzoek gedaan, of zoo aanftootelyk en gruwzaam een ftuk van wreedheid en onregtvaardigheid, daar hun Heilige *Inquifitie* meê beklad wierd, waar was of niet? Of deeden zy dat onderzoek, en bevonden ze dat het alles maar een enkel verdigtfel en zuivere logentaal was, dog hielden zulks ftil en voor zig zelven, en lieten my ongeftoord, dertig jaaren agter een, het Volk een vooroordeel tegen de Kerk, die zulke onmenfchelykheden niet alleen handhaaft, maar zelfs een Heilig werk noemt, inboezemen, daar het telken uur in hun magt was, my befchaamd te doen ftaan, en hun Kerk van die lafterfmet te zuiveren? Welk van deeze twee voorftellen het onwaarfchynlykfte is, zal ik niet op my neemen te befliffen, maar ik durf my wel verftouten te zeggen, dat het een zoo wel als het ander aan menfchen van verftand en kennis oneindig onwaarfchynlyker zal voorkomen, dan dat een *Notaris*, en Hoofdman van 's Paufen Krygsvolk, onder 't bereik der *Inquifitie*, zig door die Vierfchaar, die in dwinglandy en wreedheid geen wedergaâ heeft, en op regt nog waarheid ziet, heeft laaten overhaalen, om een onwaarheid met zyn getuigenis te bekragtigen. Met één woord, indien 'er nooit zulk een man als de Graaf *Vincenzo della Torre* op de waereld geweeft was, zou een vertelling, wier valfchheid zoo gemakkelyk te ontdekken was, en die zoo zeer tot nadeel ftrekte van de eer en goeden naam van de Heilige Katholyke Kerk, ontdekt en voor valfch uitgemaakt zyn geworden, zoo dra ze by de Roomfchen bekend, dat is, byna zoo dra ze verteld wierd. Had men, by voorbeeld, openlyk in de gezelfchappen

(*a*) Zie boven bladzyde (277).

pen verteld, dat de beroemde *J. D—gl—s* voorheen een beurzesnyder was geweest, had men de persoonen genoemd, dien, men zeide, dat hy de zakken gerold hadde, en was die vertelling een half dertig jaaren lang nooit tegengesproken geworden, nog van hem zelven, nog van zyn allerbeste en yverigste Vrinden, schoon ze in hun byzyn, en daar ze het hoorden meermaalen verteld wierd, wie zou eenig agt slaan op verklaaringen en getuigenissen, die hy naderhand mogt by één zien te krygen, om zig van dat verwyt te zuiveren? De toepassing is 'er ligt op te maaken.

De voorspraak der *Inquisitie* schynt de kragt van deeze redeneering reeds bemerkt, en voorzien te hebben, en zegt daarom (*a*), dat ik myn *Italiaansche* vertelling zoo lange jaaren agter een voor de Roomschen verborgen hield, en *voorzigtig genoeg was om ze niet te waagen buiten den naauwen kring van myn goede en weinig ergdenkende Vrinden.* Maar ik heb reeds aangetoond, dat myn *Italiaansche* vertelling byna zoo vroeg bekend geweest is by Roomschen als by *Protestanten* (*b*). Daarenboven spreekt hy, 't geen hy op die plaats zegt, op verscheiden andere plaatzen rond uit tegen, en maakt zig zelven, volgens zyn gewoonte, tot een logenaar. Dus zegt hy, by voorbeeld (*c*), dat *ik den grondslag van myn roem en welvaart in* Engeland *op myn* Italiaansche *vertelling gebouwd heb:* en wederom (*d*), *dat ik niets anders had om van te leeven:* en elders (*e*), dat *die vertelling my zoo veel aanziens gegeeven heeft, dat ik op 't goed geloof van dezelve, byna dertig jaaren agter een, niet alleen gegeeten en gedronken, maar ook rykelyk en overdaadig geleefd heb, en myn beurs gevuld, de* Beaumont *van de ryken, en de gunsteling van de schoone:* en dergelyke laffe en ongerymde praatjes meer, enkel geschikt om zyn boek dikker te maaken, en in prys te doen ryzen. Maar hoe zal hy dit alles kunnen daar meê overeenbrengen, dat ik myn vertelling voor de Roomschen zorgvuldig verborgen hield? Kon ik dertig jaaren agter een *eeten en drinken* &c. op het

(*a*) Complete Detection. p. 59. (*b*) Zie boven bladz. (277). (*c*) Complet. Detection. p. 62. (*d*) Ibid. p. 67. (*e*) Ibid. p. 74.

het goed geloof van die vertelling, en hoorde egter nog Roomschgezinde, nog Roomsch Priester nog Jesuit ooit iets daar van? Zaten zy dan dien ganschen tyd opgeslooten tusschen de gebergten van *Walles* of in de *Schotse Hooglanden*? Zeker in ongerymdheden, wartaal, en tegenspreeken van zig zelven heeft deeze *J. D—gl—s* geen wedergaa; zelfs niet onder zyn eigen veragtelyken aanhang van logenaars, lasteraars en kwaadspreekers.

III. Ik heb voorheen zoo klaar en zeker, dat 'er geen de minste twyffel of tegenspraak op valt, beweezen, dat 'er een *Inquisitie*, en Raden der *Inquisitie* te *Macerata* zyn, dat ik dat ampt daar bekleed heb, en dat bygevolg de *Inquisiteur Generaal*, dat de hoofd of eerste *Notaris* van de *Heilige Romeinsche en algemeene Inquisitie*, dat een Kanonnik van de *Kathedraale* Kerk van *Macerata*, en drie *uitmuntende Jesuiten*, allen, door het tegendeel te getuigen, een openbaare onwaarheid getuigd hebben. En verdient een *Cotoloni*, *Notaris* van de stad *Macerata*, meer geloof, dan een *Calabrini*, eerste *Notaris* van de Heilige *Romeinsche* en algemeene *Inquisitie*? Moeten wy meer *vertrouwen* stellen op 't geen van een Hoofdman van 's Pausen Krygsvolk komt, dan op iets, dat komt van een *Inquisiteur Generaal*, van een Kanonnik eener Hoofdkerk, van drie uitmuntende Jesuiten?

Maar zou een Edelman van familie, van aanzien en middelen, zegt de voorstander der Heilige Vierschaar, *de allerdoorlugtigste en edele Heer* Signor Christiano Capitano Constantini, Patricius, (dat is Heer) *van den Kerkelyken staat, uit het edel en hoogadelyk geslagt van* Constantini *te* Fermo, *vyf-en-veertig jaaren oud, zig voor de gansche waereld willen blootstellen en onteeren als een logenagtigen getuige*? —— Ik wenschte wel, dat wy, in dit ons geschil, zelf, geen voorbeeld, hier binnen 's lands, gezien hadden van een Edelman, van ten minsten zoo goed en aanzienlyk een familie, en van merkelyk meerder middelen en hooger rang, die zig voor de gansche waereld als een valsche getuige blootstelde en onteerde. Egter zien wy zulk een voorbeeld in den Roomschen voorstander van onzen *Pro-*

testantschen Godgeleerde, die ontelbaare onwaarheden, wier valschheid, door onwederspreekelyke blyken en redenen zoo wel als *uitdrukkelyke getuigenissen*, *Protestantsche* getuigenissen, van hem en zyn ganschen aanhang eertyds voor *onbetwistbaar* erkend, beweezen is, met zyn verklaaringen en getuigenis bekragtigd heeft (*a*). En kan een mensch van eenig oordeel en kennis, daar een Edelman van aanzien in dit Koninkryk, zonder dat hy de *Inquisitie* heeft te vreezen, zoo veel openbaare onwaarheden zig niet ontziet te staaven, zig 'er over verwonderen, dat een Hoofdman van 's Pausen lyfwagt, onder den schrik van die Vierschaar, de ontzachelykste en gedugtste Vierschaar op aarde, op haar verzoek, dat is, bevel, eene onwaarheid tekent, die zy tot handhaaving van haar eer, van de eer van haar gerigtshof, en die van haar Kerk noodig oordeelde? Dat hy inderdaad een onwaarheid getekend heeft blykt zonneklaar uit het geen ik voor heen, tot volkomen overtuiging, hoop ik, van ten minsten het tiende deel der natie, heb aangetoond. De *overige negen deelen* laat ik voor hunnen *Protestantschen Patentato*, (of amptenaar der *Inquisitie*) over. Hy mag 'er met zyne Jesuiten en *Inquisiteurs* zig op beroemen. Het voorbeeld, dat ik onlangs (*b*) van een der agtbaarste Kerkvoogden van zyn tyd heb bygebragt, die zig niet ontzag om iets, dat geheel *Frankryk* wist dat valsch was, op de plegtigste wyze als eene waarheid te verzekeren, toont maar al te klaar, dat Roomschgezinden, zelfs van aanzien en rang, en in alle andere opzigten van 't onberispelykst gedrag en zeden, geen zwaarigheid maaken, om, wanneer 't de eer en 't belang van hun Kerk geldt, allerhande onwaarheden, hoe genoemd, en schoon by duizenden daar voor bekend, met hun getuigenis te bekragtigen, en zig dus *voor de gansche waereld bloot te stellen en te onteeren als logenagtige getuigen*. Ondertusschen ben ik egter van gedagten, dat geen mensch in geheel *Italiën* een enkel woord weet van het gansche geschil tusschen de bedienaars der In-

(*a*) Zie boven bladzyde 195, in de Aantekening. (*b*) Zie boven in de Aantekening, bladz. 290.

Inquisitie en my over den Graaf *della Torre*: geen mensch, naamelyk, dan wiens getuigenis zy volstrekt noodig hadden, om dat voorbeeld van hun gruwelyke wreedheid voor valsch te verklaaren. Hun *getuigschriftschryvers stellen zig* derhalven DAAR *uit bloot als logenagtige getuigen*, en wat raakt het hen, wat de *Overbergsche Ketters*, of, gelyk zy ze gelieven te noemen, *Bestie Battezzate*, dat is, *gedoopte beesten* van hun denken, indien zy de gunst en bescherming van zoo magtig een Vierschaar, met zulk een beuzeling, als een valsche getuigenis, winnen kunnen?

Wat in 't byzonder de beëedigde verklaaring van Hoofdman *Constantini* betreft, ik wilde wel eens weeten, waarom die *allerdoorlugtigste en edele Heer*, (titels, die men in *Italiën* aan alle zelfs amptelooze en gemeene edellieden geeft,) juist verkooren heeft, dezelve te doen voor een *Notaris*, die hy wist en weeten moest, dat niet bevoegd was om iemand in den eed te neemen, liever dan voor een Overheids persoon, die 'er alleen toe geregtigd is. Een eed, die niet voor een wettige Overheid gedaan wordt, is, om de taal der *geweetenschryvers* te gebruiken, geen eed, nog *in foro conscientiæ*, nog *in foro fori*, dat is, nog in geweeten, nog volgens regten. Daar schuilt hier zekerlyk de eene of de andere streek of geheimenis onder, anders zou *Signor Constantini* ongetwyffeld wel verscheenen zyn voor de Overheid; in derzelver tegenwoordigheid de waarheid van zyn getuigschrift bezwooren hebben, en het zelve naar *Engeland* gezonden, eigenhandig door de Overheid ondertekend, *Bezwooren voor my* &c., met een getuigschrift van den Aartsbisschop, dewyl zyn genade tog meê in 't spel gebragt was, waar in dezelve verklaart, dat de persoon, voor wien de waarheid van het getuigenis bezwooren wierd, een Overheids persoon is. Dat hy zoo niet gedaan heeft, maar heeft kunnen goedvinden een eed als steelswyze te smokkelen, want dus kan men 't noemen, voor een *Notaris*, heeft vry wat bedenkens in zig, maar zonder daar op te staan, moet ik my waarlyk zeer verwonderen over de onkunde of schurkery van hun nederigen en veragtelyken dienaar, die de goede Ingeze-

tenen van *Engeland* een beëedigde verklaring wil opdringen, als *met alle noodige vereischtens* overvloedig *voorzien*, daar het eerste en *eigen vereischte* 'er aan ontbreekt, dat onvermydelyk noodig is om het tot een *beëedigde verklaring* te maaken.

Het is te eenemaal ongerymd te vooronderstellen, vervolgt de verdediger der Jesuiten en der *Inquisitie*, *dat menschen van rang en middelen*, *menschen die geen kennis aan elkanderen hebben* &c, *een zamenzweering zouden maaken*, *en hun aanzien*, *eer*, *en agting waagen met het verleenen van hun naam*, *eed en zegel tot staaving van een logen*, *enkel met oogmerk om een Godloozen Oudjesuit* (*), *een overgegeeven booswigt van een Oudjesuit* (Exjesuit) *daar het Pausdom nooit iets het minste kwaad van te dugten heeft*, *te schandvlekken en te lasteren* (*a*). De redenen en blyken, die ik voorheen heb bygebragt, om de valschheid van 't geen deeze menschen van rang en middelen getuigd hebben te bewyzen, kunnen yder, die niet geheel eenzydig is, zonneklaar doen zien, dat zy inderdaad *hun naam* &c. *tot staaving van een logen geleend hebben*, *en daar aan hun aanzien*, *eer*, *en agting gewaagd*. Daarenboven heb ik aangetoond, dat menschen van vry hoogeren aanzienlyker rang ook wel zoo gedaan hebben; en 't geen nog vreemder is, dat een *Protestantsch* Geestelyke, een Doctor in de Godgeleerdheid, in dit zelfde geschil, zig meermaalen open-

(*) Hier, en op twintig andere plaatsen meer, noemt hy my een *Oudjesuit*; dat is iemand, die eertyds een Jesuit geweest is, maar het nu niet meer is; en op anderen plaatsen weder, die niet minder in getal zyn, beweert hy, dat ik nog een Jesuit ben. Ik moet alles zyn, naar 't schynt; zoo als het hem best dient tot zyn oogmerk. Nu ben ik by hem een *yverig Roomschgezinde*, een *Jesuit*, een *Cummins* of een *Heath*, die van *Romen* gezonden is om de Kerk van *Engeland* met een kragtdaadigen slag ter neer te slaan: dan ben ik weder, een *Oudjesuit*, en *Afvallige* van myn Orde, *nog Roomsch nog Protestant*, *nog zelfs eens een Christen*, maar *een volslagen ongeloovige* &c. Dog deeze en duizend dergelyke beuzelagtige aanstootelykheden zal de bescheiden leezer, hoe regtsdraats dezelve ook tegen elkander stryden mogen, wel door de vingeren willen zien, dewyl hy weet, dat ze alleen toeteschryven zyn aan 's goeden mans hartelyke liefde voor de waarheid, en brandenden yver voor den *Protestantschen* Godsdienst.

(*a*) Complete Detection. p. 115.

openlyk tot een logenaar gemaakt, en dus zyn eer, agting en aanzien niet alleen gewaagd, maar, dat meer is, verbeurd heeft; zo hy anders iets te verbeuren hadde; en dat alleen om de Roomschen, de *Inquisiteurs* en Jesuiten dienst te doen: 't welk zelfs in een *Protestantschen* Leek een zeer snood stuk zyn zou. — Het kan zeer wel zyn, dat die *menschen van rang en middelen geen kennis aan malkanderen hebben.* Maar zy hebben egter allen kennis aan de Jesuiten en de meesten van hun, zo niet allen, staan onder hun onmiddelyk bestier: en die goede Vaders zyn 't, die de getuigschriften bezorgd hebben. — Indien *het Pausdom nooit eenig het minste kwaad en nadeel van dien snooden Oudjesuit te dugten heeft*, waarom geeven zy zig dan zoo veel moeiten om hem van zyn goeden naam en allen invloed te berooven? Waar toe zulke stapels van getuigschriften, verklaaringen, oorspronkelyke stukken &c. met geheele wagenvragten, byna van alle oorden, daar ze kennis hebben, by één gehaald? En waarom hebben dan twee van hun bekwaamste Godgeleerden in dit Koninkryk, van welken de een een man is van geen minder aanzien, dan dat van hun Bisschop van *Londen*, te zamen met malkander een antwoord op zyn werk ondernomen? Zagen zy, dat hetzelve het Pausdom in 't minste niet schaaden kon, zy zouden, mag men vry denken, zig wel stilgehouden, en 'er zig in 't geheel niet meê bekreund hebben. Onze waarheidspreekende Godgeleerde, 't is waar, verzekert ons, dat de Roomschgezinden *niets zoo zeer wenschen, als dat werk*, myn Historie der Pausen, *vervolgd te zien:* maar dat, vrees ik, zal hy al zoo bezwaarlyk weeten overeentebrengen met de ondernomen wederlegging van 't zelve, als hy 't met elkander kan vergelyken, dat ik *een zeer yverig Roomschgezinde*, en, op denzelfden tyd, weder *nog Roomsch nog* Protestantsch *ben* Maar dat de Jesuiten eigenlyk dien *snooden Oudjesuit* veragtelyk en haatelyk poogden te maaken, om zyn Historie al haar agting en invloed te beneemen, en dat zy bygevolg wezendlyk van gedagten waren, dat ze het Pausdom wel eenigzins zou kunnen schaaden en vry wat kwaad doen, heeft zeker Jesuit, zoo *uitmuntend* als 'er een in dit Koninkryk is, in

vertrouwen betuigd tegen twee van zyn boetelingen, die beiden gereed zyn, om zulks, zo 't geeischt wordt, met eede te bevestigen (*a*). En, 't geen aanmerkelyk is, een van die getuigen is de man zelf, dien onze Godvrugtige Geestelyke, met den ganschen aanhang der Jesuiten gesterkt, niet overreeden kon, om verklaaring te geeven van iets, dat hy niet wist of het waar was of niet, en dien hy egter, op een logenagtige wyze, (tot welk eene snoodheid is deeze man niet bekwaam!) openlyk invoert als een *onbetwistbaaren getuige*, die zulks wel uitdrukkelyk verklaart (*b*). Hy kan derhalven deszelfs geloofwaardigheid niet betwisten nog lochenen. Waarlyk ik moet bekennen, dat het geen my gebeurd is, nooit mensch, geloof ik, voor my gebeurde. Ik ben vervolgd geworden, gescholden, geschandvlekt door de Roomschen, om dat ik tegen het Pausdom schreef: en ik ben niet beter, mogelyk erger, en op een veel onbetaamelyker en onverschoonbaarder wyze, gehandeld van zommige *Protestanten*, zommige *Protestantsche* Godgeleerden, die voorgeeven, dat myn werk geschikt is, om het Pausdom te begunstigen en te bevorderen (*); dat zelfde werk, 't welk de Roomschgezinde Godgeleerden ondernomen hebben te wederleggen, als geschikt om de grondslagen en hoofdleer zelf van hun Godsdienst te ondermynen en om ver te werpen.

Yder een, voegt 'er de voorspraak der Heilige *Inquisitie* by, *kan hooren, daar op de plaats zelve, dat 'er zulk een man als de Graaf* Vincenzo della Torre *nooit in de waereld geweest is.* — Wat yder daar op de plaats hooren kan, *nu*, terwyl ze op hun hoede

(*a*) Zie boven bladzyde 196 in de Aantekening. (*b*) Zie boven bladz. 196.

(*) Een eerwaardige Broeder van het genootschap heeft een geschrift in 't ligt gegeeven, waar in hy die wonderspreuk tragt te bewyzen. Maar het denkbeeld, dat allen, die den man kennen, en den verdrietigen arbeid ondergaan hebben van zyn geschriftje eens door te loopen, my en van den Schryver en van zyn werk gegeeven hebben, heeft my overtuigd, dat ik my deerlyk myn tydverzuim beklaagen zou, indien ik my verledigen wilde om dat of eenig ander werk van dezelfde *ontroerde barssenen* te leezen: ik heb 'er daarom de oogen zelfs niet eens ingeslagen.

de zyn, weet ik niet: maar ik weet zeer wel, en heb het reeds onbetwistbaar beweezen, dat het verhaal, 't welk ik van myn ontmoetingen gaf en daar die Graaf *della Torre* en zyn gevangenis, en mishandelingen in de *Inquisitie* een aanzienlyk gedeelte van uitmaakten, *daar op de plaats zelve*, waar bevonden wierd voor omtrent dertig jaaren, toen zy *nog niet* op hun hoede waren. Ik twyffel geenszins, of de *Inquisitie* heeft, na het in 't ligt geeven en waereldkundig maaken van dat verhaal, door een heimelyk bevel, alle Inwooners van *Macerata* scherpelyk verbooden, ooit eenig het minste woord te reppen van den ongelukkigen man, dien zy zoo onmenschelyk vermoord had: zulk een heimelyk bevel kreegen eertyds de Inwooners van *Siena*, van die zelfde Vierschaar, om voortaan tegen niemand ooit eenig gewag meer te maaken, van het standbeeld van Pausin *Johanna*. De gansche waereld wist, dat het standbeeld van die Pausin mede onder de standbeelden van de andere Pausen in die pragtige Hoofdkerk geplaatst was geweest; en egter durfde niemand bekennen, dat het 'er ooit gestaan had. Toen Vader *Antonius Pagi*, door *Siena* reizende, met de Geestelyken van zyn Orde daar over sprak, en gaarne, *daar op de plaats zelve*, eenige byzonderheden van zoo berugt een gedenkstuk uit hun had willen weeten, betuigden ze allen, tot eenen man toe, dat ze 'er nooit iets van gehoord hadden, schoon het 'er slegts eenige weinige jaaren te vooren was weggenomen. De Kanonniken van de Hoofdkerk, door *Pagi*, zoo als ze na het zingen van den *Vesper* uit het koor kwamen, daar over aangesproken, gingen heen, zonder zig eens te verwaardigen, om hem op zyn vraagen eenig antwoord te geeven. Dit verhaalt Vader *Pagi* zelf in zyn *Observationes Criticæ in Annales Baronii, ad annum* 853. *N.* 17. Zulke geheime bevelen zyn in *Italiën* niet zeldzaam, nog ook, geloof ik, in andere landen, daar de *Inquisitie* heerscht. Zy worden door de *Inquisiteurs* aan alle Biegtvaders, en door deezen aan hunne Boetelingen bekend gemaakt. Het was ook in dit geval, zoo zeer als ooit, der moeite wel waardig, dat

'er

'er een dergelyk bevel gegeeven wierd, dewyl de eer en agting van hun Heilige Vierschaar, met zoo gruwzaam een wreedheid en onmenschelykheid beklad, hier gevaar liep.

De goedaartige, de menschlievende en tederhartige man kan zig niet verbeelden, dat eenig menschelyk schepzel tot dergelyke wreedheden bekwaam zou zyn, als die de *Roomsche zendeling* den bedienaars der Heilige *Inquisitie* te last gelegd heeft, en vraagt, *zyn de* Inquisiteurs *menschelyke schepsels*? Ja, zekerlyk zyn het menschelyke schepsels; maar zulke schepsels, als een *Phalaris*, als een *Dionisius*, een *Nero* &c., en zulken zyn ook alleen bekwaam om *Inquisiteurs* te zyn. Indien deeze man slegts zig zelven en zyn eigen hart kende, hy had zulk een onvoeglyke vraag niet behoeven te doen. Want zoo ver wy oordeelen kunnen uit de onmenschelyke behandeling, die hy iemand aandoet, die hem nooit getergd of eenige reden van stoornis gegeeven had; uit de dolle woede en bloeddorstigen geest van vervolging, dien hy op yder bladzyde van zyn schandelyke lasterschriften laat doorkyken; uit het vermaak en genoegen, waar meê hy elke faamroovende vertelling, die hy denkt, dat smarten en gevoelig treffen zal, verhaalt, hebben wy maar al te veel reden, om te denken, dat hy niet minder van alle aandoeningen van menschlykheid en mededoogen vervreemd is, dan een *Zabberoni*, een *Montecuculi*, of een *Dominicus*, en dat het hem slegts aan magt ontbreekt om hen in wreedheid te evenaaren, zoo niet te overtreffen. Maar, de Hemel zy gedankt! hy mag getuigschriften van *Romen* hebben weeten te krygen; magt heeft hy 'er tot nog toe niet kunnen bekomen: en, *zoo lang dat gelukkig oogenblik nog niet voor hem opdaagt*, zal hy zig vergenoegen moeten, om, op zyn gewoone wyze, zyn heeten en van yver brandenden geest wat lugt te geeven met schelden, en raazen.

Laat ik 'er dit derhalven nog kortelyk byvoegen: ik heb in plaatsen gewoond, daar een *Inquisitie* is, en daar verscheiden menschen door die Vierschaar gevat zyn, van welke men zedert nooit meer gehoord heeft: en dat ik egter tot *het toneel*

van

van myn Inquisitie *bedryven* een plaats zou verkooren hebben, daar geen *Inquisitie* is, dat ik een man, die nooit op den aardbodem was, tot *den held van myn Roman genoomen*, en dat ik door plaats en persoon te noemen, yder een gelegenheid zou gegeeven hebben om het bedrog te ontdekken, is iets zoo ongerymds en buitenspoorigs, dat het niet wel in 't hoofd zal willen, by iemand, die nog eenig gezond verstand heeft, of niet gelooft, dat ik te eenemaal myn zinnen byster ben. —— Het geen de verdediger der *Inquisitie*, in zyn laatste geschrift (*a*), bybrengt, is te dwaas om beantwoord te worden: *wanneer een verdigtsel*, zegt hy, *verhaald wordt met omstandigheden, die ons middelen aan de hand geeven om het bedrog te ontdekken, wordt het dikwils, om die reden zelf, voor waar aangenomen.* Want schoon ik my zelven gevleid mogt hebben, dat de *Protestanten*, hoe zeer ook van middelen voorzien om het bedrog te ontdekken, eene vertelling, die de snoodheid der *Inquisitie* aan den dag bragt, gelooven zouden, zonder eenig gebruik van die middelen ter ontdekking te maaken; kon ik egter onmogelyk zinneloos genoeg zyn om te denken, dat de Roomschgezinden, de Roomsche Priesters en Jesuiten, die in dit Koninkryk omzwermen, ook zoo doen zouden, en de Inwooners van *Groot-Britanniën*, tot wier bekeering zy herwaarts overkomen, gerust een afkeer tegen hun heiligen Godsdienst laaten inboezemen door een logenagtige vertelling, wier valschheid zy aanstonds ontdekken en handtastelyk aantoonen konden, en wel door zoo grof en openbaar een logenagtige vertelling, dat 'er, naamelyk, een man, die 'er nooit op de waereld was geweest, dood gepynigd was in de *Inquisitie*, op een plaats, daar geen *Inquisitie* was. Niemand zeker, die niet geheel van zyn verstand beroofd is, zal een logen gaan vertellen met zulke omstandigheden, welke het middel zelf, om 'er de valschheid van te ontdekken, teffens aan de hand geeven aan iemand, die hy zeker weet, dat van dat middel gebruik zal maaken, om hem met zyn logen beschaamd te doen staan.

Ik

(*a*) pag. 75.

Ik zal dit gedeelte van 't geschil besluiten met de woorden van dien regtschapen *Protestant*, en waarlyk agtbaaren Godgeleerde, den eerwaardigen Heer *Corps*. *Wy hebben hier binnen 's lands te veel voorbeelden van goede Katholyken, die geen* VALSCHE GETUIGSCHRIFTEN, *geen* VALSCHE VERKLAARINGEN, *geen* VALSCHE EEDEN *ontzien, als de eer en 't belang van de Heilige Moeder de Kerk in nood is, om eenig agt te slaan op* GETUIGSCHRIFTEN *of* EEDEN, *die men ons brengt uit* Italiën, *uit het gebied van den Paus, of van de* Inquisitie. *De Heer* D—gl—s *mag zulke goede gedagten van de Heilige Vierschaar hebben, als hy wil; ik, voor my, ben ten vollen by my zelven verzekerd, dat de bedienaars van die heillooze Regtbank liever duizend valsche eeden zouden doen, en de zulken, die hun niets weigeren durven, beveelen en noodzaaken om ze te doen, dan bekennen, dat het afschuwelyk voorbeeld, 't welk de Heer* Bower *van hun onregtvaardigheid en wreedheid verhaald heeft, waar is* (*a*). Yder leezer, die in onze, (*Engelsche*), Geschiedenissen maar eenigzins bedreeven is, zal, geloof ik, het zeggen van dien waardigen en geagten Godgeleerde gereedelyk toestemmen, en het voor *J. D—gl—s* overlaaten, om allerhande getuigschriften, die uit dien hoek komen, als zoo veele *betoogende bewyzen*, blindelings aan te neemen. En zulke *bewyzen*, die alles *betoogen* zullen wat hy maar wil, kan hy jaarlyks by geheele wagenvragten te gelyk krygen, die hem van alle kanten, te water en te land, en zonder zyn kosten, zullen worden toegevoerd.

Ik ga nu over tot het beantwoorden eener beschuldiging van een geheel andere natuur, en wel eene zeer zwaare beschuldiging, door denzelfden aanklaager my te last gelegd. De beschuldiging is, dat ik briefwisseling hield met den Jesuit *Carteret*, niet tegenstaande ik, in myn beëedigde verklaaring, onder eede betuigd had, dat ik nooit eenigen brief of brieven aan gemelden *Carteret* geschreeven, of van hem ontvangen had, en myn aanklaager bewyst zulks, *op de alleroveruigendste manier*, gelyk hem dunkt, uit een brief van dien Vader

(*a*) Postscript to some very remarkable Facts &c. p. 75.

der *Carteret* aan zyn Geeſtelyke Dogter *Hanna Hoyles*, die *uitmuntend goede* en braave Roomſche zoopjetapſter. Want in dien brief ſtaan deeze woorden: *als gy* Bowers *ziet, zeg hem, nevens groetenis van my, dat het my verwondert, dat hy myn brief niet beantwoordt* (a).

Vreemd, zeker, is het, dat *Hanna Hoyles* dien brief niet aanſtonds voor den dag gehaald en getoond heeft, zoo dra ik de bovengemelde beëedigde verklaaring deed: dat zy 'er drie jaaren lang agter een geen woord van gerept heeft tegen den ſtookebrand van haar aanhang, in de menigvuldige bezoeken, die hy by haar kwam afleggen om nieuwe ſtof van laſter en logentaal op te doen: dat zy dien verborgen gehouden heeft voor den eerwaardigen en onderzoekzieken *Doctor Birch*, toen hy door den Heer *Henry Bedingfeld* by haar wierd ingeleid, en haar met zyn geleerde tegenwoordigheid aan haar theetafel vereerde (*). Zy kon immers niet vergeeten hebben,

(a) Complete Detection. p. 106.

(*) Wie zou, als hy twee *Proteſtantſche* Geeſtelyken dikwils ten huize zag komen van een gemeene Roomſchgezinde kroeghoudſter, met haar thee drinken, en langen tyd agter een met haar in geſprek zyn, niet verwagt hebben, dat hy eerlang hooren zou dat zy bekeerd was, het Pausdom verzaakt, en den *Proteſtantſchen* Godsdienſt aangenomen had? Zou het ooit in de gedagten van een eenig menſch hebben kunnen vallen, dat de eenigſte bezigheid, die het de twee *Doctors* daar zoo druk deed hebben, enkel en alleen was, deeze of geene eerroovende ſtukjes en laſtertaal uit haar te hooren, om 'er iemand meê te brandmerken, die den ganſchen aanhang des Pausdoms getergd had, door hun Godsdienſt niet alleen te verlaaten, maar ook 'er tegen te ſchryven! — Het is myn ongeluk, dat ik een ganſch Heirleger van *Doctors*, een *Populus Doctorum*, tegen my heb. De voornaamſten van dezelven zyn: de zeer eerwaardige *Doctor Ch—nl—r*, Naarbiſſchop van *Londen*; *Doctor B—tl—r*, Hoofdkapellaan van een groote en aanzienlyke Roomſche familie; *Doctor Bl—the*, eerste Kapellaan van een buitenlands gezant; *Doctor D—gl—s*; *Doctor Sh—b—re*; *Doctor B—rch*; *Doctor H—wksw—th*; *Doctor Sm—ll—tt*, en een ontelbaare menigte van minderen rang en laager titels. Waarlyk, zy maaken met elkander een geducht Heirleger uit: maar ik vlei my dat regt en waarheid nog geduchter zullen zyn van vermogen. Twee van den hoop hebben reeds de belooning weg, die zy door hun yver, tot voortplanting van 't geen ze waarheid gelieven te noemen, rykelyk verdienden. Laaten de overigen voor zig zien.

ben, dat ze zulk een brief ontvangen, en in haar bewaaring had; zy, die in dertig jaaren tyds het woord *Sophist* niet had vergeeten, schoon ze het nooit van te vooren, gelyk we wel mogen denken, had hooren noemen, nog ook, waarschynlyk, ooit daar na, tot aan den tyd toe, dat ze haar berugt Historisch verhaal opstelde. Hoe kwam het dan, dat zy een brief van zoo veel belang, en die haar menigvuldige kwaadstookers en medestanders in faamroovery zoo wonder wel te stade zou gekomen zyn, zoo lang vergat en agterhield? Men behoeft niet veel doorzigts, om die vraag te beantwoorden. — Maar toegestaan eens, dat Vader *Carteret* dien brief voor zyn dood geschreeven heeft, en niet na zyn dood, wat zal die brief dan bewyzen? Hy zal bewyzen, dat *Carteret* eens aan my geschreeven heeft. Maar volgt daar uit, dat ik zyn brief ontvangen heb? Durft myn aanklaager zelf, hoe weinig hy zig ook om de waarheid bekreunt, en hoe stout hy is in zyn verklaaringen, wel onderneemen te verzekéren, dat 'er nooit een eenige brief, aan hem of door hem geschreeven, vermist en niet te regt geraakt is. Had ik een brief van *Carteret* ontvangen, ik zou geen de minste zwaarigheid, zeker, gemaakt hebben om hem te beantwoorden, en het zelfs voor een gebrek van behoorlyke beschaafdheid en voor onbeleefd gehouden hebben, dien onbeantwoord te laaten, dewyl hy my *toen* nog geen de minste reden gegeeven had, om hem op zulk een veragtelyke wyze te behandelen. Maar laat ons hooren, hoe de *Doctor Aanklaager* uit dien zelfden brief, *op de allerovertuigendste manier*, bewyst, dat ik briefwisseling hield met Vader *Carteret*, en hem *twaalf of meer brieven* geschreeven heb.

Aanklaager. *Dat* Carteret *aan B— r schreef, is zeker, en dat deeze zulk een man, die aan hem schreef, zoo veragtelyk behandelde, dat hy hem nooit weder schreef, is ten hoogsten onwaarschynlyk.*

Antwoord. Dat *B—r* den brief van *Carteret* niet beantwoorde, is zeker. En of het dan egter nog ten hoogsten onwaarschynlyk is, dat hy nooit aan dien Jesuit schreef, en of het niet liever ten hoogsten waar-

waarschynlyk zou mogen genoemd worden, laat ik aan yders oordeel over.

Aanklaager. Carteret *verzoekt in een anderen brief aan dezelfde* Hanna Hoyles *zyn vriendelyke groetenis te doen aan den Heer* Bowers (*). En verzoekt men ooit zyn dienstaanbieding en groetenis aan iemand te doen, die ons ooit geschreeven heeft?

Antwoord. Risum teneatis amici: dat is, *Vrinden, kunt gy u van lacchen* (om den Doctor,) *wel onthouden.*

Van harten wenschte ik, dat deeze man enkel een voorwerp was van lacherny, om zyn onweetendheid, die, ten minsten, geen misdaad en zonde is, zelfs niet in een *Doctor der Godgeleerdheid.* Maar het aanstootelyk blyk, dat hy ons op deeze zelfde plaats zien laat (*a*), van zyn weinig ontzag voor alles wat het allerheiligst is in den Godsdienst, moet hem in yders oogen een voorwerp maaken van veragting niet alleen, maar ook van verfoejing en afkeer. Niemand kan zyn lasterschriften maar ter loops inzien, of hy ontdekt 'er aanstonds, in het hevig schelden en raazen, dat hy op yder blad byna ontmoet, de voetstappen in van een verouderden bitteren wrok, en gewisse kenmerken van een ontaard hart, van alle tedere aandoeningen, van alle menschlievendheid en medelyden vervreemd. En nogthans is de ongelukkige man van alle gevoel van schaamte zoo wel als van Godsdienst zoo te eenemaal ontbloot, dat hy voor 't oog der gansche waereld verklaaren durft, en zelfs God tot getuige neemen (even als zeide hy in zyn

(*) *Carteret* wist zelfs nog niet eens, hoe myn naam gespeld wordt; want in beide zyne brieven speldt hy dien kwalyk. En hoe is 't mogelyk, dat de *Doctor* met al zyn doorzigt en geslepenheid zoo handtastelyk en *overtuigend een bewys*, dat ik met dien Vader briefwisseling gehouden, en *twaalf of meer brieven* aan hem geschreeven had, over 't hoofd heeft kunnen zien!

(a) Complete Detection, p. 107.

zyn hart, *daar is geen God*,) dat zyn hart geen aandoening gevoelt, dan die van barmhartigheid en medelyden. *God is myn getuige*, deeze zyn zyn eigen woorden, *dat myn hart geen aandoening gevoelt, dan die van medelyden.* Geen aandoening, dan die van medelyden! Kunt gy, eerwaardige Heer, zonder sidderen, God tot getuige roepen, dat, terwyl gy zoo bitter een gal tegen my uitbraakt, terwyl gy my met de haatelykste naamen, en de eerroovendste scheldwoorden, die de doortrapte boosaartigheid een ziel, van woede en raazerny aan 't blaaken, kan ingeeven, lastert en brandmerkt, uw hart geen andere aandoening gevoelt dan die van medelyden! Welke logens, welke lasteringen zal iemand ontzien met zyn getuigenis te staaven, die zig niet ontziet den God der waarheid tot getuige over zoo openbaar eene valschheid aan te roepen? Maar dit is te aanstootelyk een onderwerp om 'er langer op stil te staan, en ik zal het, derhalven, liever aan 't oordeel van die Heeren, aan wien hy zyn laatste lasterschrift heeft opgedraagen (*), overlaaten, of de man, die dus Godloosjyk zyn schepper als in 't openbaar bespotten durft, den naam verdient van *een Prediker van 't Euangelie.*

De volgende beschuldiging, de eenigste die eenige opmerking verdient, is, *dat ik my den titel van Hoogleeraar in de* Rhetorica *te* Romen *heb aangemaatigd, daar het egter betoogd kan worden, dat ik nooit dat ampt daar bekleed heb.* — Dat ik inderdaad *dat ampt daar bekleed heb*, heb ik reeds voorheen (*a*) onbetwistbaar beweezen, en zal derhalven, den leezer derwaarts wyzende, hier slegts eenige weinige aanmerkingen maaken op

(*) Hy heeft het opgedraagen aan *de allereerwaardigste Aartsbisschoppen, de zeer eerwaardige Bisschoppen, de geleerde Universiteiten, en de eerwaardige Geestelykheid van dit Koninkryk* Deeze agtbaare naamen heeft de eerroovende logen-Schryver zig niet ontzien te zetten voor een schandelyk lasterschrift, daar hy zyn eigen naam niet voor durfde zetten, dewyl hy wist, dat, het geen hy deed, strydig was met de Goddelyke wetten, en volgens de wetten van zyn Vaderland strafbaar Wierd wel ooit de gansche Geestelykheid eener natie smaadelyker verongelykt?

(*a*) Zie boven bladzyde. 284, 285.

op de *betoogingen*, die onze *betooger* bybrengt om het tegendeel te *betoogen*, en dus eens dit *kortbondig berigt* ten einde brengen, 't welk veelen, misschien, oordeelen zullen, dat reeds te lang is, zonder te bedenken, dat het een antwoord is, op niet minder dan vier al tamelyk dikke boeken. Zyn betoogingen zyn de volgende. *Eerste betooging; het onbetwistbaar, onwederspreekelyk, en volkomen beslissend getuigenis van drie uitmuntende Jesuiten, die verklaaren, dat de Heer* B—r *nooit Hoogleeraar in de* Rhetorica *te* Romen *geweest is. Maar dat het waar is, dat hy, terwyl hy* Student *was in de Godgeleerdheid, omtrent drie weeken lang, als meester in de* Rhetorica *te* Romen *die plaats vervuld heeft, en wel in den tyd van de* Vacantien (*a*). Dit verklaaren de Vaders *Alticozzi*, *Lunardi*, en *Conijers*, alle drie *uitmuntende* leden der Heilige *Societeit*. En zou B—r de *weêrgalooze*, *onvergelykelyke*, *nooit meer gehoorde stoutheid*, *vermetelheid*, *onbeschaamdheid*, *balddaadigheid* &c. hebben om het geen drie zulke uitmuntende Jesuiten verklaaren, te betwisten en te loochenen? Ik antwoord 'er alleen dit op: dat deeze drie Jesuiten, zoo waarlyk uitmuntende als ze zyn, iets voor waarheid verklaard hebben, dat ze wisten dat valsch was, en daar by zulke grove en tastbaare ongerymdheden, onwaarschynlykheden en onmogelykheden, dat ze yder mensch, behalven een *D—gl—s* mogelyk, stooten moeten, is reeds voorheen beweezen, of, gelyk ik het noemen mag, *betoogd* (*b*). En een getuige, die in een geval een valsche verklaaring gedaan heeft, verdient ook in alle anderen gevallen geen geloof meer.

Tweede betooging: het *getuigenis van Vader* Ridolfi, *Provinciaal van de* Romeinsche *Provincie, een van de eerste en aanzienlykste leden der* Societeit, *en een man van eene opregtheid, die hem tot eer strekt* (*). En wat zegt deeze *opregte man*? Hy spreekt zyn

(*a*) Six Letters. &c. p. 85. (*b*) Zie boven van bladzyde 130 tot 137.

(*) Hoe aa[illegible]lootelyk moet het niet yder waar en opregt *Protestant* voorkomen, dat hy, een Godgeleerde van de Kerk van *Engeland*, elken Jesuit, dien hy gelegenheid heeft te noemen, tot den hemel toe hoort verheffen, en

zyn drie *uitmuntende* Broeders tegen, en zegt, dat B——r, MOGELYK, *de* Rhetorica *te* Romen *geleeraard heeft*, niet juist drie weeken lang, maar alleen *voor den korten tyd van eenige weinige dagen*; en dat, niet in de *Vacantietyd*, maar toen de schoolen nog open waren, doch *de meester afweezig was.* Want dus luiden zyn woorden; *hy is nooit benoemd geweest om de* Rhetorica *te leeraaren in het* Collegie *te* Romen, *dan*, MOGELYK, *voor den korten tyd van eenige weinige dagen*, en by *'t afweezen van den meester* (*a*). — Ik zou myn verstandige leezers, dunkt my, verongelyken, indien ik op een ernstige wyze dergelyke getuigenissen wilde ontzenuwen, daar ze zig zelven wederzyds vernietigen en van alle gezag en kragt berooven: ten zy men misschien beweeren wilde, dat *eenige weinige weeken* en *eenige weinige dagen*, *drie of vier weeken*, en *drie of vier dagen* een en 't zelfde is. Ik zal daarom hier alleen maar aanmerken, dat Vader *Ridolfi*, nu Provinciaal van de *Romeinsche* Provincie, myn medegenoot geweest is in den proeftyd der Orde, en in 't be-

(*a*) Complete Detection. p. 87, 88.

en roemen als een man *van een onberispelyk gedrag*, *van onbetwistbaare geloofwaardigheid*, *van een opregtheid*, *die hem tot eer verstrekt!* en dat, op denzelfden tyd, dat ze allen, tot eenen man toe, met schande verdreeven worden uit een Roomsch bygeloovig Koninkryk, om hun heillooze aanslagen tegen het leeven van hun wettigen Oppervorst; en terwyl zy, daar alle natien behalven deeze, (dewyl ze hier een *Protestantschen* Godgeleerde gevonden hebben die hun zaak opvat) over zoo verregaande eene snoodheid verzet staan, eerlang mogelyk het lot ondergaan zullen van de Orde der *Tempelheeren*. Had onze Godgeleerde zoo gunstig van dit Godloos Broederschap gesproken in 't Roomschgezind *Portugal*, hy zou vry wat kans gehad hebben, om, zo hem niets ergers gebeurd ware, met zyn *mannen van een opregtheid*, *die hun tot eer strekt*, naar *Civita Vecchia* te zeilen. —— Deeze man mag vry roemen, dat hy *nu* kennis heeft van eenige byzondere en geheime zetregels dier Heilige *Societeit*, by voorbeeld, *dat 'er in yder Collegie een zoort van Raadslieden is*, *met welken de* Rector *in zaken van gewigt raad pleegt*: maar ik zal hem nog een anderen zetregel zeggen, dien ik wel durf aanneemen te verzekeren, dat de Provinciaal van *Engeland*, zyn byzondere boezemvrind, zorgvuldig, in alle geheime byeenkomsten, die hy aan 't huis van hunnen, nu overleeden, gemeenen begunstiger, den Heer *H. B.* met hem heeft gehad, voor hem verborgen gehouden heeft. De zetregel, daar ik van spreek, is deeze, dat *geen zoonen van*

beoeffenen der *Philosophie* en Godgeleerdheid; en dat hy derhalven, zoo goed als zyn Broeders, weeten moest, dat ik te *Romen* onderwys gegeeven heb in de *Rhetorica* voor den tyd, ten minsten, van drie weeken, gelyk zy verklaaren. Hy ontziet zig egter niet, hier den veinzaart en onkundigen te speelen, en voor te geeven, dat hy 'er niet van weet, dat ik te *Romen* geleeraard heb zelfs voor den korten tyd van eenige weinige dagen: *hy is nooit benoemd geweest* &c. zegt hy, *dan* MOGELYK *voor den korten tyd* &c. Dewyl ik vast stel, dat *D—gl—s* zyn overleeden Roomschen begunstiger en grooten Vrind opgevolgd zal zyn in het loffelyk ampt van *eersten stookebrand*, ten dienst van de *Societeit van Jesus*, in het Koninkryk van *Groot-Britanniën*, wilde ik wel dat hy, zoo dra hy eens aan den Provinciaal, of aan iemand van de drie *uitmuntende* Jesuiten schreef, by hen vernam, of ik niet een *Huwelyksgedigt*, by gelegenheid van zeker Huwelyk, heb opgesteld: of ik hetzelve niet, in de groote zaal van het Collegie te *Romen*, heb

van tollenaars of pagters ooit in hun Orde worden toegelaaten, zelfs niet als leekebroeders of dienaars: en zulks niet zoo om hun geringe of veragtelyke afkomst, als wel om dat de zulke voorondersteld worden van Kindsbeen af opgevoed geweest te zyn zonder eenige begrippen van eer, van goede zeden, en betaamelyke welvoeglykheid. Onze eerwaarde Godgeleerde derhalven, wat hem ook gebeure, (en geen mensch zeker kan weeten en voorzien, wat iemand van zyn beginselen, en van dat ambagt, 't welk hy nu heeft begonnen op te zetten, en reeds de voordeelen van gesmaakt heeft, nog zou kunnen gebeuren) moet niet verwagten, dat hy ooit een lid van dat eerwaardig Lighaam zal worden. De Jesuiten zyn wel een snoode, maar teffens een wyze *Societeit*: en ten blyke van de wysheid van dien zetregel in 't byzonder beroep ik my op het gedrag van *J. D—gl—s* in dit ons geschil. Ik mag 'er nog wel byvoegen, dat de Jesuiten, gelyk meest alle anderen menschen, het verraad beminnen, maar den verraader haaten; en voor zulk een moeten zy ongetwyffeld dien *J. D—gl—s* houden, die hun zaak opvat tegen iemand, die hun Godsdienst verzaakt heeft om den zynen te omhelzen, of die 'er, ten minsten, uiterlyk belydenis van doet, en 'er zig aanhoudt. —— Al 't geen van den Heer *Henry Bedingfeld* in de voorgaande bladen gezegd is, was reeds gedrukt eenige maanden voor zyn dood, gelyk verscheiden Heeren, die ze geleezen hebben, weeten, en myn Drukker getuigen kan.

heb opgezegd in tegenwoordigheid van verfcheiden Kardinaalen, Kerkvoogden, en van byna den ganfchen adel van *Romen*, en van de leden der *Univerfiteit*; en of ik hetzelve opftelde en opzeide enkel by geval, dat ik juift benoemd was, om de plaats van den meefter in de *Rhetorica voor den korten tyd van eenige weinige dagen* te vervullen. Dewyl ik dat gedigt van buiten geleerd had en het dus uitfprak, heugt 'er my nog een gedeelte van, en ik heb 'er verfcheiden ftukken van zomtyds opgezegd voor myn Vrinden, lang voor dat men my myn Hoogleeraarfchap begon te betwiften.

B—r, zegt hier de voorfpraak der Jefuiten, *zal ongetwyffeld zyn toevlugt neemen tot zyn laatfte fterkte en toeverlaat, dat geen Jefuit,* ZELFS DE PROVINCIAAL NIET VAN DE ROMEINSCHE PROVINCIE, *in hun getuigeniffen tegen hem eenig geloof verdient* (*a*).

Antwoord. In ganfch *Engeland*, hoop ik, is geen *Proteftant*, ten minften geen *Proteftantfch* Godgeleerde, behalven *J. D—gl—s*, zoo onkundig van de grondbeginfelen en zetregels van der Jefuiten Orde, of zoo fterk met vooroordeel ter begunftiging van die fnoode, lafterzieke en logenagtige Broederfchap ingenomen, dat hy van gedagten zou zyn, dat eenig Jefuit, hoe genoemd, dat zelfs *de Provinciaal van de* Romeinfche *Provincie* eenig geloof verdient tegen iemand, die hun Orde verlaaten, hun Godsdienft verzaakt, en hun fnoode en verderffelyke leer zoo wel als hun verfoeielyken handel voor de waereld heeft blootgelegd. Hun voorfpraak vindt vry wat kragts en nadruks in 't getuigenis van Vader *Ridolfi*, dewyl hy de Provinciaal of het hoofd is van de Provincie. Maar om die reden verdient hy geen beter geloof, dan een dief of roover verdient, om dat hy het hoofd is van een ganfche bende.

Zy,

(*a*) pag. 88.

Zy, die gewoon zyn de waarschynlykheden met een koele onzydigheid te wikken en te weegen, vervolgt hun voorspraak, *behoeven niet lang in twyffel te staan, wat van beiden men te gelooven heeft, of het enkel zeggen* ZONDER BEWYS *van een Oudjesuit, of het getuigenis van een der eerste en aanzienlykste leden der* Societeit (*a*).

Antwoord. De Jesuiten zyn by Roomschen zoo wel als *Protestanten* bekend, voor het wraakzugtigst genootschap van menschen, dat 'er is op den ganschen aardbodem, menschen, die nog logens nog lasteringen ontzien om de zulken, die hen verlaaten, te onteeren en zwart te maaken, op dat ze van hun in hun eer en aanzien niet gekrenkt zouden worden, en zelfs de openbaarste logens en de te eenemaal ongegronde en opgeraapte lasteringen voor een ten hoogsten verdienstig werk houden, wanneer men ze uitdenkt en verspreidt met *dat Godvrugtig* oogmerk. Dus vervolgt dat *adderen gebroedsel*, dat van geen goedertierenheid of vergeeven weet, tot aan 't graf, en in 't graf zelf, (getuige zy de goede *Doctor Aspinwall*) allen, die hun Kerk en Orde verzaakt hebben, in gewesten, daar zy 't niet veilig oordeelen hun wraak door geweldenaary en moorden uit te voeren. En kan 'er dan *nog iemand in twyffel staan, wien hy gelooven zal*, of *eenen van de eerste en aanzienlykste leden van dat heilloos genootschap*, en bygevolg een lid dat erger nog moet zyn, dan zyn Medebroeders, of het zeggen, al was het zelfs *zonder bewys* van een *Oudjesuit*, dat is van iemand, die, schoon tot den hoogsten rang in de Orde verheven (*), schoon van alles wat tot leevensonderhoud

(*a*) pag. 89.

(*) Ik was een Jesuit, die vier geloften gedaan had; een trap, dien 't jezelf niet velen toegelaaten wordt te beklimmen, dewyl het aan niemand vergund wordt, dan na dat 'er zestien jaaren agter een een naauwkeurig oog gehouden is op zyn gedrag, en hy verscheiden strenge onderzoeken, ten opzigt van zyn bekwaamheden en geleerdheid, zoo in 't heimelyk als in 't openbaar, ondergaan heeft. Men rekent, dat 'er tusschen de agttien en twintigduizend Jesuiten zyn, maar het getal van zulken, die vier geloften gedaan hebben, beloopt naauwelyks vyfduizend; en deezen zyn 't al-

houd niet alleen maar ook tot een goed en gemakkelyk leeven noodig is, overvloedig en rykelyk voorzien, egter dat alles verlaaten heeft, om in 't zweet zyns aangezigts zyn brood te winnen, en alle de aanbiedingen van de hand geweezen, de waarlyk groote en voordeelige aanbiedingen, die ze hem deeden, om hem, het verlooren schaap, weder tot de kudde te lokken (a)?

De Jesuiten, in plaats dat zy B—rs Historie der Pausen zouden tragten te onderdrukken, wenschen in tegendeel niets liever, dan de zelve vervolgd te zien; dewyl hun zaak voordeel hebben moet by zoo onhandig een tegenparty; zo hy anders niet heimelyk hun Vrind is (b).

Antwoord. Indien de Jesuiten myn Historie der Pausen wenschten vervolgd te zien, zou *J. D—gl—s* de laatste van alle *Protestanten* in dit Koninkryk zyn, die hen in hunne wenschen zou tragten te leur te stellen; zo hy de grondbeginselen, die hy, gelyk genoeg bekend is, al vroeg heeft ingezoogen, niet verzaakt heeft: en dat hy dat werk (te zamen met de twee Roomsche *Doctors*,) zoo goed als hy kan, dat is, met agterstraats schelden en lasteren op den Schryver aantast, is geen gunstig blyk, dat hy *dien ouden zuurdeessem tot nog*

alleen, dien men de geheimen der Orde vertrouwd. Dat ik *myn plegtige verklaaring deed van vier geloften* wordt van Vader *Riccioli* erkend: anders zou ik niet in staat geweest zyn om het te bewyzen, dewyl *ik uit* Italiën *geen een enkel getuigschrift mede bragt, nog eenige de minste papieren en schriften om de waarheid van de vertellingen, die ik deed, te staaven en te bekragtigen.* Ik had zeker myn eigen veiligheid zoo ver niet vergeeten, dat ik eenige papieren of geschriften, die my zouden hebben kunnen verraaden, met my op reis nam, veel min getuigschriften. Dit heeft egter hun slimmen voorspraak een zeer kragtdaadige *betooging* aan de hand gegeeven, en die hy my dikwils voorwerpt, tegen de waarheid der vertellingen, die ik gedaan heb ten nadeele van zyn *Heilige Inquisitie*, en van zyn *onbevlekte Societeit van Jesus.* Een voor my ontegenspreekelyke betooging, moet ik bekennen: laat hy zig in die fraaije vinding beroemen.

(a) Zie boven bladzyde 184, 185. (b) pag. 89.

nog toe heeft uitgezuurd (*). Maar laat ons tot 's mans betoogingen wederkeeren.

Der-

(*) Merkt hier de dwaasheid en ſnoodheid van deezen man. Hy heeft vier tamelyk dikke boekjes geſchreeven, om de Inwooners van *Groot Brittanniën* te overtuigen, dat ik een *vermomde Jeſuit* ben, die van den Paus en myn Jeſuitiſche Overſten herwaarts gezonden is, met verlof om op het Pausdom te ſchelden en 'er tegen te ſchryven, op dat ik, onder die vermomming een *zoo veel te kragtdaadiger ſlag zou mogen ſlaan*: hy heeft de ganſche natie tegen my getragt op de beên te helpen, en luid en ſterk geſchreeuwd; *het gevaar is groot en dreigend; tien zulke doortrapte Jeſuiten &c. zouden meer kwaad doen &c dan honderd openbaare en bekende zendelingen van* Romen (1). Hy heeft met onbezonnen taal yder een mishandeld en voor een *zot* of *ſchurk* uitgemaakt, die zig niet aanſtonds door de onwederſtaanbaare kragt overtuigen liet van zyn *betoogingen*, die *de waarheid onbetwiſtbaar betoogden van zyn beſchuldiging*, dat ik naamelyk *een vermomde Jeſuit* was: hy heeft zig de loffpraak en dankbetuigingen van *de Inwooners van* Groot Brittanniën *in 't algemeen* toegeeigend, voor dat hy *den vermomden Jeſuit* zoo gelukkig ontdekt, en voor de ganſche waereld ontmaskerd had: en egter, wie zou 't geloofd hebben na zoo veel gerugts en geſchreeuws, na zoo veel hevige en bittere ſcheldwoorden, uitroepingen, vertoogen en laſteringen tegen my als een openlyk nu ten toon geſtelden Jeſuit, begint hy zelf te twyffelen, of ik een Jeſuit ben of niet, of wel een Vrind van de Jeſuiten; want zegt hy; INDIEN *hy in 't heimelyk hun Vrind niet is* Kwamen en de *zot* en de *ſchurk* wel ooit te vooren in een en denzelfden perſoon zigtbaarder uitkyken? —— Ik moet hier nog een grove ongerymdheid van dien zonderlingen man byvoegen; waar uit teffens ook blyken zal, dat hy de titels, die ik hem daar zoo aanſtonds gegeeven heb, ruim zoo goed verdient als dien van *Doctor in de Godgeleerdheid*. Ik was, naar zyn zeggen, geen Jeſuit, toen ik in *Engeland* kwam. *B—r*, zegt hy, *is niet in* Engeland *gekomen, na dat hy de Orde verlaaten had, maar na dat de Orde hem verlaaten en uitgeworpen had, om zyn ongeregeld gedrag en leeven* (2), B—r was derhalven, toen hy in dit Koninkryk kwam, niet meer een Jeſuit, dan de *Vicaris* van *High Ercal* 'er een was. En nogthans ſtrekt het ganſche oogmerk, 't welk die man in zyn vier laſterſchriften met zoo veel hevigheid bedoelt, enkel daar toe, om overtuigbaar, en door *betooging* te doen zien, dat *B—r*, ſchoon geen Jeſuit, egter een *vermomde Jeſuit* is; en wel, iets zeker daar men niet minder over verbaasd moet ſtaan, een Jeſuit, dien de Paus en zyn Jeſuitiſche Overſten, zoo dra ze hem uit hun Orde verbannen hadden, en uitgeworpen, verkooren hebben en herwaarts gezonden, om *hier den eenen of den anderen kragtdaadigen ſlag tot voordeel*

van

(1) Full. Confutation. p. 91. (2) Six Letters. p. 31.

Derde betooging. B—r *kan niet zeggen dat hy tot Hoogleeraar in de* Rhetorica *verkooren was, terwyl hy maar* Student *was: nu was hy, volgens de naamlyſten van 't* Collegie *te* Romen, Student *in 't jaar* 1720: *en bygevolg kan hy in dat jaar geen Hoogleeraar geweeſt zyn.*

Antwoord. In alle *Collegien* der Jeſuiten begint het ſchoolſche jaar op *aller Zielen dag* of den 2 *November*, en eindigt op *St. Michiel*, den 29 *September*. Schoon het derhalven waar is, dat ik geen Hoogleeraar in de *Rhetorica* kon zyn, terwyl ik nog maar *Student* was, is het egter zeer wel mogelyk, dat ik in een en 't zelfde jaar, dewyl het het laatſte jaar was dat ik my in de Godgeleerdheid oeffende, en *Student* en Hoogleeraar in de *Rhetorica* kan geweeſt zyn: *Student*, naamelyk tot aan den 29 *September*, toen de ſchool geſlooten wierd, en Hoogleeraar van den 2 *November*, toen ze weder wierd geopend, tot aan het einde van het jaar. Zie hier wat 'er van de zaak zy, omtrent het midden van *July* verrigtte ik 't geen men het *groot* of *plegtig bedryf der Godgeleerdheid* noemt; en daar meê namen myne *Studiën* een einde. Op dien zelfden tyd begaf zig Vader *Flaminii*, Hoogleeraar in de *Rhetorica*, buiten de ſtad, om ter herſtelling van zyn gezondheid een landlugt te ſcheppen, en wierd ik, nu zonder bezigheid en vry zynde, benoemd om zyn plaats te vervullen, gelyk ik reeds drie jaaren lang voor-

van het Pausdom te doen. Wie zou, a's hy dit bedenkt en met malkanderen vergelykt, niet gedagt hebben, dat de boosaartigheid van 's ongelukkigen mans hart den zelven in 't hoofd geſteegen waar, en hem van 't gebruik zyner zinnen beroofd had, indien hy God niet tot getuige genomen had, dat *zyn hart vry is van alle boosaartigheid, en geen aandoeningen heeft dan die van medelyden.* En aan die aandoening alleen moeten wy 't derhalven toeſchryven, dat hy op de eene plaats uitdrukkelyk verzekert, dat ik uit de Orde geworpen en gebannen ben, en niet minder uitdrukkelyk op een anderen, of liever op verſcheiden anderen plaatſen beweert, dat ik nooit gebannen en uitgeworpen, maar *alleen myn Overſten in de Orde ongehoorzaam ben geweeſt* (3). *Quando alium invenies parem!*

(3) Zie boven bladz. 222.

voorheen de *Rhetorica* geleeraard had op de *Universiteit* van *Fermo*, de aanzienlykste, na die van *Romen* en *Bologne*, in 't Pauselyk gebied. Dat ampt bleef ik bekleeden tot den 29 *September*, schreef middelerwyl het gedigt daar ik straks van gesproken heb, en zeide het in 't openbaar op, eenige weinige dagen, voor dat de schoolen geslooten wierden. In *November* van hetzelfde jaar 1720 (indien men op de naamlysten staat wil maaken,) wierd ik, in plaats van Vader *Flaminii*, die toen naar *Saxen* gezonden wierd, verkooren tot Hoogleeraar in de *Rhetorica*, nam bezit van dat ampt met een *Latynsche* redenvoering, en bleef het waarneemen tot na den dood van Paus *Clemens* den XI, die op den 19 *Maart* 1721 overleed, wanneer ik eerlang van *Romen* verplaatst wierd naar *Arezzo*. Dewyl ik geen een enkel blad papiers in myn vlugt uit *Italiën* heb meêgenomen, kan ik niet met zekerheid zeggen, of ik in myn verhaal gemist of niet gemist heb in 't noemen van den regten dag, en zelf het jaar, dat ik aangenomen ben in de Orde; iets dat nu al vyftig jaaren, en langer, geleeden is. En uit dien misslag, zoo 't een misslag is, volgen ook alle de anderen misrekeningen. Ik zou nu het jaar, waar in ik geordend wierd, niet wel met zekerheid kunnen bepaalen; en zoo ik eens een ander, dat het regte niet was, noemde, zou daar uit volgen, dat ik nooit geordend ben geworden? Waarlyk, zoo ooit iemand, *J. D—gl—s* behoorde althans zeer toegeeflyk te zyn in misslagen, die uit een *kwaad geheugen* ontstaan; hy, die zig zelven zoo dikwils tot een logenaar gemaakt heeft, en eene en dezelfde zaak bevestigt en lochent in een en 't zelfde boekje, en zomtyds ook, gelyk ik getoond heb, op eene en dezelfde bladzyde. — Indien Vader *Flaminii* niet waarlyk naar *Saxen* was gezonden geweest, zou het my zeker ook nooit in 't hoofd gekomen zyn hem derwaarts te zenden, en zoo zonderling een keur te doen, dewyl ik hem even gemakkelyk wel een andere boodschap en verrigting kon gegeeven hebben, om plaats voor my te maaken in zyn Hoogleeraars stoel. Maar zy schynen besslooten te hebben, om niets wat ik ook zeg, zonder tegenspreeken te laaten voorbygaan. Ik ben hun

hun egter daar voor verpligt, dat zy erkennen, dat 'er zulk een man, als Vader *Flaminii*, op de waereld geweest is. Want hadden ze dat ontkend ik zou niet wel in staat geweest zyn om het te bewyzen, zoo goed ten minsten en zo ontwyffelbaar niet als ik beweezen heb, dat 'er een Graaf *della Torre* geweest is. — Wat myn onderwys geeven in de bovennatuurkunde te *Perugia* aanbelangt, zo iemand geloof kan slaan aan 't berigt, 't welk de drie *uitmuntende Jesuiten* van myn verzending van *Macerata* na die stad gezegd hebben (*a*), moet ik bekennen dat hun geloof in de Jesuiten, en hun naamlysten of registers, groot is.

Na dus, en, zoo ik meen, tot volkomen overtuiging en voldoening van elk verstandig en onzydig leezer, de voornaamste stukken beantwoord te hebben van de uit alle hoeken byéengeraapte beschuldiging, door de Jesuiten, de *Inquisiteurs*, en hunnen *Protestantschen* stookebrand tegen my ingebragt, zal ik het alles eindelyk besluiten met eenige weinige aanmerkingen op zommige gezegden in het laatste lasterschrift van onzen papierbekladder. B—r, zegt hy (*b*) *weet wel*, *dat hy zig niet durft laaten zien in verscheiden huizen*, *daar hy voorheen met een vrijen toegang was begunstigd*, *en ik geloof dat hy binnen eenigen tyd niet zal gewaagd hebben*, *den* HEER *en de* JUFFROUW *te bezoeken*, *daar ik in deeze afdeeling gewag van gemaakt heb.* Van deezen *Heer* had hy gesproken in zyn eerste geschrift (*c*) als van *iemand*, *die algemeen bekend en geagt was*; en hy maakt weder elders (*d*) gewag van hem, daar hy hem *den man van de Juffrouw* noemt, *wier beginsels en Godsdienst zeer wel bekend zyn.* Op dat nu vreemdelingen, en zy, die ver buiten *Londen* woonen, niet denken zouden dat ik my niet durf laaten zien aan 't huis van eenigen aanzienlyken en deftigen *Heer*, of van eene braave en aanzienlyke *Juffrouw*, daar ik voorheen met een vrijen toegang begunstigd was, zal ik de vryheid neemen om hen te onderrigten, wie deeze Heer en Juffrouw zyn, daar onze man op doelt. Die *Heer* dan, is de Heer *Garrick*, een Tooneelspeeler,

(*a*) Zie boven bladzyde 130 tot 137. (*b*) Complete Detection. p. 41.
(*c*) Six Letters. p. 41. (*d*) Full. Confutation. p. 87.

ler, die hier nu nog *speelt* op onze Schouwburg. De Juffrouw is zyn Vrouw, Juffrouw *Garrick*, alias *Violetti*, die voor weinige jaaren *danste* op het Toneel. Om hun regt te doen, zy munten beiden waarlyk uit in hun bedryf. De *Heer*, (schoon juist geen *Roscius*) is niet minder *bekend en geagt* om zyn *speelen*, dan de *Juffrouw* was om haar *dansen*; en de *Juffrouw* was niet minder *bekend en geagt* om haar *dansen*, dan de *Heer* is om zyn *speelen*; en in dien zin zyn ze zekerlyk een *Par Nobile*, een aanzienlyk, braaf en deftig paar. Dat ik my in dat huis niet durf laaten zien, is waar; en dat durf ik ook niet doen in eenig ander huis, wiens Meestres Roomsch is, (*wier beginsels en Godsdienst zeer wel bekend zyn*,) en bygevolg onder verpligting ligt, om, zo ze maar eenige kennis aan my heeft, ook haar wettig deel tot de algemeene inzameling van lastertaal en faamroovery toetebrengen, en de byzondere en gemeenzaame praat niet alleen te verklikken, maar zelfs, zo 't geeischt wordt, te verdraaien. Zou niet liever de Juffrouw den Priester, die haar wettig deel kwam inzamelen, met de bekende woorden van Koningin *Dido* hebben mogen heenen zenden, *Non ignara Mali, aliis succurrere disco?*

Onze opregte en onzydige rigter maakt in 't zelfde geschrift (*a*) het besluit van al de getuigenissen op: maar draagt wel zorg, dat hy voorzigtig alles agterhoudt, wat ik gezegd heb, om die getuigenissen kragteloos te maaken, en 't geen ze ook, naar 't gevoelen van alle verstandige en onpartydige menschen, te eenemaal kragteloos en verwerpelyk gemaakt heeft. Hy komt hier dan weder met de verklaaringen voor den dag van zyn *Sheldons*, zyn *Hernes*, zyn *Carterets*, zyn *Gays*, zyn *Bedingfelds*, als *de volkomenste en uitdrukkelykste verklaaringen, die men ooit zou kunnen vertoonen*; maar wysselyk, en daar blykt zyn groote opregtheid uit, rept hy geen woord van 't geen 'er op die verklaaringen aangemerkt is, en zonneklaar doet zien, dat zy geen beter geloof verdienen, dan die van een beurzesnyder, die zegt, dat hy 't niet gedaan heeft. Dat het gansche ge-

(*a*) Complete Detection. p. 111.

getuigenis van den Heer *Sheldon* eigenlyk niets anders is, dan het getuigenis van den Jesuit *Sheldon*, zyn Broeder, is zeker; want hy zegt in zyn verklaaring niets, dan 't geen hy van zyn Broeder gehoord had (*a*), en 't is niet minder zeker, dat Vader *Sheldon*, Vader *Carteret*, en hun lyfknegt *John Gay* elkander regtsdraads tegenspreeken, gelyk klaar beweezen, ik mag wel zeggen, *betoogd* is, in weerwil van alle vitteryen van hun armhartigen nederigen dienaar, die zig te vergeefs uitslooft, om ze met malkanderen overeentebrengen, en eenpaarige taal te doen spreeken (*b*). Wat den Heer *Henry Bedingfeld* belangt, die verklaart niets uit zig zelven en eige weetenschap, maar alles alleen op 't gezag van getuigen zonder naam; zoo dat wy onmogelyk weeten kunnen, hoe ver zy geloof verdienen of niet, of ze in 't geheel wel eenig geloof waardig zyn, en zelfs of ze wel eens op den aardbodem zyn of ooit geweest zyn: en de Roomschgezinde Heelmeester *Horne*, die verklaart, dat ik *met het Pausdom weder verzoend was* (*c*), wordt openlyk tot een logenaar gemaakt door iemand, wiens getuigenis en geloofwaardigheid de Heer *J. D—gl—s* zekerlyk niet wraaken zal, naamelyk, door *J. D—gl—s* zelven, die verklaart heeft, dat B—r *nooit weder met de Kerk van Romen verzoend geweest is* (*d*). Deeze zyn nu de braave en eerlyke lieden, wier getuigenissen de Inwooners van *Groot-Britanniën*, voor *de volkomenste en uitdrukkelykste verklaaringen* moeten aanneemen, *die men ooit zou kunnen vertoonen*, op straf van anders of voor *zotten* of voor *schurken* gehouden te worden; en aan wier getuigenissen, egter, niemand, die geen *zot* of *schurk*, of beide is, van een verstandig man zou durven eischen meer geloof te slaan, dan aan dat van den allerbekendsten valschen getuige, die ooit aan de kaak stond. Indien een rigter aan zyn bank op zulk een wyze verslag deed van eenige twistzaak of aanklagt, als hier verslag van myn zaak en beschuldigingen aan de waereld gedaan wordt, dat is, zo hy alleen maar gewag

(*a*) Zie boven bladzyde 153. (*b*) Ibidem bladz. 157—163. (*c*) Full. Confutation. p. 81. (*d*) Six Letters. p, 34.

wag maakte van de getuigenissen, die tegen een man waren ingebragt, en geen woord repte van 't geen die man van zyn kant tot wederlegging van die getuigenissen gezegd had, de naam en gedagtenis van zulk een rigter, (om de woorden van een onzydigen oordeeler, by deeze gelegenheid, in zommige van onze openbaare geschriften, te gebruiken,) zou by alle beminnaars van regtvaardigheid en van 't menschdom in haat en verfoejing zyn; zulk een rigter is *J. D—gl—s*, gelyk uit het geen ik zoo aanstonds van zyn wyze van doen gezegd hebbe, klaar blykt; en daar by een geveinsde huichelaar, die, terwyl hy alles met voordagt agterhoudt wat de waarheid in 't licht zou kunnen brengen, ondertusschen zig met zyn schynheilige taal en gewaanden ernst ten goede by 't gemeen wil doen doorgaan, voor een man van Godsdienst en deugd, voor een beminnaar van regt en waarheid, voor iemand, die *niets anders op 't oog heeft, dan de waarheid te ontdekken.* Schande en verfoejing moet ongetwyffeld het deel zyn van zulk een onregtvaardigen rigter, en doortrapten huichelaar, en de bezolding zyner ongeregtigheden.

Zoo dra onze Godvrugtige Godgeleerde op die wyze, als ik zoo aanstonds gezegd heb, de getuigenissen heeft opgesteld, en 'er, als rigter, een kortbondig verslag van gedaan aan 't gemeen, overvalt hem op 't onverwagtst een hevige vlaag van yver voor de behoudenis en veiligheid van den *Protestantschen* Godsdienst, thans in 't uiterste gevaar, door *de dagelyksche aanslagen van den overgegeeven Oudjesuit, die gereed* staat om nu, of nooit, zyn *kragtdaadigen slag* te doen. In die vlaag drukt de Godvrugtige man zyn bekommering met grooten ernst uit, in een driftige langwylige *redenvoering*, die men gevoeglyk zyn *afscheidsreden* zou mogen noemen. Ik zal 'er hier een stuk den leezer van meêdeelen, met zyn eigen woorden, op dat hy daar uit zou mogen zien, door welken geest deeze man gedreeven wordt, en teffens overtuigd worden, dat dezelve, door God tot getuige te neemen, dat *zyn hart geen aandoeningen gevoelt, dan die van medelyden*, God tot getuige genomen heeft van een onwaarheid, en dat 'er derhalven niet ligtelyk

een godloosheid zyn zal, hoe ſnood ook, in welker bedryf, zo hy ſlegts daar door zyn verfoeielyke oogmerken, en de verfoeielyke oogmerken van hun, die hem gebruiken, bereiken kan, hy door zyn grondbeginſelen, van Godsdienſt of van Zedekunde, geſtuit zal worden. Laat ons hem dan hooren in zyn waaren aart en hoedanigheid, die van een ſchynheiligen kwakzalver of oproermaaker liever. „ Indien dus
„ yder weglooper van *Romen* met open armen moet ontvan-
„ gen worden, en zonder eens te onderzoeken of hy geloof
„ verdient of niet: indien 't aanmaatigen van den agtbaaren,
„ maar te veel misbruikten, naam van bekeerling hem regt
„ moet geeven tot beſcherming, en zyn eigen *verhaal*, dat hy,
„ *zonder eenig bewys*, van zig zelven doet, hoe onwaarſchyn-
„ lyk ook, aangenomen moet worden in weerwil van *de vol-*
„ *komenſte* en uitdrukkelykſte *getuigeniſſen* en verklaaringen,
„ *die men ooit vertoonen kan:* indien dit, zeg ik, altyd zoo zou
„ doorgaan, &c. zouden wy blootſtaan voor de dagelykſche
„ aanſlagen van den *overgegeeven Oudjeſuit* (*), en den ver-
„ loopen Monnik; wy zouden onze Altaaren op nieuw on-
„ teerd zien, door ingedrongen *Fourniers* (†), en de veilig-
„ heid

(*) *Dagelykſche aanſlagen!* Waarom melt en noemt hy niet den eenen of den anderen van de ten minſten *jaarlykſche aanſlagen van dien overgegeeven Oudjeſuit?* Ik begryp niet, wat hy met die *dagelykſche aanſlagen* meenen kan, dan mogelyk de dagelykſche poogingen van dien *overgegeeven Oudjeſuit*, om de verfoeielykheden van 't Pausdom voor de waereld bloot te leggen, en daar door, zoo veel althans in zyn magt is, den gevaarlyken voortgang en uitbreiding van dien Godsdienſt in dit Koninkryk te ſtuiten. Zulke en dergelyke poogingen zyn ongetwyffeld ſnoode aanſlagen by een man van zulke beginſels, als men weet dat hy al vroeg heeft ingezoogen, en die hy maar al te klaar heeft doen zien, dat nog tot op deezen dag toe heimelyk in zyn ziel huisveſten.

(†) Kunnen onze Altaaren wel meer onteerd worden door eenen *Fournier*, dan ze onteerd zyn door eenen *D—gl—s?* Is het wel mogelyk dat iemand de voorgaande bladen leezen kan, zonder overtuigd te worden, dat, zo de eene onwaardig is om tot den dienſt van onze Altaaren te worden toegelaaten, de andere waardig is, dat hy van den dienſt van onze Altaaren worde uitgeſlooten?

„ heid en 't welzyn der maatschappy in gevaar gebragt door „ een Nest van Adderen in onzen boezem te koesteren (*), „ die zig in allerhande bogten wringen zouden, allerhande ge„ daanten aanneemen, indien het aanneemen slegts van die „ gedaanten, zonder verdere bewyzen, een voldoende en ge„ noegzaame reden is, om alles te gelooven wat ze zeg„ gen" (*a*).

Wat bewyst, bid ik u, deeze fraaije redenvoering? Ik wenschte waarlyk te kunnen zeggen, dat ze niets bewyst. Maar zy bewyst, en maar al te klaar, de doortraptheid van deezen opregten en eerlyken redenaar, die op de hartstogten werkt, en de verbeelding en driften der eenvoudigen en ondoorzigtigen gaande maakt, daar hy het oordeel van kundige en verstandige lieden niet overtuigen kan. Hoe komen tog al die redenvoeringen, uitroepingen, scheldwoorden, aanspraa-

(*) Het is maar al te waar, dat de *Protestanten*, *jaarlyks*, *in menigte*, van de Kerk van *Engeland* overgaan tot die van *Romen*: en het is niet minder waar, dat 'er *in tien jaaren* naauwelyks een eenige Roomschgezinde uit de Kerk van *Romen* tot die van *Engeland* bekeerd wordt. Van de Jesuiten ben ik, onder de Inboorlingen van *Groot-Britanniën*, de tweede Jesuit van vier geloften, die de Orde, zedert den tyd haarer instelling tot nu toe, verlaaten heeft om den *Protestantschen* Godsdienst te omhelzen: en de behandeling, die ik by myn leeven, en de eerste, de goede Heer *Aspinwall*, na zyn dood, ontmoet heeft, zal in 't vervolg anderen zeer weinig aanmoedigen, om ons voorbeeld na te volgen, ten zy ze, op de volkomen overtuiging huns gemoeds, het mannelyk besluit durven neemen, om hun rust en vrede zoo wel, als hun eer en goeden naam aan de waarheid op te offeren. De Kerk van *Engeland* behoeft derhalven zoo zeer niet bekommerd te zyn over dat *Nest van Adders*, daar hier van gesproken wordt. Dat Addernest bestaat maar in inbeelding. Zou dan ook onze yverige Godgeleerde zyn Hemelsgezinde uuren niet wat beter besteed hebben, zo hy ze te kost gelegd had aan yverige en welmeenende poogingen om den eenen of den anderen van dat groot getal van Roomschen, daar hy zoo gemeenzaam meê bekend is, en die dan, denk ik, geen *Adders* zouden zyn, nog *de veiligheid der maatschappy in gevaar brengen*, te overtuigen, en hun Afgodische Kerk te doen verzaaken, dan met zig te verledigen, gelyk hy nu doet, om iemand, die ze verlaaten heeft, te lasteren en te schelden?

(*a*) Full. Detection. p. 117, 118.

ſpraaken te pas by het onderzoeken der waarheid? Wat nut en dienſt doen ze daar toe? In ſteé van ons op den regten weg te brengen en tot een waar doorzigt in de zaak op te leiden, ſtrekken ze alleen om het voordeel van de onkundigen en onoplettenden, dat is, van wel negen van de tien, te verwarren en te verblinden; als, die veelal denken, dat hy de meeſte reden heeft voor zyn zaak, ſchoon zy 't juiſt niet zien kunnen, die het meeſte geraas maakt. Door deeze middelen van overtuiging, dat is door ſtoute en onbeſchaamde laſteringen en ſcheldwoorden, en een luid geſchreeuw, waar by de zagte ſtem der rede zig niet kan doen hooren, is 't ook alleen, dat onze *waarheidsminnaar*, gelyk hy zig beroemt, wel negen van de tien in ganſch *Engeland* overtuigd heeft; en hen zoo klaar als de dag doen zien, dat ik door den Paus en myn Jeſuitiſche Overſten uit de Orde gebannen was om myn ongeregeld gedrag en leeven (*a*), en weder, dat ik niet gebannen was, maar dat ik alleen myn Overſten in de Orde ongehoorzaam geweeſt was (*b*): dat ik dus gebannen en niet gebannen, in de Orde zynde en buiten de Orde (*), door den Paus en myn Jeſuitiſche Overſten, in weerwil van *myn ongeregeld gedrag*, verkooren was om *een kragtdaadigen ſlag in* Engeland *te doen*, en ten dien einde van hun herwaarts gezonden was met een verlofbrief in myn zak, om onder het masker van een *Proteſtant* te gaan, en tegen het Pausdom te ſchryven (*c*): dat ik, uit de Orde uitgeſtooten, aan de Jeſuiten een ſom gelds leende, hen daar door omkogt om my weder in hun Broederſchap aan te neemen, en daar op ook weder als Jeſuit in de Orde aangenomen wierd, vier jaaren, na dat ik hun dat geld geleend hadde (*d*); hoewel ik een Jeſuit was, toen ik het hun leende

(*a*) Six Letters. p. 34. (*b*) Ibidem. p. 57.
(*c* Full. Confutat. p. 59. (*d*) Six Letters. p. 74.

(*) Dat ik dus, naar zyn zeggen, uit de Orde gebannen was en niet gebannen, is, naar alle waarſchynlykheid, de reden geweeſt, waar om hy, zig zelven in alles gelyk, my zomtyds een *Jeſuit* noemt, en zomtyds een *Oudjeſuit*.

de (*a*): dat ik nooit met de Kerk van *Romen* weder verzoend geweest ben (*b*), en dat ik wel wederom verzoend ben geweest met die Kerk of met het Pausdom (*c*): dat ik een yverig Katholyk ben (*d*), en nog Roomsch, nog *Protestant*, nog zelfs een Christen (*e*) &c. Indien negen van de tien in deeze natie zulke grove ongerymdheden en tastbaare tegenstrydigheden hebben konnen doorkrygen en verduwen, gelyk onze waarheid spreekende Godgeleerde ons wel uitdrukkelyk verzekert, is 't een klaare blyk, dat by negen van de tien in deeze natie het maaken van geschreeuw en geraas kragtiger overtuigt dan reden en bewys, en dat bygevolg niemand, dan een bedrieger, die de gemeente logens in plaats van waarheid wil wysmaaken, zig van zulke middelen van overtuiging bedienen zal. Zulk een bedrieger moet dan ook de man zyn, die zyn lasterschriften met bewyzen van die zoort, by gebrek van betere, zoo rykelyk voorzien en volgepropt heeft, dat, zoo men die 'er uit nam, zyn vier dikke boeken, 't zamen maar een gevoeglyk dun boekje van een zestehalf zouden uitmaaken. Met een woord, uitroepingen, aanspraaken, schelden, raazen en schreeuwen bewyst niets, en dient maar alleen om zwakke gemoederen een averregts en haatelyk vooroordeel tegen iemand, hoe weinig hy zulks ook verdienen moge, in te prenten; en behoorde daarom ook nimmermeer by opregte en onzydige onderzoekers der waarheid in gebruik te zyn; maar alleen by bedriegers, die hun werk maaken om de waarheid te vermommen; en die te vermommen en met voordagt te verdraaien in een geschil, daar 't op iemands eer en goede naam, hem dierbaarder dan 't leeven zelf, aankomt, is ongetwyffeld het toppunt aller snoodheden. Dit had ik over de hevige en dolle redenvoeringen van deezen man in 't algemeen aan te merken.

Ik zal hier nu nog kortelyk eenige aanmerkingen maaken, over deeze redenvoering in 't byzonder, die wy thans onder han-

(*a*) Six Letters. p. 66. (*b*) Ibidem. p. 34. (*c*) Full. Confutat. p. 81.
(*d*) Six Letters. p. 32. (*e*) Ibid. p. 35.

handen hebben. *Indien yder wegloopcr van* Romen *met open armen moet ontvangen worden, en zonder eens te onderzoeken of hy geloof verdient of niet* &c. —— Ik heb tot nog toe gedagt, dat yder in dit land den Godsdienſt mag belyden, welken hy wil: en dat een Roomſchgezinde, en zelfs een Jeſuit vryheid heeft tot de Kerk, die door de wet vaſtgeſteld en bevoorregt is, over te gaan, zonder dat iemand regt heeft om hem daar rekenſchap over af te vorderen. Wy weeten, dat 'er *Proteſtanten* jaarlyks in groote menigte den Roomſchen Godsdienſt omhelzen, en dat niemand hun zulks betwiſt, en daar over moeite maakt; en waarom zouden dan de Roomſchen, die hun geloof voor dat der *Proteſtanten* verwiſſelen, die zelfde vryheid niet genieten? Waarom zou het een Jeſuit zelfs, die den *Proteſtantſchen* Godsdienſt aanneemt, en daar voor niets van anderen eiſcht of bedelt, maar in 't zweet zyns aangezigts zyn brood tragt te winnen, niet vry ſtaan om even geruſt en ongeſtoord in dit *Proteſtantſch* Koninkryk te leeven, als hy gedaan zou hebben, zo hy Roomſch en een Jeſuit gebleeven was? Waarom zou men een *Inquiſitie* opregten tegen Roomſchen, die *Proteſtantſch* worden; en geene tegen *Proteſtanten*, die Roomſch worden? Wie merkt in deezen man den waaren geeſt niet van *een Roomſchen* Inquiſiteur *tegen Ketterſche verkeerdheden*, dat is, tegen Roomſchen, die het Pausdom verzaaken, en niet tegen *Proteſtanten*, die hun geloof verlaaten en overgaan tot de Roomſche Kerk? Maar om dit over te ſtappen; welke klaarder en kragtiger blyken kan ik tog geeven van myn opregtheid, dan ik al reeds gegeeven heb? Welke bewyzen, taſtbaarder en overtuigender zou deeze man tog hebben willen, indien hy eens tot *Inquiſiteur* of onderzoeker verkooren wierd van de bekeerlingen uit het Pausdom, of gelyk hy ze noemt, van *de wegloopers van* Romen? Ik was, na myn komſt in dit *Proteſtantſch* Koninkryk, myn moedertaal nog niet wederom volkomen magtig geworden, toen ik aanſtonds al de eerſte gelegenheid, die my voorkwam, waarnam, om, als Schryver, en in openbaaren druk, de dwaalingen

van

van 't Pausdom tegen te spreeken (*a*). Ik heb, en niet zonder goed gevolg, het gansche gebouw van den Roomschen Godsdienst in myn *Historie der Pausen* aangetast, en volgens de de gedagten van de beste regters binnen en buiten 's lands, de smet van Afgodery die Kerk onwederspreekelyk en onuitwischbaar aangewreeven (*). Ik heb vier-en-dertig jaaren in *Engeland* gewoond, en al dien tyd gemeenzaam verkeerd met verscheiden *Protestantsche* huizen, beroemd wegens hun getrouwe aankleeving aan de thans regeerende Koninklyke fa-

(*a*) Zie boven bladz. 68.

(*) Ik ondernam dat werk met geen ander oogmerk, dan om myn gedrag in 't verlaaten van den Godsdienst, waar in ik was opgevoed, voor de waereld, voor de tegenwoordige beide en toekomende geslagten, te regtvaardigen: en ten dien einde weigerde ik eenig deel te neemen in een werk, daar merkelyk meer voordeel voor my by te doen geweest zou zyn, zonder eenig het minste gevaar te loopen. Dit heb ik reeds voorheen al straks in myn eerste geschrift te kennen gegeeven; en daar het werk zelf, dat my aangebooden wierd, naamelyk het gansche opstel van *de Hedendaagsche Algemeene Historie*, die nu gedrukt wordt, genoemd, en teffens ook den persoon, die 't my aanbood, den Heer *Millar*, den uitgeever dier Historie, en een byzonder Vrind van den Heer *D—gl—s*, die derhalven weeten moet, dat, het geen ik zeide, waar is. En nogthans, tegen zyn eigen beter weeten aan, schryft hy in al zyn lasterschriften myn ondernemen van *de Historie der Pausen* als een zaak, daar geen twyffel op valt, toe aan inzigten van eigenbelang, aan *de hoop van een groot deel* Protestanten *tot Inschryvers te zullen krygen.* Is dan deeze *J. D—gl—s* geen opregt en onzydig onderzoeker der waarheid! Had ik de zeer voordeelige aanbiedingen, die de Heer *Millar* my deed, aangenomen, ik had, straffeloos, alle bordeelen van de stad mogen bezoeken, by alle Juffrouwen, daar ik kennis aan had, den vrijer speelen, en door my eerst van haar hart en genegenheden meester te maaken, en haar dan te verzaaken, haar *laaten verkwynen*, en zig enkel *met hartsterkende middelen in 't leeven houden tot dat ze eerlang den geest geeven:* (want deeze man heeft ook kunnen goedvinden, gelyk voorheen bladz. 1[illegible]9 gezegd is, om my, toen ik reeds myn groot moordjaar voorby was, met moorden en doodslagen van die natuur te betigten.) De Jesuiten zouden zig dan nooit met my gemoeid hebben, nog hun *stookebrand*, en den *verspreider hunner logenen* zyn beurs gevuld ten koste van myn goeden naam. Hy is de winner alleen in dit geschil, zo, 't winnen is, dat men, onverschillig waar meê, wat gelds krygt, en schande daar by.

familie, en wegens hun yver voor onze gelukkige regeeringsvorm, beide in Kerk en in staat: met de huizen, naamelyk, van de *Aylmers*, de *Norris*, de *Fortescue's*, de *Mostyns*, de *Lytteltons*, om nog veele anderen niet te noemen; en op hun beroep ik my, of ik niet, by alle gevoeglyke gelegenheden, den uitersten afkeer heb laaten blyken van de godlooze leeringen en verfoeielyke gebruiken van die Afgodische Kerk; en of zy zelven my niet altyd voor een opregten niet alleen, maar ook voor een zeer yverigen *Protestant* gehouden hebben. En zal deeze balddaadige man, met al zyn voorraad van Jesuitische onbeschaamdheid, de stoutheid hebben van te zeggen, dat men geen agt heeft te slaan op de getuigenissen van zoo veele persoonen van aanzien en naam, van onbetwistbaare eer, en bekende deugd; en dat men de tegen elkander strydende verklaaringen van Jesuiten, van Roomschen die onder 't bestier en den onmiddelyken invloed der Jesuiten staan, van geringe Roomsche kroeghouders, zoopjetappers, lyfknegts, &c. het schuim van de natie en van 't Pausdom zelf aanneemen moet, en gelooven, als *de volkomenste getuigenissen, die men ooit zou kunnen vertoonen?* Het is waar, dat de persoonen, op welken ik my tot getuigenis van myn gedrag beroep, allen myne Vrinden zyn, en my zelfs in deeze myne zwaare en onverdiende vervolging met nog meerder minzaamheid en trouwhartige liefde bejegend hebben, dan ooit te vooren. Maar zulks wel ver van hun getuigenis te ontzenuwen, bekragtigt hetzelve; dewyl ze my zekerlyk hun Vrindschap onwaardig zouden geoordeeld hebben, op het oogenblik dat ik eenige de minste neiging tot het Pausdom had laaten blyken. Ik heb daarenboven ook de groote en voordeelige aanbiedingen, met veragting, van de hand geweezen, die de Jesuiten my deeden om my na de Kerk en Orde, die ik verlaaten had, te rug te lokken; gelyk de Jesuit *Kingsley* zelf verklaard heeft aan zyn boeteling den Heer *Arnold*, die bereid is om zulks, voor welke Overheid, of welk Gerigtshof in *Groot-Brittanniën* men wil, onder eede te beveſtigen (*a*). Verder heb ik, en wel inzonder-

(*a*) Zie boven bladz. 184.

derheid van 't Priesterschap, (van zommigen, meen ik, uit het *Protestantsche* Priesterschap, met die van 't Pausdom tegen my vereenigd) de wreedste vervolging, die ooit *Protestant* in een *Protestantsch* geweest onderging, moeten uitstaan, om dat ik een *Protestant* was. Ik zeg met nadruk *om dat ik een* Protestant *was:* want was ik Roomsch en een Jesuit gebleeven, ik zou even gerust, ongestoord, en gelukkig myne dagen hier hebben mogen slyten, als de overigen van de Broederschap doen in deeze Hoofdstad, en in andere deelen van het Koninkryk. De Jesuiten vleiden zig ongetwyffeld, dat myn standvastigheid 'er door aan 't wankelen zou raaken, dat ik my dus onwaardiglyk van hun, wier zaak ik had opgevat, behandeld zag, en dat zelf iemand van hun, (die braave Godgeleerde *J. D—gl—s*,) wel tegen my durfde zeggen, dat *de Kerk van* Engeland *geen vryplaats was voor het uitvaagsel van de Kerk van* Romen; 't welk zoo veel was, als my te raaden, dat ik maar hoe eer hoe liever naar die Kerk zou wederkeeren. Myn vervolgers dagten niet, dat ik zoo zwaar een proef doorgestaan zou hebben, maar dat ik 'er of geheel onder bezweeken, of de Kerk, die my zoo ruwelyk verstooten had, verlaatende, weder myn toevlugt zou genomen hebben tot die, welke als een liefhebbende Moeder haar armen nog uitgestrekt hield, om my met vreugde in haar schoot te ontvangen. Maar nog de kwaade en onvrindelyke behandeling van de eene, nog de minzaame noodigingen en gunstige aanbiedingen van de andere maakten eenigen indruk op myne ziel. Ik bleef het gezuiverd geloof, dat ik omhelsd had, aankleeven in wederwil van de onvermoeide poogingen, die en de Jesuiten en hun *Protestantsch* werktuig en deszelfs aanhang met vereenigde kragten aanwendden, om my weder tot het bygeloof van 't Pausdom te doen vervallen. Ik zal over dit stuk niets meer zeggen, maar beroep my op alle de Inwooners van *Groot-Britanniën* in 't algemeen, of 'er thans in 't gansche Koninkryk wel een eenige *Protestant* is, die onbetwistbaarder blyken, dan ik, gegeeven heeft, van zyn waarlyk opregte en ongeveinsde aankleeving aan den *Protestantschen* Godsdienst,

en zyn afkeer van 't Pausdom? En nogthans word ik hier van onzen opregten en Godvrugtigen Kerk-lyken beschreeven, als iemand, die geen ander blyk van zyn *Protestantsch* geloof getoond heeft, dan het aanmaatigen van den te veel misbruikten naam van bekeerling, en, om die reden alleen, onder het verwarde *Nest* van andere ontelbaare *Adders*, in den *boezem* van de Kerk van *Engeland* is toegelaaten. — Dit is de man, egter, die zoo dikwils en plegtig verklaard heeft, dat *hy niets op 't oog heeft*, *dan het ontdekken der waarheid*, en die ongetwyffeld God daarop wel tot getuige zou willen roepen, of op iets, wat het ook ware, zo zyn zaak slegts daar door bevoordeeld kon worden; even gelyk hy hem tot getuige geroepen heeft, dat *hy my geen kwaad hart toedraagt*, en dat *zyn hart geen aandoeningen heeft dan die van medelyden*; schoon niemand die ongerymde oproerstookende redenvoering, daar wy van spreeken, leezen kan, zonder in dien redenaar een ziel te ontdekken vol van bittere woede en boosaartigheid.

By de menigvuldige voorbeelden, die ik reeds van 's mans schurkery gemeld heb, zal ik 'er nog een voegen van zyn onkunde: een voorbeeld, waar uit men teffens den regten aart van deezen man zal kunnen leeren kennen, onbekwaam om te zwigten, en 't zy hy dwaalt, 't zy hy lastert, zig door de allerkragtigste bewyzen te laaten overtuigen. Het voorbeeld is dit. In de voorreden van myn *Historie der Pausen* had ik gezegd, dat ik, terwyl ik te *Romen* was, in myn gedagten 's Pausen *opperhoofdigheid* afzwoer, hoewel dezelve voor *een geloofsartikel door het lighaam*, *waar toe ik behoorde*, *gehouden wierd*, *en Bellarminus* my geleerd had, dat zulks een zaak was, *daar het geheele Christendom van afhing*. Uit deeze woorden zelven bleek duidelyk, dat ik geen artikel op 't oog had, dat van alle Roomschgezinden zonder onderscheid geloofd wierd, of dat iemand noodzaakelyk gelooven moest om een Roomschgezinde te zyn; maar alleen een gevoelen, 't welk door dat Lighaam, daar ik een lid van was, gedreeven wierd. *Doctor Ch—l—r* egter, Naambisschop van *Londen*, en deszelfs medehelper *Doctor B—tl—r*, namen daar uit geleegenheid om

my

my te verwyten, dat ik inderdaad reeds *Protestantsch* in 't hart was, toen ik myn laatste geloften onder de Jesuiten deed, en 's Pausen *opperhoofdigheid*, zoo wel als al de andere leerstukken van 't Katholyk geloof voorstond en verdedigde: waar door zy duidelyk scheenen te vooronderstellen, dat 's Pausen Opperhoofdigheid een van de leerstukken was van dat geloof. Deeze beschuldiging nam zedert *D—gl—s* van hun over. Ik antwoordde 'er op, dat ik, terwyl ik te *Romen* was, *de Pausselyke Opperhoofdigheid* in myn gedagten afzwoer, naamelyk, die opperste, onbepaalde, onafhankelyke, en onwedersprekbaare magt over de geheele aarde, welke verscheiden Pausen zig hebben aangemaatigd, en niemand van hun tot nog toe afgestaan of openlyk verzaakt heeft; maar dewyl die zoort van Opperhoofdigheid geen artikel was van 't Katholyk geloof, hoewel het in zyn volle kragt en gansche uitgestrektheid door het Lighaam, waar toe ik behoorde, gedreeven wierd, dat myn afzweeren van 't zelve my geen *Protestant* in myn hart maakte. Ik voegde 'er by, dat ik zelfs de Geestelyke *Opperhoofdigheid* of *Oppermagt*, die zig de Pausen over de Kerk toeeigenen wel zou afgezwooren kunnen hebben, zonder egter eenig leerstuk van den Roomschen Godsdienst te verzaaken; en verklaarde my daar op nader, welke eene *Oppermagt* ik meende, en de Pausen zig toeeigenden; naamelyk een Oppergezag door geene Canons of Conciliën bepaald, niet alleen over elke Kerk in 't byzonder, maar ook over de algemeene Kerk; en dat gezag zelf ook, zeide ik, die *Opperhoofdigheid*, of *Oppermagt* was ook geen artikel van 't Katholyk geloof, dewyl het door de *Janseniste* Geestelykheid in *Frankryk* gelochend wordt, met welke *Romen* egter Kerkgemeenschap houdt. Van de Roomsche *Doctors* hoorde ik zedert niet meer. Maar onze *Protestantsche Doctor*, die zig mede in 't strydperk begeeven had, nam de zaak voor zyn twee medebroeders op, en liet zig, vol van bittere woede en raazerny, die hy *Protestantschen* yver noemt, dus hooren: *deeze vermetele man heeft de stoutheid van staande te houden, dat iemand 's Pausen*

ſen Opperhoofdigheid lochenen kan en egter een goed Katholyk zyn. — *Dat die Opperhoofdigheid geen artikel is van het Katholyk geloof.* — *Dat de* Janſeniſten *in* Frankryk *dezelve lochenen* — *en dat een Roomſche dit leerſtuk zoo wel ontkennen mag, als een* Proteſtant *mag ontkennen, dat de Paus de* Antichriſt *is.* Ik beken 't, dit alles heb ik ſtaande gehouden en houde het nog ſtaande; maar op welke wyze wederlegt tog deeze man myn zeggen? Hy doet het met de volgende fraaije redeneering, die ik met de eigen woorden hier zal ſtellen, op dat de leezer haar mag hebben in haar volle kragt. Dus redeneert hy. *Is dit niet een wonderſtuk of van onbeſchaamdheid of van ontroerde harſſenen! Verbeeldt hy zig dan, dat wy ons verſtand geheel verlooren hebben, of heeft hy zelf nooit eenige de minſte kennis gehad in ſtukken van deezen aart; zoo dat hy niet eens onderſcheid weet te maaken tuſſchen 's Pauſen* OPPERHOOFDIGHEID *en zyn* ONFEILBAARHEID! *Deeze laatſte is 't, die geen artikel is van 't Katholyk geloof, en betwiſt wordt door de* Janſeniſten — *en welke een Roomſchgezinde wel ontkennen kan en Roomſchgezind blyven:* bygevolg, de Opperhoofdigheid is een artikel van 't Chriſtelyk geloof, en wordt door de *Janſeniſten* in *Frankryk* niet gelochend. Q. E. D. — Door dus te redeneeren, dat is, te ſchelden en uit te vaaren zonder eenig bewys, (want wat is 'er in deeze ganſche fraaije redenvoering, dat naar bewys gelykt?) heeft die man, gelyk hy zegt, negen van de tien in de natie de grofſte ongerymdheden, en zelfs de taſtbaarſte tegenſtrydigheden zonder wederzin en walging leeren doorzwelgen, en door dat zelfde zoort van bewyzen zal hy hen ook mogelyk wysgemaakt hebben, dat de *Janſeniſten in Frankryk*, van wier geloof hy droevig weinig weet, in de Opperhoofdigheid van den Paus gelooven.

Had hy, vervolgt onze redenaar, *een* Proteſtantſch *boek, genoemd* Barrow *over de Opperhoofdigheid van den Paus, ooit eens ingezien, hy zou 'er uit hebben kunnen leeren, dat dit leerſtuk, wel ver van geen artikel te zyn van het Katholyk geloof, de hoekſteen zelf is van den Godsdienſt, en een leerſtuk, dat boven alle andere*

een

een grondwaarheid is van 't Pausdom (*), *daar, volgens* Bellarminus, *de gansche hoofdsom en het wezen zelf van het Christendom van afhangt.* Dewyl ik dat geleerde werk van *Barrow* geleezen, en, zoo ik my verbeeldde, verstaan had, 't geen ik geleezen had, nam ik aanstonds, toen ik zag dat deeze man zig op dien Schryver beriep, dat werk weder in de hand, en vond 'er, 't geen ik van te vooren wel wist, dat ik 'er vinden zou, naamelyk dat *Barrow* die zelfde gevoelens bekragtigde, die hy hem had laaten tegenspreeken. Want op verscheidene plaatsen (*a*) van

(*) Onze opregte en onzydige onderzoeker der waarheid neemt hier de vryheid om *Barrow* te vervalschen, die nergens in zyn gansche boek van 't begin tot het end iets dergelyks zegt, als hier wordt aangehaald, naamelyk, dat *de Opperhoofdigheid van den Paus de hoeksteen zelf is van den Godsdienst, en een leerstuk dat boven alle andere een grondwaarheid is van 't Pausdom:* zelfs leert hy in verscheiden plaatzen juist het tegendeel, gelyk straks getoond zal worden: 't geen *Barrow* zegt in de plaats, daar deeze man op schynt te doelen, is dit: dat *wat het hoofd hunner Kerk aangaat, dat een onderwerp is, waar omtrent zy allen eenpaarig met elkander moesten overeenstemmen, en het welk zy nu, by deezen tyd, reeds van alle twisten en geschil moesten gezuiverd hebben, op dat wy verzekerd mogten zyn, waar in eigenlyk deszelfs gezag bestaat, en hoe ver het zig uitstrekt: om dat de beslissing van dat stuk zoo na het hart zelfs raakt van den Godsdienst, het geloof en de zeden van alle Christenen, het welzyn der Kerke en den vrede en rust van de waereld* (1). Uit deeze woorden blykt duidelyk, dat al 't geen *Barrow* zeggen wil, (en hy kon zelfs zyn meening niet wel duidelyker hebben uitgedrukt,) hier op uitkomt, dat, *schoon* het een zaak van het uiterste gewigt is, dat men zeker weete hoe ver het gezag van den Paus zig uitstrekt, dat stuk egter tot nog toe niet beslist zy. Betekent dit nu, dat de *Opperhoofdigheid of de opperste magt van den Paus een leerstuk is van 't Roomsch geloof*, en *boven alle andere een grondwaarheid van 't Pausdom*? Betekent het zelfs niet duidelyk het tegendeel, dewyl geen stuk, dat tot nog toe niet beslisd is, een geloofstuk kan zyn? Dat de vervalscher van *Barrow* op deeze plaats, die ik hier uit dien Schryver heb aangehaald, het oog had, lydt geen twyffel; want daar op die plaats vond hy de aanhaaling uit *Bellarminus*, *Agitur de summa rei Christianæ*: dat hy met de eigen woorden van *Barrow* ook heeft overgezet; maar verder gaat hy niet: zoo dat hy omtrent twintig of dertig regels in dien Schryver geleezen heeft; en deeze heeft hy vervalscht; gelyk ik getoond heb.

(1) *Barrow* p 2.

(*a*) *pag.* 39. *in de* uitgaave *in quarto.* en *pag.* 20 tot 25 in die van de *Folio*-

van dat voortreffelyk werk, zegt hy, dat *de* OPPERHOOFDIGHEID *van den Paus over de Vorsten in het waereldlyke meestal rond uit gelochend wordt*: dat *de aanhangers van de Kerk van* Romen *het met elkanderen niet eens zyn over de uitgestrektheid van 's Pausen gezag zelfs in 't Geestelyke*: dat, *schoon de Pausen zig zelven een* VOLSREKTE OPPERHOOFDIGHEID *over de Kerk aanmaatigen; schoon de groote hoop der Godgeleerden, die by hen in de gunst staan, dien weg heen wandelt; schoon zulks volgens hun beginselen, zo zy anders eenige beginselen hebben, die duidelyk en zeker bepaald zyn, de leer mogt schynen te zyn van hun Kerk; dat 'er nogthans onder hen een talryke aanhang gevonden wordt, die den Paus* ZULK EENE OPPERHOOFDIGHEID NIET TOESTAAT, *en deszelfs gezag binnen vry enger paalen besluit. En gelyk de andere party deeze met Kettery betigt, zoo brengt deeze wederom op haar beurt, dezelfde beschuldiging in tegen de andere* (*a*). En weder (*b*); *Ik weet dat 'er in de Kerk van* Romen *een groote overvloed is van Godgeleerden, die de Pausselyke Opperheerschappy vry wat naauwer beperken*, dan, naamelyk, de Paus zelf en *de trouwhartige voorstanders van zyn* stoel gewoon zyn te doen; *die beweeren, dat de Paus, even als alle andere Bisschoppen* ONDERWORPEN IS AAN DE CANONS, *en hem geen meer magts en gezags in 't gemeenebest der Kerke toestaan, dan de* Hartog *of* Doge *van* Venetiën *heeft in zyn Raad* &c. De gegeleerde Schryver voegt 'er nog by, dat *dergelyke begrippen* OPENLYK DE OVERHAND GENOMEN HEBBEN BY EEN GROOT DEEL VAN DE BELYDERS VAN 'T KATHOLYK GELOOF; *dat dezelve door de meeste Godgeleerden in de Kerk van* Frankryk *gedreeven worden, en dat men wel stellen mag, dat ze over al, daar vryheid van oordeel is, algemeen zyn: ja dat ze zelfs in aanzienlyke* Synoden *voor Katholyke waarheden verklaard zyn*, &c. Kon de *Protestantsche* Schryver, genoemd *Barrow*, wel ooit met uitdrukkelyker en verstaanbaarder woorden gezegd hebben, dat 'er in de *Kerk zelf van* Romen *zeer veele Godgeleerden zyn*, die 's Pausen Opperhoofdigheid lochenen; dat dezelve door *de meeste Godgeleerden in de Kerk van* Frankryk gelochend wordt, en dat dezelve

(*a*) pag. 26. in quarto. (*b*) Ibidem p. 35.

ve, bygevolg geen artikel kan zyn van het Katholyk geloof, en nog veel minder *de hoekſteen zelf van den Godsdienſt* (*). Wie zou nu niet denken, dat onze *opregte en onzydige onderzoeker der waarheid*, toen hy zag, dat het geen hy beweerd had, dus duidelyk wederlegd, en 't geen ik beweerd had niet minder duidelyk bekragtigd was door den Schryver zelven, op wiens gezag hy zig beroepen had, eindelyk toegegeeven zou hebben, en opregtelyk bekend, dat hy gedwaald had, en van zyn twee Roomſche leidslieden misleid was geworden? Yder zeker, behalven *J. D—g—s*, zou dat gedaan hebben. Maar hy is een man van een geheel anderen aart dan de meeſte menſchen, een, die of by gebrek van verſtand en doorzigt zig door de onwederſpreekelykſte bewyzen niet overtuigen laat, of niet bekennen wil, dat hy overtuigd is uit gebrek van eerlykheid en opregtheid. Hy heeft een byzondere gaaf van laſteren en ſchelden, en om bittere en eerroovende redenvoeringen en aanſpraaken te doen: en tot bewyzen van dien aart neemt hy zyn toevlugt om de waarheid te vermommen, als dezelve al te klaar aangetoond is om ontkend of betwiſt te worden. Dus maakt hy in zyn laatſte laſterſchrift geen het minſte gewag van alle deeze aangehaalde plaatzen en gezegden uit *een Proteſtantſch boek, genoemd Barrow*; die by yder opregt en verſtandig menſch zekerlyk geoordeeld zullen worden dit ganſche geſchil te beſliſſen, dewyl het juiſt dat zelfde boek is, daar hy zig op beroepen heeft. Maar hy laat en dat boek en dien Schryver geheel vaaren, en weder zyne redeneerkunde of liever agterſtraats taal te hulp neemende, vleit hy zig, dat hy door braaf te ſchelden en een groot geſchreeuw te maaken, de eenvoudige en onkundige, dat is, *negen van de tien in de natie*, in wederwil van betooging zelve, verblinden zal en ſtand

(*) Voegt hier by, dat 's Pauſen *volſtrekte opperheerſchappy*, *onbepaalde magt*, of *opperhoofdigheid*, zelfs naar 't zeggen van *Bellarminus*, dien deeze man aanhaalt, ſlegts is, *Quaſi de Fide* (1) *byna een geloofſtuk*, en derhalven geen leerſtuk van het Katholyk geloof nog van de Katholyke Kerk.

(1) Bellarm. Concil. II. 17.

ſtand doen houden. Ik zal dat fraaije ſtukje van welſpreekendheid, daar hy zig by deeze gelegenheid van bedient, hier invoegen, op dat het een duurzaam gedenkſtuk moge verſtrekken van 's mans verwaandheid, van zyn verkeerdheid en onoverwinlyke hardnekkigheid, om zyn misſlagen, zoo wel als zyn laſteringen, hoe volkomen en kragtig ook wederlegd, ſtaande te houden. „ Niets evenaarde ooit de onbeſchaamdheid van deezen man, in de pogingen, die hy deed, om „ de beſchuldiging, dat hy den verfoeielyken zetregel van „ ſtilzwygende afzweering geoeffend had, te ontwyken (*), „ dan

(*) Hy had my beſchuldigd, dat ik *de verfoeielyke leer der ſtilzwygende of innerlyke afzweering erkende* (1). *Iemand*, zegt hy, van my op de onderaangetekende plaats ſpreekende, *iemand die de verfoeielyke leer der ſtilzwygende afzweering* ERKENT. Ik verzogt hem daar op, dat hy my de plaats wilde aanwyzen, daar ik zulk een leer ERKENNE (2). In plaats van zulks te doen, verwiſſelt hy den tegenwoordigen tyd in den voorleedenen, en zegt, dat ik, terwyl ik een Jeſuit was, en openbaar Hoogleeraar, onder eede, het *geloofsformulier* van Paus *Pius*, dat de Opperhoofdigheid leert, ondertekende, ſchoon ik dezelve niet geloofde: 't welk eigenlyk niets anders betekent, dan dat ik een Jeſuit was, en terwyl ik een lid was van de Orde, ook de leer dier Orde volgde; een leer, die ik zedert allang verzaakt heb, en opregtelyk van harten afkeur en verfoei! Maar gy, myn goede Heer, beſchuldigde my, dat ik deeze leer *nu erken*, *iemand* zegt gy, *die de verfoeielyke leer erkent*, niet, die ze *erkende* of *erkend heeft*: en gy kunt u derhalven van de misdaad van my belaſterd te hebben niet wel zuiveren, dan door de plaats zelve aan te wyzen, (waar toe ik u uitdaag) daar ik zulk een leer erken, of, zedert dat ik *Proteſtant* geweeſt ben, erkend heb. —— De Jeſuiten zyn ook de eenigſten in de waereld niet, die *geloofsformulieren* ondertekenen, die ze niet gelooven; en had deeze man eenig oordeel en doorzigtigheid, hy zou zoo teder een ſtuk niet geroerd hebben. —— De eerſte woorden zelve van deeze zyne redenvoering tegen my, behelzen of vooronderſtellen een onwaarheid, naamelyk, dat *ik gepoogd heb*, *de beſchuldiging te ontwyken*, *dat ik den verfoeielyken zetregel van ſtilzwygende afzweering geoeffend heb*, voor dat ik de Orde verliet, die zulke zetregels billykt. Want men heeft my nooit beſchuldigd, dat ik dien zetregel geoeffend heb, terwyl ik een Jeſuit was, gelyk hier vooronderſteld wordt, en bygevolg kon ik ook dergelyk een beſchuldiging niet poogen te ontwyken: en ik zou het ook, had men my met iets dergelyks betigt, inderdaad niet gedaan hebben; dewyl ik volkomen overtuigd ben, dat

(1) Full. Confutation. p. 77. (2) Reply. p. 41.

„ dan de balddaadige pooging, die hy (*a*) in zyn *Reply* zig „ onderwindt, om de beschuldiging te ontduiken, die ik te- „ gen hem inbragt, dat hy de Opperhoofdigheid, en de on- „ feilbaarheid van den Paus met malkanderen verwarde. Myn „ beschuldiging (*b*) in myn *Full. Confutat.* was hier op ge- „ grond: dat hy beweerde, dat iemand 's Pausen Opperhoof- „ digheid lochenen kon en egter een goed Katholyk blyven. „ Hy erkent, dat hy dat beweerd had, maar hoe bewyst hy „ 't? Zeer aartig, moet ik zeggen! door te toonen, dat de „ Roomsch Katholyken van elkanderen verschillen in hunne „ gevoelens over de natuur en uitgestrektheid van die Opper- „ hoofdigheid (*). Maar wie heeft dat ooit ontkend? Ik heb „ het zeker niet gedaan, en kon het niet doen; om dat zom- „ mige *Italiaanen* dezelve uitstrekken niet alleen over de Kerk, „ 't welk hier eigenlyk maar het geschil is tusschen ons, maar „ ook

(*a*) *pag.* 15 en 16. (*b*) *pag.* 52, 54.

dat iemand, die een geloofs *formulier* ondertekent in een anderen zin, dan dien, welken de woorden, natuurlyker wyze, vereischen en aanduiden, zyn geweeten krenkt, en zig schuldig maakt aan meineedigheid, in wederwil van alle onderscheidingen. die zelfs een Jesuitsche spitsvindigheid weet uit te denken, om 'er zig meê te dekken

(*) Een *aartig bewys* zeker! maar waar vindt men het? Hy heeft zeer wel gedaan, dat hy de plaats niet aangehaald heeft. Want zoo groot een ongerymdheid zal men bezwaarlyk elders vinden kunnen, dan in de ongerymde harssenen van *J. D—gl—s.* De *Opperhoofdigheid van* den Paus, en *zyn onbepaalde magt*, of *volstrekte Opperheerschappy*, zyn woorden van eene betekenis: en te zeggen, dat *de Roomsch Katholyken verschillen in hunne gevoelens omtrent de natuur en uitgestrektheid van de Opperhoofdigheid* betekent derhalven niets anders, dan dat ze verschillen omtrent de natuur, en uitgestrektheid of omtrent de paalen van een onbepaalde magt; 't welk vry wat naar wartaal gelykt. Myn bewys kwam hier op uit: de Roomsch Katholyken verschillen in gevoelens omtrent de uitgestrektheid van 's Pausen magt, (niet, van zyn Opperhoofdigheid) dewyl zommigen zyn *onbepaalde magt* of *Opperhoofdigheid* erkennen, en anderen weder dezelve lochenen: bygevolg is die *onbepaalde magt*, of *Opperhoofdigheid* van den Paus geen geloofsstuk van de Katholyke Kerk. Maar wat wonder is 't, dat *de vervalscher van Barrow* ook myne woorden verdraait; vervalschen en verdraaien is zyn werk geweest van 't begin af van zyn eerste lasterschrift tot aan het einde toe van zyn vierde.

„ ook over den ſtaat; en anderen, gelyk de hovelingen van
„ 't Roomſche Hof, dezelve tot een onfeilbaarheid maaken:
„ en deeze erkende ik (*a*), dat iemand lochenen kan, en
„ nogthans een goed Katholyk zyn; maar ik beweerde daarentegen alleen, dat de *Opperhoofdigheid* van den Paus, zyn
„ *Primauté*, gelyk ze *Courayer* in zyn werken noemt, of het
„ leerſtuk dat hy het hoofd van de Kerk is, door geen goed
„ Katholyk kan of mag ontkend worden, en nooit ontkend
„ geweeſt is, zelfs niet van de *Janſeniſten*. En dit erkent
„ ook de armhartige man zelf, op de eige plaats, daar hy my
„ wederleggen wil, als hy zegt: *dat de Paus het hoofd of de eerſte*
„ *Biſſchop is van de Kerk, is een artikel van het Katholyk geloof*
„ (*b*). En is dit dezelfde en eigen ſtelling niet, die hy in zyn
„ eerſte geſchrift (*c*) ontkende, toen hy zeide, dat iemand
„ 's Pauſen Opperhoofdigheid lochenen kan, en egter een
„ goed Katholyk blyven? *Want wat is 's Pauſen Opperhoofdigheid anders, dan dat hy het hoofd of de eerſte Biſſchop is van de*
„ *Kerk* (*)? Men moet 'er waarlyk over verbaasd ſtaan. Uit
„ dit

(*a*) *Full. Confutat. p.* 53. (*b*) *Reply.* p. 17. (*c*) *pag.* 73.

(*) *Wat is 's Pauſen Opperhoofdigheid anders, dan dat hy het hoofd of de eerſte Biſſchop is van de Kerk?* —— Ik antwoord: *'s Pauſen Opperhoofdigheid*, en dat hy *het hoofd of de eerſte Biſſchop is van de Kerk*, zyn twee zaaken, die zeer ver van elkanderen verſchillen. Dat de Paus, als opvolger van den Apoſtel *Petrus* op den ſtoel van *Romen*, door godlyk regt, of uit kragt van de Inſtelling van Chriſtus, het hoofd of de eerſte Biſſchop is van de Kerk, is een geloofſtuk van de Katholyke Kerk. Maar *in den ſchoot der Katholyke Kerk zelve*, en bygevolg onder hen, die den Paus voor den eerſten of Hoofd-Biſſchop der Kerke erkennen, is *een groote overvloed van Godgeleerden, een talryke aanhang, die deszelfs Opperhoofdigheid niet toeſtaan*: de Opperhoofdigheid derhalven van den Paus, en dat hy het hoofd of de eerſte Biſſchop is van de Kerk, zyn twee zeer ver van elkander verſchillende zaaken: het laatſte is een geloofſtuk der Katholyke leer; het eerſte niet: dit mag men, dunkt my, in den ſtrikſten zin, eene *betooging* noemen, indien wy ons aan de beſlisſing houden, die *Barrow* 'er van geeft; en waar op onze redenvoerder niet veel byzonders te zeggen kan hebben, dan zyn gewoone wederleggingswyze. —— *Hy is zoo geheel onkundig*, (om de woorden van den

(1) Corpe Poſtſchript to ſome remarkable Facts. p. 72.

„ dit ſtaaltje zal de leezer kunnen oordeelen, tot welke onno-
„ zele uitvlugten *de verharde Jeſuit* gebragt is, en van welke
„ beuzelagtige vitteryen hy zig tot verdediging van zyn zaak
„ bedienen moet, nu iets zeggende, dan 't weer herroepen-
„ de, nu beweerende dan lochenende, zonder eenig ander oog-
„ merk, dan om voor dien tyd de zwaarigheid, die hem
„ drukt,

den geleerden Heer *Corpe* te gebruiken, daar hy van deezen man ſpreekt in zyn naſchrift (1); *Hy is zoo geheel onkundig in zaaken van die natuur*, van Godgeleerdheid naamelyk, *dat hy het onderſcheid niet eens weet tuſſchen de Opperhoofdigheid* (Supremacy) *en de Opperkerkvoogdy* (Primacy): dat is; tuſſchen deeze twee verſchillende ſtellingen, dat de Paus de *volſtrekte* en *onafhankelyke Opperheer is van de Kerk*, of dat hy het *hoofd*, dat is, de *eerſte* en *aanzienlykſte Biſſchop* van de Kerk is, of gelyk men 't doorgaans gewoon is uit te drukken, *Primus inter Pares*, de eerſte onder zyn medegenooten, of gelyken. Aan deeze zyne onkundige verwarring van de *Opperhoofdigheid*, met de *Opperkerkvoogdy*, is het ook toe te ſchryven, dat hy my beſchuldigt, dat ik my zelven tegenſpreeke, dewyl ik op de eene plaats (2) beweer, dat *iemand de Opperhoofdigheid ontkennen kan, en egter een goed Katholyk zyn*, en weder op een andere plaats zegge (3) *dat de Paus het hoofd of de eerſte Biſſchop van de Kerk is, is een geloofſtuk van de Katholyke Kerk.* —— Het geſchil over de *Opperhoofdigheid* beſtaat eigenlyk in de vraag, waar de *Opperſte magt* huisveſt. In dit ſtuk komen zy, die *in den ſchoot zyn der Katholyke Kerk*, dat is, die alle de geloof en leerſtukken der Katholyke Kerk gelooven, en onder anderen ook, dat *de Paus het hoofd of de eerſte Biſſchop is der Kerk*, niet met elkanderen over één: dewyl *de trouwhartige voorſtanders van den Roomſchen Stoel de Opperſte magt* of *Opperhoofdigheid* in den Paus doen huisveſten, en een *talryke aanhang* dezelve niet in den Paus zoekt, maar in een *generaal Concilie*, dat de algemeene Kerk verbeelt. En *gelyk de eerſten deezen met Kettery betigten, zoo beſchuldigen deezen weder op hun beurt de eerſten met dezelfde misdaad.* Heeft onze Geleerde *Doctor in de Godgeleerdheid* nooit voorheen van dit geſchil tuſſchen hen, die in den ſchoot zelf der Katholyke Kerk zyn, gehoord? Heeft hy nooit gehoord van Katholyke Biſſchoppen, die zig van het vonnis van den Paus op een toekomend algemeen Concilie beriepen? —— Yder leezer moet opgemerkt hebben, dat onze man hier zorgvuldig gemyd heeft eenig gewag te maaken van een *Proteſtantſch boek*, *Barrow genoemd.* In 't kort, in deeze ganſche redenvoering is van 't begin tot het eind naauwelyks een waar of verſtandig woord, dan dit mogelyk, dat *Courayer*, die in 't *Franſch* ſchreef, de Opperkerkvoogdy (Primacy) *Primauté* noemt, gelyk onze *geleerde Godgeleerde* zeer geleerdelyk aanmerkt.

(2) Answer to a ſcurrilous Pamphlet. p. 73. (3) Reply. p. 17.

„ drukt, van den hals te fchuiven, en zonder eens voor de
„ tegenftrydigheden, daar hy zig zelven in verwart, te
„ fchroomen".

Men zou hier waarlyk verbaasd over moeten ftaan, indien 'er iets, dat ons verbaasd kon doen ftaan, meer komen kon van den *vervalfcher van Barrow*, maar op wien van ons beiden het laatfte gedeelte van zyn redenvoering, of de flotreden, beft paft, zal ik de waereld laaten oordeelen. Het verdriet my zeer, dat ik dus myn tyd verkwiften moet aan 't wederleggen van de wartaal van een onbefcheiden fnapper, die de dingen niet kent, daar hy van fpreekt, en zig niet beter wil laaten onderrigten; fchoon 'er weinigen, miffchien geenen van zyn bediening zyn, die onderrigting noodiger hebben, althans in de weetenfchap, daar hy *Doctor* in is. Maar indien ik de ongerymdheden, die hy altoos, hoe grof en taftbaar dezelve ook wezen mogen, met de grootfte ftoutheid, voortbrengt, ftilzwygend voorby liet gaan, zouden de meefte menfchen, (*die*, gelyk de Heer *Locke* aanmerkt, *van de gefchillen over de waarheid veel al oordeelen, gelyk ze doen van de verkiezingen der* Parlements *leden*, *dat*, *naamelyk*, *die party het wint*, *die het grootfte geraas maakt*): veel eer denken dat hy niet kon, dan dat hy niet verdiende beantwoord te worden.

In 't beloop van dit gefchil heb ik onzen man dikwils te laft gelegd, dat hy niet alleen de tegenelkander regtdraats ftrydende logens en lafteringen van de Roomfchen en Jefuiten, de waereld als onbetwiftbaare waarheden opdrong, maar dat hy ze ook met veelen van zyn eigen vinding verrykte en vermeerderde; en zelfs geen zwaarigheid maakte, om zo hy dagt dat hy daar door wiffer en gevoeliger zou kunnen treffen, zig zelven openlyk tegen te fpreeken. Ik zal derhalven dit *berigt* befluiten, met eenige weinige plaatzen uit zyn lafterfchriften, ten bewyze van die befchuldiging, aan te haalen, op dat zy, die zig tot al dat denken en redeneeren niet vernederen willen, in *J D—gl—s*, zo ze flegts kunnen leezen, met een opflag van 't oog, den *logenaar* en *lafteraar* ontdekken mogen, en door haar eigen zinnen en oogen overtuigd worden, dat zy-

ne

ne zoo hoog geroemde *liefde voor de waarheid*, en *yver voor den Protestantschen Godsdienst*, enkel schynheiligheid is en huichelary. Deeze weinigen, die hier volgen, uit de talryke menigte van dergelyken, die ik had kunnen bybrengen, en reeds hier en daar in de voorgaande bladen getekend heb, gekooren, zullen ten dien einde meer dan genoeg zyn, ten zy hy de gaaf bezit, om met de toverkonst van Jesuitische spitsvindigheid, de tastbaarste tegenstrydigheden met elkanderen overeentebrengen.

B—r *wierd van zyn Orde uitgestooten, of uit de Orde gebannen in* Italiën, *om zyn ongeregeld gedrag en leeven* (*) (*a*).

Hy was alleen zyn Oversten, als Jesuit, of in de Orde, ongehoorzaam geweest. Hy was veele jaaren lang, na zyn komst in Engeland, *bekend voor een Jesuit* (*b*). Kon hy wel klaarder en duidelyker zeggen, dat ik uit de Orde gebannen, en niet uit de Orde gebannen was? *Hy*

(*) Het was zeker een, eenigermaate, goede en loffelyke daad van my, dat ik die onchristelyke Orde verliet, maar op dat men niet van my denken zou, dat ik in myn gansche leeven iets gedaan had, dat eenigzins goed, pryffelyk, en lofwaardig zou mogen genoemd worden, verzekert de man, die God tot getuige roept, dat hy my geen de minste vyandschap of kwaad hart toedraagt, al aanstonds met zyn eerste geschrift, alle goede Onderdaanen van zyn Majesteit, dat *ik de Orde niet geweetenshalven of om eenige gemoedsbezwaarnissen verlaaten had*, maar dat *de Orde my uitgestooten en gebannen had om myn ongeregeld gedrag en leeven.* Dit kon hy onmogelyk weeten dat waar was; en zo hy 'er maar eenig onderzoek naar gedaan had, zou hy bevonden hebben dat het valsch was. Het is derhalven een lastering en logen, geheel van zyn eigen uitvinding, en enkel verdigt, om my van den lof, dien men misschien denken zou dat ik door 't verlaaten van zulk een Orde verdiend had, te berooven. Naderhand verzekerde hy weder, als het dus best met zyn oogmerk overeenkwam, dat ik niet uit de Orde gestooten was; en dat met geen minder stoutheid, dan hy voorheen het tegendeel verzekerd had. Dit nogthans is de man, die *niets zegt, dan op het alleronbetwistbaarst en geloofwaardigst gezag.*

On-

(*a*) Six Letters. p. 31. (*b*) Ibidem. p. 57, 39, 40.

Hy is een zeer yverig Katholyk, die met de grootste opregtheid het Katholyk geloof aankleeft (*a*).	*Hy is nog Roomsch nog* Protestantsch, *maar een volslagen ongeloovige, en heeft in zyn hart de grondbeginsels van den Christelyken Godsdienst afgezwooren* (*b*).

Hy

Onze zeer Godsdienstige Godgeleerde in tegendeel heeft vlytig zyn werk gemaakt van alle hoeken en holen te doorsnuffelen om eenige eerroovende geruchten en kwaadaartige vertelseltjes van myn gedrag en leeven op te loopen: en heeft zig zelfs niet geschaamd te zeggen, dat hy by de Inwooners van *Groot Britanniën* dank verdiend had, door hun, onder anderen, ook dit berigt van my te geeven, dat ik, gelyk een lyfknegt van de Jesuiten hem verteld had, voor omtrent dertig jaar, *myn hand gestooken had in den boezem van zekere Juffrouw*, en dergelyke fraaije en zeer geloofwaardige stukjes meer, daar een welopgevoede leek het onbescheiden zou denken by een zedigen en deftigen Kerkelyken van te spreeken. Indien alle die mooije vertelseltjes, die hy met *een onvermoeiden yver*, gelyk hy roemt, by een verzameld heeft, al eens waar waren, zou 'er egter nog zoo min uit volgen, dat ik van zyn Heiligheid te *Romen* gezonden was om deeze natie tot het Pausdom te verleiden, als dat ik volmagt had van den grooten *Muphti*, of zyn Heiligheid te *Konstantinopelen*, om ze *Turksch* te doen worden. Of ik een *Heilig* of een *zondaar* ben, is eigenlyk de zaak niet, daar 't den Inwooners van *Groot-Britanniën* op aankomt, en die zy zoo noodzaakelyk moeten weeten. Het eenigste dat hun raakt, en daar ze waarlyk belang by hebben, is, dat ze weeten of ik inderdaad een *Protestant* ben, of een gevaarlyke zendeling van *Romen*, die onder 't masker schuilt van een *Protestantsch* Historieschryver: en dat deeze man myn eer en goeden naam in eenige andere opzigten, en in zaaken die daar geen de minste betrekking mee hebben, aantast, kan alleen uit zyn bitter hart, en lasterzugt voortspruiten. —— Aan snoode en oneerlyke stukken heb ik my nooit schuldig gemaakt, en gave God dat ik ook myn gansche leeven lang myn gedrag naar de naauwgezette regels van de zuiverheid en Heiligheid van 't Euangelie geschikt hadde! Maar zoo yder mensch, die daar in te kort geschooten is, den naam verdient van een *overgegeeven Booswigt*, wat zal 'er dan van een *J D—gl—s*, of zelfs van zyn *uitmuntend goede en braave Hanna Hoyles* worden? Indien iemand zig uitgeeft voor een *Heilig*, is 't genoeg, dat men bewyst dat hy een *zondaar* is, om yder te doen zien, dat hy een *bedrieger* is en een *huichelaar*. Maar zeker heb ik my nooit voor een Heilig

(*a*) Zie boven bladzyde 78. (*b*) Six Letters p. 29, 30. Bower and Tillemont Compared. p. 73. Full. Confutat. p. 56.

Hy heeft zorgvuldig gemyd ons te zeggen, dat hy een Jeſuit was (*a*).

Hy werd zomtyds aangezien voor 't geen hy inderdaad was, naamelyk een Jeſuit. Hy was veele jaaren lang bekend voor een Jeſuit (*b*).

Om

lig uitgegeeven; en is 't derhalven ten uiterſten onbillyk en boosaartig, dat de man, die my geen kwaad hart toedraagt, gelyk hy zegt, my *een hlſ-hartigen huichelaar noemt, die verdient dat hy met alle ſchande gebrandmerkt word, welke den ſnood ſten huichelaar toekomt.* Ik heb nooit een gen anderen naam my aangemaatigd, dan dien van *een eerlyk man*; en ik daag *Roman*, *D—gl—s*, en hun ganſchen aanhang uit, om één enkel bedryf, één eenige daad, in myn ganſche leeven, (welke ook myne dwaasheden en zwakheden mogen geweeſt zyn,) aan te wyzen, waar door ik dien naam zou mogen verbeurd hebben. Het masker van Heiligheid laat ik voor zulke huichelaars, als de *agterklappers zyn*, *logenaars*, *kwaadſpreekers*, *laſteraars*, die hun ſnood bedryf onder een goeden uiterlyken ſchyn zoeken te verbergen, op dat zy met hun Addertongen hun onſchuldigen naaſten te beter kwetzen en dooden mogen.

Ik had nog een van de grove verdraaijingen van onzen opregten Godgeleerden over 't hoofd gezien; het eenigſte ſtuk, denk ik, van eenig belang, en waardig dat men 'er van ſpreeke, 't welk ik in zyn vier tamelyk dikke ſchriften over 't hoofd gezien heb: ik had, by gelegenheid, dat ik ſprak van den aanſlag, dien de Roomſchgezinden tegen my geſmeed hadden te *Greenwich*, om my te water weg te voeren, gezegd (1), dat ik niet bedugt was voor eenig gevaar van den kant der Jeſuiten, maar wel van de Monniken, waar onder a'tyd eenige dolle yveraars en geeſtdryvers zyn; en van de waereldlyke geeſtelyken en Roomſche Biſſchoppen, die het hooge Gerigtshof der *Inquiſitie* dikwils tot werktuigen en uitvoerders van zyn wraak gebruikt. Wie ziet nu niet, dat ik daar niets anders meê wilde te kennen geeven, dan dat de Jeſuiten geen dolle geeſtdryvers zyn, maar menſchen van te veel doorzigt in de waereld en ſtaatkunde, menſchen, die het belang van hun Orde te wel kennen, om eenigen aanſlag op myn perſoon te maaken, maar dat ik zulks veel eer te vreezen had van dolle yveraars en geeſtdryvers onder de Monniken en Kloosterbroeders &c., daar de *Inquiſitie* zig in dergelyke onderneemingen meermaalen van bedient? Betekende dit, dat de Jeſuiten een min gevaarlyke Orde zyn dan de Monniken; dat zy minder bekwaamheid hebben, om zamenzweeringen en aanſlagen te ſmeeden en uit te voeren, en dat zy derhalven voor het *Proteſtantſch* belang zul-

(*a*) Six Letters. p. 56. (*b*) Ibidem. p. 28, 39.

(1) Answer to a ſcurrilous Pamphlet. p. 79.

Om de Jesuiten te overtuigen, dat hy waarlyk in opregtheid verlangde, weder in de Orde toegelaaten te mogen worden, leende hy hun een som gelds: en hy wierd, op een plegtige wyze, weder in de Orde aangenomen, vier jaaren na dat hy hun dat geld geleend had (a).

Hy was een Jesuit toen hy de Jesuiten zyn geld leende (b).

Hy is nooit met de Kerk van Romen *weder verzoend geweest, en dat is hem ook nooit te last gelegd (c).*

Hem wierd te last gelegd dat hy met het Pausdom weder verzoend was, en Horne, *de Heelmeester, wierd als getuige ingebragt om het te bewyzen (d).*

Dus was ik dan, naar 't zeggen van onzen goeden, onzen Godvrugtigen, en altyd waarheidspreekenden Godgeleerde, uit de Orde gebannen en niet gebannen: een yverig Roomschgezinde, en een volslagen ongeloovige: hield het zorgvuldig verborgen, dat ik een Jesuit geweest was, en was veele jaaren

zulke ontzachelyke vyanden niet zyn, en een *Protestantsche* natie minder voor hen te dugten en op haar hoede heeft te zyn, dan voor de dolle yveraars en geestdryvers onder de Monniken, Kloosterbroeders en waereldlyke Geestelyken? Betekent het zelfs niet regt het tegendeel! Wie, dan een man van *J. D—gl—s* stoute onbeschaamdheid, zou myn meening, zoo klaar en duidelyk uitgedrukt, hebben durven verdraaijen en 'er een kwaaden zin aan hegten! Maar wat wonder is 't, dat een man, die stout genoeg geweest is, om *Barrow*, wiens boek in yders handen is, te vervalschen, en hem iets te doen zeggen, dat hy niet zegt, en hem zelfs zig zelven te laaten tegenspreeken, my ook zoo gedaan heeft? 't Is alleen met verdraaijen en vervalschen, met logens en lasteringen, met roepen, schelden, raazen &c. by gebrek van bewys, dat zoo wanhoopig een zaak gehandhaafd en staande gehouden kan worden: en de Jesuiten hebben juist, by geluk, in hem een man aangetroffen, die hun niet behoeft te wyken, en dien 't, even als hun, niet verschilt wat hy zegt.

(a) Six Letters. p. 32, 74. (b) Ibidem. p. 66. (c) Ibid. p. 34.
(d) Full. Confutation. p. 81.

ren lang bekend voor een Jesuit: kogt de Jesuiten met een som gelds om, om my weder in de Orde toetelaaten, schoon ik uit de Orde gestooten of gebannen was: dus dan uitgestooten en niet uitgestooten, wierd ik, op een plegtige wyze, weder aangenomen in de Orde, vier jaaren, na dat ik hun dat geld geleend had, en ik was een Jesuit, ik was in de Orde, toen ik het hun leende; was weder verzoend en nooit weder verzoend met de Kerk van *Romen*, of met het Pausdom &c.

En nu, eerwaardige Heer, zult gy deeze, en veel meer andere dergelyke regtstreeksche tegenstrydigheden, van welke ik u hier en te vooren met uw eigen woorden overtuigd heb, met malkanderen gelieven over een te brengen, een taak, daar gy met al de spitsvindigheden van de *Societeit*, en de streeken uwer redenaarskonst vry wat werk, denk ik, aan vinden zult; of anders u schuldig belyden, en voor 't oog der gansche waereld blyven bekend staan voor een *openbaaren logenaar*, voor een *verfoeielyken lasteraar*, voor een *valschen aanbrenger* en *agterklapper onder den volke*, die verdient, dat u het eerwaardig gewaad, 't welk gy zoo schandelyk onteerd hebt, uitgetoogen worde, en men u, van alle eerlyke lieden veragt en geschuwd, uw brood laate winnen met uw nieuw ambagt; een ambagt, zoo onbestaanbaar met het ampt van *Prediker van 't Euangelie*, als liegen en lasteren is met deugd en Godsdienst.

NASCHRIFT.

Had deeze man, vergeetende 't geen hy geweest is, zig gedraagen, gelyk iemand van den staat, waar in hy nu is, betaamt, ik zou hem ook met al de agting behandeld hebben, die men aan zyn bediening schuldig is, een bediening, daar niemand meer eerbied en hoogagting voor hebben kan dan ik. Maar dewyl hy, vergeetende wat hy nu is, zig overal gedraagt als een, die hy te vooren was, my met de onbetaamelykste en onbeschofste taal, die ooit uit de pen of mond van een Geestelyken kwam, heeft aangetast, en met al de boosaartigheid, wrok en bittere woede van een Roomschen ver-

volger en moordzugtigen Priefter, zal de leezer, hoop ik, my verfchoonen, dat ik op zoo ondraagelyk en hoonend eene terging zomtyds van die bezadigdheid in ftyl en uitdrukkingen ben afgeweeken, daar ik my met de uiterfte naauwgezetheid, zelfs in 't twiften met zoo veragtelyk een tegenparty, als *J. D— gl — s*, aan zou gehouden hebben, zo hy flegts binnen de paalen van gemeene betaamlykheid was gebleeven. Hoe zeer ook gefart en uitgedaagd, heb ik my egter nooit met zyn byzonder gedrag en leevenswyze gemoeid. Maar my enkel en alleen bezig gehouden met 's ongelukkigen mans gedrag in dit gefchil, en hem behandeld, als, die hy daar in was, *den ftookebrand der Jefuiten*, *den trompetter en verfpreider hunner eerroovende vertellingen*, *een logenaar en lafteraar*, &c. Met deeze fchandelyke eertitels heb ik hem, uit een natuurlyk beginfel van billyke zelfverdediging, openlyk voor de waereld ten toon gefteld en gekroond; en hy zal ze draagen moeten, zoo lang myn *Hiftorie der Paufen* geleezen word, en wanneer zy, die hem in zyn fnood bedryf de hand gebooden hebben, en nog volharden met hem daar in de hand te bieden, 'er niet meer zyn, en zoo volkomen vergeeten, als of ze 'er nooit geweeft waren.

EINDE.

